

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 07163

EYNAKTIKE DRAMEN

Peretz Hirschbein

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

פּרץ הירשביין

איינאַקטיקע דראַמען

אַרויסגעגעבן דורך „פּרץ הירשביין-ביכער-קאָמיטעט“
ניו-יאָרק — לאַס אַנדזשעלעס, 1951

PERETZ HIRSHBEIN
“EINAKTIKE DRAMEN”

Copyright 1951, by
ESTHER SHUMIACHER-HIRSHBEIN
New York, N. Y.

✦

Printed in U. S. A., at
ABER PRESS, INC.
225 Varick St., New York 14, N. Y.

ערשטע סעריע – 2
איינאקטיקע דראמען

א י נ ה א ל ט :

9	רָאוּשִׁינְקֶעס מיט מאַנדלען
31	אויפן שוועל
49	בעבעלע
71	אַ זאַווערוכע
91	איינוואַמע וועלטן
107	ווען עס פאַלט דער טוי
125	אליהו הנביא
147	אין דער פינצטער
163	פונקען
173	קברים־בלומען
187	פראַסט־בלומען

רֶאָשׁוֹנֵקֶס מִיֵּט מְאַנְדֶּלֶען

אִידִילִיע

פ ע ר ז א נ ע ן :

מרדכי גדליה, וואוינט אויפן דאָרף.

פריידעלע } זיינע קינדער.
פיניעלע }

יידן.

אן אלטע פרוי.

א דאָרפּיש שטיבל. קליינע פענצטערלעך. די ווענט שוין
לאַנג נישט געקאַלכט. עס קוקט אַרויס די אַרעמקייט פון
יעדן ווינקעלע. סוף זומער. אַרום האַלבן טאַג.

פריידעלע (קנעט אַ ברויט אין אַ גרויסער דייזשע וואָס שטייט
אויף אַ קלעצל אין מיטן שטוב. ס'איז איר שווער; רוט זיך יעדע וויילע
אַפּ מיט די הענט אין ברויט. מען הערט ווי אַ פּור פאַרט צו צום שטוב.)
מרדכי גדליה (קומט אַריין, טראַגט אַ ברעמיע האַלץ).

פריידעלע: פון וואַנען קומסטו, טאַטע?

מרדכי גדליה: איך פאַר פון וואַלד.

פריידעלע: פירסט האַלץ אין שטאַט אַריין?

מרדכי גדליה: יאָ, מיין קינד. דאָ האָב איך פאַר דיר טרוקענע
האַלץ געבראַכט. כּוועל עס דיר אַריינלייגן אין אויוון.

פריידעלע: איך וועל עס אַליין, טאַטע. בעסער פאַר שוין, וועסטו
פריער קומען אַהיים.

מרדכי גדליה: כּוועל היינט סיי ווי קומען פריער אַהיים. נאָך פאַר
שבת האָט מען ביי מיר באַשטעלט די פּור האַלץ.

פריידעלע: אַז דו קומסט שפעט אַהיים איז מיר אומעטיק.

מרדכי גדליה: וואָס מיינסטו, מיר איז אויך אומעטיק, מיין קינד.

פריידעלע: גיי, טאַטע, אַריין און זע וואָס פיניעלע מאַכט.

מרדכי גדליה: האָט ער עפעס גענומען אין מויל אַריין?

פריידעלע: איך האָב אים געגעבן אין מיילכעלע אַ פרישע סיס-
קעלע. ווייסט, טאַטע, נאָך איין שטיקעלע צוקער געבליבן. זאַלסט
נישט פאַרגעסן צו ברענגען צוקער פון שטאַט.

מרדכי גדליה: איך קוק ווי דו ביסט פאַרהאַרעוועט, מיין קינד.
האַרעוועסט איבער די פּוחות.

פריידעלע: ס'איז מיר ניט שווער. וואָלט נאָר פיניעלע ווערן געזונט.

מרדכי גדליה (גייט אַריין אין אַנדערן חדר).

פריידעלע (קנעטנדיק): נו, וואָס מאַכט ער? וויסט, כ'האַב שוין היינט געוויינט. מיר דאַכט זיך, אַז ווען די מאַמע וואָלט לעבן וואָלט אפשר פיניעלע נישט קראַנק געווען.

מרדכי גדליה (קומט אַרויס): אפשר וועט דער וואָס אין הימל געבן, ער וועט ווערן געזונט.

פריידעלע: ער שלאָפט?

מרדכי גדליה: דאָס פנימל ברענט.

פריידעלע: ווען די מאַמע וואָלט איצטער געלעבט.

מרדכי גדליה: די מאַמע האָט אַלצדינג מיט זיך מיטגענומען. נישטאָ קיין מזל, נישטאָ קיין מוט.

פריידעלע: וועסטו אימעצן אין שטאָט פרעגן וואָס צו טאָן?

מרדכי גדליה: אפשר שניידן זיך אים ציינדלעך?

פריידעלע: איך האָב מיטן פינגער געזוכט אין מיילכעלע, זעען זיך נאָך נישט קיין ציינדלעך.

מרדכי גדליה: גענוג דיר שוין זיין צו קנעטן. וועסט טאַקע באַלד איינהייצן אין אויוון. די מעל געווען טרוקן. וועט מסתמא באַלד אויפֿ-גיין.

פריידעלע: אפשר וואָלסטו היינט, טאַטע, גאָר נישט פאַרן אין שטאָט אַריין... נאָר בעסער טאַקע פאַר; מער ווי איין שטיקעלע צוקער נישטאָ אין שטוב.

מרדכי גדליה: ווי איך זע, האָסטו מורא צו בלייבן אין שטוב אַליין. ס'איז דאָך בייטאָג, מיטן וועג גייען און פאַרן מענטשן.

פריידעלע: אונדזער שטוב שטייט אַזוי ווייט פון דאָרף.

מרדכי גדליה: נאָריש קינד, וואָס איז דער חילוק? אומעטום גאַטס וועלט. וואָס קען מען טאָן? אפשר אַזוי נגזר געוואָרן, די מאַמע זאָל דיך אַזוי יונג לאָזן. מיט איר איז אַלץ אַוועקגעגאַנגען פון שטוב. נישטאָ קיין פריילעכקייט, נישטאָ קיין מזל.

פריידעלע: ווען, טאַטע, ט'מען שוין מעגן אויסקאַלכן אין שטוב?

מרדכי גדליה: טאָקע זייער חושך אין שטוב. מען וואָלט שוין געמעגט, נאָר צי וועסט עס האָבן כוח צו טאָן?

פריידעלע: פאַר וואָס ניט? וואָלט מען נאָר מעגן.

מרדכי גדליה: נו, מיין קינד, איך וועל אוועקפירן די האַלץ. כ'וועל היינט קומען פריער. מען וועט טאָקע באַדאַרפן אויסקאַלן. אפשר וועט מען אימיצן אַרייננעמען אין שטוב, זאָלסט נישט באַדאַרפן זיין אַליין.

פריידעלע: וועמען ווילסטו דען אַרייננעמען אין שטוב? מיר צו העלפן?

מרדכי גדליה: נו, אוודאי, דיר זאָל ווערן אַ ביסל גרינגער. די מאַמע האָט אַזוי געציטערט איבער דיר און איצטער שלאָגסטו זיך אַרויס פון די פּוּחות.

פריידעלע: מען באַדאַרף נישט. מיר איז גוט אַזוי אויך.

מרדכי גדליה: איך קען נישט צווען ווי דו האַרעוועסט אַזוי.

פריידעלע: פאַלג מיר, טאַטע, מען באַדאַרף קיינעם נישט האָבן. איך בין שוין גענוג גרויס. איך וועל פיניעלען אויך אויסהאַדעווען.

מרדכי גדליה: פיניעלע, זעסטו, באַדאַרף אויך האָבן אַ מאַמע. פריידעלע: איך וויל נישט, אַז אַ שטיף־מאַמע זאָל דאָ זיין אין

שטוב.

מרדכי גדליה: מיינסט, אַז יעדע שטיף־מאַמע איז שלעכט?

פריידעלע (וויינט זיך פלוצלונג פונאַנדער): מיר איז נאָר נישט שווער. איך וועל פיניעלען אויסהאַדעווען. איך וועל אין שטוב טאָן אַלצדינג ווי די מאַמע פלעגט עס טאָן.

מרדכי גדליה: דו נאַריש קינד, וואָס וויינסטו? כ'האַב נאָר געטראַכט, אין שטוב וועט ווערן אַ ביסל ליכטיקער. אפשר וועט זיך ס'מזל אומקערן.

פריידעלע: זאָל נאָר פיניעלע ווערן געזונט, וועסטו זען, אַז איך וועל נאָך דיר אויך קענען העלפן. איך וועל אים נעמען אויפן האַנט און פאַרן מיט דיר אין וואָלד אַריין. אַט, אַדרבא, קויף אַ קו, וועסטו זען, אַז איך וועל אויפשטיין פאַרטאָג זי אויסמעלן און אַרויסטרייבן אויפן גראָז.

מרדכי גדליה: דו זעסט אויס אַזוי שלעכט.

פריידעלע: ווען די מאַמע וואַלט לעבן, וואַלט איך בעסער אויס־
געזען. ס'איז באשר פון זאָרג.

מרדכי גדליה: איך וויל דו זאָלסט אויפהערן צו זאָרגן. נאָ, זאָל
נאָר ס'קינד ווערן געזונט... וועסט טאַקע באַלד איינהייצן אין אויוון.
איך פאַר שוין.

(ער קוקט זי אָן אַ וויילע, שווייגנדיק. גייט אַרויס.)

פריידעלע (קוקט נאָך דעם טאַטן דורכן פענצטער. אין צווייטן חדר
הערט זיך ווי ס'קינד וואַלט אויפגעוואַכט. גייט אַהין. באַלד הערט זיך
פון צווייטן חדר איר געזאָנג: „איייל־לולי. פיניעלע דער טאַטע איז
געפאַרן האַנדלען ראַזשינקעס מיט מאַנדלען“. קומט אַרויס. דעקט
אַריבער דעם ברויט און פאַרנעמט זיך אַיינהייצן אין אויוון. די שווערע
געדאַנקען רייסן זי יעדע וויילע איבער פון דער אַרבעט. אַז זי האָט
איינגעהייצט, זעצט זי זיך אַנידער לעבן דער דייזשע, אויף דר'ערד,
און הייבט אָן שטיל און ציטעריק צו וויינען. אין דער אָפענער טיר
באווייזט זיך אַן אַלטע פרוי מיט אַ פאַק אויפן פלייצע געבויגן.)

די אַלטע: אַ מזוזה אויפן טיר. אַ יידישע שטוב.

(קומט די מזוזה.)

פריידעלע: דאָ וואוינען יידן. קומט אַריין.

די אַלטע: אַ יידישע ליכטיקע טאַכטער. וואָס זיצסטו אויף
דר'ערד? נע, כ'קען גאָר דעם פאַק נישט אַראָפּנעמען פון פלייצע.
כע, כע.

פריידעלע: אַט וועל איך אייך העלפן.

די אַלטע: מיין ליכטיקע טאַכטער, אַט אַזוי, האָ. ברעכט די
פלייצע. שווער דער פעקל. גוטע מענטשן מיר שווער געמאַכט דעם
פעקל.

פריידעלע: מען מוז אָפּשניידן דעם שטריק. שווער אַריבער־
צונעמען איבערן קאַפּ.

די אַלטע: כע, כע, אַט אַזוי האָבן זיי מיר צוגעבונדן דעם פעקל
צום פלייצע; אַנגעשטאַפּט מיט אַלדאָס גוטס און איצער טראָג זיך
מיט אים. אַט אַזוי, שנייד איבער די שטריק; זשאַלעווע נישט.

פריידעלע (שניידט איבער די שטריק. דער פאַק פאַלט אויף דער
ערד): אַזאָ שווערער פאַק.

די אלטע (קאזט זיך אראפ אויפן פעקל): געלויבט איז גאט, אין
א יידישער שטוב, וואו איז די מאמע?

פריידעלע: די מאמע געשטארבן, פסח איז זי געשטארבן.

די אלטע: א צדקת געווען, נע, און דיר אזוי יונג געלאזן, וואו
איז דער טאטע?

פריידעלע: ער האט אוועקגעפירט האלץ אין שטאט אריין.

די אלטע: און וואס טוסטו?

פריידעלע: איך האב דעם ברויט פארקנאטן און אינגעהיצט אין
אויזן.

די אלטע: נו, האסטו געזען, צי דער ברויט גייט אויף? אט וועל
איך שוין אליין א קוק געבן, אזוי יונג דיר די מאמע איבערגעלאזן.
גאר יונג, (דעקט אפ די דייזשע), מהומ... עס רירט זיך אפילו
נישט.

פריידעלע: כ'האב נישט לאנג פארקנאטן.

די אלטע: האסט דאך שוין אבער אינגעהיצט... כ'זע, דו האסט
געוויינט, אוודאי אין ברויט אריינגעוויינט, וואס?

פריידעלע: איך האב טאקע געוויינט, אפשר איין טרער אין גאנצן
איז אריינגעפאלן אין דייזשע, וועט טאקע שוין נישט אויפגיין?

די אלטע: מע וועט זען, גיב אהער א קישן מיט א האקמעסער,
אט אזוי דעק אריבער מיט דער קישן, ס'זאל זיין ווארעם און איצטער
לייג אונטער דעם האקמעסער, ווי וויינט עס א מידל אין ברויט
אריין?

פריידעלע: אפשר ווילט איר עסן, באבעשי?

די אלטע: כ'זע, דיינע ליפן זיינען פארטריקנט, נאך אליין אוודאי
אין מויל נישט געהאט.

פריידעלע: מיין ברודערל איז קראנק, זייער קראנק.

די אלטע: טע, טע, און דו באדארפט עס זיין די מאמע, וואו
איז ער?

פריידעלע: ער ליגט אין וויגעלע, אינעם אנדערען חדר, די
איגעלעך אפן און ס'פנימל זיינס ברענט ווי א פייער.

(גייטן ביידע אין צווייטן חדר.)

די אלטע (ס'הערט זיך איר רעדן אין צווייטן חדר): איי א קינד, איי א קינד ווי די ליכטיקע זון. דו, דו, דו עפן ברייט די אייגעלעך. אט אזוי, לאכנקע אביסעלע, לאכנקע צו דער מאמען, אט אזוי... (קומען ביידע ארויס).

פריידעלע: וואס מיינט איר, ער וועט ווערן געזונט?

די אלטע: געזונט, געזונט. ער איז נישט קראנק. ציינדעלעך שניידן זיך אים. כ'האב אין זעקל א וואלף-ציינדעלע, וועט מען עס אים אנטאן אויפן העלדזעלע. און דו, גרויסע מויד, מיינסט ביסט שוין די מאמע און דעריבער וויינסטו. (קוקט צום ברויט.) אהא, ער רירט זיך... לאמיר נאר זען, וואס הערט זיך אין אויוון. נע, גאר קנאפ האלץ אריינ-געלייגט. גיי שוין און ברענג אריין נאך א צוויי שייטלעך האלץ.

פריידעלע (גייט ארויס).

די אלטע (בינדט אויף איר זאק און זוכט דארט): אומעטום צרות. אין שטאט שטארבן קליינע קינדער; אין דארף שטארבן די מאמעס. אומעטום צרות. אט א נאריש קינד נעמט און וויינט אין ברויט אריין.

פריידעלע (קומט אריין מיט א ברעמזיע האלץ): וועט זיך גענוג נאך פיר שייטלעך האלץ?

די אלטע: ווארף עס אריין אין אויוון. וועט זיין צו הייס, קען מען דעם אויוון לאזן אויסקילן. נישטא וואס צו קארגן האלץ. שוין אריינגעווארפן? טא קום אהער. אט איז א וואלף-ציינדל אויפן שטריקל. גיי טו עס אים אן אויפן העלדזעלע. נא.

פריידעלע: ס'איז טאקע פון א וואלף דאס ציינדעלע?

די אלטע: פון א וואלפיקע דאס פאדערשטע ציינדעלע. גיי טו עס אים אן.

פריידעלע: אט גיי איך שוין.

די אלטע (זוכט אין פעקל): עס גייען ארום מאזלען, עס גייען ארום פאקן; וואו ביסטו דארט? קום אהער, כ'וועל דיר אנטאן א רויט בענדל אויפן האלדו.

פריידעלע (קומט ארויס): שוין, כ'האב עס אים אנגעטאן.

די אלטע: איצטער קום אהער, זעץ זיך אנידער ביי מיר אויפן שויס. כ'וועל דיר דעם רויטן בענדעלע אנטאן. נע, האסט נאך גאר,

גאר א דינע העלדזעלע. ביסט דאך שוין א פלה־מויד. (קושט איר האלדז). אך זיס; אך זיס... נעמט א מאמע און לאזט עס איבער אזא קינד אליין. נו שוין, אט אזוי זאלסטו עס טראגן אויפן האלדז, פאקן, מאזלען גייען ארום אין די דערפער.

פריידעלע: א שאד וואס דער טאטע איז אוועקגעפארן.

די אלטע: שוין לאנג אוועקגעפארן?

פריידעלע: גאר נישט לאנג. אויב איר וועט בלייבן ביי אונדז נעכטיקן, וועט ער נאך אנקומען ביז נאכט.

די אלטע (באקומט פון פעקל א קליין לייזונטן זעקעלט): געווען אויף א מזל טוב; גוטע מענטשן מיר עס געגעבן. שטעל אונטער די הענט, וועל איך דיר אריינשיטן... נו, וויסט וואס דאס איז?

פריידעלע: די שווארצע זיינען ראזשינקעלעך און ס'אנדערע וואס איז?

די אלטע: נאריש קינד, מאנדלען איז דאך עס. אמתע מאנדלען. שטעל אונטער די הענט, וועל איך דיר נאך אריינשיטן.

פריידעלע: גענוג. גענוג. איר גיט דאך מיר אוועק גאר אין גאנצן.

די אלטע: ראזשינקעלעך לאז מיר א צוויי, נאר די מאנדלען נעם דיר. זעסט די פאדערשטע ציין ארויסגעלאזן, שווער זיי אייני צוקייען.

פריידעלע: ס'האט א טעם ווי יאדערן פון ניס.

די אלטע: אבער ניס, מיין קינד, שמעקט נישט.

פריידעלע: כ'ועל לאזן פארן טאטן א ביסל.

די אלטע: כע, כע, ביסט א געטריי קינד. ביסט דאך שוין א פלה־מויד. אומעטום צרות... נעמט א מאמע און לאזט איבער אזא ליכטיקע טאכטער. (קוקט צום ברויט). א, ער רירט זיך. פייך.

פריידעלע: איך וועל עס נאך באדארפן פיניעלען אויסהאדעווען.

די אלטע: די מאמע אין גן עדן ט'אים נישט לאזן פאלן.

(עס דונערט דרויסן).

פריידעלע: אוי, ווי ס'דונערט!

די אלטע: ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם שפוחו וגבורתו מלא
עולם... נעם, מיין קינד, גיכער שטעל אָוועק אַ גלאַז וואָסער אויפן
פענצטער.

פריידעלע (טוט עס): ס'וועט אפשר אַ רעגן אַרויסגיין און דער
טאָטע וועט ווערן אויסגענעצט.

די אלטע: רק דו דאגהסט.

פריידעלע: גוט וואָס איר זענט אָהער אַריינגעקומען. איר האָט
געקענט ווערן אויסגענעצט.

די אלטע: טע, טע, איז וואָס? שיינט די זון, טריקנט מען זיך
אויס. נו, געשמאַק די מאַנדעלעך?

פריידעלע: כ'וועל זיי באַהאַלטן אויפן פּאַלעצע.

די אלטע: און שיד האָסטו?

פריידעלע: אויף פסח געמאַכט. זיינען נאָך גאָר ניין. איך גיי
אַרום באַרוועס, ווייל איך שאַנעווע זיי.

די אלטע: וואָס הערט זיך אין אויוון?

פריידעלע: די העלצער וואָס כ'האַב צוגעוואָרפן האָבן זיך נאָר
וואָס אַנגעהויבן צו סמאַליען.

די אלטע: טאָ קום אָהער. דאָ האָב איך אין זאָק פאַר דיר אַ
קליידל מיט קרייזעלעך און אַ יאַקעלע מיט שפיצן. זעסט? אַ ביסל
צעקניטשט. אָבער נאָך גאָר ניין.

פריידעלע (שיינט אויף קוקנדיק אויף די קליידער): וואו טאיר
עס גענומען?

די אלטע (מעסט צו): אַ ביסל צו ברייט. וועסט נאָך באַדאַרפן צו-
וואַקסן.

פריידעלע: אוי, זייער ברייט.

די אלטע: ביז דיין חתונה, אַז גאָט וועט געבן, וועסטו אויס-
וואַקסן פונקט. לאַמיר נאָר זען דאָס יאַקעלע. ברייטלעך אַ ביסל.
ביסט אַ דאַרע מויד. אויסגעהאָדעוועט און דו דאגהסט, וועסט באַ-
דאַרפן אויסוואַקסן.

פריידעלע (וויינט): כ'וועל אפשר נישט אויסהאַלטן, אויב דער
טאָטע וועט אַריינעמען אין שטוב אַ שטיף-מאַמע.

די אלטע: נו, נו, וויין נישט. ס'איז נאך נישט באוואוסט. (ביי-זערט זיך גוטמוטיק.) נו, גענוג דיר. כ'האב פיינט, און מע וויינט. ניטע. אט זעסטו, ס'איז אַ סטענגע. נעם דיר עס. איידער דו וועסט ליכט בענטשן, זאלסטו עס איינפלעכטן אין קאפּ.

פריידעלע: ס'איז זייד?

די אלטע: נו, אַוודאי זייד. ווער פלעכט דען אין קאפּ עפעס אַנדערש?

פריידעלע: איך וועל גיין זען וואָס פיניעלע מאַכט... (שרייט פון צווייטן חדר) פיניעלע איז איינגעשלאָפּן.

די אלטע: זאל ער שלאָפּן. וועט אים ירצה השם אויפשטיין גע-זונטערהייט. האָסט געשטאַכענע אויערן? דאָ האָב איך אוירינגלעך פאַר דיר, נו באַווייז דינע אויערן.

פריידעלע (בייגט זיך אַראָפּ צו דער אַלטער): איך ווייס אַליין נישט. אַמאָל האָב איך געהאַט פּאַדעם אין די אויערן.

די אלטע (טראַפט): יא, געווען אַמאָל געשטאַכן, אָבער שוין צוריק פאַרוואַקסן. מהוּם... מען וועט באַדאַרפן שטעכן איבער אַ נייס.

פריידעלע: ס'וועט טאָן וויי?

די אלטע: אַוודאי וועט וויי טאָן. אָבער, אַז מען וויל גיין אוירינגלעך...

פריידעלע: איך וועל אייך געבן נאָדל פּאַדעם.

די אלטע: עס וועט וויי טאָן. ס'קען שטאַרק וויי טאָן.

פריידעלע: מיר וועט נישט אַרן.

די אלטע: האָסטו אַ דינע נאָדל?

פריידעלע: יא, גאָר אַ דינע נאָדל. עס וועט זייער וויי טאָן?

די אלטע: אַז מען איז לוסטיק, טוט נישט וויי.

פריידעלע: טאָ, וועל איך זיין לוסטיק. אַ ווייסן אַדער אַ

שוואַרצן פּאַדעם?

די אלטע: נו געוויס אַ ווייסן פּאַדעם. מאַך נישט קיין קניפעלע.

נישט נייטיק. כ'מוז אָבער מיינע שפּאַקולן אויסזוכן. אַן די שפּאַקולן מיינע... שאַ... אַט זיינען זיי. (טוט אַן אַ פּאַר שווערע שפּאַקולן.)

כע, כע... וויפל אויערן האָב איך עס געשטאַכן! קום צום פענצטער.

פריידעלע: אוי, כ'האָב מורא.
די אַלמע: טאָ באַדאַרף מען נישט.
פריידעלע: איך זאָג אייך צו, אַז כ'וועל נישט שרייען. נאָט אייך
דעם רעכטן אויער.
די אַלמע (נעמט זיך פאַר דער אַרבעט).
פריידעלע (פאַרבייט די ליפּן און קאַרטשעט זיך אַזש צונויף,
ווען די אַלמע שטעכט).
די אַלמע: טוט וויי, האָ? אַז מען וויל אוירינגלעך גיין.
פריידעלע: האָ, איך הער ווי דער פאַדעם גייט. אוף-האַ!
די אַלמע: נו, שוין. מער וועט שוין נישט וויי טאָן אַזוי. דער
אַנדערער וועט שוין זיין גרינגער. גיב דעם לינקן אויער. (זי שטעכט
איר דעם לינקן אויער). אַט האַסטו דיר. שוין איבערגעקומען. אין
דריי חדשים אַרום זאָלסטו די פעדים איבערשניידן און אַרויסציען.
און אַט האַסטו דיר די אוירינגלעך. מע זאָגט, ס'איז גאָלד. באַהאַלט
דו זאָלסט זיי נישט פאַרלירן.
פריידעלע: אוי, וועט עס זיין שיין! כ'וועל זיי באַהאַלטן אויפן
פאַלעצע לעבן די מאַנדלען.
די אַלמע: וואו וועסטו די קלייד אַהינטאָן?
פריידעלע: די קלייד? כ'וועל וואַרטן, ביז דער טאַטע וועט קו-
מען. אַן אים קען איך עס נישט נעמען. ער וועט אייך באַצאָלן
דערפאַר.
די אַלמע: שוין באַצאָלט. אַט האָב איך מיר אויסגערוט. איז
שוין באַצאָלט. ווער דען וועט עס אַנטאָן, אויב נישט דו? נאַריש
קינד, ביסט דאָך שוין אַ פּלה-מויד. באַדאַרפסט עס האָבן.
פריידעלע: איך שעם מיך אַזוי.
די אַלמע: וואָס איז זיך דאָ פאַראַן צו שעמען?
פריידעלע: איך בין דאָך נאָך גאַר אַ קינד.
די אַלמע: אַוודאי ביסטו אַ קינד. אַ גאָלדן קינד. ס'איז שיין
אַזוי. ביסט אַ יידישע טאַכטער. דער וואָס אין הימל האָט אַן אויג.
(דרויטן לאָזט זיך הערן אַ רעגן).
פריידעלע: דער טאַטע וועט אַזוי אויסגענעצט ווערן! וויי
איז מיר.

די אלטע: נישט נאר דיין טאטע אליין איז איצטער אין וועג.
מסתמא באדארף מען, אז ס'זאל גיין א רעגן.

פריידעלע: פון די פעלדער האט מען דאך שוין די תבואה אראפ-
גענומען.

די אלטע: נו, איז וואס? דער זאמדיקער וועג וועט זיך א ביסל
זעצן. וועט מען די פערד נישט באדארפן אזוי פארשניידן.

פריידעלע: דער וועג פון אונדז אין שטאט אריין איז זייער א
זאמדיקער.

די אלטע: און ס'פערדל מסתמא א מאגערס?

פריידעלע: א קליין פערדל. אז מען לייגט ארויף מיט א קלעצל
מער, שטעלט ער זיך שוין אילע וויילע.

די אלטע: אט זעסטו, אז דער וואס אין הימל ווייסט וואס ער
טוט.

פריידעלע (מעסט ווידער צו די קלייד מיטן יאקל): ווער איז
אין דעם געגאנגען?

די אלטע: זעסט דאך, ס'איז ניי. א ביסל צעקנייטשט פון זעקל.
אבער שפאגל ניי. קיין שפרינקעלע אויף דעם נישטא.

(ס'הערט זיך, דרויסן איז אימיצער צוגעפארן.)

פריידעלע: מענטשן פרעמדע! און איך גיי בארוועס. (זי כאפט
די קליידער וואס די אלטע האט איר געגעבן און איילט אין צווייטן
חדר אריין.)

די אלטע (לאכט פאר זיך אליין גוטמוטיק): ס'הערצעלע זאגט,
ווען מען באדארף שיד אנטאן.

(עס קומען אריין צוויי פרעמדע יידן. א טאטע מיט א זון זעט
אויס זאלן זיי זיין. ביידע אויסגענעצט פון רעגן.)

דער ייד: א גאט העלף, באבעשי. א רעגן א ביסל!

דער יונגערמאן (קלאפט אפ דעם רעגן פון היטל): ווארעם דא
אין שטוב.

די אלטע: א גאס-רעגן, וואס?

דער יונגערמאן: א דונער געפאלן לעבן אונדזער וואגן. ס'פערד
זיך אַוועקגעשטעלט דיבאם.

דער ייד: וואו זענען דאס די מאַנסבילן?
 די אַלמע: קום אַרויס, מיין קינד, געסט זענען געקומען!
 פריידעלע (קומט אַרויס, שיד אויף די באַרוועסטע פיס).
 די אַלמע: געלאָפן אַנטאָן שיד, כע־כע...
 דער ייד: וואו איז דער טאַטע?
 פריידעלע: ער איז געפאַרן אין שטאַט אַריין.
 דער יונגערמאַן: אפשר דער ייד וואָס האָט געפירט האַלץ, אַזוי
 מיט אַ דאַר, קליין פערדעלע?
 פריידעלע: יאָ, ס'איז מיין טאַטע.
 דער ייד: און דאָס איז אַ באַבע מסתמא?
 די אַלמע (לאַכט).
 דער יונגערמאַן: וואָס לאַכט איר, באַבעשי?
 די אַלמע: אַוודאי, אַ באַבע, ווייסט, ווי דען?
 דער יונגערמאַן: איך האָב אייך ערגעץ געזען. כ'קען שווערן,
 אַז דאָס פנים איז מיר באַקאַנט.
 די אַלמע: אַ יידיש פנים, וואָס? אין דיין באַבען געראַטן.
 דער ייד: אַ קלוגע יידענע. אַ קרובה מסתמא?
 די אַלמע: נו, אַוודאי אַ קרובה.
 פריידעלע: זיי זענען דאָ דורכגעגאַנגען מיטן וועג, אַריינגעקומען
 זיך אַפרוען.
 די אַלמע: איר זעט, נאָך גאַר אַ קינד — און וואָס פאַר אַ ברויט
 זי האָט פאַרקנאַטן.
 (זי דעקט אָפּ די דייזשע).
 דער ייד: נעמט אַראָפּ די קישן, וואָרעם ס'זעט אַרויס פון
 דייזשע.
 דער יונגערמאַן: דאָס איז שוין געווען איין מאָל אויסגעקנאַטן!
 נישט אומזיסט אַזוי אויפגעגאַנגען.
 פריידעלע: כ'האָב גאַר נישט געקנעטן אַזוי פיל.
 דער ייד: נאָ, נאָ, דאָס איז שוין איין מאָל אַ ברויט.
 פריידעלע: דער טאַטע וועט ברענגען קאַלד, וועל איך אויס-

קאלכן אין שטוב. ביו איצטער נישט געטאָרט. די מאַמע איז גע-
שטאַרבן פּסט.

דער ייד: אַזוי, די מאַמע געשטאַרבן. מסתמא נאָך גאַר יונג
געווען, הערסט מיין זון? אַזוי יונג און איז פאַריתומט געוואָרן. און
ווי עס פירט אַליין אַ שטוב!

פריידעלע: אפשר וועלן די יידן עפעס עסן? כ'קען אַריינלייגן
קאַרטאָפּל אין אויוון, וועלן זיי זיך אָפּבראַטן.

די אַלמטע: נו, אַודאי וועלן די יידן עסן.

פריידעלע: איך וועל לויפן אַריינברענגען קאַרטאָפּל פון שטאַל.

(לויפט אַרויס.)

דער ייד: אַ מיידל, אַ פייער, אַ יתומה געבליבן, אַ רחמנות.
ליגט איר נאָך די מילך אויף די ליפן.

די אַלמטע: וואַקסט אַ גרויסע באַלעבאַסטע.

דער יונגערמאַן: אָבער זע נאָר סאַראַ ברילט זי האַט פאַר-
קנעטן, כאַ-כאַ-כאַ...

פריידעלע (קומט אַריין, טראַגט אין שירץ קאַרטאָפּל, וואַרפט זיי
אין אויוון אַריין.)

דער יונגערמאַן: גענוג, גענוג... אַ, אַ, אַן אמתער גיהנום איז
אין אויוון.

דער ייד: עס לייטערט זיך אויס דרויסן, איר וועט, באַבעשי,
קענען זיך אַרויפכאַפן אויף מיין וואַגן; איך וועל אייך אונטערפירן
ביז אַ נאַענטן דאָרף, וואו יידן זענען פאַראַן.

פריידעלע: איר וועט, באַבעשי, ביי אונדז קענען איבערנעכטיקן.
עס שטייט אַ ליידיקע בעט, וועט איר קענען שלאָפן אין איר.

דער יונגערמאַן: און אַז מיר וועלן דאָ וועלן בלייבן ביו מאַרגן,
וואו וועסטו אַן אַרט מאַכן?

פריידעלע (לאַכט פאַרשעמוט): ס'איז פאַראַן ביי אונדז אַ בוידעם
מיט היי.

דער יונגערמאַן: וועט איר מיטפאַרן, באַבעשי?

די אַלמטע: וועל איך טאַקע גיין צו פּוס. איך באַדאַרף גיין אַהין
פון וואַנען דו ביסט געקומען, מיין זון.

דער ייד: אַ שאַד צו ברעכן אַלטע פּיס. מיר איז שוין שווער
צו גיין צו פּוס.

מרדכי גדליה (קומט אַרײַן. נאָס, פאַרהאַרעוועט).

פּריידעלע: אַט איז דער טאַטע. ווי קומסטו אַזוי גיך אַהיים?

דער ייד: דאָס איז דער באַלעבאַס? שלום עליכם.

מרדכי גדליה: כ'האַב געלאָזן מיין טאַכטער גאַר אַליין און
איצטער, קיין עין הרע, אַ פּולע שטוב יידן. דער רעגן געבראַכט
אַהער?

פּריידעלע: וואָס ביסטו אַזוי פּרי געקומען? ביסט דאָך נאָך

אין שטאַט נישט געווען.

דער יונגערמאַן: מיר האָבן אייך באַגעגנט מיט אַ פּור האַלץ.

מרדכי גדליה: כ'האַב צו פּיל אַנגעלייגט, האָט זיך צעבראַכן

אַן אַקס.

פּריידעלע: אוי ווי!

די אַלטע: קיין סכּנה נישט. יידן וועלן העלפּן.

מרדכי גדליה: כ'האַב געזען, אַז היינט וועל איך שוין סיי ווי

נישט אַנשפּאַרן אין שטאַט, האָב איך ס'פּערדל אויסגעשפּאַנט און גע-

קומען רייטנדיק אַהיים. כ'ווייס, געלאָזן זי אַליין און דאָס קליינע

איז מיר אויך עפּעס נישט מיט אַלעמען. נו, געלויבט איז גאָט, גע-

טראָפּן אַ פּולע שטוב יידן. פּון וואַנען פּאַרט מען עפּעס?

דער ייד: מיר זייגען נישט פּון נאָענט.

מרדכי גדליה: דאָס זעט מען. כ'וואוּין שוין באַלד אַ יאָר

צוואַנציק אין דעם געגנט און עפּעס נישט באַקאַנט.

דער ייד: עס קומט נישט אויס מיט דעם וועג צו פּאַרן.

מרדכי גדליה: און די באַבע קוקט מיר שוין יאָ אויס אַ ביסל

באַקאַנט.

די אַלטע: אַ יידיש פּנים, וואָס?

מרדכי גדליה: וואָלסטו עפּעס געמאַכט, מיין טאַכטער, אַז עסן

פּאַר די יידן.

פּריידעלע: כ'האַב אַרײַנגעוואַרפּן קאַרטאָפּל אין אויוון אַרײַן.

דער ייד: ווי איך הער, איז די מאַמע אירע אַוועקגעשטאַרבן?

מרדכי גדליה: פארפינצטערט געוואָרן אין שטוב.
דער ייד: מען באַדאַרף דעם בטחון נישט אָנווערן.
די אַלטע (צו פריידעלען): אַט זע די קאַרטאַפּל זאָלן נישט
פאַרברענט ווערן.

פריידעלע (עסקט זיך ביים אויוון).

דער יונגע־מאַן: איר האָט געהערט דעם גרויסן דונער?
מרדכי גדליה: ער האָט אַ בוים אויסגעבראַכן, געפאַלן אויפן
רעכטן מיטן וועג.

פריידעלע (שאַרט אַרויס די קאַרטאַפּל, ברענגט צום טיש). דער
עולם רייבט די הענט. נעמט זיך צום עסן, בלאַזן און עסן מיט די
שאַלעכץ.

מרדכי גדליה: קומט איר, באַבע, נעענטער צום טיש. נעמט
אַ קאַרטאַפּל.

די אַלטע: נע, ס'וועט שוין אַזוי רעכט זיין.

(זי עסקט זיך ביים פייער).

פריידעלע: לאַזט מיר, איך וועל דעם פייער צעשאַרן.

מרדכי גדליה: ווי זענען עפעס די מסחרים אין אייערע קאַנטן?
דער ייד: די מסחרים שלעכט אויף דער וועלט. נאָר ביי מיר,
נישט צו פאַרזינדיקן.

מרדכי גדליה: אין דעם געגנט אויך דאָס אייגענע. נישטאַ
וואו אַ פּורל האַליץ אַפּצואוואַרפן.

דער יונגע־מאַן: דאָס איז אייער גאַנצער מסחר?

מרדכי גדליה: ס'הייבן זיך נישט די הענט פאַר עפעס בע־
סערס.

דער ייד: מען באַדאַרף נאָר דעם בטחון נישט אָנווערן.

מרדכי גדליה: און וואָס איז אייער מסחר?

דער ייד: מען האַנדלט מיט תבואה.

דער יונגע־מאַן: מיר פירן גרויסע געשעפטן.

מרדכי גדליה: יא, אַז מען קען עס נאָר דערגרייכן.

דער ייד: אָבער שווערע צייטן אָנגעקומען. דער מסחר פאַלט.

מרדכי גדליה: וואוהין פארט מען עס איצטער? איך מסחר?
 דער ייד: יא... שוין פון זיינעט וועגן; מיין זונס וועגן.
 פריידעלע: טאטע, כ'האב נאך האלץ צוגעווארפן איצטער, האב
 איך מורא, וועט זיך צו הייס אין אויוון.
 די אלטע: אט טשעפע זיי נישט. זאלן זיי דארטן זיך רעדן.
 מיר וועלן שוין זיך ווי ס'איז אן עצה געבן. זע נאר דער ברויט
 זאל פון דייזשע ניט ארויסלויפן.
 מרדכי גדליה: ס'קליינע עופהלע איז מיר עפעס איינגעפאלן.
 האדעוועט זיך אן א מאמען.
 פריידעלע: וויסט, טאטע, פיניעלע איז שוין בעסער. עס שניידן
 זיך אים ציינדלעך.
 דער ייד: קום, מיין זון, וועלן מיר זען וואס אויף דרויסן הערט
 זיך. דאכט מיר, ס'לייטערט זיך אויס.
 (גייען ארויס).
 מרדכי גדליה: האט איר, באבע, געזען ס'קליינע יתומל?
 די אלטע: א ליכטיק קינד, ט'זיין געזונט.
 מרדכי גדליה (גיט אין צווייטן חדר).
 פריידעלע: בלייב ביי אונדז, באבע. איך וועל דעם טאטן
 זאגן.
 די אלטע: כ'וועל נאר ענג מאכן אין שטוב. נאכסאל באדארף
 מען אן אלט מענטש אין שטוב? אן אלטע מענטש באדארף נישט
 פארנעמען צו פיל ארט.
 מרדכי גדליה (קומט ארויס): שלאפט און די היץ האט אפגע-
 טראטן.
 די אלטע: וועט זיין געזונט. קיין סכנה. ציינדעלעך שניידן זיך
 אים.
 מרדכי גדליה: ווען די מאמע וואלט עס לעבן. (די יידן קומען
 ווידער אדיון.) נו וואס, עס לייטערט זיך אויס? מיין וואגן האלץ וועט
 שוין מסתמא איבערנעכטיקן אויפן וועג. כ'וועל נאך באדארפן גיין
 אין דארף אריין ערגעץ אנטלייען אן אקס.
 דער ייד: אפשר וועלן מיר זיך נאך אומקערן צוריק. מען וועט
 קענען נעמען מיין וואגן.

מרדכי גדליה: וואוהין איז מען עס געפארן? טאקע אהער?
דא עפעס אן עסק געמאכט?

דער ייד (שמייכלט): נאך נישט באוואוסט. אפשר וועט מען
דא מאכן מסחר. ווי רופט מען אייך?
מרדכי גדליה: נישט באקאנטלעך בינאייך. מרדכי גדליה איז
מיין נאמען, נאך א זיידן.

דער ייד: און איך בין בנימין מינטשיצער.

מרדכי גדליה: אזש פון מינטשיץ!

דער יונגערמאן: נעכטן נאך האלבע נאכט ארויסגעפארן.

מרדכי גדליה: מיט מיין פערדל וואלט איך נאך היינט דא
נישט אנגעשפארט.

בנימין: ווי אלט איז אייער טאכטער?

מרדכי גדליה: שוין זעכצן יאר, קיין עין הרע. א בריה ווי
די מאמע אירע, זאל זיין אין גן-עדן.

פריידעלע: וואס באדארפטו מיך אזוי לויבן, טאטע?

בנימין: דאס איז א בן יחיד. יצחק איז זיין נאמען, נאך אן
עלטער-זיידן.

(יצחק און פריידעלע קוקן זיך דורך. ביידע פארשעמטלעך.)

די אלטע (לאכט גוטמוטיק): הא, געלאזן אין אויוון צוויי קאר-
טאפל. גאר פארברענט געווארן.

מרדכי גדליה: אזוי גאר, אויך א בן יחיד. העלפט מסתמא דעם
טאטן. ווען איך וואלט האבן א גרעסער יינגל אין שטוב, וואלט ער
מיר אויך געווען א ביסל באהילפיק.

בנימין: איך פאר עס איצטער אנקוקן א פלה פאר אים. נאך
גאנצע צען מייל פון דאנען.

מרדכי גדליה: ווייטלעך.

בנימין: איך זאג אויך, אז ס'איז צו ווייט. ס'איז שוין א לאנגע
מעשה אין דעם. כ'האב מיר געטראפן ארום שבועות אויף א יריד מיט
א מענטשן, א ביסל באקאנטלעך. מען האט זיך צונויפגערעדט...
און דא אנומלט האט ער ווידער באפוילן דורך זיינעם א קרוב. טראכט
איך מיר, די צייט איז שטיל, ס'פערד עסט דעם האבער, אט לאמיר

זיך אריבערשאפן. אבער איך טראכט אליין — ס'איז אַ ביסל ווייט-
לעך... (ווענדט זיך צו פריידלעך.) ווי רופט מען זיך?

פריידלעך: פריידע לאה.

מרדכי גדליה: איר מאמעס אַ מאַמע געווען.

בנימין: פאַרשטייט איר מיר, די געגנט דאָ געפעלט מיר זייער.
געדיכטלעך דערפער אַרום, און די פעלדער קוקן מיר אויס אַ ביסל
חשובער ווי אין מיין געגנט.

מרדכי גדליה: די היגע תבואות האָבן אַ שם.

יצחק: ווען איך וואָלט דאָ אין דעם געגנט געזעסן, אַ אַ!

מרדכי גדליה: איך ווייס עס אליין. נו איז מען געבליבן ווי
אויפן וואַסער. הייבן זיך נישט די הענט.

בנימין: איך וועל איך זאָגן דעם אמת, דער רעגן האָט מיך
אָהער אריינגעבראַכט. כ'זיך און טראַכט, אפשר איז עס אַ גאָט-זאָך.
איר זענט אַ ייד וואָס געפעלט מיר. מילא, אַרעם איז קיין חרפה
נישט. און דער עיקר דער געגנט.

מרדכי גדליה: איך זאָג אויך, אַו דער געגנט איז אַ פיינער.

בנימין: וואָס זאָגסטו, מיין זון, אפשר טאַקע אַ שאַד צו טרייבן
ס'פערד נאָך גאַנצע צען מייל? ... איר הערט, באַבע, וואָס מיר רעדן
דאָ? וואָס זאָגט איר?

די אַלמע: וואָס זאָל איך זאָגן? געבענטשט זאָל זיין אַ יידישע
שטוב. כע, כע, עשירות, אַרעמקייט, אַלץ פון גאָט. נו, זאָל זיין גע-
בענטשט אַ יידישע שטוב.

בנימין: כאַ, כאַ אַ קלוגע אַלטע, ווי איך בין אַ ייד. אַלץ פון
גאָט, וואָס זאָלן מיר זיך דאָ נאָרן?

מרדכי גדליה: די גאַנצע זאָך גאָר קשהדיק, עפעס גאָר אַ
וואונדער. (לאַכט.) עפעס טאַקע... נישט צו גלייבן. וואָס זאָל איך
זאָגן?

בנימין: איך וויל מיין זון לאָזן אין דעם געגנט. ער וועט דאָ
אָנהייבן פירן מסחר — אַ מען האָט אַ גוט פערד איז עס קיין מינטשיץ
נישט אַזוי שטאַרק ווייט. נו וואָס זאָגסטו, מיין זון, האָסט חשק צו
פאַרן ווייטער?

מרדכי גדליה (צו פריידעלען, וואָס שטייט לעבן אויוון מיט אַ צעפלאַנט פּניס): דו הערסט, מיין קינד, וואָס מען רעדט דאָ? ... כּווייס, כּוואַלט פאַר איר קענען האָבן אַ שטיקל נדן... פּריידעלע (לאַזט אַראָפּ דעם קאָפּ פאַרשעמט).

בנימין: וואָס איז דאָ פאַראַן אַ סך צו רעדן. וואָס באַדאַרף דען מיין קינד נדן? לאַמיר דאָ איבערנעכטיקן. קום נאָר אַהער, טאַכטער, אַט זעסטו, ס'איז מיינער אַ זון, אַ בן־יחיד. ס'פעלט אים גאָר נישט. די מאַמע מיט פוטער געקאַרמעט.

מרדכי גדליה: איר מאַמע זאָל זיין אין גן עדן האָט אויך איבער איר געציטערט.

בנימין: וואָס איז דאָ צו באַלאַמוטשען, אויב ס'איז אַ גאַט־זאָך. געפאַרן אַנקוקן אַ פּלה, נו האָט גאָט געמאַכט, איך זאָל גאַנצע צען מייל פאַרשפּאַרן ס'פּערד צו טרייבן. גיט אַ האַנט, ר' מרדכי גדליה... מיין יידענע וועט אויך זיין צופּרידן — געוויינט וואָס כּפּיר איר בן־יחיד אַוועק אין אַזאַ ווייטקייט.

מרדכי גדליה: מילא מען איז דאָך יידן. מען זעט דאָך, ס'איז אַ גאַט־זאָך...

בנימין: יאָ, כּ'מיין אפשר זאָל איך שיקן נאָך דער יידענע מיינער... טאָ גיט אַ האַנט, ר' מרדכי גדליה. יצחק: איך וועל די שטוב אַראָפּוואַרפּן. כּוועל בויען אַ גרעסערע לעבן וועג.

מרדכי גדליה: ס'האַלץ איז גוט. מען וועט אפשר באַדאַרפּן צו־בויען נאָך אַ האַלבע שטוב.

די אַלמע: די זון האָט זיך שוין באַוויזן. אַזוי גיך זיך אויס־געלייטערט. נו, כּוועל שוין גיין.

פּריידעלע: בלייבט דאָ, באַבעשי, ביז מאַרגן.

מרדכי גדליה: טאַקע, וואוהיין? בלייבט שוין דאָ נעכטיקן.

בנימין: מען וועט אייך אונטערפירן שפּעטער אַ ביסל.

יצחק: כּוועל אייך אַפּפירן וואו איר באַדאַרפט.

די אַלמע (קלייבט צונויף איר פעקל): אַן עברה צו זיצן אַזוי לאַנג אויף איין אַרט.

יצחק: וואס איילט איר זיך? בלייבט דא.
פריידעלע: בלייבט דא, באבע, איך וועל ווייזן וואס איר האט
מיר איבערגעלאזן.

די אלטע: נישט איצטער. שפעטער, אז מען וועט באדארפן.
מרדכי גדליה: איר זענט דאך הונגעריק.
די אלטע: אבי די זון האט זיך שוין באוויזן. ביז נאכט נאך
אנשפארן וואו אויף א נאכט-לעגער.
מרדכי גדליה: נו גייט. געזונטערהייט. (ער העלפט איר אנטאן
דעם פעקל.)

די אלטע: געלויבט איז גאט. א ביסל גרינגער געווארן דער
פעקל.

בנימין: אן אלט מענטש, געקענט אונטערפירן.
פריידעלע: אט וועל איך איך אריינלייגן געבראטענע קארטאפל
אין פעקל.
(טוט עס.)

די אלטע (קושט פריידעלען): נו, נו, זיי געזונט. גיב אכטונג
אויפן קינד. געלויבט איז גאט, ס'פעקל גרינגער געווארן. א גוטן טאג.
(קושט די מזוזה און כאפט נאך א קוק אין אויוון.) זע, מיין קינד, אין
אוייוון וועט ווערן צו קאלט.

(גייט ארויס, אלע באגלייטן זי מיט די בליקן, ווינטשנדיק איר
א „גייט-געזונט“.)

מרדכי גדליה: זע טאקע, מיין קינד, אז דער אויוון זאל נישט
אויסקילן.

בנימין: וועלן מיר טאקע באַלד זען, ווי פריידעלע וועט עס א
ברויט באַקן?

פריידעלע (פאָרקאָשערט די אַרבל און הייבט אַן אַרויסצושאַרן
מיט דער קאָטשערט די רויטע קוילן פון אויוון. אלע דריי מאַנצבילן
שטייען פון ווייטן און קוקן מיט גרויס ליבע צו איר אַרבעט.)

.1915

אויפן שוועל

אַ פאַר שטריכן

פ ע ר ז א נ ע ן :

פנחס פיינבערג.

רבקה, זיין שוור.

ראזי, איר טאכטער.

אהרן.

דוד קאפלאן.

העלער.

אַן אַלטמאָדיש, רייך געמעכלירט צימער. גענוג פענצטער.
רעכטס צוויי טירן. אין הינטערגרונט די אַריינגאַנגסטיר.
סוף זומער. אַרום האַלבן טאַג.

ראַזי (קומט אָן. בלייבט אין טיר, רעדט צו עמיצן דרויסן): קום
אַריין, וועסטו זיצן ביי מיר אין צימער.
העלער (באַווייזט זיך אויפן שוועל): דיין מוטער ליידט דער-
פון.

ראַזי: זי וועט דיך נישט באַליידיקן ביי זיך אין שטוב.
העלער: נישט דערפאַר. איך וויל איר נישט פאַרשאַפן קיין
עגמת נפש. גוט, כּוועל זיצן אַ וויילע ביי דיר אין צימער.
(ער גייט אַריין אין צימער.)

ראַזי: מאַמע, מאַמע!

רבקה (קומט אַרויס פון דעם אַלטנס צימער, פאַרזאָרגט, נידער-
געשלאָגן): שריי נישט אַזוי, מיין קינד, ער איז נאָר וואָס איינגע-
שלאָפן.

ראַזי: וואָס מאַכט ער?

רבקה: איך וועל עס נישט אויסהאַלטן.

ראַזי: וואָס קוקסטו מיר אַזוי אָן גלייך ווי איך וואַלט געווען
שולדיק?

רבקה: האַסט קיין רחמנות נישט אויפן זיידן, טאָ האָב רחמנות
אויף מיר.

ראַזי: איך וועל דאָ דערשטיקט ווערן אין שטוב.

רבקה: ער האָט נאָר וואָס געפרעגט אויף דיר. ער לאַזט דיך
פון די ליפן נישט ראָפּ.

ראָזי: איך קען אים נישט מאַכן צוריק יונג.
רבקה: ווען דו וואַלסט געדענקט דעם טאַטן דיינעם, וואַלסטו
ערשט וויסן ווער עס גייט אַוועק פון דער וועלט.
(ווישט די טרערן).

ראָזי: אַ מענטש לעבט נישט אייביק.
רבקה: ס'איז טאַקע אַלץ אמת, אָבער נישט אַזוי האַט עס גע-
דאַרפט זיין.

ראָזי: איך בעט דיר רעד מיר נישט דערפון. כ'האַב דיר גע-
זאָגט, אַז כ'בין אים אַלץ מוחל. זאָל ער אָפּשרייבן זיין פאַרמעגן פאַר
וועמען ער וויל. אַ מענטש וואָס קלייבט זיך שטאַרבן באַדאַרף נישט
שטיין אין וועג דעם וואָס באַדאַרף נאָך לעבן. איך וויל לעבן!

רבקה: נו, גוט. ווער לאַזט דיר נישט לעבן?
ראָזי: דו מיטן זיידן, כ'ווייס נישט וואָס איר ווילט פון מיר.
רבקה: מאַכסט זיך אומגליקלעך.
ראָזי: זאָל עס קיינעם נישט אַרן. כ'וועל דאָ דערשטיקט ווערן
אין שטוב.

רבקה: אָבער אַריינגיין צו אים קענסטו דאָך. ער וויל דיך זען.
ראָזי: וואָס באַדאַרף ער מיך?
רבקה: ווייסט, וואָס באַדאַרף ער דיך... ער איז דאָך דיין זיידע.
ער וויל דיך זען.

ראָזי: איך וועל צו אים מער נישט אַריינגיין. וואָס ווילסטו פון
מיר האַבן?

רבקה: איך וויל נאָר, דו זאָלסט וויסן, אַז דער זיידע ליגט אויפן
טויטן-בעט און דו פירסט זיך אויף...

ראָזי: מאַמע, כ'בעט דיר, לאַז צורו. כ'וועל צו אים נישט
אַריינגיין.

רבקה: ביסט ס'אינציקע וואָס איז איבערגעבליבן פון זיין זון.
ראָזי: איך ווייס וואָס ער וויל מיר זאָגן און דעריבער וויל איך
צו אים נישט אַריינגיין. איך קען זיין בליק נישט איבערטראַגן. זיינע
בליקן גייען מיר נאָך.

רבקה: ער לאַזט דיך פון מויל נישט אַרויס.

ראזי: זאל ער מיר נישט שטיין אין וועג.
רבקה: ער וויל זיין איינקל זאל חתונה האבן מיט א שיינעם יידן און ער איז גערעכט.
ראזי: ער האט מיר נישט צו זאגן קיין דעה.
רבקה: איך וויל עס אויך. הערסט, איך וויל עס.
ראזי: שוין, זאג מיר וואס נאך ווילסטו פון מיר? אט אדרבה זאג מיר וואס איז א שיינער ייד? איך ווייס עס נישט. מיר איז שוין דער וועמען איך האב אויסגעקליבן.
רבקה: טא פאר וואס ווילסטו צו אים נישט אריינגיין? כווייס, אז נישט מיט דיין אייגענעם שכל טוסטו עס. ווארעם מיין קינד האט גאר נישט געקענט זיין אזוי שלעכט.
ראזי (גייט צום טיר פון איר צימער): העלער, קום ארויס אויף א מינוט.
רבקה: ער איז דא אין שטוב, איך וויל אים נישט קאנען!
העלער (קומט ארויס): אט בין איך ביי איך אין שטוב. אנט-שולדיקט מיר. אויב איר ווילט עס נישט, וועל איך ארויסגיין.
רבקה: וואס ווילט איר האבן פון מיר? איר ברענגט אן אומגליק אויף מיין שטוב.
העלער: פארקערט. נאך מיט א ווילע פריער האב איך ראזין געבעטן אז זי זאל צוגאיים אריינגיין. איך וויל אליין זיך זען מיט אים. זאל ער מיר זאגן וואס ער האט צו מיר.
רבקה: מיין קינד איז צו מיר קיין מאל נישט געווען אזוי פרעמד.
העלער: איך אליין האב איר געהייסן, זי זאל זיצן לעבן זיידנס בעט. זי האט עס מיר צוגעזאגט.
ראזי: איך וועל נישט גיין.
העלער: איך וועל אליין גיין צו אים.
רבקה: ניין, ניין, מען באדארף נישט. צוליב איך איז ער קראנק. איר ביידע פארקירצט אים זיינע יארן.
העלער: איר זענט א מוטער פון אייער קינד און איר טארט נישט רעדן אזוי.

רבקה: איך מעג פארלאנגען אז מיין קינד זאל זיין גליקלעך,
איר הערט?

העלער: איך וויל, איר זאלט מיר פארשטיין.

רבקה: איך וויל אייך נישט פארשטיין.

העלער: וואס האט איר צו מיר?

רבקה: איך וויל, איר זאלט לאזן צורו מיין קינד.

העלער: איך וועל עס טאן, אבער פריער וויל איך רעדן מיטן
אלטן.

ראזי: דו וועסט נישט אריינגיין צו אים.

העלער: איך פארשטיי נישט פארוואס.

ראזי: איך האב פאר אים מורא, און דו באדארפט צו אים
נישט גיין.

העלער: איך וויל מיט אים רעדן; איך וועל אים באווייזן אז
ער באדארף זיין קינד נישט שטיין אין וועג.

רבקה: נישט ער איז אין דעם שולדיק; איך אליין זאג אז איר
זאלט מיך און מיין קינד צורו לאזן.

העלער: איך ווייס, אז איר האט צו מיר גאר נישט; ווען דער
אלטער זאל נאר ניט שרעקן מיטן אפשרייבן זיין פארמעגן פאר
שטאט —

רבקה: איך וויל נישט גיין צוליב אייך איבער די הימער. איך
קען אייך נישט און מיין קינד איז נאך צו יונג. זי וועט אן דער מאַך
מען נישט טאן אזא זאך.

דוד קאפלאן (קומט אריין): א גאט־העלף.

רבקה: א גוט־יאָר. מיין שווער האט היינט צוויי מאַל געפרעגט
אויף אייך.

ראזי (רעדט מיט העלערן ביים טיר. זיי גייען ביידע אריין צו איר
אין צימער. זי קומט באַלד אַרויס צוריק.)

דוד קאפלאן: מען האט היינט פון זיינעט וועגן געזאגט אין שול
תהילים. וואס מאכט ער?

רבקה: זייער שוואַך.

דוד קאפלאן: מען האט מיך געשיקט פון שטאט זיך דורכרעדן

מיט אים וועגן א פאָר נייטיקע זאַכן. ער האָט צוגעזאָגט נאָך פאָר
א יאָר, אָז ער וועט שטאַט העלפן. איצטער שמועסט מען, ער האָט
אַלץ אָפגעשריבן פאָרן אייניקל.

רבקה: הערסט, מיין קינד?

דוד קאַפלאַן: דאָס איז עס אייער טאַכטער? אויף דיין מזל פאַלט
אויס אַזאַ עשירות; נו וועסטו וויסן וואָס צו טאָן מיטן זיידנס פאָר-
מעגן?

ראָזי: איך ווייס גאָר נישט.

דוד קאַפלאַן: ווינציק יידן אַזעלכע איבערגעבליבן. וועסטו וויסן
וואו צו געבן און וואו צו שפאָרן?

ראָזי: דערוויילע איז עס נאָך זיין פאַרמעגן.

דוד קאַפלאַן: אַזוי רעדן היינטיקע קינדער. יא, קען מען אַריינ-
גיין צו אים?

רבקה: מיר דאַכט, אָז ער איז איינגעשלאָפן.

דוד קאַפלאַן: שיין געפירט זיין וועלט. זיין אָרט וועט בלייבן
ליידיק. מען האָט אַלץ געהאַפּט, אָז ער אַליין וועט נאָך דעם בית-
יתומים בויען. כ'האַב מיט אים גערעדט וועגן דעם.

רבקה: הערסט מיין קינד?

דוד קאַפלאַן: האָט נאָר נישט קיין פחד. ס'וועט נאָך בלייבן
גענוג פאָר אייער קינד. איך ווייס גאַנץ גוט, וואָס עס איז געווען זיין
ווילן.

רבקה: איר האָט אַ גרויסן טעות, אויב איר מיינט, אָז ער פאָר-
מאַגט אַזוי פיל.

דוד קאַפלאַן: פאָר וואָס זאָל מען נישט וויסן? ווער ווייסט עס
נישט זיינע הייזער אין שטאַט?

(גייט צום חולהס טיר.)

רבקה: ער איז זייער שוואַך; גלייכער מען זאָל אים לאָזן
צורו.

דוד קאַפלאַן: איר זאָגט דאָך, אָז ער האָט זיך נאַכגעפרעגט אויף
מיר. אפשר האָט ער עפעס נייטיקס צו זאָגן.

(גייט אַריין אין צימער און פאַרמאַכט די טיר הינטער זיך.)

רָאָזִי : וואָס באַדאַרף ער דאָ?
רבקה: האָסט דאָך געהערט וואָס ער האָט גערעדט. אונדז וועט
נאָך אויסקומען אַוועקצוגיין איבער די הייזער.
רָאָזִי (גייט צום קראַנקנס טיר און הערט זיך איין).
רבקה: זעסטו ווי דו ציטערסט.
רָאָזִי: גיי מאַמע, אַריין און הער וואָס ער רעדט מיט אים.
דוד קאַפּלאַן (קומט אַרויס): איך וועל גיין רופן נאָך אַ פּאַר
מענטשן. ער וויל שרייבן אַ צוואה.
רבקה: וואָס?!

דוד קאַפּלאַן: איר הערט דאָך, ער וויל שרייבן אַ צוואה.
רבקה: ער האָט דאָך שוין איין מאָל געשריבן.
דוד קאַפּלאַן: אפשר וויל ער דאַרט עפעס איבערמאַכן. פל זמן
אַ מענטש לעבט, קען ער טאָן מיט זיין פאַרמעגן וואָס ער וויל.
רבקה: איך בין אַן אוימגליקלעכע אַלמנה מיט אַ יתומה. מיר
וועלן נאָך באַדאַרפן אַנקומען צו לייטן. רָאָזִי, קינד מיינס, גיי אַריין
צום זיידן, בעט אים, ער זאָל אונדז נישט פאַרגעסן.
דוד קאַפּלאַן: איר ווייסט וואָס עס הייסט דער ווילן פון אַ גוסס?
ווער זענט איר אַזעלכע וואָס איר ט׳זיך איינשטעלן אַנטקעגן דעם
ווילן פון פּנחס פיינבערג?! (צו רָאָזִי). ווייסט אַז דו ביסט מקצר
זיינע יאָרן?!

רָאָזִי: איר האָט נישט קיין דעה צו זאָגן אויף מיר.
דוד קאַפּלאַן: שעמען האָט איר זיך באַדאַרפט אַזוי צו רעדן.
אַזוי זיך צו פאַרגעסן.
רבקה: ס׳האַרץ איז איר געבעך פאַרביטערט.
דוד קאַפּלאַן: איך בין נאָר אַ שליח פון שטאַט, און מער גאָר
נישט.

(גייט אַרויס).

רבקה: מיין קינד, האָב רחמנות אויף מיר. באַלד וועט אַלצדינג
זיין פאַרפּאַלן. גיי אַריין צו אים. זאָג אים, אַז ער איז מחויב צו
האַבן דיך אין זינען. (קומט זי). וועסט אַריינגיין צו אים, יאָ? זאָג
אים צו, אַז דו וועסט אים פּאַלגן און דערנאָך וועט מען זען אפשר...

פנחס פיינבערג (עפנט די טיר און באווייזט זיך אויפן שוועל. ער איז שוואך, קוים וואס ער האלט זיך אויף די פיס. די פרויען פאר-וואנדערט און צעטומלט.)

רבקה: גאט איז מיט אייך. איר וועט דאך נאך פאלן.

(נעמט אים אונטערן ארעם.)

פנחס פיינבערג: כ'האב נאך כוח... אט אזוי האלט מיך צו. כ'וועל מיר אביסל דורכגיין איבערן שטוב.

רבקה: אפשר איז טאקע גלייכער, וואס איר זענט אראפגע-גאנגען.

פנחס פיינבערג (באמערקט ראזין): אט איז זי, כא. מיר האט מען געזאגט, ביזט אוועקגעפארן. כא, געלאזן אליין דעם זיידן און אוועקגעפארן.

(ער לאזט זיך אראפ אין א טיפן שטול. נעמט ניט אראפ קיין אויג פון ראזין.)

ראזי: וואס מאכסטו, זיידע?

פנחס פיינבערג: קום נעענטער. האסט מורא פארן זיידן. כא, אזוי פון ווייטן.

ראזי: אט בין איך.

פנחס פיינבערג: קום אהער, נאך נעענטער. די אויגן זיינען מיר שוואך. כ'האב דיך געגארט צו זען און דו, ביזט אוועקגעפארן, האט מען מיר געזאגט. ווי קומט עס, הא?

רבקה (מיט טרערן): וואס קען איך מאכן? איך בין נישט שול-דיק.

פנחס פיינבערג: צו וואס גענארן א זיידן? כא, זאגט מען, ס'איניקל וויל דיך נישט זען. נישט אמת, כא?

ראזי: איך האב דיך ליב, זיידע, און כ'האב דיך געוואלט זען.

פנחס פיינבערג: האסט מיך האלט, זייער האלט, דאך ביסטו מיר נישט קיין זון פון מיין זון געבוירן און גאר פרעמד... געגארט דיך אנצוקוקן, אפשר האסט מיך האלט, זייער האלט... דאך ביסטו מיר נישט קיין זון. פון ס'פנים פון מיין קדיש זען; געמיינט אין טאטן געראטן, כא, גענארט מען מיך.

ראזי: כ'האב דיר זיידע נישט געוואלט אנטאן קיין צער.
פנחס פיינבערג: צער... כא, כא... ווייסט נישט וואס ס'איז.
ווי קומט א קינד צו וויסן? א זיידע יא, ער ווייסט. כ'האב מיר מטריח
געווען צו דיר. געוואלט דיר זען, כע — כע — געוואוסט וואס דא קומט
פאר אין שטוב. מיך גענארט מען נישט. וואלסטו געווען א קדיש, מיינס
א גלייכן, כא...

ראזי (וויינט): וואס ווילסטו פון מיר, זיידע?
פנחס פיינבערג: ניטע. מען באדארף נישט וויינען. האסט א
שטארקן רצון, אמת, נישט צו גיין אויפן גלייכן וועג. נו, וואס ט'איר
דא טאן מיט מיין פארמעגן? נאך נישט באטראכט וואס צו טאן? וועסט
פירן א יידישע שטוב, הא?

ראזי: איך ווייס נישט ווי אזוי צו פירן א יידישע שטוב.
פנחס פיינבערג: נישט געלערנט? קענסט מיך נישט? נישט
דיין זיידע? קוק מיך אן; פנחס פיינבערג, יא?...

ראזי: איך בין נאך יונג און ווייס גארנישט.
פנחס פיינבערג: נישט אמת! אז ביסט יונג געווען האסטו נישט
גערעדט מיט אזא העזה. און וואס זאגט די מאמע?

רבקה: איך האב שוין אויסגעוויינט מיינע אויגן.
פנחס פיינבערג: וויינט נישט. מען באדארף נישט. כ'פארלאנג
נישט... וועסטו געבן צדקה פון מיין פארמעגן?

ראזי: פרעג מיר נישט. דו לעבסט דאך נאך. איך וויל, דו זאלסט
נאך לאנג לעבן.

פנחס פיינבערג (לאכט מיט א שוואכן קינדערשן געלעכטער):
אט דאס איז קלוג געזאגט. ווילסט כ'זאל לעבן, כ'י, כ'י...
רבקה: אוודאי וויל זי, איר זאלט זיין געזונט און שטארק; ווארעם
וואס קען, חלילה, פון אונדז ווערן?

פנחס פיינבערג: גענוג געלעבט. ס'קומט מיר נישט מער.
(קוקט זיך ארום).

ראזי: וועמען זוכסטו, זיידע?
פנחס פיינבערג: דוד איז געווען ביי מיר; ער איז אוועקגע-

גאנגען?

רבקה: די שטאָט וויל ביי איך אַלצדינג צונעמען.
פנחס פיינבערג: איך גיב מיט מיין אייגענעם ווילן. כ'האָב נאָך
אַ ווילן.

רבקה: וואָס וועט ווערן מיט אונדז?
פנחס פיינבערג (לאַכט זיך פאַנאַנדער): האָ אַ בן תשעים זאָל
פאַר איך זאָרגן? יונגע מענטשן; פאַראַן אַ גאַט, אַ גרויסער גאַט,
ער דאָגהט. איך קען נישט פאַרזאָרגן.
(נעמט נישט אַראָפּ קיין אויג פון ראַזי, וואָס שטייט אָנגעשפּאַרט
לעבן זיין שטול.)

ראַזי (הייבט אָן וויינען): וואָס ווילסטו פון מיר? פאַרוואָס פיי-
ניקסטו מיר? איך בין דאָך שוין אַן עלטער קינד; צי האָב איך דיר
נישט געפּאָלגט אַ מאָל?

פנחס פיינבערג (נעמט איר האַנט וועלנדיק זי באַרואיקן אָן ווער-
טער, שווייגן אַלע אַ צייט, וויל זיך אויפשטעלן, פּאָלט צוריק אין זיין
שטול): זאָגסטו, אַז דו וועסט פּאָלגן אַ זידן. כאַ, כ'זועל דיר גלייבן ווען
דו וועסט מיר צוזאָגן.

ראַזי: וואָס האָסטו צו אים? דו קענסט אים נישט.
פנחס פיינבערג: איך האָב פאַר דיר אויסגעקליבן אַן ערלעכן
יידן. אַ זון פון צדיקים.

ראַזי: וואָס שווייגסטו, מאַמע? דו קענסט דאָך זאָגן...
פנחס פיינבערג: כ'זועל אַלצדינג אָפּגעבן שטאָט; אויף צדקה.
ראַזי: זאָג דו אים מאַמע, אַז אומזיסט באַשטראַפט ער מיר. וואָס
האַט ער צו אים; ער קען דאָך אים נישט אָפּילו. איך קען זיך נישט
לאָזן טרעטן מיט די פיס.

פנחס פיינבערג: נישט לאָזן טרעטן מיט די פיס... כאַ, גע-
רעכט. דער זידע האָט זיך אויך נישט געלאָזט טרעטן מיט די פיס...
טאָ רוף אים אַהער, כ'זויל אים פרעגן, וואָס ט'ער טאָן מיט מיין פאַר-
מעגן.

רבקה: גיי רוף אים אַריין.
ראַזי: איך וויל נישט.
פנחס פיינבערג: ווער, האָ?

העלער (קומט אַרײַן. גײט גלײַך צום אַלטן): אַט בין אײך! כ'האַב
שוין עטלעכע מאָל געוואָלט אַרײַנגיין צונאָיך.

פּנחם פּײַנבערג: דאָס בײַסטו? יאָ?

העלער: יאָ, ר' פּנחם.

פּנחם פּײַנבערג: דײַר געפּעלט מײַן אײַניקל?

העלער: אײך וועל בעטן בײַ אײך אײער וואָרט.

פּנחם פּײַנבערג: כײַ, כײַ, ווײַסט, זײַ אײז אָן אַרעם קײַנד. נאָ-

קעט. פאַרמאָגט גאָר נישט.

העלער: אײך באַדאַרף נישט קײַן רײַכקײַט.

פּנחם פּײַנבערג: ווײַלסט נישט? כ'האַב מײַן פאַרמעגן אָרנט-

לעך געזאַמלט. כאָ, פאַר וואָס ווײַלסטו נישט?

העלער: אײך ווײַס נישט וואָס אײַר מײַנט.

פּנחם פּײַנבערג: שעמסט זײַך מײַט מײַן פאַרמעגן, כאָ? מײַן

אײַניקל אײז אײַך מײַן פאַרמעגן. אײַר פאַטער, מײַן זון. כאָ, אַ פּשרער

ײַד געווען.

העלער: אײך ווײַס עס.

פּנחם פּײַנבערג: יאָ, ווײַסט עס. כאָ, ווײַסט. טאָ גײַ פון מײַן

שטוב! אַ ײַד באַדאַרף אײך, אַ ײַד, אַ ײַד ...

העלער: אײך ווײַל אײַר זאָלט מײַר אױסהערן ... אמת טאַקע,

מײַן ברודער אײז אַוועק פון ײַדן ...

פּנחם פּײַנבערג (מאַכט מײַטן האַנט ער זאָל אַוועקגיין).

העלער: נישטאַ זײַך וואָס נאַרײַש צו מאַכן.

(גײט שנעל אַרויס פון שטוב.)

רבקה: שווער לעבן, אײך וועל אײך נעמען צוריק צונאָיך אין

צײַמער.

פּנחם פּײַנבערג: ס'אײז רעכט ... וואו בײַסטו? רײַזל, וואו

אײז זײ?

ראָזײ: אַט בין אײך, זײַדע.

פּנחם פּײַנבערג: געמײַנט בײַסט אײך אַוועק. כײַ, כײַ ... נאָך

געטריי דעם זײַדן.

(דוד קאפלעאן און ר' אהרן קומען אריין.)

דוד קאפלעאן: כא, כא, רב פנחס האָט זיך אַראָפּגעקליבן פון געלעגער.

ר' אהרן: וואָס מאַכט רב פנחס? געקומען מבקר-חולה זיין. פנחס פיינבערג (ווערט פרייער): דערלאַנגט שטולן צום זיצן. זייער גלייך געטאָן; געקומען אין צייט. איך געדענק אַלץ... וועסט שרייבן, דוד. אַ שאַד די צייט.

דוד קאפלעאן: אפּשר זאָל מען אַריינגיין אין אַנדערן חדר? פנחס פיינבערג: ס'איז רעכט דאָ אויך. דאָ איז ליכטיקער. זיי וויסן אַלע מיין ווילן. מעגן זיין דערביי.

ר' אהרן: דער רב האָט זיך נאָכגעפרעגט אויף איך. פנחס פיינבערג: וועט מען דערלאַנגען טינט און פעדער. רבקה: ס'איז אַלצדינג פאַראַן אויפן טיש. פנחס פיינבערג: אַלצדינג צוגעגרייט. כאַ דעם מושב-זקנים, ווי געזאָגט, איין זעקסטל פון מיין פאַרמעגן. מען ווייסט וויפל, ביים רב ליגט דער צעטל. קיין מזומנים נישטאָ. נו, הייזער — גוט ווי מזומנים.

דוד קאפלעאן (שרייבט).

ר' אהרן: די גרעסערע העלפט, ווי איר ווייסט, האָט די שטאַט געהאַט. מען האָט נאָר געוואַלט אַפּקויפן דעם דערבייאיקן פּלאַץ, טאַמער וועט מען באַדאַרפן צובויען.

פנחס פיינבערג: הכנסת אורחים... אַביסל אַפּגעלאָזן... זאָל מען בויען אויפּסניי... זאָל זיין אויך איין זעקסטל. וואָס זאָגט איר, יידן?

ר' אהרן: ווי אייער ווילן וועט זיין אַזוי וועט מען טאָן. דוד קאפלעאן: אויף דעם האָט מען זיך גאָר נישט געריכט. מען האָט געמיינט אַז איר וועט נאָר בויען אַ נייע תּלמוד-תּורה. פנחס פיינבערג: דאָס אויך. כּהאַב נישט פאַרגעסן. כּהאַב דעם רב צוגעזאָגט, וועל איך האַלטן וואָרט. (לאַכט קינדיש.) פנחס פיינבערג איז רייך. אַלע ווייסן עס. נישטאָ וואוהיין ס'פאַרמעגן אַהינ-צוטאָן. נו, און דער ביקור-חולים?

ר' אהרן: איר האָט דאָך געהערט פון דעם סכסוך? זיי האָבן זיך אָפגעטיילט. ווייסט איר דאָך, אָן צוויי ביקור-חולימס איז שוין איצטער פאַרלאָנען.

פנחס פיינבערג: מה־רעש? זאָל זיין אויף ביידע. איין זעקסטל. וועלן זיי זיך טיילן. שרייב אַזוי. באים דער סכסוך וועט אָנהאַלטן — איז אויף דער העלפט.

דוד קאַפלאַן: אַזוי האָב איך געשריבן.

פנחס פיינבערג: און, יא, דער רב זאָל עס נעמען אין זיין רשות. כ'פאַרלאָן מיר אויף אים.

דוד קאַפלאַן: אַזוי איינגעשריבן.

ר' אהרן: אויף אונדזער רב קען מען זיך פאַרלאָן.

פנחס פיינבערג: איר ווייסט, אָן קיין מזומנים איז נישט פאַרלאָן.

דוד קאַפלאַן: מען ווייסט, אָן אויף די הייזער איז קיין ציגון נישטאָ.

פנחס פיינבערג: נו, און דאָס איבריקע, יאָ דער משוב־זקנים ...

דוד קאַפלאַן: מיר האָבן געשריבן (לייענט). אַני פנחס בן ר' מאיר ...

פנחס פיינבערג: רעכט, רעכט, נישט נייטיק צו לייענען ... נו

און דאָס איבריקע וויפל, דאָרט צוויי זעקסטלעך זאָל זיין ...

רבקה (וואָס איז די גאַנצע צייט געשטאַנען ערשטוינט און זיך צו־

געהערט ווי מען טיילט דעם פאַרמעגן, לויפט צום טיש און לאָזט ניט שרייבן): יידן, האָט רחמנות אויף אָן אומגליקלעכע אַלמנה מיט איר יתומה. קינד מיינס, וואָס שטייט פון ווייטנס? לאָז נישט, מען זאָל אונדז באַרויבן.

ראָזי: מיר איז אַלץ איינס.

דוד קאַפלאַן: וואָס הייסט מיר באַרויבן? אַזוי איז דער ווילן

פון אייער שווער.

פנחס פיינבערג: האָ, וואָס? אָן אומרעכט? כ'האָב אפשר טאַקע

פאַרגעסן; וואו איז זי, מיין איניקל. געמיינט זי איז פון שטוב אַרויס־געגאַנגען.

רבקה: גיי מיין קינד צו. דער זיידע רופט זיך.

פנחס פיינבערג: קום נעענטער מיין אייניקל.

ראזי (גייט צו): אָט בין איך, זיידע.

פנחס פיינבערג (סייז צו מערדן אָז ער ווערט אַלץ שוואַכער.

פאַרבאַרגט זיין אויפּרעגונג): האָסט געהערט מיין צוואה?

ראזי: איך האָב געהערט.

פנחס פיינבערג: ביסטו מספּים?

רבקה: זי ווייסט נישט וואָס זי רעדט. זי איז משוגע. איך בין נישט מספּים. איך האָב אָפּגעפּינצטערט מיין גאַנץ לעבן דאָ אין שטוב. פאַר וואָס קומט עס מיר? זי האָט קיין שכל נישט; הערט איר נישט וואָס זי רעדט. ווען איך וואָלט אָפּילו נאָר געווען אַ דינסטמייַדל אין שטוב, וואָלט מען מיר אויך נישט געדאַרפט אַזוי איבערלאָזן ווי אויפן וואַסער.

(וויינט.)

פנחס פיינבערג: וואָס זאָגט איר, יידן, אפשר בין איך אומ-

גערעכט?

דוד קאַפּלאַן: איך מיין, אָז עס וועט בלייבן פאַר זיי גענוג. (צו רבקה.) איר זענט דאָך נישט קיין יונגער מענטש — איר באַדאַרפט אַליין פאַרשטיין, אָז מען באַדאַרף האַלטן הייליק דעם ווילן פון אַן עלטערן מענטשן...

ראזי: איר יידן, מעגט צונעמען אַלצדינג פון שטוב. איך באַדאַרף

גאַרנישט.

(אַלע שווייגן.)

פנחס פיינבערג: וואָס איז מען אַנטשוויגן געוואָרן?

ר' אהרן: אפשר האָט טאַקע ר' פנחס איבערגעכאַפט די מאַס?

זייט זיך מיישב.

ראזי: איך זאָג מיר אָפּ פון מיין טייל. דער זיידע ווייסט אַליין

בעסער ווי אַזוי זיין פאַרמעגן אָפּצוגעבן.

פנחס פיינבערג: וואָס שווייגט איר, יידן? איר הערט וואָס זי

זאָגט? וואָס האָב איך געטאָן? דערמאַנט מיר. אפשר האָב איך נישט

קיין רשות אויף דעם? ... יאָ זאָל זיין איין זעקסטל, נאָך אַ זעקסטל

(טומלט זיך). איז נאָך צוויי זעקסטל, יאָ אַ זעקסטל...

דוד קאפלען: ס'איז גוט ווי איר האט געהייסן שרייבן.
פנחס פיינבערג (וויל זיך אויפהייבן פון אַרט): וואו איז מיין
קינד, האָ? ... וואו איז מיין קינד?

ראָזי: אָט בין איך.
פנחס פיינבערג: האָ ניין נישט דאָס האָב איך געמיינט...
יאָ, מיין קינד... פירט מיך אין מושב־זקנים אַריין. מען וועט דאָרט
געפינען אַן אַרט פאַר מיר.

(ער לאַזט זיך גיין צום אַרויסגאַנגסטיר.)
רבקה: וואָס איז דאָ היינט? כ'זעל אפשר פון זינען אַראָפּ. שווער
לעבן, וואוהיין ווילט איר גיין? ווער רעדט דען איך אַנטקעגן? טוט
ווי איר פאַרשטייט. גיט אַוועק אַלצדינג וועמען איר ווילט.

ראָזי: בלייב אין שטוב, זיידע, זיי מיט אונדז. אויב איך בין
שולדיק, טאָ זיי מיר מוחל, כ'האָב דיר פאַרשאַפט עגמת נפש.

פנחס פיינבערג: דו אויך, כ'י, כ'י... מען לאַזט מיך נישט
אַרויס פון שטוב. ביסט מיין אייניקל... אָט אַזוי העלף מיר זיך זעצן.
אָט אַזוי. ביסט קליגער פון זיידן. נו, פאַרטייל דו. יידן זיצן, זאָג, וואָס
מען זאל שרייבן.

דוד קאפלען: כל־זמן איר לעבט, איז אַלץ אין אייער רשות. אַלץ
אין אייער רשות.

פנחס פיינבערג (קינד'יש): כ'י, כ'י, כ'י טאָ פאַר וואָס וויל זי
נישט זיין אין מיין רשות?

(בלייבט זיצן אין שטול כמעט עבר־בטל.)
ר' אהרן: איז זייער אַפגעשוואַכט.

רבקה: ער האָט גיט באַדאַרפט אַראָפּ פון געלעגער. שווער לעבן,
קומט צו זיך אין צימער אַריין. איר וועט זיך אַנידערלייגן.

פנחס פיינבערג (שטרעקט אויס די הענט ווי אַ קינד און לאַזט
זיך פירן).

דוד קאפלען (צו ראָזי): האָסט געהערט וואָס דער זיידע האָט
אַנגעזאָגט?

ראָזי: איך האָב געהערט.
דוד קאפלען: נו, אין פאַל אַז קיין געשריבענע צוואה וועט

נישט איבערבלייבן וועסטו געדענקען וואָס דער זיידע האָט פאַר-
לאַנגט?

ראַזי: איך וועל געדענקען.

דוד קאַפּלאַן: וועסטו עס אויספירן?

ראַזי: איך ווייס נישט.

דוד קאַפּלאַן: וואָס הייסט דו ווייסט נישט? דער גאַנצער פאַר-
מעגן וועט דיר געהערן; וואָס וועסטו טאָן דערמיט?

רבקה (קומט אַרײַן): מיין קינד, דער זיידע פּרעגט זיך אויף דיר.
גיי אַרײַן צו אים, ער וויל דיר זען.

ראַזי: איך וועל נישט גיין.

דוד קאַפּלאַן: ער קומט צו זיך. גאַטס נסים.

(ער פאַרנעמט פּאַפּיר, טינט און פעדער און גייט אַרײַן צום
אַלטן.)

ר' אהרן (קומט אַרויס): ער וויל זען זיין אייניקל.

רבקה: קינד מיינס, נעם מיר מיין לעבן נישט צו. גיי אַרײַן
צו אים.

ראַזי: איך וועל אים נישט פּאַלגן.

רבקה: אפשר איז ער מסכים; גיי אַרײַן צו אים. ער וויל דיר
זען.

ראַזי: עס וועט גאַר נישט העלפן. איך וועל אים נישט פּאַלגן
און איך וויל צו אים נישט אַרײַנגיין. איך בין יונג און כ'באַדאַרף
לעבן.

רבקה (קומט זי): קינד מיינס, האָב רחמנות אויף מיר.

ראַזי: מאַמע, לאָז מיר לעבן.

דוד קאַפּלאַן (קומט אַרויס מיט דער צוואה אין האַנט): גע-
לויבט איז השם יתברך, האָט אונטערגעשריבן. קום, אהרן, לאַמיר גיין
מענטשן אַהער אַריבערשיקן.

רבקה: וואָס?! אונטערגעשריבן... קינד מיינס, וואָס האַסטו
געטאָן? ...

ראַזי: איך וועל אים אין קבר אַרײַן נישט מיטגיין.

רבקה: דיין זיידע איז עס דאָך.

רָאָזי: און איד וועל אים נישט מיטגיין אין קבר אַרײַן.
דוד קאַפּלאַן: גײט בעסער אַרײַן צו אים. זאַל ער נישט בלייבן
אַלײן.

(ער און אהרן גייען אַרױס.)

רבקה: איד וועל עס נישט אויסהאַלטן...
(ברעכנדיק די הענט גײט זי אַרײַן צום חולה).
רָאָזי (זי מאַכט אַ טריט צום קראַנקנס טיר, ווי זי וואַלט וועלן
אַרײַנגיין, קערט זיך פּלוצלונג אָפּ פון טיר און גײט אַרױס פון שטוב.)

.1915

בעבעלע

אידיילע

פ ע ר ז א נ ע ן :

אהרן שלמה.

גיטל, זיין ווייב.

בעבעלע, זייער טאכטער.

שלום מאיר, בעבעלעס חתן.

איידל, בעבלס חברטע.

ליבע, אַ שכנטע.

ביי אהרן שלמהן. אַ ווייס אויסגעקאָלכט שטיבל. אויף די
קלייגע פענצטערלעך זויבער-ווייסע פאַרהענגלעך. די פּאַדלאַגע
מיט געלן זאַמד אויסגעשאַטן. נאָך יום טוב. פאַרנאַכט.

אהרן שלמה (זיצט ביי אַ טיש אין הינטערגרונט און קנעלט מיט
אַ יינגל חומש. ער קנייפט דעם יינגלס באַקן מיט ליבע): אַז דו וועסט
אַ גאַנצן זמן אַזוי לערנען מיט חשק, וועל איך דיר האַבן האַלט. איך
וועל עס דערציילן דיין טאַטן, וועט ער דיר שיקן איבער אַ יאָר אין
ישיבה אַריין. ווילסט פאַרן אין אַ ישיבה?
דער יינגל: יאָ, רבי.

(פון גאַס דערטראַגן זיך קולות פון קינדער, וואָס שטיפן הינטערן
פענצטער.)

אהרן שלמה: זאָג דעם אמת, ווילט זיך דיר איצטער נישט אויף
דרויסן שטיפן מיט די קינדער?
דער יינגל: ניין, רבי, כּווייל בעסער לערנען תורה. איך וויל
זיין אַ רב.

אהרן שלמה: אַז דו וועסט נאָר חשק האַבן, וועסטו זיין אַ רב.
דער טאַטע וועט מיט דיר דעם שענסטן שידוך טאָן. ס'וועט זיין אַ
גרויסער פּבוד פאַר דעם טאַטן.

דער יינגל: ווען וועלן מיר אָנהייבן גמרא?

אהרן שלמה: נאָך היינטיקן זמן. איך וועל קריגן צו דיר נאָך
אַ חבר, וועלן מיר מיט גאַטס הילף אָנהייבן גמרא.

גימל (קומט אָן): כּלעבן ביסט אַ נאָר. וואָס מאַטערסטו אים?
לאַז אים אַרויס אויף דער גאַס, זאָל ער שטיפן מיט די קינדער. ווילסטו
אים די גאַנצע תורה אַריינשטאַפן פאַר איין מאָל?

דער יינגל: איך וויל נישט שטיפן. איך וויל בעסער לערנען תורה.

גיטל: א ברכה פון גאט זאל קינד צו האבן. ווייסט כאטש די מאמע, אז דו ווילסט אזוי גוט לערנען תורה? יינגל: זי ווייסט.

גיטל (קושט אים מיט ליבע זיינע באקן. ער פארשעמט זיך, ווישט די באק).

אהרן שלמה: פע, פע, דו צעלאזט מיר מיינע תלמידים. גיטל: גיי אהיים, יענקעלע. גיי אהיים, ס'וועט שוין זיין היינט גענוג פאר דיר.

אהרן שלמה: אויב דו ווילסט, גיי. זאג דער מאמען, אז דער רבי האט מיט דיר די גאנצע צייט געלערנט. יינגל: איך וועל זאגן. א גוטן טאג. (גייט ארויס).

גיטל: וואס וואלט מיר פעלן, ווען דער וואס אין הימל וואלט ביי מיר מיינע יינגלעך נישט צוגענומען פאר דער צייט? אהרן שלמה: נו, גענוג דיר שוין; גענוג. וואו איז בעבעלע? זי איז נישט געגאנגען מיט דיר?

גיטל: ווי איז נישט דער מאמען! וואו איז זי דען? אהרן שלמה: זי איז מיט איר חברטע, ווי רופט מען דארט איר, מיט איידלען איז זי אוועקגעגאנגען. גיטל: האסט נישט באדארפט לאזן ס'קינד אליין גיין פון שטוב.

אהרן שלמה: ס'איז דאך נאך העלער טאג. גיטל: דו פארגעסט גאר, אז זי איז א פלה. אהרן שלמה: קיין ביזו זאל נישט זיין. גיטל: דיר וועט דאך אוודאי וויי טאן דער קאפ, אז מיטן קינד וועט עפעס טרעפן.

אהרן שלמה: זיי נישט קיין טפשה און גיס נישט קיין טרערן. גיטל (קוקט אין פענצטער): בעבעלע מיינס, עס פארגייט שוין באַלד די זון. אוי די איידל, איך האב איר טויזנט מאל אנגעזאגט, זי

זאל ס'קינד פון שטוב נישט אַרויסשלעפן. אפשר טויזנט מאָל האָב
איך עס איר אָנגעזאָגט. אַ פּלה. ס'איז אַ ספּנה.
אהרן שלמה: וואוהין גייט זי עס טאַקע?
גיטל: דער גוטער יאָר ווייסט. שפּאַצירן גייען זיי. די גאַנצע
שטעטל לאָזט זיך אַרויס קוקן.
אהרן שלמה (צופּריד): וואָרעם זי איז טאַקע ביי אַלעמען אויפן
אויג.

ליבע (קומט אָ): אַ גאַט העלף אייד.
גיטל: אַ גוט יאָר, ליבעשי. הער זיך איין, אהרן שלמה, דו
גייסט דאָך דאָוונען מנחה, טאַמער זעסטו זי, זאָג איר, אַז די מאַמע
קוקט אויס די אויגן.
ליבע: בעבעלען מיינט איר? כ'האָב זי נאָר וואָס געזען שפּאַ-
צירן מיט איידלען. קיין עינ'הרע, פאַרשיינט די גאַס.
אהרן שלמה (גייט אַרויס).
ליבע: פון דעסט וועגן געפינען זיך בייזע צינגער, מען האָט
געפרוואווט אָנרעדן.
גיטל: מיינט איר, איך ווייס נישט? זאָלן שוין אַזוי מיינע שונאים
ווייס איך וואָס, וואָס מען קען מיר שוין חלילה טאָן.
ליבע: מען האָט אָנגערעדט, אַז זי איז נישט קיין געזונטע.
גיטל: וועמען מיינט איר?
ליבע: מען האָט אָנגערעדט פאַר רבקה זעלדען, אַז בעבעלע איז
נישט קיין געזונטע.
גיטל: געזונט און שטאַרק זאָל זי מיר נאָר זיין. אין גאַנצן
זיבעצן יאָר אַלט. מיר אַרט נישט, אַז מיין קינד וועט נאָך זיצן אַ
מיידל.

ליבע: חלילה; וואָס איר רעדט. רבקה זעלדע האָט עס מיר דער-
ציילט. זי האָט געלאָבט אין די פּויסטן, וואָרעם ווער ווייסט עס נישט,
אַז בעבעלע איז אַ געזונטע?
גיטל (דורך טרערן): אַז גאַט האָט מיך געשטראַפּט, פון זיבן איז
מיר איינס געבליבן, זאָל ער מיר נאָך ווידער שטראַפּן? ס'אינע קוים
אויסגעבעטן און אויסגעוויינט. די גאַנצע וועלט ווייסט ווי טייער ס'קינד

איז מיר. (לויטער). איר וועט אפשר פארזוכן פון דעם איינגעמאכטס וואָס כ'האָב נעכטן געפרעגלט? (באַקומט פון אַלמער סלויטס אַרר- בערגעבונדן מיט ווייטן לייזונט.) איר מוזט עס אַדריבה פאַרזוכן. אַט זאָגט פון וואָס איז עס געמאַכט?

ליבע (פאַרזוכט און וויל כאַפן דעם טעם): מאַמעלעך מיינע, ס'איז דאָך אַתרוג!

גיטל: אַתרוג, ליבעשי. מען האָט מיך אויסגעלערנט ווי עס צו פרעגלען.

ליבע: ווי עס שמעקט! אַתרוג. אַזאַ וואונדער; שוין דאַכט זיך אויסגעפרעגלט און עס שמעקט אַתרוג.

גיטל: דריי אַתרוגים זענען דאָ פאַראַן. קאַכנדיק ווערט עס איינ- געפאַלן. און דאָ האָט איר קאַרשן פון פאַר אַ יאָרן נאָך. זעט ווי פריש, גלייך ווי נעכטן וואָלט מען עס געפרעגלט.

ליבע: המ... ווי שטייף זיי זענען. ביי מיר זענען זיי צעקראַכן געוואָרן. המ... אַ חיות. אַזאַ מזל אם ירצה השם. און ווען גייט איר שוין אָננעמען חתונה-קליידער?

גיטל: נאָך שבת, אויב גאָט וועט שענקען ס'געזונט. די חתונה וועט איצטער זיין חמשה-עשר. ס'קינד האָלט נאָך אין וואַקסן. וואָס שפעטער אַלץ בעסער. בעבעלע מיינט. ווען זי קומט אַריין, וואָלט זי שוין באַלד אָנגעהויבן צו שרייען: גענוג דיר, מאַמע, צו פאַסטן.

ליבע: וואָרעם איר פאַסט היינט?

גיטל: זאָל זי מיר נאָר זיין אויף לאַנגע יאָרן, יעדן דאָנערשטיק, נישט פאַרפעלט נאָך קיין איין דאָנערשטיק, זינט ס'לעצטע קינד איז מיר אַוועקגעקומען.

ליבע: וואָס אַ מאַמע קען באַווייזן.

גיטל: איך האָב געפאַסט מאַנטיק און דאָנערשטיק. האָט ער, אהרן שלמה, די מאַנטיקן איבערגענומען.

ליבע: איך הער דאָך עס איצטער פון אייך, גיטלשי. ווען איר פרעגט דעם רב, וואָלט ער אייך מתיר געווען.

גיטל: וואָס איז דען מיר יאָ שווער פאַר אירעט וועגן?

ליבע: האָט איר זי טאַקע אויסגעבעטן ביי גאָט. וואָרעם ווער ווייסט פאַר וועמעס זינד מען קומט אָפּ.

גימל: מייך מאן זאל לעבן זאגט אויך דאס אייגענע. ווען איך
נעם נישט אויף זיך אַזאַ שווערן נדר, ווער ווייס צי מייך קינד וואָלט
לעבן דער מאַמען געבליבן. אַז ס'לעצטע קינד איז מיר געשטאַרבן האָב
איך אַ שלאָס אַרײַנגעלייגט אין קבר. אפשר טאַקע די ערד פאַרשלאָסן
געוואָרן. קיין איין טרער האָב איך נישט פאַרגאַסן. עפעס אַ קלייניקייט
ביי אַ מאַמע נישט פאַרגיסן קיין טרערן, ווען מען לייגט איר קינד אין
גרוב אַריין? ...

ליבע: וואָס וואָלטן מיר ווערט געווען ביי גאַט, ווען מיר קענען
זיך נישט אויסוויינען אין אַן עת-צרה?

גימל (זוכט אין קאַמאַד): זעט אויף טשיקאַוועש ווי גאַנץ ס'איז
נאָך ס'העמדעלע. אַט אַזוי לייגט עס ביי מיר אין קאַמאַדע אויסגעוואַשן
און אויסגעוועלגערט. איר ווייסט וואָס דאָס איז?

ליבע: איר קינדערשע העמדעלע.

גימל: זאָלט איר געזונט און שטאַרק זיין; דאָס איז דאָך פון דער
אַלטער רביצין, זאָל זיין אין ליכטיקן גן-עדן. אַז זי איז געשטאַרבן,
האַבן די ווייבער מיר זי אַוועקגעגעבן. פון איר העמד האָב איך פאַרן
קינד איבערגענייט. ס'האָט מיר הענט און פיס געציטערט, ווען כ'האָב
ס'לייונט געריסן.

ליבע: דאָס איז נישט קיין קלייניקייט. אַ צדקת אַ יידענע גע-
ווען.

גימל: ווי שטאַרק די לייונט איז! זי איז אין העמדעלע צוויי
יאָר צייט געגאַנגען און ס'איז קיין איין לעכעלע נישטאַ. אַט אדרבה
זעט.

ליבע: איר שלאָפט נאָך היינט אויך נישט בייטאַג?

גימל: נאָר בייטאַג? איך לייג זיך נישט פריער קיין מאָל ווי
צוועלף אַ זייגער ביינאַכט. איך פאַל אַמאַל אויף דער נאַז, מען האָרעוועט
זיך אַן אַ טאַג — נאָר לייגן זיך פריער ווי צוועלף אַ זייגער ... נאָך
חלילה מייך נדר נישט געבראַכן. מיר איז נאָר אַ שאַד וואָס נעכע העניע
לעבט שוין נישט מער. זי וואָלט אַנגעקוואַלן פון בעבעלען. אַלע אויס-
געשטאַרבן. אַלע זיבן אַלטע ווייבער.

ליבע: דאָס האָט איר דאָך אויך געטאַן.

גימל: צו זיבן אַלטע ווייבער זי פאַרקויפט פאַר אַכצן גראַשן.

נעכע העניע איז ערשט פאַר צוויי יאָרן געשטאַרבן. פלעגט שטענדיק זאָגן: איצט לעבט זי צוליב איר אייגענעם זכות און אַז כ'וועל זוכה זיין צו האָבן אַן אַרט מיט די צדיקים, וועל איך בעבעלעס נאַמען פון מיינע ליפן נישט אַראַפּלאָזן. ווער ווייסט, אפשר צוליב איר זכות האָב איך מיט מיין קינד אַזאַ שיינעם שידוך געטאַן.

ליבע: ווייסט ער כאַטש, דער חתן, ווי טייער זי איז ביי איך?
גיטל: ער וועט זי אים ירצה השם ליב האָבן. איך פאַרהאַף צו גאַט.

ליבע: ער איז פון שיינע טאַטע־מאַמע, ער וועט וויסן זוי זי צו היטן.

גיטל: ווי דערלעבט מען שוין די ליכטיקע מינוט? גאַטעניו, וואָס נאָך ווילסטו זאָל איך דיר געבן? שענק מיר זי, זי זאָל דער מאַמען איבערלעבן. ס'איז דאָך שווער אַזאַ נדר אָפּצוהיטן, נאָר אויף איין זאָך וואָרט איך און קען די מינוטן נישט דערציען. ווי וואָלט זיך מיר שוין וועלן מיין קינד אַרומנעמען און עס קושן, קושן. מיר דאַכט זיך, אַז יעמאַלט וועט מיר אפשר מיין חיות אויסגיין.

ליבע: אַזאַ זאָך אויף זיך צו נעמען איז שוין אַביסל געווען צו פיל. איך ווייס גאָר נישט ווי קען מען זיך עס איינהאַלטן און אַ קינד נישט אַ קוש צו געבן? איך וואָלט מיר אפשר ...

גיטל: טאַקע שווער. זייער שווער. דעם נדר האָב איך אויף זיך גענומען ווען זי איז מיר געבוירן געוואָרן. כ'האָב געוואוסט, אַז דאָס וועט מיר זיין צום שווערסטן, וואָרעם אַז דאָס קינד ליגט אין וויג מיט רויטע בעקעלעך, ווי קען מען זיך עס איינהאַלטן און נישט געבן עס קיין קוש? אַדער, אַז עס זייגט זיך אַן און ווערט אַנטשלאָפּן מיט דער ברוסט אין מויל, ווי גיט מען עס נישט אַ קוש אין מיילכעלע די ברוסט אַרויסנעמענדיק? ... היינט ווער רעדט שוין, אַז דאָס קינד האָט אַנגע־הויבן טריט צו שטעלן, אַנגעהויבן צו פרעפלען — ס'האַרץ איז מיר שיר נישט צעריסן געוואָרן פאַר פרייד. כ'האָב מיר די ליפן צעביסן און צום קינד זיך נישט צוגערירט.

(וויינט פאַר פרייד.)

ליבע: ניין, זעט איר, ביי מיר וואָלט מען עס נישט געקענט פועלן. (וויינט אויך.) ס'לעבן איז מיר אַזוי גענוג פינצטער. אַז די קלייניקע

טשעפעט זיך מיר אן אויפן האַלדו, קוקט מיר גלייך אין די אויגן אַרײַן און זאָגט: „מאַמע, ווײַן נישט“, וואָס זאָל איך דען דעמאָלט טאָן? איך גיב זי אַ קוש און הער אויף צו ווײַנען.

גיטל: אַז גאַט וועט געבן נאָך דער חופּה... האַכט זיך מיר זי גײט, געזונט און שטאַרק זאָל זי מיר נאָר זײַן.

(בעבעלע און אײדל קומען אַרײַן).

ליבע: אַט איז זי, די פאַרשײטע מויד, וואָס טוט דער מאַמען אָן אַזױ פּיל עגמת נפש. קום, די מאַמע וועט דאָך דיר קײן קוש נישט געבן. אַט אַזױ גיב מיר דײַנע גראַבע באַקן.

(קושט בעבעלען).

בעבעלע (איז ליב און פאַרצױגן). זעט אויס ווי אַ קינד פון 1909): מיר זענען געגאַנגען שפּאַצירן.

אײדל: איר שרעקט זיך? מיר זײַנען נישט געווען הינטערן שטאַט.

גיטל: גוט האָט איר געטאָן, קינדערלעך. ביסטו אפשר הונגעריק, בעבעלע?

בעבעלע: אמת, מיר האָבן געגעסן בײַ אײך אין שטוב, אײדל? אײדל: כױעל דערצײלן דעם אמת. זי האָט נישט געוואָלט עסן בײַ אונדז. די מאַמע, זאָגט זי, פאַסט, דעריבער וויל זי אויך נישט עסן.

גיטל: וואָס רעדסטו, קינד מײַנס! וואָס האַסטו צו קוקן אויף דער מאַמען?

בעבעלע: אַז די מאַמע פאַסט, באַדאַרף איך אויך פאַסטן.

ליבע: אַט איז אַ קינד...

גיטל (עסקט זיך בײַם אויוון): זאָג מיר גיכער, קינד מײַנס, וואָס זאָל איך דיר מאַכן פאַר אַן עסן?

בעבעלע: אַז דו וועסט עסן, וועל איך אויך.

גיטל: אַט לאָז צורו, קינד מײַנס. וויפל איז מיר שוין אינגאַנצן געבליבן צו פאַסטן, אפשר דרײַ חדשים.

בעבעלע: די זון איז דאָך שוין פאַרגאַנגען.

גיטל: איך וועל, קינד מײַנס, וואַרטן ביז שטערן וועלן זיך באַ-

וויזן אין הימל. איצטער ציטערט דאך דער מאמעס האַרץ איבער
דיר נאך מער ווי שטענדיק.
איידל: אייער מאַן, ליבע, איז שוין געגאַנגען פון בית המדרש
אהיים.

ליבע: וואָס דו זאָסט! און איך האָב מיר אַזוי פאַרפלאַפלט.
האַט מיר אַ גוטע נאַכט.
(גייט אַוועק.)

גיטל: גייט געזונטערהייט, ליבעשי. נעם, איידעלע, וועסט פאַר-
זוכן מיין אתרוג-איינגעמאַכטס.

איידל: נאָר אויפן שפיץ צונג גיט מיר... אַך, ווי עס שמעקט.
גיטל: און איצטער נאָ דיר, בעבעלע.

בעבעלע: אַז דו וועסט פאַרזוכן, וועל איך אויך.

גיטל: טו עס נישט, קינד מיינס. גייט מיך נישט. פריער ווי
שטערן וועלן זיך נישט באַוויזן וועל איך נישט נעמען אין מויל.

בעבעלע: אַט וועל איך אַנצינדן דעם לאַמפ, וועט ווערן נאַכט.

איידל: איי, ביסטו אַ קלוגע. פאַרזוך דעם איינגעמאַכטס. טו דער
מאַמע צוליב.

גיטל (דורך טרערן): נעמסט און פאַרשאַפסט דער מאַמען אומ-
זיסטע יסורים.

איידל: איך וועל פאַרמסרן פאַר דיין חתן, אַז דו פאַלגסט נישט
דער מאַמען.

בעבעלע: שלום מאיר ווייסט, אַז איך פאַלג נישט דער מאַמען.
(רייצט זיך מיט דער מוטער, אונטערשטעלנדיק איר באַק). נאָ גיב
מיר אַ קוש, וועל איך עסן.

גיטל (שטויסט זי אָפּ פון זיך): גיי, טוסט דער מאַמען אַן יסורים
אַדרבה, פרעג איידעלען וועט זי דיר זאָגן, אַז פאַר דער חתונה באַ-
דאַרף מען פאַלגן אַ מאַמען. מען קען נאָך חלילה באַשטראַפט ווערן.

בעבעלע: דערפאַר וועל איך דיר טאַקע באַלד אַנקושן, אַז דו
וועסט מיר שוין האָבן צו געדענקען. (זי לייגט דער מוטער מיט גער-
וואַלט אַנידער אויפן בענט, כאַפט אַרום איר האַלדז און קושט זי הייט.)
אַט אַזוי, אַט אַזוי גיט מען אַ מאַמען וואָס האָט פיינט איר קינד. אַט

אזוי טוט מען אַ מאַמען וואָס וויל קיין מאַל נישט אַ קוש געבן איר קינד.

גיטל (ווערט זיך): גיי שוין, זאָג איך דיר.

איידל: משוגענע, לאָז אָפּ דער מאַמען. זע ווי די האָר האָבן זיך דיר צעוואָרפן. זעסט אויס ווי אַ מכשפה.

בעבעלע: איך וועל באַלד מיט דיר אויך אזוי מאַכן.

(שפּרינגט צו איידלען און כאַפט זי אַרום).

איידל: לאָז מיך אָפּ.

בעבעלע: אַט אזוי האָט מיר די מאַמע געדאַרפט טאָן. אַט אזוי האָט זי מיר באַדאַרפט אויסקושן מיינע באַקן... אוי, ווי כ'בין פאַר-מאַטערט. קוק אין פענצטער, זע שטערן זיינען שוין פאַראַן... אוי, איז מיר גוט אויפן האַרצן! מעגסט שוין, מאַמע, אָנבייסן.

(צינדט אָן אַ לאַמפּ).

איידל: ס'איז דאָך נאָך אזוי פרי, בעבעלע. נישט גוט אָנצו-צינדן פיער ווען דרויסן איז נאָך ליכטיק.

(לעשט אויס).

גיטל: הער שוין אויף צו שטיפן. גענוג זאָל דיר שוין זיין. דער-צייל מיר בעסער וואו איר זענט געווען?

בעבעלע: דערצייל נישט, איידעלע.

גיטל: וועסט דאָך נישט גיין וואו מען באַדאַרף נישט, טאָ וואָס האַסטו מורא צו דערציילן?

בעבעלע: אויב דו ווילסט דערצייל. איך וועל אָבער זיין ברוגז מיט דיר.

איידל: וועסט זיך ביו דער התונה מיט מיר איבערבעטן.

בעבעלע: דו שעמסט זיך אויך צו דערציילן.

איידל: דו האַסט דאָך מיר אַהין געפירט, וואָס האָב איך מורא צו דערציילן?

בעבעלע (שפּרינגט צו און פאַרמאַכט איידלען דאָס מויל מיטן האַנט): דערצייל נישט; איך וועל דיר האָבן פּיענט.

איידל (נעמט מיט געוואָלט אַראָפּ בעבעלעס האַנט פון איר מויל): מיר זענען געווען אין דער וויבערשער שול.

בעבעלע: דערצייל נישט, דערצייל נישט.
גיטל: וואָס האָט איר געטאָן אין דער ווייבערשער שול?
איידל: מיר האָבן זיך פאַרגנבעט צו זען ווי שלום מאיר
לערנט.

בעבעלע (באַהאַלט איר פנים אין איידלס שוויס): גיי, איך האָב
דיר פיינט. איך וועל שוין שטענדיק זיין מיט דיר ברוגז. איך וועל
שוין קיין מאָל מיט דיר נישט רעדן.
איידל: זי אַליין האָט מיך געפירט אַהין. מיר האָבן דורך דעם
פאַרהאַנגל אין מזרח־וואַנט געזען, ווי ער שטייט לעבן אַרון קודש
אין ווינקל מיטן פנים צום וואַנט און שאַקלט זיך שטיל איבער דער
גמרא.

בעבעלע: איך האָב דיך פיינט; איך האָב דיך פיינט.
גיטל: שטיק משוגענע. פאַר וואָס טאָר מען אַזאַ זאַך נישט דער־
ציילן דער מאַמען? מיינסט די מאַמע וויל נישט הערן קיין שיינע זאַך
דערציילן אויף איר קינדס חתן? אַוודאי האָב איך גרויס נחת, אַז ער
זיצט און לערנט די הייליקע תורה. דער טאַטע זאָגט, אַז ער איז זייער
אַ גרויסער למדן, אַז ער וועט נאָך מיט דער צייט אַ רב זיין.

בעבעלע (הייבט אויף דעם קאַפּ. פאַרקלערט זיך).
איידל: ביסט נאָך אויף מיר אין פעס, בעבעלע?
בעבעלע: דו וועסט נאָך אים אויך דערציילן, אַז איך גיי אין דער
ווייבערשער שול זען ווי ער לערנט?

בעבעלע: אמת, מאַמע, ס'איז נישט שייך צו גיין אין דער וויי־
בערשער שול?
גיטל: אַוודאי איז נישט שייך. אימיצער קען עס נאָך דער־
זען.

בעבעלע: וואָס זאָל איך טאָן, אַז כ'וויל אים אַ מאָל זען? פאַר
דער חתונה, זאָגסטו, איז נישט שייך, אַז דער חתן גייט צו דער פלה.
איידל: ווען ער וואַלט וואוינען אין אַן אַנדער שטאָט וואַלסטו אים
געקענט שרייבן בריוולעך. איי, דאָס איז אַזוי שייך.
בעבעלע: טאַקע, ס'איז שייך בריוועלעך צו שרייבן. דער טאַטע
וואַלט מיך אויסגעלערנט ווי אַזוי צו מאַכן אַ געדרייטן „שיין“ שלום

מאיר הייבט מען דאָך אָן צו שרייבן מיט אַ „שין“? (פּלוצלונג). דער פּאַר וואָס דו האָסט דערציילט דער מאַמען וואו מיר זענען געווען, וועל איך דיר נישט ווייזן דאָס תּפּילין־זעקעלע וואָס איך ניי אויס. איידל: וועסט נישט ווייזן, באַדאַרף מען נישט. גיטל: מאַך זיך נישט נאַריש, מיין קינד, און באַווייז וואָס דו האָסט אויסגענייט.

בעבעלע (באַקומט פון קאַמאַד, טיף באַהאַלטן, אַ סאַמעטענעס תּפּילין־זעקל אויסגענייט מיט רויטן גאַרן).

איידל: אַזוי גאַר. האָסט עס אויסגענייט און מיר אַפּילו נישט גע- וויזן. איר, גיטל, באַדאַרפט זאָגן בעבעלען, אַז איך בין צו איר בע- סער ווי זי איז צו מיר.

גיטל: כּ׳האַב עס איר שוין נישט איין מאַל געזאָגט. ס׳איז דער פּאַר וואָס דו צעפּיעשטשעסט זי אַזוי.

בעבעלע: ביסט טאַקע ברוגז? נו זיי מיר מוחל. לאַמיר ביידע זיין חבר־לאַווער. געפעלט עס דיר? איידל: אַוודאי געפעלט עס מיר.

בעבעלע: אינעווייניק וועט מען דאָך אַריינלייגן תּפּילין? איידל: אַוודאי וועלן דאָרט ליגן תּפּילין.

בעבעלע (קושט דעם תּפּילין־זעקעלע): ווען וועל איך עס אים געבן, מאַמע?

גיטל: צו דער חתונה.

בעבעלע: פּאַר וואָס נישט פּריער?

איידל: עס פּאַסט נישט.

בעבעלע: איך וויל ער זאל האַלטן די תּפּילין אין דעם, און אַז ער וועט געבן אַ קוש די תּפּילין...

איידל (מאַכט איר אַ פּאַן): איי, בעבעלע, בעבעלע...

בעבעלע: גיי דו ביסט אַ שלעכטע.

גיטל: אַז מען האָט ליב אַ חתן איז עס זייער פיין, מיין קינד; מען באַדאַרף אַבער דערפון נישט וויסן. נאָך דער חתונה מעג שוין אַפּילו די גאַנצע וועלט וויסן, אַז מאַן און ווייב לעבן צופּרידן. ס׳איז

אַ ברכה פון גאָט. איך וועל גיין אין קלייט אַרײַנגעמען זאָלן. וועסט
איר, איידעלע, נישט לאָזן אַליין.

(גײט אַרויס.)

בעבעלע: קום צו מיר, איידעלע.

איידל: ביסט טאָקע אויף מיר אין פעס?

בעבעלע: כ׳האַב נאָר טאָקע געלאָכט.

איידל: פאַר אַ מאַמען מעג מען; ס׳מאַכט נישט אויס.

בעבעלע: טאַטעס דאַרפן פון אַזעלכע זאַכן נישט וויסן.

איידל: ווילסטו, וועלן מיר אַזוי מאַכן, אַז ער זאָל דעם תפילין
זעקעלע געפינען ביי זיך אין סטענדער.

בעבעלע: אוי טאָקע.

איידל: ווי אַזוי מאַכט מען עס אָבער?

איידל: וועסט שוין מוזן וואַרטן.

בעבעלע: וואַרטן?

איידל: האָסט אים טאָקע אַזוי ליב, בעבעלע?

בעבעלע: זייער שטאַרק.

איידל: פאַר וואָס האָסטו זיך פאַר מיר באַהאַלטן ווען דו האָסט

גענייט דעם תפילין־זעקל?

בעבעלע: אַזוי; כ׳האַב מיר געשעמט. אויף דעם אָרט וואָס

כ׳האַב געגעבן אַ שטאָך מיט דער נאָדל האָב איך געגעבן אַ קוש.

איידל: גיב, מיר וועלן איבערציילן וויפיל שטעך ס׳איז פאַראַן

אין דעם וואַרט שלום.

בעבעלע (כאַפט אַרום איידעלען): איי, ביסט אַ נאָר, ביסט אַ נאָר.

ווייסט נישט, ווי גוט ס׳איז צו זיין אַ פּלה. ווען איך זאָל נאָר קענען

אים אַט אַזוי אַרומגעמען, אַט אַזוי...

איידל: לאָז מיך אָפּ, משוגענע, וועסט דאָך מיר דערשטיקן.

בעבעלע: אַז דו וועסט ווערן אַ פּלה וועסטו אויך אַזוי זיין.

וועסטו נאָך אַרום זיינע פענצטער אַרומקריכן. ווען איך זאָל נאָר

נישט מורא האָבן אַליין צו גיין ביינאַכט.

איידל: און ער ווייסט עס גאָר נישט?

בעבעלע: נאך דער חתונה וועל איך אים אלץ דערציילן.

איידל: דערצייל אים עס איצטער.

בעבעלע: ער ווייסט, אז כ'האב אים האלט.

איידל: ווי אזוי ווייסט ער עס?

בעבעלע: איך האב שוין געמאכט אזוי, אז ער זאל וויסן.

איידל: איי, ביסטו א גנבטע!

בעבעלע: איך האב אים אין קעשענע אריינגעלייגט א בריוועלע, ווען ער איז געווען ביי אונדז יום טוב. כ'האב עס נאך פאר יום-טוב אנגעגרייט.

איידל: איי, ביסטו א קלוגע. האט ער עס געפונען?

בעבעלע: איך ווייס אז יא.

איידל: ווי אזוי ווייסטו עס?

בעבעלע: ווייל איך פיל, אז ער האט מיך אויך שטארק ליב.

איידל: ווייסטו ווי שטארק מען באדארף ליב האבן דעם מאן נאך

דער חתונה?

בעבעלע: איך וועל שוין וויסן... טאמער וועט ער נאך זיין א רב... איך וועל פאר אים מורא האבן. איך וועל האבן מורא און ליב האבן אים אזוי שטארק... ער אליין וועט עס גאר נישט וויסן. אוודאי, איידעלע, איך וועל זיך עס שעמען אים צו דערציילן, איך וועל זיך שעמען דערציילן אלץ וואס איך טראכט.

איידל: גיב, איך וועל דיר פארקעמען דין קאפ. האסט זיי אזוי

פארפלאנטערט. איך וועל דיר פון ביידע צעפ איינעם מאכן.

בעבעלע: אוי, דו רייסט מיר מיטן קאם אויס מיינע האר! אוי,

איידעלע, האב רחמנות.

איידל: כ'האב זיך פארטראכט.

בעבעלע: פון וואס טראכסטו?

איידל: אז דיר איז זייער גוט.

בעבעלע: פון וואס טראכסטו?

איידל: יא, איך בין דיר טאקע זייער מקנא.

בעבעלע: איך וועל זאגן מיין טאטן וועט ער דיר אויסזוכן א

חתן.

איידל : וואָס דו רעדסט.
 בעבעלע : איך וועל עס אים היינט זאָגן.
 איידל : אוי ניין, איך האָב מורא.
 בעבעלע : פאַר וואָס האָסטו מורא?
 איידל : טאַמער טוט ער עס טאַקע?
 בעבעלע : איז דאָך גוט.
 איידל : ניין, ניין, ס'האַט מיר אַזש דער אַטעם פאַרכאַפט. זאָג
 אים נישט.
 בעבעלע : האָ דו האָסט ליב שלום מאירן? איידעלע, ס'איז
 אמת?
 איידל : ניין, ניין. וואָס דו רעדסט.
 בעבעלע : טאָ פאַר וואָס ווילסטו נישט איך זאָל אים זאָגן?
 מיין טאַטע האָט שוין אויסגעפירט אַ סך שידוכים. נאַרעלע, וועלן
 מיר האָבן ביידע חתונה אין איין ווינטער.
 איידל : ניין, בעבעלע, מען באַדאַרף נישט. איך וועל אפשר
 אָנהייבן וויינען, אַז דיין טאַטע וועט צו אונדז קומען רעדן דערפון.
 בעבעלע (נעמט אַרום איידלען און פאַרשט): האָסט ליב שלום
 מאירן? יאָ? ניין? זאָג איידעלע, יאָ?
 איידל (שטייג): אַ קליין ביסעלע. ווייל איך האָב דיך זייער ליב.
 דעריבער. ער איז דאָך דיין חתן.
 (אַ ווילע בלייבן זיי ביידע אַזוי שטיל אַרומגענומען.)
 בעבעלע (צעשדאַקן): האָסט טאַקע ליב שלום מאירן?
 איידל (ווערט זיך): ניין, בעבעלע; איך שווער דיר, אַז ניין. וויין
 נישט. איך בעט דיר... איך שווער דיר, בעבעלע. דו האָסט דאָך
 עס געזאָגט... איך האָב דאָך גאָר נישט געזאָגט...
 בעבעלע : אוי, מיר איז נישט גוט...
 איידל : בעבעלע, וואָס איז דיר?
 בעבעלע : אוי, דער קאַפּ; ס'דרייט זיך מיר דער קאַפּ.
 איידל : איך שווער דיר, בעבעלע, איך בין ניט שולדיק.
 בעבעלע : אוי, מיר איז נישט גוט. רוף דער מאַמען.

גיטל (קומט אן): וויי איז מיר, בעבעלע, וואָס איז דיר ? !
איידל: דער קאַפּ האָט זיך איר פאַרדרייט.
גיטל: נאָ דיר אַ ביסעלע וואַסער... נו, שלינג אַראָפּ, שלינג
אַראָפּ...

איידל: פּלוצלונג איז איר נישט גוט געוואָרן.
גיטל: איידעלע, מיין קינד, לויף אין בית המדרש אַריין; הייס
אַרויסרופן מיין מאָן. זאָל ער די מינוט קומען אַהיים. איך וועל עס
נישט אויסהאַלטן.

איידל: איך גיי שוין.
בעבעלע: אוי, מיין קאַפּ.
איידל (קושט בעבעלע): הער אויף, בעבעלע, איך בעט דיר,
הער אויף...

(גייט אַרויס.)

גיטל: וויי איז מיר, ווינד איז מיר. אַן עין־הרע האָט מען מיר
ס'קינד געגעבן. ליבע האָט מיין קינד אַ גוט אויג געגעבן. נישטאָ
וועמען אין שטוב צו לאָזן. איך וועל זי רופן, זאָל זי מיר זאָגן, וואָס
זי האָט צו מיר.

בעבעלע: ניין, מאַמעשי, זי איז נישט שולדיק.
גיטל: טאָ וואָס דען איז דיר ? וויי איז מיר, ווינד איז מיר.
בעבעלע: ס'איז מיר שוין באַלד בעסער, מאַמעשי.
גיטל: זי האָט דיר אַ גוט אויג געגעבן. זי האָט דיך געקושט.
איך וועל זי שיקן רופן.

בעבעלע: מאַמעשי, מען באַדאַרף נישט, מיר איז שוין בעסער.
גיטל: אויף איין מינוט בין איך פון שטוב אַרויסגעגאַנגען. אויף
אַ רגע בין איך פון שטוב אַרויס. דיר איז בעסער, מיין פייגעלע ?
בעבעלע: מיר איז נאָר אין די אויגן אַ ביסל פינצטער געוואָרן,
אַבער ס'האָט שוין אויפגעהערט.

גיטל: און ס'הערצעלע ?
בעבעלע: קלעמט אַ קליין ביסעלע.
גיטל: אַ גוט אויג האָט מען דיר געגעבן, מיין קינד. רשעים

מענטשן. וואס קוקן זיי אזוי פיל אויף מיין קינד? פאר וואס לאָזן זיי
קיין אויג נישט אַראָפּ פון מיין קינד?

בעבעלע: גיב מיר נאָר אַ ביסל וואַסער, מאַמעשי.

גיטל: נאָ דיר, מיין קינד. מיר זאָל זיין פאַר מיין פייגעלע. אַט
אזוי לייג אַנידער דיין קאַפּ אויף מיין האַרצן. אַט אזוי. דיר איז שוין
בעסער?

בעבעלע: מיר איז שוין בעסער.

גיטל: קלעמט נאָך ס'הערצעלע?

בעבעלע: ס'האַט שוין באַלד אויפגעהערט.

(מען הערט רעדן הינטערן פענצטער.)

גיטל: דער טאַטע מיט שלום מאירן גייען.

בעבעלע (שפּרינגט אויף פון אַרט): איך וועל מיר אויסבאַ-
האַלטן.

גיטל: וואוהיך, מיין קינד?

בעבעלע: ער וועט זען מיינע פאַרוויינטע אויגן.

(אהרן שלמה און שלום מאיר קומען אָ.)

אהרן שלמה: וואָס איז דער מער?

גיטל: ס'איז איר עפעס נישט גוט געוואָרן.

שלום מאיר: אַ גוטער אָונט. וואָס מאַכט עפעס מיין מחותנת-

טע?

גיטל: מיין בת יחידה האָט זיך עפעס פאַרפיעשטשעט.

בעבעלע (קוקט פון אַהינטער דעם שטערן צו שלום מאירן): וואו

איז אידל?

אהרן שלמה: זי איז דאָך נאַכגעגאַנגען הינטער אונדז.

שלום מאיר: בעבעלע מאַכט זיך נאַריש.

גיטל: איך האָב אַלץ מורא פאַר אַ גוט אויג.

שלום מאיר: צוליב דיר האָבן מיר פאַרשעפטיקט מעריב. אַנ-

געוואָרן אַ מנין.

גיטל: איך נעם די עברה אויף זיך. וואָרעם ווען וואַלסטו אַהער

געקומען?

אהרן שלמה: אז די מאמע האלט עס אזוי ציטערריק. האט זי צעלאזן.

גיטל: הלוואי וואלט זי געווען ביי איר חתן אזוי טייער, ווי זי איז טייער ביי טאטע־מאמע.

אהרן שלמה (טאפט בעבעלעס קאפ): אבי מיך איבערגעשראקן. כע, כע, אן איינפאל א ביסל.

גיטל (טאפט איר קאפ): איך זע אויך חלילה אויף איר קיין ביין נישט.

בעבעלע (ווינקט בגנבה צו שלום מאירן).

שלום מאיר: מיין מאמע האט געלאזט בעטן בעבעלען אויף היינטיקן שבת צו אונדז.

גיטל: אם ירצה השם. זי וועט זיך נישט לאזן בעטן.

אהרן שלמה: קיין ביין זאל נישט זיין. קום, שלום מאיר. אפשר וועלן מיר נאך פארכאפן א מעריב.

שלום מאיר: א גוטע נאכט. איך ווינטש, אז בעבעלע זאל אין גיכן געזונט ווערן.

בעבעלע: איך בין שוין געזונט.

אהרן שלמה: לאמיר זיך א ביסל צואיילן.

(גייען ביידע אַרויס).

גיטל (קוקט נאך אין פענצטער): ווי שיין ער איז!

בעבעלע (פאָרגנבעט זיך הינטער דער מאַמעס פלייצע און קוקט אויך אַרויס): אַט איז דאָך איידל הינטערן פענצטער! קום אַריין! איידעלע, קום אַריין!

(לויפט צום טיר).

איידל (קומט אַריין. קענטיק זי האָט געוויינט).

בעבעלע: איך בין אזא שלעכטע... איידעלע, ביסט אויף מיר ברוגז?

גיטל: אַט זעסטו ווי צעלאָזן דו ביסט. אומזיסט און אומנישט אלעמען אזוי איבערגעשראָקן.

איידל (קוקט אָן בעבעלען אָן ווערטער).

גיטל: וואָס ביסטו אַזוי אומעטיק; האָסט זיך אויך דערשראָקן.
וואָס איז דאָ געווען אַזעלכעס?

איידל (צערטלעך): ער האָט גערעדט צו דיר, בעבעלע.
בעבעלע: יאָ, ער האָט גערעדט צו מיר. ער האָט געזאָגט, אַז
די מאַמע זיינע האָט געבעטן מיך צו זיי אויף שבת.
איידל: איך האָב זיך אַזוי דערשראָקן.

גיטל: דו, איידעלע, ביסט דאָך מיר אַזוי טייער גלייך ווי דו
וואָלסט מיינס אַ קינד געווען. איך קען מיין קינד נישט אַ קוש טאָן
אַפילו. קום צו מיר. (זי נעמט אַרום איידלען און דריקט זי שטאַרק
צו איר האַרצן.) גאָט וועט געבן אַז דיין באַשערטער וועט זיך גאָר
אין גיכן אַפּזוכן. איך וועל גיין זוכן אויב שטערן האָבן זיך שוין באַ-
וויזן אין הימל.
(גייט אַרויס.)

בעבעלע: ביסט מיר מוחל, איידעלע?
איידל: זעסט, איך בין אַפילו אין שטוב נישט אַריינגעגאַנגען ווען
ער איז געווען.

בעבעלע: האָסט אים געוואָלט זען?
איידל: איך האָב אים דורכן פענצטער געזען.
בעבעלע: יאָ, ער איז אַ שיינער, זייער אַ שיינער?
(זי רוימט עפעס איין איידלען אין אויער.)

איידל: יאָ, בעבעלע, מער נישט. איך שווער דיר, אַז מער
נישט.

גיטל (קומט אַריין): נו וואָס מאַכסטו, מיין קינד?
בעבעלע: מיר איז שוין גוט. מיר ווילט זיך שוין ווידער
שפּרינגען און טאַנצן.

איידל (גייט צו און נעמט זי אַרום): וואָס ווילסטו?
בעבעלע: וועסט נאָך קומען צו מיר מאַרגן?
איידל: איך וועל קומען, בעבעלע. אַ גוטע נאַכט, גיטל.
גיטל: גיי געזונט, איידעלע.
בעבעלע: אַ גוטע נאַכט, איידעלע.

איידל: שלאף געזונט, בעבעלע.

(גייט אָוועק.)

גיטל: אַט אַזוי נעמט מען עס און מען שרעקט עס איבער אַ
מאַמען.

(צינדט אָן דעם לאַמפּ.)

.1915

אַ זאַווערוכע

אַמאַל האָבן יידן געהוֹליעט

פערזאָנען:

כאַטשע שמחה, ישובניק.

רייצע יענטע, זיין ווייב.

זידע }
זיערע קינדער. } פעסעלע

יואל חיים, זיין פאטער.

אורטשע }
כלאוונע }
ישובניקעס } וואָוע
שמערע } שמערע

שרה מלכה, אורטשעס ווייב.

פעלטע פייגעלע, זיער מיידל. זיידעס פלה.

שפרינצע צירל, שמערעס מיידל.

בייניש אַלטער, כלאַונעס זון.

ביי כאַטשע שמחהן, אַ דאַרפיש הייזל, שפּעט ביינאַכט.
ווינטער, די פענצטער באַדעקט מיט שניי, דרויסן
אַ זאַווערוכע.

יואל חיים (אַן אַלטער, הויכער געבויגענער ייד, אַריבער הונדערט
יאָר אַלט, זיצט ביים אויוון און פליקט פעדערן פון אַ זיפּ, דרעמלט
אין יעדע ווילע, טוט אַ שאַקל מיטן קאַפּ, די יאַרמלקע פאַלט אַריין
אין די פעדערן, כאַפּט זיך אויף און פילט אַז די יאַרמלקע איז נישט
אויפן קאַפּ, ער געפינט זי אין די פעדערן, צעלאַכט זיך, רעדט צו
זיך אַליין אַרומקלייבנדיק די פעדערן פון דער יאַרמלקע): האַסטו דיר
געזען אַ מאַל, אַ יאַרמלקע זאַל ווערן קליין אויפן קאַפּ... וואו ביסטו
דאַרט, פעסעלע?

פעסעלע (רעדט פון אַנדערן חדר): איך ליג אויפן אויוון.

יואל חיים: ס'איז דיר קאַלט?

פעסעלע: איך שלאָף.

יואל חיים: די הענער האַבן שוין געקרייט?

פעסעלע: שוין לאַנג.

יואל חיים: הייסט עס שוין נאָך האַלבע נאַכט.

פעסעלע: אַוודאי, שוין לאַנג אַז זיי האַבן געקרייט.

יואל חיים: קום אַהער, דאָ איז אויך וואַרעם.

פעסעלע: הערסט זיידע, ווי אין דאַרף בילט אַ הונט, דאָס מוזן

זיי שוין פאַרן.

יואל חיים: דער ווינט רייסט, וועט פאַרטראַגן דעם וועג, און

זיי האַבן זיך דאַרט פאַרהוילעט.

פעסעלע (קומט אַריין זעצט זיך לעבן אַלטן): מיך האַבן זיי נישט

געוואַלט מיטנעמען.

יואל חיים: זאל מען גאר דערלעבן ביזקל דער חתונה, נע, וועל
איך מיר שוין נישט לאזן איבעררעדן.
פעסעלע: די חתונה וועט דאך זיין זומער; מיר וועלן ביידע
פארן.

יואל חיים: זע נאר, מיין קינד, צי זיי פארן נישט.
פעסעלע: די שוין זענען אנגעפרוירן, אט וועל איך באלד אראפ־
הויכן דעם איין... אוי, ס'ארא ווייסקייט דרויסן איז! מען דערקענט
נישט די ביימער אפילו.

יואל חיים: דערלאנג מיר נאר אהער דאס פלעשל. כ'האב שוין
איין מאָל גענומען אַ גלעזעלע; עס שלעפערט.

פעסעלע: ביי דיר איז די יארמלקע פול מיט פעדערן.
יואל חיים: כע — כע — כ'בין אנטרעמלט געוואָרן, איז זי
אריינגעפאלן אין זיפ. אט אזוי מיין קינד... ברענג אהער אַ גלעזעלע
אויך, דאָס קליינע גלעזעלע. אט דאָס איז עס. וועסטו אויך נעמען
אביסעלע?

פעסעלע: טאָמער וועל איך נאָך ווערן שיפור.
יואל חיים: ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם שהפול נהיה
בדברו... הא, נאָך אַ יאָר וועסטו שוין ווערן אַ כלה. וועסטו ווערן
איבער אַ יאָר זעכצן יאָר, ווייסט עס?

פעסעלע: גיב מיר אַ ביסעלע בראַנפן.
יואל חיים: מאָך אַ ברכה.
פעסעלע: כ'האב שוין געמאַכט... הא, עס ווערט וואַרעמער.
יואל חיים: איך וועל נעמען נאָך אַ גלעזעלע. פאַר דיר וועט
זיין גענוג.

פעסעלע: אוי, מיר דרייט זיך שוין דער קאַפּ.
יואל חיים: דאָרט טוט זיך איצטער אַ לעבעדיקע וועלט.
פעסעלע: באשר כ'האב דיך נישט געוואַלט לאָזן אַליין.
יואל חיים: גוט האָסטו געטאָן, מען טאָר אַזאַ אַלטן זיידן נישט
לאָזן אַליין.

פעסעלע: איך וועל אויך לעבן אזוי לאַנג?
יואל חיים: כע, כע, נישט יעדערער דערציט ביז הונדערט יאָר.

פעסעלע: דער טאטע וועט אויך לעבן אזוי לאנג.
 יואל חיים: אז דער טאטע וועט אים קענען אפנארן.
 פעסעלע: וועמען מיינסטו?
 יואל חיים: כע, כע, אים מין איך, דעם מלאך-המוות.
 פעסעלע: ווי אזוי האסטו אים אפגענארט?
 יואל חיים: כע, כע, ער האט זיך אוועקגעשטעלט אין טיר
 מיט אַ חלף אין האנט און מיט טויזנט אויגן מיך גענומען זוכן. האָב
 איך אויפגעשטעלט די קני און אָנגעטאָן אויף איר די יאַרמלקע האָט
 ער מיך געקוילעט אין קני — כע, כע, כע.
 פעסעלע: געווען אַ צייכן אויפן קני?
 יואל חיים: ווי אַ רויטער פּאָדעם געווען אויפן הויט. (טרינקט אַ
 גלעזעלע בראַנפֿן). אַט אזוי נעמט מען און מען נאַרט אַפּ אַפּילו אים
 אַליין. זע נאַר צי זיי פאַרן שוין.
 פעסעלע: כּיִהָאָב מורא צו קוקן אין פענצטער.
 יואל חיים: דו האָסט נאָך נישט וואָס מורא צו האָבן. נו, זינג
 מיט מיר ... דיי דאָי דים — דים — דים, — אַ, ווע, דים־דיים־דאָים ...
 אַז ביי דיר וועט זיין תנאים וועט מען דעם עולם נעמען אַהער. אַ פיינער
 יונגאַטש כלאַונעס אַט דער קלענערער.
 פעסעלע: ער וועט מיך נישט וועלן.
 יואל חיים: פאַר וואָס וועט ער דיך נישט וועלן? וועט זיך
 שעמען מיטן זיידן דיינעם, וואָס? וועסט אים זיין אַ פשרע ווייב; האָבן
 אים פשרע קינדער.
 (ער לאַזט זיך אַוועק איבערן שטוב, שיפורלעך, זינגט.)
 פעסעלע: אימעצער איז צוגעפאַרן!
 (כלאַונע און וואָווע קומען אַריין מיט אַ „מזל טוב“.)
 יואל חיים: אַט זענען זיי.
 כלאַונע: זיי זיינען דאָך נישטאָ!
 וואָווע: וואָס האָב איך געזאָגט.
 יואל חיים: וואָס, נישט געפאַרן אינאיינעם?
 וואָווע: אַרויסגעפאַרן אינאיינעם; האָט זיך ס'פּערד זייערס צע-

טראגן און אוועק באזונדער. מסתמא וועלן זיי באלד אנקומען. לאמיר
נעמען צו ביסלעך, זיך אנווארעמען.

פעסעלע: טרייסלט אפ דעם שניי פון היטל.

יואל חיים: וואו איז דיין זון, כלאוונע? מיר וועלן דא פראווען
א תנאים.

כלאוונע: לחיים, זאל נאך מיין קלענערער יונגאטש וואקסן...
אבער א הוליע געטאן...

וואווע: ווייסט, אז דארט איז נישט געווען קיין ריינער אכציקער.
כלאוונע: אורטשע האט ליב צוצומישן וואסער... לחיים! אט
דאס איז ריינער אכציקער.

כלאוונע: גיי ארויס, וואווע, זע דער פערד זאל נישט פארקיי-
רעווען אין שטאל אריין. נו, פעסעלע, וואקס נאך אונטער א ביסל
וועל איך דיך נעמען פאר א שנור.
וואווע: זי איז שוין גענוג גרויס.

כלאוונע: נאר שמחות, נאר געהוליעט... רב יואל חיים, נאכ-
סאל האט איר זיך געלאזט ווערן אלט? העי, גלייכט נאר אויס די
פלייצע! גיט נאר א האנט. זינג נאר, וואווע, ווי גייט ער עס דארט דער
ניגון?

(פארלייגט א האנט אויפן אלטנס אקסל און טאנצט.)

שמערע (קומט אריין): מזל טוב! וואו זענען זיי?

כלאוונע: כא — כא — כא — אויך אנגעווארן? וועלן זיך גע-
פינען. גיב א האנט שמערע, אפיי דריצעם, אפיי דריצעם — שטעל
א פוס, שמערע.

שמערע: מען באדארף גיין זען הינטערן דארף, אפשר האבן זיי
פארבלאנדזשעט.

וואווע: וואס הייסט, א ייד פארבלאנדזשעט? כאטשע שמחהס
פערד ווייסן דעם וועג.

פעסעלע: וואו איז אייער שפרינצע צירל?

שמערע: איז אריינגעקראכן צו חתן-פלה אין וואגן.

רייצע יענמע (קומט אריין נישט טויט נישט לעבעדיק): אוי ווי
איז מיר, יידן, האט רחמנות.

פעסעלע: וואָס איז עס, מאַמע, וואו זענען זיי?
 רייצע יענטע: יידן, וויי איז מיר, וואָס זיצט איר אין שטוב?
 וואָווע: וואו זענען זיי?
 רייצע יענטע: דער פערד מיט חתן־פלה האָט זיך צעטראָגן.
 שמערע: מיין חצופה איז ביי זיי אין וואָגן.
 יואל חיים: טראָגט ער זיך דער פערד מסתמא טאַקע אַ היים...
 דים, דים, דאָים, דים — זינגט זשע קינדערלעך.
 רייצע יענטע: איך בין אַרויסגעפאלן פון שליטן גלייך אין גראָבן
 אַריין. אַ גליק וואָס דאָרט האָט אָנגעטראָגן שניי.
 יואל חיים: באַדאַרפסט בענטשן גומל, מיין קינד.
 רייצע יענטע: אַז כ'האָב מיר אויפגעהויבן איז שוין פון זיי קיין
 סליאָד נישט געווען.
 שמערע: ביסטו אויך געקומען אַהיים צו פוס? כאַ — כאַ — כאַ.
 קומט, רב יואל חיים, וועלן מיר גיין אַ זוך טאָגן.
 יואל חיים: דים, דים, דיי, דיי, דים! — זינגט זשע קינדערלעך.
 שמערע: ער איז פאַרשנעבעט דער אַלטער.
 רייצע יענטע: קום, פעסעלע, מיין קינד, מיט מיר, וואָרעם איך
 וועל עס נישט אויסהאַלטן. קום, מיר וועלן זיך אַריינזעצן אין
 שליטן.
 כלאַוונע: וואוהין, יידענע, וועט איר גיין? באַלד וועלן מיר אַלע
 אַ פאַר טאָגן. זינגט זשע יידעלעך, אַצים דריצעם איי, איי, איי — נאָר
 שמוחות זאָל טאַקע זיין ביי יידן. קום, וואָווע, קום, שמערע.
 רייצע יענטע: פעסעלע, מיין קינד, פאַר דו אויך מיט.
 שמערע: נעם נאָר מיט אַ רעכטע בייטש. מיין בייטש־שטעקל
 האָט זיך צעבראַכן.
 פעסעלע: אָט איז אַ גוטע בייטש.
 (כלאַוונע, וואָווע, פעסעלע און שמערע לאָזן זיך אַרויס מיט גע-
 זאַנג.)
 רייצע יענטע: וואָס זאָגט איר צו מיינע צרות, שווער לעבן?
 כ'האָב זיך געבעטן, יידן טרינקט נישט, מען וועט נאָך באַדאַרפן פאַרן
 אַ היים...

יואל חיים: וויין נישט, יידענע, וועלן זיך אפזוכן.
רייצע יענטע: אזא זאווערוכע... שאט נאר, דאכט מיר די קאלב
מעקעט אין שטאל.

יואל חיים: און מיר דאכט אז עס איז א שעפסן קול. הערסט?
פעסעלע: טאקע א שעפסן קול.
זיידע (קומט אריין באדעקט מיט שניי).
רייצע יענטע (פאלט אים אויפן האלדז): אט איז דאס קינד, וואו
זענען זיי? וואו איז די פלה?
זיידע: כ'האב זיי אנגעווארן. דער שליטן האט זיך אויסגעקערט.
די פערד זיך צעטראגן.

יואל חיים: האבן זיך פארשנעבעט. כע — כע — כע.
זיידע: אורטשע האט די פערד באוויזן די בייטש, זיי האבן זיך
געגעבן א טראג.

יואל חיים: זיינע פערד האבן פיינט די בייטש.
רייצע יענטע: איך וועל זיך נאר א מעשה אנטאן.
זיידע: וואו זענען די איבעריקע?
רייצע יענטע: וואווע, כלאונע, שמערע און פעסעלע זענען אוועק
איך זוכן.

זיידע: זיי זענען שוין געווען? זיי וויסן דאך נישט וואו צו זוכן.
יואל חיים: איי זיך פארשנעבעט... וואו איז די פלה?
רייצע ענטע: פעלטע פייגעלע, וויי איז מיר, זאל חלילה מיט איר
נישט טרעפן עפעס.

יואל חיים: האט מען טאקע שארף אריינגעשנעבעט?
רייצע יענטע: אט דאס איז דאך מיין אומגליק, וויי איז מיר.
כ'האב זיך געבעטן ווי ביי א גולן, יידן האט גאט אין הארצן. אורטשע
האט אריינגעקאטשעט א גאנץ פעסל בראנפן.
יואל חיים: און מען האט געצאפט פון קראן?
רייצע יענטע: אוודאי.

יואל חיים: איז דאך טאקע געווען א תנאים ביי מיין אייניקל.
טא וואס זשע דאגהסטו יידענע?... אז דער חתן איז פאראן, מסתמא
וועט באלד די פלה אויך זיין.

(עס קומטן אַרײַן כאַטשע, שְׁמחה, אורטשע, כלאַוונע, שמערע, שרה
מכלה, פעלטע פייגעלע, און שפּרינצע צירל פאַרשנייטע. דער עולם איז
בגילופין זינגט.)

רייצע יענטע: וואו איז מיין קינד, פעסעלע?

פעלטע פייגעלע: אוי וויי, זי איז דאָך נישטאָ!

וואָווע: פון אונטער די הענט איז זי מיר פאַרפאַלן געוואָרן.

זיידע: איך וועל זי גיין זוכן.

(לויפט אַרויס.)

אורטשע: נישט באַדאַרפט לאָזן דעם חתן אַליין.

כאַטשע שמחה: מיין זון וועט צען שדים פאַרשטעקן אונטערן
גאַרטל.

מכלה שרה: וואָס אַ ייד רעדט!

פעלטע פייגעלע: כּוועל אפשר נישט אויסהאַלטן.

אורטשע: קלאַג נישט, טאַכטער מיינע, דיין חתן וועט נישט פאַר-
פאַלן ווערן.

וואָווע: שאַט, שאַט, ווייבער, נישט קלאַגט, איך גיי.

(גייט אַרויס.)

פעלטע פייגל (נעמט אַרום שפּרינצע צירלען און וויינט.)

כאַטשע שמחה: וואָס קלאַגט איר דאַרט, נאַרישע קעלבער?

כלאַוונע: גיב אַ האַנט, כאַטשע שמחה, קום אַהער, שמערע, וואו
איז די פּלה? איי זינגט זשע יידעלעך וואָרעם די שטוב דרייט זיך.

מכלה שרה: דאָס דרייט זיך אייך דער קאַפּ, וויי איז מיר.

כאַטשע שמחה: שאַט, יידן, וואו איז טאַקע מיין טאַכטער?

רייצע יענטע: איצטער האַט ער זיך דערמאַנט, אַז דאָס קינד
איז נישטאָ. כּוועל עס אפשר נישט אויסהאַלטן.

וואָווע (קומט אַרײַן): די הינט בילן אין דאַרף. דאָס פאַרן זיי.

כלאַוונע: יידן, אייך דרייט זיך נישט דער קאַפּ, בריינגט מיר
אַהער מיין שטוב. מיין יידענע און די בנימ... רב יואל שמחה, איר
שלאַפט? שטייט אויף, יידעלעך פרייען זיך!

זיידע (קומט אַרײַן. עס ווערן אַ געטומל. די מאַמעס קושן אים.

די פּלה פאַלט צו צו אים או וויינט.)

רייצע יענמע: וואו איז פעסעלע? זיידע: נישט געזען. די פערד באַדאַרף מען אַריינפירן אין שטאַל. עס דרייט די זאָווערוכע. כלאַוונע: דער טייול וועט זיי נישט כאַפֿן. כאַמישע בער: שאַט נאָר, יידן, וואו איז טאַקע מיין טאַכטער? רייצע יענמע: האַסט זיך אַנגעטרונקען און וויסט נישט וואו דו ביסט אין דער וועלט. שמערע: יידענע וואָס איר זענט. די ציג וועט קומען אַ היים. מכלה שרה: קום, שמערע, לאַמיר גאָר פאַרן אַ היים. קום צירעלע מיר וועלן פאַרן אַ היים. שמערע: כאַ — כאַ — כאַ — ווער וועט עס פאַרן אַ היים? ... איי וואָס מיר זענען זענען מיר, אַבער יידן זענען מיר! זינגט יידעלעך, וואָס מיר זענען זענען מיר ... רייצע יענמע: נישט אַנדערש אין דעם פאַסטערנאַק־צימעס אין עפעס געווען. מכלה שרה: וואָס רעדט איר? איך האָב דעם פאַסטערנאַק אי־בערגעקליבן. רייצע יענמע: איר וועט מיר נישט איינרעדן. נישט אַנדערש אַ משוגענער פאַסטערנאַק זיך אַריינגעגנבעט, אַנישט וואַלט זיך דעם עולם אַזוי נישט פאַרדרייט די קעפּ. אורטשע: וואָס וועט איר, מחותנתטע, אויסטראַכטן אויף מיין צימער? איך וועל מיר נישט לאַזן. פעסעלע (פאַלט אַרײַן אַ פאַרשנייטע). כלאַוונע: אָט איז זי, יידן! לאַמיר הוֹליען, לאַמיר טאַנצן ... רייצע יענמע (קושט זי): מיין קינד, וואו ביסטו געווען? פעסעלע: אַלע שוין פאַראַן? (קושט זיך מיט די מיידלעך). שפּרינצע צירל: אוי וויי, מיין טאַטע, איז דאָך נישטאַ! כאַמישע שמחה: כאַ — כאַ — כאַ — וואו איז שמערע? כלאַוונע: ער איז אַוועקגעפאַרן ברענגען מייענע חברה.

שפרינצע צירל: קומט, יידן, זוכן מיין טאטן, אוי וויי, איך וועל
גיין אים זוכן.

רייצע יענטע: לאָזט זי נישט אַרויס פון שטוב.
כאַטשע בער: שמערע איז אַוועק צו כלאַוונען, זאָג איך אייך.
זעצט זיך יידן צום טיש. דערלאַנג, מיין ווייב, וואָס צו פאַרבייסן. יידן,
צום טיש!

שמערע (קומט אַרײַן. עס ווערט אַ געטומל).
כלאַוונע: שמערע, סערצע, וואו ביסטו געווען?
שמערע (ציילט דעם עולם): נישט איינס, נישט צוויי, נישט
... דריי.

כלאַוונע: אַלע פאַראַנען, וואָס ציילסטו?
שפרינצע צירל: אָט בין איך דאָך, טאַטע?
שמערע (וואַרפט די היטל אין דר'ערד פאַר התפּעלות): דאָס ביסטו
דאָך, מיין פּשרע טאַכטער! טאָ וואָס זשע שווייגט איר, יידן? לאַמיר
זינגען, לאַמיר שפּרינגען, איי, וואָס מיר זענען זענען מיר, אָבער יידן
זענען מיר ...

כלאַוונע: יידן, זייט עדות: כאַטש כאַטשע בער איז מיר אַמאָל
געקראַכן אין וועג אַרײַן, נאָר איך בין אים נישט קיין שונא. וואו
ביסטו זיידע? און דו פעלטע פייגע, חתן-פּלה קומט אַהער! זאָל גאַט
געבן, אַז טאַטע-מאַמע זאָלן האָבן נחת פון אייך! קום אַהער, כאַטשע
בער, אַדער כאַטשע שמחה.

כאַטשע שמחה: וואָס בין איך אַמאָל געקראַכן אין וועג אַרײַן?
די בהמה איז סיי ווי געווען מיט אַ חסרון, דעריבער האָב איך זי גע-
פירט אויפן יריד.

רייצע יענטע: וואָס רעדט איר, כלאַוונע, ווען די בהמה זאָל זיך
נישט בריקען וואָלט איך זי אייך פאַרקויפט. האָט נישט צוגעלאָזן די
מילך, געמוזט שטענדיק איר געבן אַ ביסל היי אונטער דער נאָז.

כלאַוונע: כאַ — כאַ — כאַ — יידענע וואָס איר זענט! איך
רעד נישט פון דער בהמה, כ'מיין אַז מיין אַלטער בייניש האָט געהאַט
אַן אויג אויף אורטשעס טאַכטער און איך אויך; נאָר איך פאַרגיין דיר.
יידן, זייט עדות, איך זאָג, אַז איך ווינטש די קינדער מזל און גליק.
שמערע: און מיט מיר שטייט דיר גאָר נישט אַן צו משדך זיין?

טא זינגט זשע, יידעלעך, וואָס מיר זענען זענען מיר, אָבער יידן זענען
מיר...

כאַטשע שמחה: וואָס איז דאָ פאַראַן צו רעדן? איך זאָג אויך,
אַז כלאַוונעס קדיש איז אַ וואוילער יונגאַטש.

כלאַוונע: שאַט יידן, כּוועל גאַר נעמען פעסלען פאַר אַ שנור.
רייצע יענטע (קושט פעסעלען): ביי מיין קינד איז נאָך די מילך
אויף די ליפן.

כלאַוונע: וואָס זאָגט איר, רב יואל חיים?
יואל חיים: אַ שאַד אַרויסצולאָזן פון שטוב.
שמערע: און מיט מיין קינד שטייט דיר נישט אָן צו טאָן אַ
שידוך?

כלאַוונע: זי האָט דאָך אַ חתן.
אורטשע: וואָס איז דאָ פאַראַן צו רעדן. איך זאָג, אַז ער איז אַ
וואוילער יונגאַטש און דו, שמערע, באַדאַרפסט זיך נישט ברעקלען.
כאַטשע שמחה: שאַט, שאַט, איך גיב קיינעם נישט מיין טאַכטער,
כלאַוונע, איך גיב דיר נישט מיין טאַכטער.

שמערע: וואָס דאגהסטו, טאַכטער מיינע, וועסט קריגן אַ חתן.
זינגט זשע יידעלעך: וואָס מיר זענען זענען מיר, אָבער גאַט דינען
מיר. אוי, אוי, אוי. ס'איז מיר גוט, ס'איז מיר וואויל, אוי, אוי, ס'איז
אַ נחת, באַווייז זשע, טאַכטער, ווי דו וועסט טאַנצן אויפן טיש.

כאַטשע שמחה: באַווייז וואָס דו קענסט, שפּרינצע צירל.
מלכה שרה: נו, שפּרינצעלע, באַווייז וואָס דו קענסט!
וואַווע: שווייגט ווייבער! איי וויי, יידן, ס'איז מיר גוט!

רייצע יענטע: ווער עס טאַנצט אויף פרעמדע שמחות דער וועט
דערלעבן צו טאַנצן אויף אייגענע שמחות... אוי מאַמעלעך, שמערע
גיט טאַקע טאַנצן אויפן טיש. לאַזט, כּוועל די גלעזלעך אַראַפּנעמען.

שמערע: כאַ, כאַ, יידענע! גיס אָן די גלעזלעך פּול ביז די
ראַנדן און איך וועל טאַנצן צווישן זיי. (ער וואַרפט אַראַפּ די שטיינע און
אין די זאַקן קלייבט ער זיך אַרויף אויפן טיש. שרייט.) נו, זינגט זשע
מיר, יידעלעך: אוי, וואָס מיר זענען זענען מיר, אָבער יידן זענען מיר;
וואָס מיר זענען זענען מיר, אָבער גאַט דינען מיר... קום אַרויף,
טאַכטער מיינע, העלף דעם טאַטן טאַנצן ביי אַ יידן אויף אַ שמחה.

כלאָוונע: נו, שפּרינצע צירעלע, גיי אויפן טיש, דער טאַטע רופט...
באָווייז וואָס דו קענסט!

שפּרינצע צירל (וואָרפט אַראָפּ די טיך און שפּרינגט אַרויף אויפן
טיש). טאַנצט אַנטקעגן טאַטן.)

שמערע (פאַרקאַשערן די פּאַלעס און טאַנצט גרינג צווישן די
גלעזלעך אַנטקעגן דער טאַכטער. זינגט): איי, יידעלעך טייערע, וואָס
מיר זענען זענען מיר, אָבער יידן זענען מיר...

כלאָוונע: וואָווע, סערצע, כאָפּ זיך אַריין אין מיין שליטן און
ברענג מיר מיין משפּחה אַהער. כּווייל, אָז שמחות זאל זיין... שמערע!
מיין זון נעמט דיין טאַכטער ווי זי שטייט און גייט! יידן, זייט עדות, אָז
כלאָוונע גיט אָפּ זיין זון פאַר שמערעס טאַכטער. אָן נדן, אָן... איי,
וואָס מיר זענען זענען מיר... זינגט זשע, יידעלעך, אַצים דריצעם, אוי,
אוי, אוי...

(שמערע און שפּרינצע שפּרינגען אַרונטער פון טיש.)

כלאָוונע (נעמט אַרום שמערען): הערט יידן, כּהאַב געהאַט פאַר
ריבל אויף שמערען, געהאַט ביי אים אָן עוולה. געוואָלט וואָרטן ביזקל
יום-כיפור און כּיבין עס אים מוחל! כּיבין דיר מוחל, שמערע. אָך,
וואָס מיר זענען זענען מיר, אָבער יידן זענען מיר.

(אַ קלאָפּ אין פענצטער פון דרויסן, ברעכט אויס אַ שויב.)

רייצע יענטע: אוי, ווי דער ווינט פייפט.

מכלה ישרה: פאַרשטאַפט די שויב גיכער, מיט אַ שמאַטע.

וואָווע: ס'האַט מיין פּערד אויסגעשלאָגן. בעט זיך אין שטוב
אַריין. כּוועל גיין, וועל איך אַלע ביזע חלומות צו אים אויסלאָזן.

כאַטשע שמחה: פיר אים אַרונטער הינטער דער שטאַל, דאַרט
רייסט נישט דער ווינט אַזוי שטאַרק.

אורטשע: קום אַרויס וועלן מיר זען ווער עס איז דאַרטן. דאַכט
מיר ס'איז נישט דעם פּערדס מלאכה.

וואָווע: קום אורטשע!

(גייען ביידע אַרויס.)

כלאָוונע: וואָס מיר זענען זענען מיר... געפּעלט דיר, שמערע,
מיין זון? האָסטו אים! — און דו טאַכטער, געפּעלט דיר מיין יונגאַטש,
האַסטו אים. איך גיב אים, שמערע, איבער אין דייע הענט. לערן אים

צו האַלטן אַ בייטש אין דער האַנט, און שבת זאַל ער ביי דיר זיין אַ
ייד — זינגט זשע, יידעלעך, אַצים דריצעם, אוי, אוי, אוי... און דו,
פעסעלע, האַסט האַלט מיין קלענערן יונגאַטש, ער באַדאַרף נאָך וואַקסן,
דו באַדאַרפסט נאָך וואַקסן. וואָס זאַגסטו כאַטשע שמחה?

כאַטשע שמחה: מסכים!

שמערע: ער האַט אַ וואויל קעפל.

רייצע יענמע: מיין קינד קען נאָך וואַרטן.

שמערע: כאַטשע שמחה וועט פעסעלען געבן נדן אויך.

כלאַוונע: טאָ, טאַנץ זשע, צירעלע, מיין שנור! קום אַהער,
כלאַוונע רופט דיך. ווילסט זיין מיין שנור? צו מיר אויף קעסט. וועסט
דאָס פוטער-פעסל ביי מיר נישט באַדאַרפן דרייען און די בהמה מעלקן
אויך נישט.

מכלה שרה: די מאַמע האַט זי נישט געלערנט צו זיין אַ פרייצטע.
זי וועט דרייען דאָס פעסל און מעלקן די בהמה, אַז מען וועט באַ-
דאַרפן.

שפּרינצע צירל: וואָס זאַגסטו פעלטע פייגעלע, ס'איז גוט צו
זיין אַ פּלה?

זיידע: ווער אַ פּלה, צירל, וועט מען ביידע חתונות פּראַווען אין
איך וואָך.

יואל חיים (וואָס האַט די גאַנצע צייט געדרעמלט רייבט די אויגן
און הייבט אַן זינגען): איי, דים, דים — דים — דים, אוי דוי, דים —
דים — דאָים.

שמערע: לעבן זאַל רב יואל חיים!

כלאַוונע: מחותן, שמערע! גיב מיר אַהער דיין האַנט. קומט,
יידן, לאַמיר פאַרן צו מיר, זאַל מיין יידענע וויסן, אַז איר זון איז גע-
וואָרן אַ חתן.

כאַטשע שמחה: זאַל זי טאַקע וויסן, דיין יידענע.

כלאַוונע: נישט געקענט זי מיטנעמען, אַ יידענע האַט זיך פאַר-
ריבן, זאַל זי וויסן.

שמערע: איך וועל אים דעם חתן אַנדרייען פאַרן אויער. קומט,
יידן, לאַמיר פאַרן. און דו, טאַכטער מיינע, צירל שפּרינצע אַדער שפּרינצע
צירל, אַ דאגה, יידן, אירע צוויי באַבעס פּשרע ווייבער געווען.

(וואָווע און אורטשע קומען אַרײַן, לאַכן אויפן הויכן קול.)

שמערע: קומט אַרײַן יידן!

וואָווע: וויסט איר ווער ס'האַט די שויב אויסגעשלאָגן?

אורטשע: מיין באַראַן! מיט די הערנער אויסגעשלאָגן.

מכלה שרה: מען האָט געלאָזט אָפן די שטאַל איז ער נאַכגע-
לאָפן.

כלאַוונע: שאַט, יידן, דאָס האָט ער מיר דעם פערד איבער-
געשראַקן.

שמערע: ער האָט מיין פערד אויך איבערגעשראַקן, כאַ — כאַ —
כאַ.

אורטשע: מיט געוואַלד אים אין שטאַל אַרײַנגעפירט. צו דיר,
כאַטשע שמחה, אין שטאַל אַרײַן.

רײַצע יענמע: איז עס טאַקע אייער באַראַן?

אורטשע: כאַ — כאַ — כאַ — יידענע!

מכלה שרה: וויל נישט בלייבן אין שטאַל אַליין אָן דעם פערד.

רײַצע יענמע: טאָ ווי קומט ער צום פענצטער?

שמערע: האָט געהערט יידן זענען זיך משמח.

(אַ קלאַפּ אין פענצטער, אַ שויב צעבראַכן.)

וואָווע: כ'האַב געזאָגט מען באַדאַרף דעם טויער פאַרשפאַרן.

זיידע: ער בעט זיך אין שטוב אַרײַן.

מכלה שרה: גיי, חתן, אוועק פון פענצטער.

פעסעלע (קוקט אין פענצטער): מען זעט קיינעם נישט.

וואָווע: קום אורטשע, כ'בין אַ בעלן צו זען וואָס דאַרט איז
אָזעלכס.

כלאַוונע: קומט, יידן, לאַמיר אים כאַפן און בינדן.

יואל חיים: נעמט מיט די בייטש, כ'בין אַ בעלן צו גיין.

(אַלע מענער גייען אַרויס, די ווייבער בלייבן קוקן אין פענצ-
טער.)

שפּרינצע צירל: ער איז אַנטלאָפן געוואָרן.

רײַצע יענמע: ס'איז נישט רעכט, מיין קינד, דו זאָלסט שטיין
לעבן פענצטער.

פעלמע פייגל: זיי יאָגן אים נאָך.
מכלה שרה: גיי דו אויך אַוועק פון פענצטער.
רייצע יענטע: האָבן זיך קיין עין הרע אָנגעשנעבעט. זאָלן זיי
דאָרט חלילה נאָר נישט בלייבן אין שניי.
פעלמע פייגל: קוקט, קוקט, ווי זיי יאָגן אים נאָך. אוי, דער
זיידע איז געפאלן אין שניי!
מכלה שרה: מען האָט דעם חתן נישט באַדאָרפט לאָזן גיין.
שפּרינצע צירל (שרייט דורך דער צעבראָכענער שוויב): זיידע,
זיידע, קום אַרײַן!
רייצע יענטע: גיי אַוועק מיין קינד פון פענצטער. וועסט זיך
נאָך פאַרקילן.
שפּרינצע צירל: אונדזער באַראַן איז אַזאַ קלוגער, פונקט ווי אַ
מענטש איז ער קלוג. אַנומלט זאָגט צו מיר דער טאַטע: גיי שפּרינצע,
טרייב אים אַרײַן אין שטאַל און פאַרשטעל דעם טויער. נעם איך אַ
ריטל און וויל גיין צו אים, טוט ער אַ קאַפּיע מיט די הערנער און
אַנטלויפט אויף דער לאַנקע. אַזוי ווי אַ מענטש איז ער קלוג!
פעסעלע: איר זעט דער זיידע ליגט אין ניי. קומט לאַמיר אים
אויפהייבן. קום צירעלע!
(כאַפט צירעלען ביים האַנט. לויפן אַרויס.)
רייצע יענטע: אַלט איז נישט יונג. אַן איבריך גלעזל גענומען,
קען ער זיך שוין נישט איינהאַלטן אויף די פיס.
(די צוויי מיידלעך פירן אונטער די הענט דעם אַלטן.)
יואל חיים (האַלט זיך קוים אויף די פיס. זינגט): די, די, די,
דיי די דאָים...
רייצע יענטע: נאַכסאַל, שווער לעבן, האָט איר באַדאָרפט אַרויס-
גיין אין אַזאַ זאַווערוכע?
יואל חיים: וואו זענען מיינע קינדער, מיינע אייניקלעך?
פעסעלע: זיי זענען אַלע אין גאַרטן; זיי יאָגן זיך נאָך אים.
(מיט געזאַנג לאָזן זיך אַרײַן אַלע מענער, אויסער כלאַונע. פאַלן
פון די פיס.)
מכלה שרה: וואו איז כלאַונע?

שמערע: האָט זיך אַוועקגעיאַגט נאָך אים.
אורטשע: איך זאָג אים, ס'איז מיינער און ער יאָגט אים נאָך.
שמערע (זעצט זיך אַנידער און האַלב איינגעשלאָפֿן זינגט ער):
אָ, וואָס מיר זענען זענען מיר, אָבער יידן זענען מיר.
וואָווע: זינגט, זיידעשי, אוי וויי ס'איז מיר גוט; אוי וויי ס'איז
אַ נחת. — כאַטשע בער, דו שלאָפסט? שטיי אויף, דיין זון איז דאָך
אַ חתן געוואָרן. אורטשע דו שלאָפסט אויך? — קומט לאַמיר זינגען,
לאַמיר שפּרינגען.

שמערע: וואו איז מיין מחותן, כלאוונע? כיוועל אים גיין זוכן.
(לאַזט זיך צום טיר.)

שרינגע צירל: בלייב אין שטוב, טאַטע.

מכלה שרה: לאַזט אים נישט אַרויס.

שמערע: לאַזט מיר, וויבער. כיוועל גיין מיין מחותן זוכן. כלאוור-
נע, וואו ביסטו? קומט, יידן, לאַמיר אים גיין זוכן.

מכלה שרה: אַט בעסער לייגט זיך צו. איר האָט דאָך שוין
נישט קיין פּוּח צו שטיין אויף די פּיס.

שמערע: אָ, וואָס מיר זענען זענען מיר, אָבער יידן זענען מיר...
טאַטע רבונו של עולם — איי ס'איז מיר וואויל, — לאַזט מיר אויפֿן
טיש. כיוויל טאַנצן. גיב אַ האַנט, טאַכטער...

רייצע יענטע: טוט עס נישט. איר וועט נאָך חלילה אַראָפֿ-
פּאַלן. לאַז אים נישט, שפּרינגעלע, מיין קינד, ער וועט אַראָפּפּאַלן.

אורטשע: קום, שמערע, איך גיי אויך מיט דיר...

(וויל זיך אַרויפקלייבן אויפֿן טיש און קען נישט.)

מכלה שרה: גאָט איז מיט אייך, איר וועט זיך נאָך חלילה

ממיתן.

כלאוונע (לאַזט זיך אַריין מיט אויסגעשפּרייטע הענט ווי אויף
פּליגל, אויסגעטונקט אין שניי, קוקט אַרום דעם עולם): אַט זענען
זיי דאָך! כאַ — כאַ — כאַ — שטייט אויף, יידן! ביי מיר איז אַ
שמחה... ביי מיר איז אַ שמחה... העלפט מיר טאַנצן, העלפט מיר
שפּרינגען... אַט אַזוי...

מכלה שרה: איר וועט איינוואַרפֿן דעם באַלקן אַזוי טאַנצנדיק.

כלאָוונע: יידן, שפּאַרט אונטער דעם באַלקן! איך וויל זינגען,
איך וויל שפּרינגען.

(טאַנצט אַזש די גאַנצע שטוב ציטערט.)

אַלטער בייניש (קומט אַרײַן, זעט אויס ווי אַ זײל שניי, דער עולם
צעלאַכט זיך אויפן הויכן קול).

כלאָוונע: מיין זון, מיין קדיש! זינגט זשע, יידעלעך, וואָס מיר
זענען זענען מיר ...

פעלמע פייגל: אַלטער, דו ביסט געוואָרן אַ חתן!

מכלה שרה: וואָס מאַכט די מאַמע?

אַלטער בייניש: די מאַמע האָט געהאַט אַ יינגל. קום אַ היים,
טאַטע.

(עס ווערט אַ געשריי „מזל טוב, כלאָוונע“.)

מכלה שרה: אוי וויי איז מיר, מזל טוב, מזל טוב איך, כלאָוו-
נע.

אַלטער בייניש: איך בין געקומען רייטנדיק. מען וועט קענען
מיין פערד צושפּאַנען צום אַרטשיק; ווי ס'איז זיך אַרויסלעפּן פון
שניי.

כלאָוונע: פאַר וואָס האָסטו דער מאַמען נישט געבראַכט?

אַלטער בייניש: איך זאָג דאָך דיר, די מאַמע האָט געהאַט אַ
יינגל.

כלאָוונע: ווער, שפרה? מיין ווייב? מיין כשרע יידענע? טאָ
וואָס זשע שווייגט איר, יידן? שמערע, מחותן, וואָס מיר זענען זענען
מיר, אָבער יידן זענען מיר ... קום אַהער, זון! וואו איז זי ... די
פּלה?

(זוכט.)

אַלטער בייניש: וועמען זוכסטו, טאַטע?

כלאָוונע (לאַזט זיך אַראָפּ אויף דרײַערד, פּאַטשט מיט די הענט
פאַר תענוג): איי, שמערע, אַן איידעם וועסטו האָבן. איי, אַ שונר
וועל איך האָבן! טאַנצט זשע, יידעלעך, טאַנצט זשע, קינדערלעך ...

(דער עולם נעמט זיך ביי די הענט און טאַנצט אַרום כלאָוונע.)

שפּרינצע צירל (קלייבט זיך אַרויף אויפן טיש און טאַנצט.)

רייצע יענטע: דיין פלה איז דאך עס, אַלטער בייניש!
כלאַוונע: מיין זון, מיין קדיש. אויפן טיש קריך אַרויף, טאַנץ
מיט דיין פלה.

שמערע (קושט אַלטער ביינישן): אַך, וואָס מיר זענען זענען מיר.
אַבער יידן זענען מיר...

רייצע יענטע: ער ווייסט נישט פון וואָס צו זאָגן.

זיידע: גיב אַ האַנט, אַלטער בייניש, ביסט דאך אַ חתן!

כלאַוונע: טאָ וואָס זשע שווייגט איר... שרייט זשע: מזל

טוב! —

(עס ווערט אַ געשריי „מזל טוב“, מען ברעכט פליס. אַלע זינגען
„וואָס מיר זענען זענען מיר“, שפּרינגע צירל טאַנצט נאָך אַלץ אויפן
טיש.)

.1915

איינזאַמע וועלטן

פ ע ר ז א נ ע ן :

שלמה.

שרה.

מעלצע, איר אייניקל.

עזראל.

חיים, זיין יינגל.

חייקל.

א קעלער־וואוינונג ענלעך צו א הייל. דער סופיט שוואַרץ און געוועלבת, לאַזט זיך האַלב רונד אַראָפּ ביז צו די פענצטער. די ווענט שמוציק, קיין מעבל איז נישטאָ, נאָר אין אייניקע ערטער ליגן אויף שטיקער האַלץ ברעטער און אויף זיי בערג שמאַטעס, וואָס דינען פאַר אַ געלעגער. אין אַ וואַנט צוויי קליינע פענצטער־לעך. אַ הרובע אין אַ ווינקל. ווינטער. אַרום האַלבן טאָג. שלמה ליגט אויף אַ געלעגער צוגעדעקט מיט שמאַטעס. שררה זיצט אויף דער הרובע, די פיס אונטער זיך. דרעמלט. עזריאל שטייט ביים וואַנט און קוקט אין איין פינטל אַריין. מעלצע ליגט אויף אַ געלעגער. חיים זיצט אויף דער ערד און צייכנט וואָס אויף אַ פאַפיר.

עזריאל: האַ — האַ, דערגאַנגען דעם סוד! דערגאַנגען — אַדרבא, זאָל מיר ווער ווייזן פאַרקערט. (פירט מיט די פינגער איבערן וואַנט.) דאָ האָט איר איין שורה רעכטס און דאָ פאַרנעמט זי זיך לינקס. און ווייטער רעכטס און ווידער לינקס — געוויס; דאָרטן איז דער סמבטיון! קום חיימל, זאָג: וויפל פינטלעך און וויפל פאַסקעס זעסטו דאָ אויפן וואַנט?

(פאַרקוקט זיך אויף איין פינטל.)

שלמה (קוקט צום סופיט. רעדט צו זיך): ער באַוועבט מיר מיין קאַפּ! ... חיימל! נעם אַ שטעקן און טרייב אַראָפּ דעם שפּין איבערן קאַפּ. דעם שפינוועבס... איבערן קאַפּ חיימל!

חיים (שפּרינגט אויף מיט שמוחה. קוקט אויפן פאַפּיר): אַ, סאַראַ גרויסער מויער! צען יאָר אינגאַנצן אַלט, כ'האַב נאָך ניט קיין שיד. נאָך אין צען יאָר אַרום, כ'וועל זיין אַ גרויסער, וועל איך האַבן אזא מויער. איצטער דאָרף מען צעטיילן די קאַמערן... (נעמט זיך ווידער פאַרן צייכענען.)

שלמה: א שטורם, אָ גאַט שיקט אָן — א שטורם אין וואָלד —
ביימער מיט די וואַרצלען פאַלן. דעמבעס קענען דעם שטורם ניט
בייקומען; די ערד אַליין קען דעם שטורם ניט בייקומען. דעמבעס
מיט דער ערד אין איינעם קערן זיך אויס. און איך, אָן הענט. איין
פוס — נאָר איין פוס איז מיר פאַרבלעבן און ס'איז גאָר קיין סוף נישטאָ.
חיים, טרייב אַראָפּ דעם שפּין! איך זע שוין באַלד די שוין ניט.
חיים!

עזריאל (שפּאַצירט זיך דורך הין און צוריק. קוקט יעדערן אָן
מיט חשד. קוקט אַ לאַנגע צייט צו חיימס אַרבעט. חיים מערקט אים
ניט.)

שרה (עפנט די אויגן. טרייסלט זיך אויף. גענעצט זיך אויס.
רעדט צו זיך אַליין): זודיקע וואַסער, האָ — זודיקע וואַסער, אַ שטיי-
קעלע שמאַליך מיט עטלעכע סקאַרענקעס. אַ קוויקעניש. נישטאָ קיין
ציינער אין מויל. וואָס קען מען מאַכן אָן ציינער, וואָס? (טראַכט אַ
וויילע.) אַז כ'האַב געבאַרן בתיהן, איז מיר אַרויסגעפאַלן דער ערשטער
צאָן פון מויל; אַז כ'האַב געבאַרן חוהן, איז אַרויסגעפאַלן דער אַנדערער;
און אַז כ'האַב געבאַרן נחמנען, האָב איך אָנגעוואָרן דריי ציינער מיט
אַמאַל... דערנאָך זענען זיי שוין געפאַלן, געפאַלן ביז איינעם. דאָס
מויל אין גאַנצן לידיק געבליבן... (טאַפט מיט די פינגער אין מויל.)
לידיק, לידיק, אַלץ גייט פאַרביי... גייט פאַרביי.

(שאַקלט מיטן קאַפּ ביז זי דרעמלט איין.)

עזריאל (שטעלט זיך ביי אַ וואַנט און פירט איבער איר מיטן
פינגער): איר מיינט, אַז די פינטלעך מיט די פאַסקעס און די פלעקן
אויף די ווענט און דער סטעליע איז סתם אַזוי — אַ טעות! אַ גרויסער
טעות. אַלצדינג האָט זיין באַדייט, אַלץ האָט אַ ציל. אַדרבא זאָל מיר
ווער אויפוויזן פאַרקערט... אין די אויגן איז מיר פינצטער, איך
זע נישט, וואָס דאָרט העכער טוט זיך איבער מיר. (קוקט צום סופּיט.)
דאָרט איז גאָר אַן אַנדער וועלט. אַ סך וועלטן איז פאַראַן און אַלץ
איינע אַנדערש ווי די אַנדערע. קיין זאָך איז ניט געראַטן אין דער
אַנדערער. אַט זעט די פינטלעך און די פאַסיקעס, אַט האָט איר גרויסע
און קליינע, גלייכע און קרומע; די קאַליאַרן אויך אַנדערע. (ווענדט
זיך צו די הויזלייט.) וואָס זאָגט איר אויף די לאַנגע שורה, וואָס ציט
זיך לינקס?

(פאַרטראַכט זיך.)

טעלצע (קריכט אַראָפּ פֿון געלעגער און שפּאַצירט אום אַפּאַטיש):
 נחמן געווען אַ נאַר; בתיּה געווען אַ נאַר. אַ מענטש אַליין, עלנט.
 וואָס קען מאַכן אַ מענטש אַליין? נישטאָ קיין חשק אַראָפּצוגיין פֿון גע-
 לעגער. (ווענדט זיך צו דער אַלטער.) באַבע! זאָג, ווי האָט די מאַמע
 אויסגעזען פֿאַרן טויט? אַלע זענען אויסגעשטאַרבן; פֿאַר וואָס האָבן
 זיי מיך געלאָזן, זאָג? (גיט צוריק אויפֿן געלעגער.) כּוועל רעדן,
 אין גאַנצן פֿאַרגעסן. פֿאַרגעסן מיין נאָמען. עסק, עסק. וואוּ איז הייקל?
 פֿאַר וואָס איז ער נאָך נישטאָ?

חיים (מיט שמחה): צען קאַמערן אויף יעדן שטאָק! און אין
 גאַנצן וועלן זיין — און אין גאַנצן וועלן זיין... (ווענדט זיך צו
 עזריאל.) צען מאָל צען פּיל איז, טאַטע?
 עזריאל (קוקט אים אָן פֿאַרוואַנדערט): אַדרבא, זאָל מיר ווער
 אויפווייזן פֿאַרקערט...
 חיים (צו טעלצען): מומע, זאָג וויפּיל איז צען מאָל צען, האָ?

(קריגט קיין ענטפּער. לעכנט אויף די פּינגער.)

טעלצע: פֿאַר וואָס שפּילט מען נישט דאָרט אויבן? (טראַכט אַ
 וויילע.) פֿאַר וואָס זיצן זיי דאָרט אויבן און איך אונטן? פֿאַר וואָס?
 ווער האָט מיך אַהער אַריינגעזעצט? פֿאַר וואָס קען איך נישט אַרויס-
 גיין פֿון דאָנען? ... איך בין אין גאַנצן פּערציק יאָר... דרייסיק...
 פּערציק יאָר אַלט. (טאַפט איר געזיכט.) קנייטשן, קנייטשן. (געפּינט
 אונטערן צוקאַפּנס אַ שטיקל שפּיגל-גלאַז, קוקט זיך איין אין דעם.)
 יעדן טאָג אַ קנייטשעלע; יעדן טאָג קומט צו אַ קנייטשעלע. דער
 שטערן דורך אין קנייטשן. די באַקן... (שפּרינגט ענערגיש אַראָפּ פֿון
 געלעגער. ווענדט זיך צו דער אַלטער.) באַבע, זאָג: פֿאַר וואָס בין
 איך דאָ פֿאַרשפּאַרט? וואָלט מען שוין אָנהייבן שפּילן דאָרט אויבן...
 האָ! כּוואַלט וועלן הערן דעם פּריילעכן, דינעם ניגון. ווי רופּט מען
 אים? ווען איך וואָלט זען וועמען פֿון אויבן וואָלט איך פּרעגן ווי
 דער ניגון רופּט זיך. אַז איך וועל האָבן חתונה... וועט מען יעמאַלט
 שפּילן?

(זעצט זיך ווידער אויפֿן געלעגער. שטאַרק פֿאַרטראַכט.)

חיים (שפּרינגט אויף מיט שמחה): צען מאָל צען איז הונדערט.

גאַנצע הונדערט! הונדערט קאַמערן וועלן זיין אין מיין שטוב. איצטער דעם קעלער מיט אַ שטאַל.

(נעמט זיך ווידער פאַרן צייכענטן.)

שלמה (ברעכט אויס מיט אַ ביטערן געלעכטער): כאַ-כאַ-כאַ. דאַקטוירים! דאַקטוירים אָן קעפּ, אָן מוחות. וואו איז זייער שכל, זייער פאַרשטאַנד? ביידע הענט מיט איין פּוס האָבן זיי מיר אָפּגעשניטן — כּוואַלט זיי אַלץ מוחל געווען. דעם קאַפּ, דאָס האַרץ פאַר וואָס האָבן זיי נישט אָפּגעשניטן?! וואָס קען אַ מענטש מאַכן נאָר מיט איין פּוס? טאַטע, פאַטער אין הימל! נעם דאָס האַרץ מיינס, נעם! (שטעקט אַרויס פון אונטערן צודעק זיין געזונטן פּוס און באַטראַכט.) דאָס איז מיר גע- בליבן... אין וועלכער ערד פּוילט דיין פאַר? אַוואו ערגעץ פּוילט מיינע הענט? וואַלטן זיי מיר איין האַנט געלאָזן — כאַטש נאָר די לינקע האַנט. דאָס מויל האָבן זיי מיר געלאָזן. עסן און שילטן. איך בין הונגעריק — שילטן וועל איך! וועמען זאָל איך שילטן? טרייבט ווער דעם שפּין אַראָפּ! דער שפּין איבערן קאַפּ!

טעלצע (גייט ווידער אַראָפּ פון געלעגער און שפּאַצירט אום): עפעס אַ פּוילקייט האָט זיך מיר אין אַלע מיינע ביינער איינגעגעסן. (באַקוקט אירע הענט.) בליי איז דאָרט אַנשטאַט די ביינער.

עזריאל (באַווייזט אויפן וואַנט): אדרבא, זאָל מיר ווער באַווייזן פאַרקערט! פאַסקעס און פּינטלעך. פאַסקעס דאָס באַווייזט אויף די טייכן, און פּינטלעך — מיינט מען די אינדזלען — די מדינות. אַט האָט איר די גאַנצע לאַנדקאַרטע! איצט לאָז איך זיך צום סמבטיון און דערנאָך צום באַרג אררט און גלייך קיין פּרס...

טעלצע (קוקט אָן עזריאלן. שאַקלט מיטן קאַפּ.)

שלמה: וואַלט זיך דער מויער איין מאָל פאַר אַלע מאָל איינברעכן און אַלעמען צערייבן, צעמאַלן! וואַלט אַ דונער פון הימל אַראָפּפאַלן און צעזעצן די ווענט מיט אונדז אינאיינעם! פיר חדשים צו זומער נאָך געבליבן. איך וועל דאָ ליגן. זאַגט, וועלכער חודש איז היינט? פאַר וואָס שווייגט איר, אַז איך רוף? ס'פלאַצט מיר די גאַל — פאַר וואָס הערט איר נישט?! חייקל! פאַר וואָס איז נאָך חייקל נישטאַט?! דעם שפּין טרייבט אַוועק איבערן קאַפּ.

טעלצע (גייט צוריק אויף איר געלעגער): פּויל, פּויל, פּויל.

שרה (וואַכט אויף, רייבט די אויגן, קוקט זיך אַרום): נחמן פלעגט מיר שטענדיק טרייסטן, שטענדיק טרייסטן. (גענעצט). ניט דאגה, מאַמע. און כוועל און ירצה השם אויסוואַקסן... א טיער קינד געווען בתיה, אַ ליב קינד. געבאַרן געוואָרן אַ ליב קינד. נחמן איז קליגער געווען. געזאָלט אַ רב זיין, אַלע האָבן עס געזאָגט. קאַ-קאַלט!... ס'איז שוין נאַכט? מיינע אויגן זענען מיר פינצטער? חייקל? אַ חייקל? נישטאַ? (שאַקלט מיטן קאַפּ). אַלץ גייט פאַרביי, אַלץ פאַרביי. זיי פוילן אין דער ערד; אַלע אין דער ערד. אַלץ פאַרביי, אַלץ פאַר-ביי.

(דרעמלט אין.)

חיים: ווען כוואַלט קענען אַרויף אויף דעם איבערשטן שטאַק, זען, ווי דאָרט איז אַלע קאַמערן, — די טישן, די בענק, דאָרט וואו מען שפילט איז מסתמא אַ גרויסע קאַמער. דאָרטן זיצט דאָס קליינע מיידל, זי שפילט. איר מאַמע זיצט לעבן איר און גלעט איר קאַפּ. (צו עזריאלן.) הער, טאַטע!

עזריאל (מערקט אים ניט).

חיים (שלעפט אים פאַרן אַרבעט): הער, טאַטע! זאָג מיר — קוק מיר נאָר גלייך אין פנים אַריין. ביסט דאָך מיין טאַטע, פאַר וואָס ווילסטו מיר אין פנים נישט קוקן?

עזריאל (וואַרפט צו אים אַ טעמפּן בליק).

חיים: אַלע טאָג פּרעג איך דיר, זאָלסט מיר זאָגן וואו די מאַמע איז. זאָג מיר — וואו איז זי, וועל איך גיין צו איר. איך באַדאַרף דיך נישט. איך וועל זי גיין זוכן, איך וועל גיין פון שטאָט צו שטאָט אין אַלע הייזער. זאָג, טאַטע, ווי רופט מען די מאַמען? ווי האָט זי אויס-געזען זאָג, טאַטע!

טעלצע (לאַכט): איך וועל נאָך, איך וועל נאָך. דרייסיק יאָר אַלט. פּערציק יאָר. (דריקט איר ברוסט מיט ביידע הענט). כוואַלט דאָ האָבן אַ קליינטיק קינד, אַ וואַרעמינקס, אַ רויטינקס... כוואַלט עס גלעטן. אַט דאָ וואַלט איך עס האַלטן... דריקן, דריקן.

חיים (קוקט זי אָן פון ווייטן).

טעלצע: ביינאַכט אויפן געלעגער, אַריבערדעקן זיך מיט אים אונטער די שמאַטעס, דריקן צום האַרצן, און ער מיט די הענטעלעך

גראַבלט, זוכט, גראַבלט. דאָס לייב, די ברוסט. אַרום איז פינצטער, פינצטער, איך זע גאַרנישט, נאָר איך פיל ווי ער גראַבלט גראַבלט. שלמה: חיימל, שיינער, קינד! קום צו מיר. טייער קינד, קום צו מיר.

חיים (קריכט אַרויף צו דער אַלטער אויף דער הרובע. זי באַ-
מערקט ניט).

שלמה: מיט די ציינער וועל איך זיך דאָס לייב ביסן... דעם-
בעס רייסט דער שטורעם-ווינט אויס אין וואַלד — דעמבעס מיט דער
ערד אינאיינעם קערט ער אויס; שטעט ברעכט דער דונער איין. מיין
פוס! שניידט מיר אָפּ מיין פוס! שניידט מיר אָפּ דעם קאַפּ! שניידט
מיך אויף שטיקער! פאַר וואָס שווייגט איר? רוצחים! מערדער! אַ
דונער פון גאַט זאָל אייך אַלע מיט אַמאַל איינברעכן! מאַכט מיר דעם
טויט, אַדער הערט מיין בעטן. אפשר זענט איר טויב? אַלע טויב...
שרה!... טעלצע!... עזריאל! נאָר ער איז דאָך משוגע... חיים!

שרה: אַז מען האָט נחמנען אין קבר געלייגט, האָט זיין צורה
געלויכטן ווי לעבעדיק. אַן אַנדער קרענק פרעסט אין גאַנצן אויף. אַז
כ'האַב געזען, ווי מען דעקט צו זיין ליכטיקע צורה מיט שאַרבנס, איז
מיר אין די אויגן פינצטער געוואָרן. כ'האַב נישט געוויינט און די
אויגן זענען מיר פינצטער געוואָרן. אפשר צוליב דעם זענען זיי פינצטער
געוואָרן. ס'מוז נאָך הענגען דאָס וויגעלע אויפן בוידעם. צוויי וויקל-
שנורן זענען דאָרט געלעגן — איינער אַ רויטער און איינער אַ ווייסער.
נאָך אים געוויקלט. נחמן — ביז דער לעצטער מינוט האָט ער נאָך
גערעדט. געוואוסט, ער שטאַרבט. זיין דבור קלאָר. ביז דער לעצטער
מינוט... אַלץ גייט פאַרביי.

(שאַקלט מיטן קאַפּ ביז זי שלאָפט איין.)

עזריאל: פון איין שטערן צום אַנדערן איז נישטאָ קיין וועג;
פון דער זון צו דער לבנה איז אויך נישטאָ קיין וועג; פון דער ערד
צום הימל איז אויך נישטאָ קיין וועג. דאָס באַווייזט, אַז אַלע זענען
אַליין אויף זייער וועלט. אין דעם איז קיין שום ספק נישטאָ.
אַדרבא, זאָל מיר ווער ווייזן פאַרקערט. (קוקט צו דער סטעליע.) דאָרטן
איז נאָך גאָר אַ פרעמדע וועלט. גאָר פרעמד. דאָרט מוזן חיות אויך
זיין. אַדרבא, זאָל מיר ווער באַווייזן פאַרקערט.

טעלצע (קוקט אין שטיקל שפיגל-גלאַז): דאָס קען נאָך אויס-

געפירט ווערן; אין גיכן געמאלט זיין. ראשית דארף איך אנטלויפן פון קעלער אפילו נישט קומען מער צוריק... אבער ווי קלייבט מען זיך ארויס פון דאנען? אלע פרעמד; קיינעם קען איך נישט. איך האב שוין פארגעסן ווי צו רעדן מיט א מענטשן. אז כוועל וועמען באגעגענען אין גאס, וואס וועל איך אים זאגן? ... וואס וועט ער מיר זאגן? ... קיינעם, קיינעם קען איך נישט. איך האב שוין רעדן פארגעסן. (ווענדט זיך צו חיימען.) חיימל! טייערער חיימל! וואס דארפטו דיין משוגענעם טאטן? קום בעסער צו מיר, קום, מיר וועלן ביידע רעדן. וועסט נישט געפינען דיין מאמען. אפילו ווען דו וועסט זי גיין זוכן. הינט האבן זי אויפגעגעסן. — ס'א גרויסער פראסט אויף דער גאס, זי איז פאר-פרארן געווארן. איך בין שוין אלט דרייסיק, פערציק יאר. קענסט מיך רופן "מאמע" און איך דיר "טייער קינד", "ליב קינד", און אז חייקל וועט קומען, מיט דער קערבל, וועל איך פאר דיר אויסקלייבן די ווייסע חלה מיט ראזשענקעס.

(ווארט אויף א תשובה.)

חיים (בגהאלט זיין קאפ צווישן די קני.)

טעלצע: דיין מאמען האבן וועלף אויפגעגעסן; דו האסט גאר קיין מאל קיין מאמען ניט געהאט. דיין משוגענער טאטע ווייס אויך ניט וואו זי איז...

(פון דעם אייבערשטן שטאק הערן זיך איינציקע קלאנגען פון עפעס א מעלאדיע אויפן פיאנע.)

חיים (שפרינגט אראפ פון הרובע): די מוזיקע האט זיך שוין אנגעהויבן! איך הער ווי מען שפילט!

טעלצע: דער דינער פריילעכער ניגון! דאס שפילט דאס שיינע בלייכע מיידל וואס גייט פארביי יעדעס מאל פארן קעלער. אפשר שפילט דארט גאר א קליינע מיידעלע? גאר א קליינינקע, צען יאר אלט... איך שפיר, אז גאר קליינע דינע פינגערלעך שפילן דארט. — מען באדארף זיך אויפהייבן נעענטער צו דער סטעליע. (שטעלט זיך אויף דעם געלענגער, דעם קאפ גענייגט צו דער סטעליע.) דאס איז דער פריילעכער דינער ניגון. טריל — טריל — טריל... טריל — טריל... טריל

שלמה: מוזיקע, מוזיקע! אויף דעם האבן זיי אויערן — רוצחים!

וואלד־גוזלנים! א מענטש גייט אויס פאר זייערע אויגן. א מענטש גייט אויס ...

חיים: אז איך מאך צו די אויגן, זע איך די קאמער, וואו מען שפילט. א שיינער, א גרויסער, א הויכער חדר. דארטן שטייען גרויסע טישן, רויטע און גרויסע, רויטע שטולן. א מענטש שפילט. א קליין מיידעלע שפילט.

(הערט זיך צו.)

טעלצע: דאס שפילט א קליין, בלייך מיידעלע, מיט דינע, דינע פינגערלעך, אין די פינגערלעך איז ניטא קיין ביינדלעך.

(הערט זיך צו. די קלאנגען גיסן זיך.)

עזריאל: אט האט איר די גאנצע לאנדקארטע, אלע ימים, אלע טייכן ... (הייבט אויף זיין קאפ צום סופיט מיט אן אפענעם מויל.) הא, מוזיקע, דאס איז שוין איבער מיר, דארט העכער אויף די פארבארגענע וועלטן. דארט גייט שוין ארויס פון מיין רשות ...

(בלייבט שטיין מיט אן אפענעם מויל — הערט זיך צו.)

שלמה (בלאזט צום סופיט): אראפ פון דארט — אראפ! קיין אנדער עצה איז מיר ניט געבליבן, איך וועל זיך לייגן אויפן בויך — מיטן פנים אראפ. איך זאל גאר ניט קוקן, אניט וועט מיר די גאל מיינע פלאצן. באלד וועט ער מיר שוין פארשפינען דעם קאפ, זאל שוין א דונער אויסברעכן! איבערקערן דעם מויער מיטן פונדאמענט — דעם מויער מיט די ווענט, אז עס זאל א שטיין אויף א שטיין נישט בלייבן ... א ציגל אויף א ציגל זאל נישט בלייבן.

חייקל (קומט אריין, בארוועט, טראגט א קערבל מיט שטיקלעך ברויט, שטעלט דאס קערבל אויף דער ערד, שפרינגט ארויף אויף א געלעגער, באהאלט זיינע פיס אונטער די פאלעס, עזריאל, טעלצע, זיין מערקן אים ניט): הא — הא — הא — ווי קאלט! אנווארעמען די פיס — פארגעסן זיי ארומצובינדן מיט שמאטעס, א פולע קארב מיט אלדאס גוטס האב איך געבראכט, איך הער מוזיקע אלע טאג, אלע טאג הער איך מוזיקע, א סך מוזיקע.

שלמה: הא, חייקל! ביסט געקומען ... קום צו מיר, מיין אויס־לייזער, כ'האב געמיינט, אז איך גיי שוין אויס ביי דו וועסט קומען.

נישטאָ קיינער אויסער דיר, ווער עס זאָל מיך הערן... ווער זאָל פאַר-
שטיין מייע יסורים. — קום צו מיר, חייקל!

חייקל: באַלד, באַלד. איך וועל נאָר אַנוואַרעמען די פיס.
שלמה: איך האָב נאָר איין פיס, איז ער מיר אויך איבריך. כ'האָב
זיך אויפן טויט געבעטן. כ'האָב זיך אויפן דונער געבעטן. קום צו
מיר, חייקל.

חייקל: נאָך אַ ביסל. נאָר אַנוואַרעמען די פיס. ס'איז היינט
אַ גרויסער פראַסט אויפן גאַס. ביז די קני שניי ליגט אין גאַס. קאַלט
אין די פיס, כ'וועל זיך נאָר אַנוואַרעמען. פלייזמר הער איך אַלע מאָל
אין גאַס און אויף חתונות. אויף חתונות שפילן פלייזמר און דער
עולם טאַנצט.

טעלצע (קוקט צו חייקלען מיט טיפע שמערצן אויפן געזיכט).

שלמה: חייקל! חייקל!

חייקל (שפרינגט אַרויף צו שלמהן אויפן געלענגער): אַט בין איך
לעבן דיר — ווילסט חלה מיט ראָזינקעס?

שלמה: דו זעסט דאָרט דעם שפין? ער באַוועבט מיר דעם קאַפּ.
נעם אַ שטעקן און פאַרטרייב אים; צערייס אַלץ.

חייקל: אַ שיינער שפינוועבס. אַך ווי שייך!

שלמה (בייז): צערייס! צערייס!

חייקל: און אַ שטעקן קען איך נישט. (שטעלט זיך אויפן געלענגער
און צערייסט מיטן האַנט דעם שפינוועבס.) אַ שאַד, אַ שאַד אַזוי
שייך!

שלמה: און דעם שפין האַסטו געכאַפט?

חייקל: ער איז אַנטלאָפן געוואָרן.

שלמה: כאַפּ אים, כאַפּ אים און הרגע! דו וועסט אַוועקגיין און
ער וועט זיך ווידער פאַר די אַרבעט נעמען. — כאַפּ אים!

חייקל: ער איז שוין אין ווינקל אַנטלאָפן.

שלמה: יאָג אים נאָך מיט אַ שטעקן און הרגע אים. יאָג אים

נאָך.

שרה (וואַכט אויף): חוה האַט נישט געוואַלט גיין נדבות בעטן.
איך האָב זיי נישט געשיקט. נחמן פלעגט שטענדיק זאָגן, אַז איך וועל
ווערן אַ מענטש.

חייקל: באַבע, זע; איך האָב געבראַכט פון כל טוב. פרישע
חלה, ווייכע. (קריכט אַראָפּ פון געלעגער, די קלאַנגען פון אויבן ווערן
שטיל.)

מעלצע: שוין נאָך דער מוזיק! גאָר קנאַפּ האָט זי היינט גע-
שפּילט. ס'האָט ווער אַנגעשריען אויף איר. מען האָט אויף איר אַנ-
געשריען, האָט זי אויפגעהערט. האָ, חייקל! ביסט געקומען. ברויט
מיט ראָזשינקעס האָסטו געבראַכט?

(זוכט אין קערבל.)

חיים (גייט צום קערבל): אַ שאַד אַזוי קנאַפּ געשפּילט היינט. מיט
די ראָזשינקעס איז מיינע.

(זוכט אין קערבל.)

שלמה: פאַר וואָס, אַז איך האָב אייך גערופן, האָט מיר קיינער
ניט געהערט?!

שרה: איך הער, אַז חייקל איז פאַראַן אין שטוב. גיט מיר ווער
אַ שטיקל ווייכע פרישע ברויט.

מעלצע (קלייבט אויס פאַר זיך עטלעכע שטיקלעך ברויט, זיצט
ביי זיך אויפן געלעגער און קייט.)

חיים (בלייבט זיצן ביים קערבל.)

שרה: חייקל! איך הער אַז דו ביסט דאָ אין שטוב — פאַר וואָס
ענטפערסטו נישט?

חייקל (שפרינגט אַרונטער פון שלמהס געלעגער. טראָגט צו דער
אַלטער דאָס גאַנצע קערבל): איך בין געקומען, געוויס, געקומען. אַט
האָב איך דיר דאָס גאַנצע קערבל געבראַכט. קלייב אויס.

שרה: די פרישע און ווייכע שפיר איך צווישן די פינגער, נאָר
צי איז עס ווייס?

שלמה: פאַר וואָס האָסטו מיר נישט צוגעדעקט, חייקל? דעם
שפין האָסטו געלאָזן לעבן, ער פאַרציט שוין ווידער אַ שפינוועבס.
חייקל!

חייקל (דערלאַנגט שרהן חלה): איך גיי, איך גיי אַט דאָס איז
גוט פאַר דיר, ס'איז ווייך, אַן ציינער קענסטו עס עסן.

עזריאל (נעמט אַרום חייקלען פריינטלעך און שפאַצירט מיט אים

אום): צווישן איין באַרג און דעם אַנדערן ליגט אַ טאַל און צווישן
איין טייך און דעם אַנדערן ליגט די יבשה. איין טייך גיסט זיך אַריין
אין דעם אַנדערן, און אַלע — אין ים אַריין. אַדרבא, זאַל מיר ווער
באַווייזן פאַרקערט. פאַרשטייסט עס נישט? (פירט חייקלען צו אַ וואַנט).
שטיי דאָ און היט. איך באַדאַרף נאָך געפינען דאָס שטיק יבשה צווישן
דעם סמבטיון און דער מדינה פּרט. שטיי זשע און היט — ניט פון
אַרט. און איך וועל גיין עסן.

(נעמט עטלעכע שטיקלעך ברויט פון קערבל ניט קלייבנדיק. קייט,
שפּאַצירן) נדיק פאַרטראַכטערהייט).

שלמה: מיד האַסטו פאַרגעסן, חייקל! כּוועל דאָס האַרץ מחיה
זיין, איך זאַל פּוח האַבן צו שילטן, חייקל!

חייקל: באַלד, באַלד.

עזריאל: שטיי אויף אַן אַרט.

חיים: גיי ברענג בעסערע ברויט. גיי בעט, מען זאַל דיר געבן
חלה מיט ראָזשינקעס, גיי.

חייקל (בלייבט שטיין צעטומלט, ניט וויסנדיק וואָס צו טאָן).

מעלצע: זאָג מיר, חייקל, ווי זעען אויס די מענטשן אין גאַס?
כּהאַב שוין פאַרגעסן, ווי זיי זעען אויס, זאָג, דו זעסט עפעס קליינינקע
קינדערלעך אין גאַס, חייקל?

חיים: זאָג, חייקל, אפשר זעסטו מיין מאַמען אין גאַס? דו גייסט
דאָך דעם גאַנצן טאָג אום אין גאַס — זאָג — איך האָב דאָך אַ מאַ-
מען.

שלמה: פאַר וואָס בין איך אַזוי פאַרשאַלטן געוואָרן? פאַר וואָס
האַט מען מיר ניט געלאָזן כאַטש די לינקע האַנט — איינציקווייז וואַלט
איך אייך די מוחות צעשלאָגן. — חייקל!

חייקל (כאַפט דאָס קערבל און שטעלט עס שלמהן צופּוטן): אַט
האַסטו דיר דאָס גאַנצע קערבל.

עזריאל (פירט חייקלען צוריק צו דער וואַנט): שטיי אויף דיין
אַרט און היט.

שלמה: שטיק פּערד!! וואָס טויע מיר דאָס קערבל, אַז כּהאַב
קיין הענט ניט? חייקל! דו רייצט זיך אויך מיט מיר??

מעלצע (קריכט אַראַפּ פון געלעגער, נעמט חייקלען פאַרן האַנט):

קום צו מיר, פאלג זיי ניט. זיך דא, אט הער, וואָס איך וועל דיר זאָגן.

עזריאל: וואו א באַרג און וואו א טאָל וועסטו שוין קיין מאָל נישט געפינען...

(שטעלט זיך ביים וואַנט, קוקט אין איין פינטל אַרײַן.)

שלמה: נאָר אַ דונער פון הימל קען איך אַלעמען אַוועקלייגן. כװעל וואָרטן ביז זומער, און וועל גאָט בעטן, ער זאָל אַ דונער אויף איך אַנשיקן.

שרה: חייקל, חייקל!

טעלצע (האַלט אים צו): הער זיי ניט, הער זיי ניט. זאָל זי זיצן דאָרט, די אַלטע, דערצייל מיר אַ מעשה. דערצייל מיר, וואָס דו זעסט אין די גאַסן — וועמען זעסטו דאָרט, האָ? דו, חייקל, ביסט נישט עלנט, דו זעסט אַלעמען — דערצייל מיר, וואָס האָסטו היינט געזען אין גאַס?

חיים (זעצט זיך ווידער אויף דער ערד צייכענען): גיי, חייקל, ברענג חלה מיט אַ סך ראָזשינקעס, גיי זוך מיר אויף די מאַמע מיינע.

שלמה: וואָס האָט מען מיר דאָס קערבל אונטער די נאָז גע-טעלט — דער ריח פון פרישן ברויט זאָל מיר דאָס האַרץ פאַר-ברענען? נעמט צו! איר נעמט צו. (שליידערט מיטן פוס אַראָפּ דאָס קערבל, די שטיקלעך ברויט צעפליען זיך אין אַלע זייטן.) נאָר איין פוס איז מיר פאַרבליבן און מיט אים וועל איך אַלץ אַרום מיר צע-שמעטערן!

חייקל: אַ שאַד דאָס ברויט, אַ שאַד דאָס ברויט.

טעלצע: פון פרי ביז נאַכט ביסטו אויף יענער זייט קעלער — הער, וואָס כװעל דיר זאָגן: וועסט ביינאַכט אַרויסגיין אין גאַס, וועסט באַגעגענען אַ קליין קינד, אַדער ווייבער מיט קליינע קינדער — כאָפּ אַרויס און לייג אין קערבל אַרײַן, און קום צו פליען אַהער — צו מיר.

חייקל (קוקט זי אָן פאַרוואַנדערט.)

שרה: צען יאָר אַז כ׳בין ביי נחמנען אויפן קבר געווען. צען יאָר ביי חוהן אויפן קבר נישט געווען... בתייהם קבר געדענק איך שוין גאָר נישט — חייקל, חייקל!

חייקל (שטעלט זיך): איך וועל גיין אויפקלייבן דאָס ברויט.
טעלצע (האַלט אים צו): וועסט אַנדער ברויט ברענגען. כאַטש
נאָר איין נאַכט וויל איך אים האַלטן לעבן זיך. ער וועט מיט זיינע
הענטלעך גראַבלען, גראַבלען. באַהאַלטן אים אונטער די שמאַטעס.

(שעפטשעט אים וואָס אין אויער.)

שלמה: וואַלטן זיי מיינע קינדער געווען — איינציקווייז וואַלט
איך זייערע לייבער צעביסן, מיטן פּוס די הערצער צעבראַכן. איצט
איז מיר געבליבן מיין איינציקע פּוס צום בייסן. בייסן מיין אייגן
לייב פאַר צאָרן, אויף וועמען זאָל איך מיין פּעס אויסגיסן? — כּוועל
מיך אַליין, מיין אייגן לייב! —

שרה: אַז דער שניי וועט צעגיין וועל איך בעטן חייקלעך, ער
זאָל מיך אַרויספירן אויף די זון. כּוועל גיין אויפן פעלד. נחמנס
קבר וועל איך נאָך דערקענען. כּוועל דעם צייכן אַנטאַפּן — דעם שטעקן,
וואָס כּהאַב אין קבר אַריינגעשטעלט. ביי חוהן אויפן קבר מוז נאָך
דאָס וויגעלע ליגן. חייקל, חייקל!

טעלצע (האַלט חייקלעך). שעפטשעט אים אין אויער.)

עזריאל (מיט גרויס שמוחה. פאַרקוועטשט דאָס היטל אויפן קאַפּ):
געפונען דעם גלייכן וועג! אַלץ געפונען — דערגאַנגען. (שלעפט
אַרויס אַ געלעגער אויפן מיטן שטוב. שטעלט זיך אויף אים און טאַפט
מיט שמוחה דעם סופּיט.) אַט האָב איך דעם גאַנצן הימל ביי זיך אויפן
האַנט — אַלץ אויפן האַנט! פינטלעך און פאַסקעס; פאַסקעס און
פינטלעך — גאָר קיין ניס אויף דער וועלט נישטאַ — אַדרבא, זאָל
מיר ווער באַווייזען פאַרקערט. איצט פאַרשטיי איך שוין דעם סוד,
פאַר וואָס דער רעגן גיסט זיך דווקא פון אויבן און נישט פאַרקערט.
גאָר קיין ניס אויף דער וועלט נישטאַ, גאָר קיין ניס אויף דער וועלט
נישטאַ... אַלץ די אייגענע בערג, אַלץ די אייגענע ימען, אַלץ די
אייגענע טייכן, אַט דאָס איז דער סוד פון דעם רעגן. גאָר קיין ניס,
גאָר קיין ניס. — אַלץ אויפן האַנט.

(פירט מיטן פינגער איבערן סופּיט. רעדט צו זיך אַליין.)

טעלצע (שטייט אויף, נעמט חייקלעך אונטערן אַרעם און פירט
אים צו דער טיר): איצטער גיי, געדענק, וואָס כּהאַב דיר אַנגעזאָגט.
אַט ווי איך האָב דיר געלערנט.

חייקל (עקשנט זיך): לאז, כ'וועל נעמען דאָס קערבל, ברענגען
האַלץ. נאָך ברויט.

(כאַפט דאָס קערבל.)

שלמה: איך וועל פון הונגער שטאַרבן! חייקל, וואוהיין??

טעלצע (שטופט אים אַרויס אויף דער גאַס): גיי, גיי גיכער.
ביינאַכט וועסטו קומען. (גייט צוריק אויפן געלעגער. ליידנשאַפטלעך.)
איין נאַכט, איין נאַכט, אונטער דער דעקע, ער וועט זוכן מיט זיינע
קליינע הענטלעך, גראַבלען, גראַבלען דאָס לייב. די ברוסט.

(פאַרטראַכט זיך שטאַרק.)

חיים (כאַפט זיך אויף, לויפט צו צו דער טיר און קלאַפט מיטן
פויסט): חייקל! די מאַמע!... מיין מאַמען! חייקל! געדענק, די
מאַמע!

שלמה (שרייט): חייקל, וואוהיין! אַ דונער זאָל דיך אויפן וועג
איינברעכן! גיי צוריק! נאָר איין ביסן ברויט לייג מיר אין מויל אַריין,
איין ביסן ברויט! כ'וועל בייסן מיין לייב. כ'וועל גריזען מיינע ביינער.
כ'וועל צערייסן מיין האַרץ און דאָס בלוט אויסטרינקען. איר זענט
טויב?! (שרייט מוואַדיק.) איר זענט טויב?!... הערט!... הערט,
הערט!... איין בי—סן ברויט לייגט אין מויל!... איין בי—סן
ברויט!... דעם — שפּין — טרייבט אַ—ראַפּ!

שרה: איינציקווייז, איינציקווייז אויסגעשטאַרבן מיינע קינדער ..
איינציקווייז, איינציקווייז אויסגעשטאַרבן די אייניקלעך. איינציקווייז,
איינציקווייז אַרויסגעפּאַלן די ציינער. ביסלעכווייז, ביסלעכווייז פינצטער
געוואָרן אין די אויגן... ביסלעכווייז, ביסלעכווייז גייט אַלץ פּאַרביי!...
אַלץ פּאַרביי...

(שאַקלט מיטן קאָפּ ביז זי דרעמלט איין.)

1905.

ווען עס פאלט דער טוי

אידיליע

פ ע ר ז א נ ע ן :

עוזר זאלצבערג }
ביידע אכציקער. }
נחמה זיין פרוי

סימע, הויזמידל.

חיים פייגין, א גוטער פריינט. פאראליזירט.

אשר, פירט אום פייגבען.

סוף זומער פאַרנאַכט. ביי זאַלצבערגן. אַן אַלטער גרויסער פרוכט-
גאַרטן ציט זיך ווייט אַוועק אין הינטערגרונט. אין פּאָדערגרונט
רעכטס אַ סוכה צום זיצן. אַ וועג לויפט פון דער סוכה ביז צו
אַ גרויס אַלט הויז, וואָס זעט זיך אַרויס ווייט פון צווישן די
ביימער. פון ווייטן באַווייזן זיך עוזר און זיין פרוי. גייען זייט
בייט זייט. באַטראַכטן די ביימער.

עוזר (רופט): סימע! סימע!

(באַקומט קיין ענטפער. ער קלאַפט מיטן שטעקן אין אַ בוים.
רופנדיק.)

נחמה: עס קען זיין זי איז פון שטוב אַוועקגעגאַנגען.

עוזר: זי וועט דאָך נישט לאָזן די שטוב אליין.

(קומט אַן.)

נחמה: ביי איר קענסטו אַלץ פועלן.

עוזר: האָט נישט וואָס צו טאָן.

נחמה: וואָלט זי נאָר וועלן, מען קען שוין געפינען וואָס צו
טאָן.

עוזר: אַלצדינג באַדעקט מיט שטויב, אין שטוב.

נחמה: כ'האָב היינט אַראָפּגענומען אַ שפינוועבס איבערן בעט.

עוזר: האָסט עס איר געדאַרפט ווייזן.

נחמה: ווייסט נישט וואָס זי וועט דיר ענטפערן? כ'האָב איר

געוויזן דעם שטויב אויפן אַלמער, ווייסטו וואָס זי האָט מיר געענט-

פערט? אַז מען זוכט נישט, זאָגט זי, געפינט מען קיין שטויב נישט.

עוזר: גאָר נישט קיין נאַרישער ענטפער, כע — כע...

נחמה: איך פרעג זי, וואָס זי טוט אַזוי שפעט אין גאָס? ענט-
פערט זי — זי גייט שפּאַצירן מיט איר חתן.

עוזר: ווער איז איר חתן?

נחמה: ווייס איך דאָרט וואָס! ענטפערט זי אַזוי. האָט פיינט צו
בלייבן שולדיק אָן אַנטפער.

עוזר (קלאַפט מיטן שטעקן און רופט): סימע, סימע!

נחמה (קלאַכט גוטמוטיק): מאַכט זיך נישט הערנדיק.

עוזר: מאַכט זיך נישט הערנדיק, אָו איך רוף? איך גלייב עס
נישט.

נחמה: ווי דען, אויף איר איז אַלץ צו גלייבן.

עוזר: איך וועל זי אויסזידלען.

נחמה: וואָס אַעסטו זיך שוין אָנהייבן מיט איר?

עוזר: דו צעלאָזט זי.

נחמה: איך? אָן איינפאַל. וויפל מאָל האָב איך זי שוין געוואַלט
אַוועקשיקן?

עוזר: וואָס עפעס אַוועקשיקן? איז שוין צוגעוואוינט צום שטוב.
זאַל זיין, נאָר מען באַדאַרף זי אויסשטראַפן. איך וועל זי היינט אויס-
שטראַפן.

נחמה: דו האָסט זי צעלאָזן. איך האָב געהייסן אַלע טאָג אויס-
ווישן די טיר און פענצטער, האָסטו געזאָגט, אָו ס'איז גענוג איין מאָל
אין וואָך. זאַל איך דען זיין די שלעכטע?

עוזר: כּי, כּי, כּי... ביסט גאָר אייפּערזיכטיק. כּי, כּי, כּי...

נחמה: וואָס פרעגסטו זי אַלע מאָל איבער צי זי האָט שוין גע-
געסן? פאַרלאָז זיך אויף איר. זי נעמט פריער פאַר זיך און דערנאָך
דערלאָנגט זי דיר.

עוזר: גע, גע, דאָס רעדסטו שוין ביז. דאָס רעדסטו שוין נישט
גוט.

נחמה: וואָרעם איך בין גערעכט.

עוזר: זעסטו, אין דעם ביסטו שוין נישט גערעכט. זי מעג אַ
יונגער מענטש, אָו ער האַרעוועט באַדאַרף מען אים געבן עסן צו
זאַט.

נחמה: איך זשאָלעווע דען? איך קוק דען נאָך? ווייס איך וואָס
דו רעדסט.

עוזר: איך בין אויף איר נישט ברוגז. וואָס זאָל איך האָבן צו
איר? כּי, כּי, כּי, נאָר אַ קלוגע איז זי. אַ פאַרשייטע, ענטפערט צו דער
זאָך. איך זאָג איר: האָסטו עס גאָר קיין דרך ארץ נישט פאַר אַן
אַלטן מאָן? איך בין דאָך עפעס דיין בעל הבית? ווייסטו וואָס זי האָט
מיר געענטפערט? אייך, זאָגט זי, געפעלט וואָס איך האָב פאַר אייך
קיין דרך ארץ נישט. איך בין, זאָגט זי, אַנטקעגן אייך אַ קליין קינד.
כּי, כּי, כּי...

נחמה: איז נאָך טאַקע גאָר אַ קינד!

עוזר (גוטמוטיק): אַ שטיפערקע... כּי, כּי, כּי...

נחמה: אוי וויי איז מיר!...

עוזר: וואָס, ווידער אַ שטאָך געגעבן אין זייט?

נחמה: ווי מיט גאָדלען.

עוזר: אַט זעסטו, און איך זאָג ס'איז אַן עוולה. היט דיך נישט
אָפּ. סימע! סימע!...

נחמה: וואָס רופסטו? זי איז נישטאָ אין שטוב.

עוזר: נייך, איך וועל זי היינט גוט אויסשטראָפּן. איך וועל איר
זאָגן אַז אויב דאָ איז איר שלעכט קען זי זיך גיין פון דאַנען.

נחמה: זי זאָגט גאָר נישט, אַז איר איז שלעכט ביי אונדז.

עוזר: טאָ וואָס הייסט עס? אַז כ'רוף ענטפערט זי נישט?

נחמה (כאַפט זיך ווידער ביים זייט).

עוזר: איך בין שוין באַלד ברוגז. סימע! סימע! נע, איך וויל
עס נישט ליידן. איך וועל זי אפשר היינט דורכטרייבן. איך וועל זי
אפשר היינט... נע, איך וועל איר זאָגן, אַז... נע... איך בין שוין
ברוגז. איך וויל עס נישט ליידן...

נחמה: רעג זיך נישט אויף אַזוי. מען קען רעדן מיט איר מיט
גוטן.

עוזר: אָבער איך וויל עס נישט ליידן. סימע! אַז איך רוף באַ-
דאַרף מען ענטפערן!

נחמה: זי פּאָלגט מיר אויך נישט. כ'האָב איר געזאָגט, אַז מען

לייגט זיך שלאָפן באַדאַרף מען דעם פענצטער צומאַכן. ענטפערט זי מיר: קיינער וועט מיך נישט אַרויסגנבענען. און אַז מען וועט קריכן דורכן פענצטער אין שטוב אַריין וועל איך, זאָגט זי, דערהערן.

עוזר: און דו זאָגסט עס נישט מיר, אַזאַ זאַך ... זי קען זיך נאָך חלילה פאַרקילן און דערנאָך ... אַזאַ חצופה ... זי וועט שוין מער קיין פענצטער נישט האַלטן אָפן ...

נחמה: ער זאָגט פאַרקילן .. איך טראַכט, עמיצער קען אַריין דורכן פענצטער און בדלות שטעלן.

עוזר: יא, איך מײן עס אויך. מען קען בדלות שטעלן ... ניין, איך וועל זי היינט דורכטרייבן. איך האָב שוין מער קיין געדולד נישט. און רעכט אויף איר, אַז מען האָט אַזאַ גוט אַרט, באַדאַרף מען אים שאַנעווען. טוט מען נישט קיין הפקר זאַכן. זאַל זי זיך גיין!

נחמה: אַ נאַרישע מיידל. ווייסט נישט אַז דאָ איז איר גוט. אַז ווי אַן אייגן קינד איז זי ביי מיר.

עוזר: דאָס האָט מען נישט באַדאַרפט. פון ערשטן טאָג אָן, שטרענג! און איך הייב עס נאָך איצטער אָן. נאָר שטרענג ...

סימע (קומט אָן פון צווישן די ביימער. ליכטיק בלאַנד. מיט יוגנט פול. טראַגט אין ביידע הויפּנס רויטע מאַלינעס. לאַכט): איר זענט גאַר דאָ און איך האָב אייך איבערן גאַנצן גאַרטן געזוכט. זעט נאָר וואָס כ׳האַב געפונען. פאַרוזוכט, הער זאַלצבערג, שטעלט אָן די האַנט וועל איך אייך אַריינשיטן.

נחמה: גיי ביסט אַ צעלאַזענע מיידל. ער איז שוין געווען אין פעס.

סימע: וויי איז מיר, איר האָט מיך באַדאַרפט?

עוזר: איך בין נאָך איצטער אויך אין פעס.

סימע: ווען איך זאַל עס וויסן. כ׳האַב געמיינט אַז איר שלאַפט.

עוזר: כ׳, כ׳, כ׳ ... זי מיינט, אַז אַלטע לייט שלאַפן שטענדיק.

סימע: איר שלאַפט דאָך שטענדיק אין דער צייט.

נחמה: גיי און זיי אין פעס אויף איר.

עוזר (גוטמוטיק): כ׳האַב דיך שוין געוואַלט דורכטרייבן.

סימע: איר דאַרפט מיך נישט טרייבן. איך קען אַליין אַוועק-

גיין.

נחמה: כ'ווייס וואָס ער רעדט. ס'האָט מיר אין זייט אַ שטאָך געטאָן.

סימע: בעסער פאַרזוכט די מאַלינעס. איר זעט, פולע הויפנס.
(עוזר נעמט פון איין האַנט און לייגט אין מויל און נחמה נעמט פון דער אַנדערער האַנט און לייגט צו זיך אין מויל. סימע שטייט אויף די קני מיט אויסגעשטרעקטע הויפנס, און קוקט זיי אין די אויגן.)

עוזר: אַ בעלנות געווען אַזוי פיל נאָך איצטער מאַלינעס אַב-צוקלייבן.

נחמה: מען זעט זיי שוין קיין מאַל נישט אין דער צייט.
סימע: איך האָב געזוכט פאַר אייך, כ'האָב געוואוסט אַז איר האָט עס ליב.

עוזר: כ'י, כ'י, כ'האָב שוין באַלד אין גאַנצן אויפגעגעסן, און פאַר דיר נישט געלאָזן.

נחמה (לייגט סימען אַ מאַלינע אין מויל אַרײַן): נאָ, דו שטיי פערקע דו...

עוזר: און דו זאָגסט, אַז איך האָב זי צעלאָזן.
(כמעט ניט באַמערקנדיק לייגט ער אויך סימען אין מויל אַרײַן מאַלינעס.)

נחמה: איך זאָג עס נאָך איצטער אויך.
סימע: מיט וואָס בין איך שלעכט? אַט, אַדרבה, זאָגט מיר. איך וואַלט וועלן פון גאַנצן האַרצן, אַז איר זאָלט זיין צופרידן מיט מיר. איך ווייס דען נישט, אַז איך באַדאַרף אייך אויפהיטן. אייער טאַכטער האָט עס מיר אַנגעזאָגט — איך ווייס אַבער אַליין בעסער פון איר.
עוזר: אַוודאי, אַוודאי, וויל מיין טאַכטער, אַז דו זאָלסט אונדז אויפהיטן.

נחמה: איך האָב צו דיר גאָר נישט. ביסט מיר ליב ווי אַן אייגן קינד.

סימע: איך ווייס, אַז איר וועט מיך נישט דורכטרייבן.
נחמה: חלילה, ווער טראַכט פון אַזעלכע זאַכן.
עוזר: נאָר אַ שטיפערקע ביסטו. וואָס האָסטו זיך אַזוי אַוועק-

געזעצט אויף דער ערד און מען קען מיינען דו קארמעסט צוויי הינער ?

סימע: עס טוט מיר וויי די פיס. כ'בין א סך אומגעגאנגען.
עוזר: וועסט זיך היינט לייגן פריער שלאפן, און באדארפסט נישט אויפשטיין אזוי פרי.

סימע: איך הער, אָז איר שטייט אויף, נו ווי קען איך שוין שלאפן.

עוזר: האָסט אויף מיר נישט וואָס צו קוקן.
נחמה: אָט זעסטו, ביי דיר איז רעכט, זי זאל שלאפן ביז האַלבן טאָג.

עוזר: כּי, כּי, האָסט אַ שלעכטע בעל־הביתטע... כּי, כּי...
סימע: נו, וואָס זאל איך אייך איצטער אַרויסברענגען?
עוזר: ברענג מיר אַרויס מיין שלאָף־ראַק, ס'איז שוין קילבלעך.
סימע: זאל איך אייך, מאַדאַם, אפשר אַרויסברענגען אַ טוך?
נחמה: יאָ, מיין קינד, ס'איז שוין טאַקע קאַלט.
סימע (לויפט אין שטוב אַרײַן).

עוזר: און דו האָסט זיך געבייזערט אויף איר.
נחמה: איך האָב געזאָגט, אַז כ'האַב, חלילה, צונאָר גאָר נישט.
עוזר: דו ביסט אַ שלעכטע, ביסט צו מיר אויך שלעכט.
נחמה: וואָס נאָך פאַר אַ בילבול וועסטו אַויף מיר אויס־טראַכטן?

עוזר: זעסט, אָט איז זי שוין צוריק, ווי זי שפּרינגט! לויף נישט אַזוי! וועסט נאָך פאַלן איבער די צווייגן!...
סימע (קומט אָן, טוט אים אַן דעם שלאָף־ראַק און איר די טוך): אָט אַזוי וועט אייך זיין וואַרעם.

עוזר: ס'קומט פאַרנאַכט, פאַלט שוין אַ קאַלטער טוי.
סימע: פייגין פאַרט דאַכט מיר אַהער.
עוזר: האָ, האָ... זייער גוט. זאָג אים, מיר זענען אין גאַרטן.
עפן אויף דעם טויער און זאל ער אַריינפאַרן אַהער.
נחמה: נישט אַנדערש. בעט אים אַהער...
עוזר: אַהער, אַהער, אַהער...

סימע (אָפּגייענדיק, שרייט): וואָרט דאָרט לעבן טויער! איך גיי אויפּפּענען.

עוור: שוין דריי טעג אים נישט געזען.

נחמה: קען זיין ער איז געלעגן צו בעט.

עוור: געקענט זיין גאָר אַ שטאַרקער ייד.

נחמה: ווען נישט גאָטס שטראָף.

עוור: אַ גרויסע שטראָף... כּי, כּי, אַזאַ חצופּה האָט אָנגעקליבן אַזעלכע שאַרפע מאַלינעס. אַ וואויל קינד.

(מיטן וועג קומט אַן פּייגין, געפירט אין אַ שטול אויף רעדער. אַזער שטופּט דעם שטול. סימע גייט אויך נאָך.)

פּייגין (גרוי און אַלט. זיצט אין שטול איבערגעדעקט די פּיס מיט אַ פּלעד).

עוור: אַ גלייכע זאך האָסטו געטאָן, דאָ איז גאַנץ פּריש.

נחמה: וואָס עפּעס גאַנצע דריי טעג נישט געזען?

אַזער: הער פּייגין איז געלעגן.

נחמה: וואָס האָב איך געזאָגט?

פּייגין: מיין יונגעראַן וואָס גייט מיר נאָך פּון הינטן האָט זיך געפוילט מיך צו פירן, האָט ער מיר איינגערעדט, אַז כּ'בין אַ חולה און באַדאַרף ליגן אין בעט.

(הוסט).

נחמה: טע, טע, אַט הוסט איר. טאַקע פאַרקילט.

אַזער: איר האָט נאָך היינט אויך נישט באַדאַרפט אַרויספאַרן.

סימע: מיט וואָס זאָל איך מכבד זיין דעם גאָסט?

פּייגין: אַט איז דער אַנדערער גוטער מענטש.

סימע: געוויס בין איך אַ גוטער מענטש.

פּייגין: איי, זענט איר גוט. איר קענט דען ליידן אַלטע לייט?

סימע (ווינקט זיך דורך מיט אַשרן).

נחמה: אומזיסט האָסטו פאַראיבל, חיים. אַט זאָג איך איר אין

די אויגן, זי איז אַ גרויסע שטיפּערקע, נאָר כּווינטש איר קיין ביי נישט. איז מיר אַ גוטער פּריינט.

אַשר: הער פייגין איז אויף מיר אין פעס פאַר וואָס איך גיי אַ פאַרטראַכטער ווען איך שטופ דעם שטול.

פייגין: מען האָט מיך די וואַך שיר נישט איבערגעפאַרן.

עוזר: אַזוי... שיר נישט איבערגעפאַרן. כּי, כּי, כּי, דו יונגאַטש איינער — פאַרגעסט זיך, אַז דו פירסט אַ לעבעדיקן מענטשן. טאַמער עפעס, דו קענסט אַנטלויפן און ער נעבעך...

פייגין: אַט דאָס שריי איך. חלום נישט! רעד אַ וואָרט אַרויס. גייט ער הינטער מיר און כּמיין ער איז שטום געוואָרן.

אַשר: נעמט סימען. זי איז אַ בעסערע פון מיר.

פייגין: וואָלט זי נאָר וועלן גיין צו מיר.

סימען: איך וועל גיין. פאַר וואָס נישט? סיי ווי וויל מיך הער זאַלצבערג דורכטרייבן.

עוזר: דו נאַריש מיידל דו. ווער האָט עס דיר געזאָגט? האָט זיך איינגערעדט. אַט, דו נאַריש מיידל.

פייגין: דאָס מאַכט זי נאָר אַן אַנשטעל. כּוועל אים שוין מוזן האַלטן, אַט דעם שלאַק... נו איצטער ביסטו פריי... קענסט זיך גיין אויב דו ווילסט.

סימען (ווינקט צו אַשרן. זיי גייען ביידע אָפּ אין הינטערגרונט).

פייגין: כּע, דאָס בייזער איך זיך נאָר. מען קען נישט אַנדערש. אַ וואוילער בחור. האָט אַ שאַרפן קאַפּ. אין רעכענען — פייער־פלאַם. איך כאַפּ אים אַמאַל, אַז ער שטופט הינטער דעם וועגל גייענדיק, מיין איך, אַז ער איז אַנטשלאַפן געוואָרן. פרעג איך פּלוצלונג: וויפל איז טויזנט מאַל טויזנט — ער ענטפּערט! גאָר נישט געקלערט. כאַטש פרעג אים וויפל שטערן אין הימל פאַראַן, ט'ער אויך זאָגן.

(אין הינטערגרונט איז צו זען ווי סימען קלעטערט אויף אַ בוים — אַשר העלפט איר אונטער.)

נחמה: מיינע אויך, אַ דימענט. שאַנעוועט אונדז ווי אייגענע טאַטע־מאַמע.

פייגין: איך האָב אַזעלכס באַדאַרפט האַבן. איך זע, אַז זי איז מיט אַ גוט האַרץ... זענען שוין די עפל דערשטאַנען?

עוזר: פאַלן פון די ביימער. נישטאַ וועמען זיי אויפצוקלייבן.

אַט ווילסט, וועל איך דיך אַ ביסל דורכפירן דעם גאַרטן... העלף מיר, נחמה.

(ביידע שטופן דעם שטול).

סימע (קומט צו לויפן פאַרגנבענענדיק זיך צווישן די ביימער און ווינקט פון ווייטן צו אַשרן ער זאָל קומען).

אַשר (קומט). באַהאַלטן זיך אונטער אַ בויס. כאַפּן זיך אַרום און לאַכן צופרידן.

סימע: זע נאָר, ווי די אַלטיטשקע שטופן דעם שטול?

(קוקן ביידע אַ צייט אַהין וואו צווישן די ביימער שפּאַצירן די אַלטע).

אַשר: ווילסט, וועל איך אים אַנרעדן ער זאָל דיך נעמען. וועסט גאָר נישט האָבן צו טאָן דאָרט.

סימע: ניין, איך האָב מיינע אַלטיטשקע ליבער. ווי צוויי ווייסע טייבעלעך זעען זיי אויס. כ'האָב זיי ביידן פריער ווי צוויי טייבעלעך געלייגט מאַלינעס אין די מיילער... און דער אַלטיטשקער, איי האָט ער מיך ליב! ווייסט, ער ביזערט זיך אַמאָל אויף מיר אומישנע. איך מאַך מיר אַזוי דערשראָקן, און איך הייב אַזש אָן צו וויינען. ווערט אַזוי ווייך. הייבט ער מיר אָן צו גלעטן און זאָגן, אַז ער האָט עס נישט געמיינט אַזוי ערנסט. כאַ, כאַ, כאַ.

אַשר: אַלט איז נישט יונג.

סימע: אַלט איז נישט יונג.

אַשר: און יונג איז נישט אַלט.

(ער קושט זי).

סימע: כאַפּ מיך!

(רייסט זיך אַרויס פון אים און לאַזט זיך לויפן).

אַשר (יאָגט זיך נאָך).

(עוהר און נחמה קומען אָן מיט פייגינען).

עוור: פאַרשטייסט, צייטנווייז דאַכט זיך דיר אויס, אַז ביסט נאָך גאָר ניט אַזוי אַלט. קענסט נאָך גאָר אַ ניי לעבן אָנהייבן.

נחמה: די וועלט פיין אַפגעלעבט. נישטאָ וואָס צו באַקלאַגן זיך. וואַלט איך נאָר זיין אַזוי מיט יענער וועלט באַזאָרגט.

פייגין: ווען איך זאל נאָר קענען פון וועגעלע אַראָפּ. כ'וואָלט
נאָך וועלטן איינגענומען. אזוי אָבער טראַכט איך אַמאָל: די וועלט
איז שוין נישט פאַר דיר.

נחמה: כל זמן מען לעבט, לעבט מען.

עוזר: אַוודאי, כל זמן מען לעבט, איז מען אַ מענטש...

(גייען פאַרביי.)

(אַשר און סימע קומען אָן פאַרגנבענענדיק זיך פון צווישן די ביימער
און באַהאַלטן זיך ווידער אונטער אַ בויס.)

סימע: דער אַלטיטשקער וועט אפשר וויינען, אַז כ'וועל עס אים
אַנזאָגן.

אַשר: וואָס גייען זיי אונדז אָן?

סימע: טאַקע וואָס גייען זיי אונדז אָן? (נעמט אַרום זיין קאַפּ און
קוקט אים אין די אויגן.) ווען דו וואָלסט אָבער געקענט גוט קלעטערן,
וואָלסטו דאָרט איבער דעם צוים ביינאַכט אַריבערגקלעטערט און וואָלסטו
טאַקע מיין פענצטער געפונען אָפּן.

אַשר: האָב איך טאַקע געקענט קלעטערן און דיין פענצטער איז
געווען פאַרמאַכט.

סימע: אזוי גאָר? קריכסט גאָר ביינאַכט אין פרעמדע גערטנער.
גוט וואָס כ'האָב נישט דערהערט. איך וואָלט געמאַכט אַ געוואָלד און
מען וואָלט דיך געכאַפּט. ביי אונדז איז דאָ ביינאַכט אַ שומר אין
גאַרטן. יאָ, אַ געזונטער שומר.

אַשר: אָבער דעם פענצטער האָלסטו פאַרמאַכט.

סימע: ניין, אָפּן.

אַשר: ניין, פאַרמאַכט.

סימע: צו וואָס פאַר אַ פענצטער ביסטו געגאַנגען?

אַשר: אַט צו יענע פענצטער וואָס קומען אַרויס, דאָרט פון דער
לינקער זייט.

סימע (שיסט אויס מיט אַ געלעכטער): דאָס איז דאָך זייער
פענצטער! זיי האָלטן אים שטענדיק פאַרמאַכט. האָבן מורא טאַמער
פאַרקילן זיי זיך.

אַשר: וואו זשע איז די פענצטער פון דיין צימער?

סימע: קום, איך וועל דיר ווייזן... שאַ אַט זענען זיי שוין.
(פאַרשווינדן צווישן די ביימער. עס קומען אָן עוור, נחמה און פייגין.)

עוור: כּי, כּי, אַז איך האָב מיט איר חתונה געהאַט איז זי געווען גאַר אַ ציג... געשאַטן נאָך זאַמד אין טשעפּיק און געשפּילט אין צייכנס. כּי, כּי... האָט מיך נישט געלאָזט אויף די אויגן... אַט די ציג.

נחמה: וואו נעמט מען איצטער יענע יאַרן? אַז כ'האַב געבוירן ס'ערשטע קינד בין איך נאָך אַ קינד געווען.

עוור: אַט, נישט געוואוסט וואָס אין בויד וואַקסט. מען האָט איר געקענט איינרעדן, אַז קעצעלעך האָט זי אין בויד, כּי, כּי... כּי...

נחמה: גיי, שוין גיי... ווי דען טאַקע? צו יונג געווען...

פייגין (לאַכט אויך גוטמוטיק): איי, די יונגע יאַרן.

עוור: מען האָט מיך חתונה געמאַכט. נישט געוואוסט וואָס ס'איז. געמיינט ס'איז מיט די יינגלעך אין קנעפלעך שפּילן און זי איז נאָך גאַר געווען אַ ציג...

(גייט דער אַלטער אַ קניפּ אין באַק.)

פייגין: טע, טע, ווען מען קען צוריק איצטער כאַפּן יענע יאַרן. איצטער איז די וועלט קליגער.

(גייט פאַרביי.)

(סימע און אַשר קומען אָן.)

סימע: איצטער באַווייז מיר ווי אַזוי דו וועסט ווערן ברוגז אויף מיר.

אַשר: איך וועל קיין מאָל נישט זיין אין פעס אויף דיר.

סימע: אַזוי האָב איך פיינט. מען באַדאַרף ווערן ברוגז און דערנאָך זיך איבערבעטן.

אַשר: אַז איך וועל שוין אַמאָל יאָ ווערן ברוגז, וועל איך זיך קיין מאָל נישט איבערבעטן.

סימע: וואָס הייסט?

אַשר: איך פרעג אויך, וואָס הייסט?

סימע: פאַר וואָס וועסטו זיך מיט מיר קיין מאָל נישט איבער-
בעטן?

אַשר: טאָ פאַר וואָס זאָלסטו מיט מיר זיין ברוגז?

סימע: אַזוי. אַ ווייב מוז אַמאָל ווערן ברוגז. זי מוז. פאַר-
שטייט? אַז איך וועל אויף דיר נישט ווערן ברוגז... איי גיי דו
פאַרשטייט גאַר נישט...

אַשר: פון וואַנען וויסטו אַזעלכע זאַכן?

סימע (גיט אים אַ שנעל אין נאַז): ווער ברוגז!

אַשר (גיט איר אַ קוש).

סימע: ווער ברוגז!

אַשר: איך האָב דיך ליב.

סימע: און איך האָב דיך פיינט!

(אַנטלויפט).

אַשר (בלייבט אַליין צעטומלט).

(די אַלטע קומען אָן. אַשר באַהאַלט זיך הינטער אַ בוים).

עוזר: כּי, כּי, כּי, וויסטו וואָס זי האָט מיר אַמאָל אָפּגעטאָן?
ברוגז געוואָרן אויף אַ גאַנצע וואָך... כּווייט נישט פאַר וואָס און
פאַר ווען...

נחמה: דערצייל זשע אַבער פאַר וואָס כּיין ברוגז געוואָרן.

פייגין: מער ווי איין מאָל איז זי נישט ברוגז געוואָרן?

עוזר: אַבער אויף אַ גאַנצע וואָך! נישט געגעסן. כּי, כּי... נישט
געגאַנגען שלאָפן צו מיר אין חדר. אין אַנטאָן געשלאָפן אַ גאַנצע
וואָך.

(אַלע לאַכן גוטמוטיק).

פייגין: און איר האָט זיך איבערגעבעטן?

עוזר: געקומען ערב שבת. און אין שטוב איז פינצטער. ממש
פינצטער. כּי האָב זי פוגע בכבוד געווען. זי האָט געוואָלט אַ קלייד.
זאָג איך: וואָס באַדאַרפסטו נאָך דער חתונה קליידער? כּי, כּי, אַזוי
האָב איך געזאָגט. האָסט דאָך שוין אַ קינד... כּי, כּי, ווערט זי ברוגז.
אַבער אויף אַ גאַנצע וואָך!

נחמה (לאַכט גוטמוטיק): אַז מען איז יונג איז מען נאַריש. האָב

געמיינט, אז ער האט מיך אָפּגענאַרט. און וויפל האָב איך פאַר יענער
וואָך געוויינט! ... די קישן נאַס געמאַכט ...

פייגין: און זיך איבערגעבעטן?

עוזר: געמוזט ... אויסגעקליבן צען גילדערנע רענדלעך. דאַכט
זיך אז צען, וואָס זאָגסטו, נחמה?

נחמה: אַוודאי צען.

עוזר: צען גילדערנע רענדלעך אין טשעפיק אַריינגעלייגט.

פייגין: איז זי בעסער געוואָרן?

עוזר: בעסער געוואָרן! די מינוט בעסער געוואָרן.

נחמה: כּי, כּי, כּי, שטייען נאָך מיר איצטער פאַר די אויגן יענע
צען גילדערנע רענדלעך ...

סימע (קומט אָן): איר האָט זיך דאָך פאַרמאַטערט. לאַזט מיר,
איך וועל שטופּן דעם וועגעלעך.

עוזר: פאַמעלעך, פאַמעלעך.

פייגין: אַט אַזאַ פירן האָב איך ליב.

(זי שטופּט שנעל מיט דער אַלעע דעם שטול. עוזר און נחמה
גייען נאָך.)

אַשר (פאַרגנבעט זיך און קוקט צו פון ווייטן. ער גייט אויך אַוועק
אין יענער ריכטונג. ס'איז צו מערקן ווי ער וויל איבערנעמען ס'זענע-
געלעע ביי איר. זי גיט עס אים איבער און אַליין לויפט זי אַוועק און
באַהאַלט זיך אין סוכה.)

סימע (לאַכט פאַר זיך אַליין מיט אַן איינגעהאַלטענעם צופרידענעם
געלעכטער.)

אַשר (קומט אָן): סימע, זייט נישט ברוגז אויף מיר. איך בין
נישט שולדיק.

סימע: איך האָב געהאַלטן פון איך מער.

אַשר: איך בין נישט שולדיק. איך האָב נישט פאַרשטאַנען.

סימע: וואָס האָט איר דען צו פאַרשטיין? אַז מען האָט ליב באַ-
דאַרף מען זיך לאַזן אַפילו אַפּבייסן אַ פינגער אויך.

אַשר: נו, הייסט, וועל איך עס טאָן.

סימע: איצטער איז שוין צו שפעט.

אַשר: זייט נישט ברוגז אויף מיר.

סימע (שווייגט).

אַשר: נו, איך בעט אייך. איך וועל אפשר אָנהייבן וויינען. איך וועל אפשר היינטיקע נאַכט נישט קענען שלאָפן, אויב איר וועט מיר נישט זאָגן, אַז איר זענט נישט ברוגז. ס'מאַכט זיך אַ מאָל, מען רעדט אַרויס אַזאַ זאַך וואָס מען קלערט נישט אָפֿילו. ס'רעדט זיך אַרויס; וואָס באַדאַרפט איר אָבער אַזוי זיך נעמען צום האַרצן? ... סימע, איך בעט אייך ...

סימע (נעמט אַרום זיין קאַפּ): נאַר־ישער ביִחור, נאַר־ישער ביִחור ... איצטער ווייסט איר שוין פאַר וואָס אַ ווייב באַדאַרף אַ מאָל ברוגז ווערן אויף דעם מאָן? ס'איז דערפאַר, ער זאָל נישט ווערן וזיער ... ס'איז דערפאַר, אַז מען זאָל זיך איבערבעטן.

אַשר: זענט איר נישט ברוגז?

סימע (ציט די ווערטער): ביסטו נישט ברוגז?

אַשר: ביסטו נישט ברוגז?

סימע: ניין, איך בין נישט געווען ברוגז און איך ... קום, קום ... מיין קליינער, שיינער יינגעלע, גיב מיר דיין האַנט ... איך וועל דיר פירן אין אונדזער גאַרטן און וועל דיר באַווייזן זייער אַ שיינעם אַרט ...

(גייען אַוועק).

(די אַלטע קומען אָן).

עוזר: ווי נאַר עס ווערט נאַכט, הייבט אָן אַ טוי צו פאַלן ... (טאַפּט די גראַז און דערלאַנגט פייגינען די האַנט). זעסטו שוין נאָס די גראַז. ס'איז אומגעזונט איצטער דאָ אומצוגיין.

נחמה: לאַמיר שוין גיין אין שטוב אַריין.

פייגין: איך וועל שוין פאַרן צו זיך אַ היים. עס לייגט זיך דער נאַסער טוי, ברעכן די ביינער.

עוזר: אין שטוב איז וואַרעמער ... כּי, כּי, מיין טרייע ווייב וועט מאַכן אַ וואַרעמען טרונק ... דער אַוונט איז שוין גרעסער.

(פירן אַוועק פייגינען צום שטוב צו).

נחמה (רופט גייענדיק): סימע, קום אין שטוב אריין!

פייגין: אָשר, וואו ביסטו פאַרפאַלן געוואָרן?

(פאַרשווינדן פון אויג.)

(סימע און אָשר קומען אָן.)

סימע: (טראַגט אויפן קאַפּ זיין הוט): אָז די פאַרנאַכטן קומען אָן ווילט זיך מיר אין די פעלדער אַריין לויפן. ביזן האַלדזש מיט דעם טוי זיך נאָס מאַכן.

אָשר: היינט ביי נאַכט, גוט?

סימע: האָ, היינט ביי נאַכט וועט אַ שטאַרקער טוי זיין, זעסט די גראַז איז שוין נאַס. זעסט ווי די הענט זענען נאַס. גיב כּוועל זיי אין דיינע האַר טרוקן מאַכן. איידער מיר גייען אין שטוב אַריין, לאַמיר זיך אַביסל אַ יאָג טאָן — גוט?

(לויפט. אָשר יאָגט זי נאָך. ער קען זי נישט כאַפּן. זי קומט צו לויפן אַ פאַרסאַפעטע און זעצט זיך אַנידער אויף דרערד.)

אָשר (קומט אויך צו לויפן און פּאַלט אַנידער לעבן איר): אוי בין איך פאַרמאַטערט!

סימע: לייג צו מיין האַנט צו מיין האַרצן. הערסט ווי ס'קלאַפט? ...

אָשר: הערסט, ווי מיין האַרץ קלאַפט?

סימע: זעסט, מיין גאַנצע קלייד איז נאַס געוואָרן פון דעם טוי.

אָשר: ביי נאַכט וועלן מיר זיך אויסטאָן באַרוועס.

סימע: גלייך מיטן פעלד, הינטער דעם גאַרטן. הו — הו! הערסט ווי עס ענטפערט אָפּ ... ס'איז אַ ווידער־קול ... הו — הו —

אָשר: וואו זענען זיי?

סימע: ווער?

אָשר: די אַלטע ...

סימע: אין שטוב, זעסט ס'איז שוין ליכטיק אין פענצטער, מען האַט אַ לאַמפּ אָנגעצונדן. זיי זענען שוין אין שטוב.

אָשר: לאַמיר נאָך אַ מאָל לויפן.

סימע: ווער פריער?

אַשר: דו פריער!

סימע (לאַזט זיך לויפן).

אַשר (יאָגט זי נאָך. סײַהערט זיך נאָך פון ווייטן איר שרייען —
הו — הו! און שפּעטער אָן אַלגעמיינער געלעכטער).

.1915

אליהו הנביא

א מעשהלע

פ ע ר ז א נ ע ן :

חיים-דוד, א דארפסמאן.

כאשע-דאבע, זיין ווייב.

מאיר-פייוול, זיין אלטער פאטער.

בעני-לייב } זיינע קינדער.
ציפע-חנה }

העני-פייגל

אורח.

ביי חיים-דודן, ווינטער. שבת נאך שלש-סעודות. אַ ווייס, אויסגעקאלכט שטיבל מיט צוויי פענצטערלעך אין דער וואַנט רעכטס. לינקס, אַ באַק און אַ קאַך-אויגן. צווישן די אויגנס אַ טיר אין אַ צווייט קעמערל. אַ ביסל נידריקער אַ טיר אויף דער גאַס. אין שטוב איז שוין טונקלעך. בלויז דורך די פענצטערלעך בלאַנקט דער שניי. די מענער זיצן ביים טיש, כאַשע-אַבע און ציפּע-חנה זיצן ביים אויגן.

דער אורח (אונטערגעשפּאַרט דעם קאַפּ מיט ביידע הענט זינגט אַ ניגון פון זמירות. אַלע הערן זיך איין).

כאַשע דאַכע: אין שטאַט זינגט מען זמירות, איז עס אַ חיות צו הערן.

חיים דוד: אין שטאַט זינגט מען זומער מיט אַ זומערדיקן ניגון און ווינטער — מיט אַ ווינטערדיקן ניגון.

מאיר פייוול: ס'איז געווענדט ווי קאַרטאָפּל געראַט ביי אונדז אין גאַרטן. וואָס פאַר אַ גערעטעניש אין דאַרף, אַזאַ ניגון אין שטאַט. כּי, כּי, כאַ... .

כאַשע דאַכע: זאַל מיר גאַט נישט שטראַפּן פאַר די רייד, אַז כּ'קום אין שטאַט אַריין, דאַכט זיך מיר, אַז מענטשן גייען דאַרט מיטן קאַפּ אַראָפּ און מיט די פיס אַרויף. פוי זאַל עס ווערן!

ציפּע חנה: כּי, כּי, כּי... די מיידן דאַרט גייען נישט ווי מענטשן, נאָר דרייען זיך, ווי מען וואַלט זיי נייטן פון קהל.

בעני לייב: קוקן אויס חתנים.

חיים דוד: שטיק פּויער! וואָס פּלאַפּלסטו? זיצט אַ פרעמדער מענטש און קען מיינען, ווייסט ווער זייער טאַטע איז.

ציפע חנה: וואָרן ס'איז נישט אָן אמת?

מאיר פיוול (לאַכט גוטמוטיק): ס'איז אַ דור אויפגעשטאַנען.
לאַקשן פאַרזוכט עס נאָר ערב יום־פיפור און דאָס אויך נישט קיין
לעדערנע לאַקשן, כי... דער רבי איז אַ טייג כאַטש קנעט פון
אים פאַרפל, וואַקסט אויס די צונג — נישט געשטויגן און נישט גע־
פלוּיגן.

חיים דוד: וואָרן ער איז נישט גערעכט? וואָס זאָגט איר עפעס,
רב ייד, צו היינטיקער וועלט?

אורח (מיט אַ ניגון): צור משלו אַכלנו, נו, נו... נו...

(אַלע שווייגן און הערן דעם אורח'ס זינגען. ער ענדיקט מיט אַ גרויסן
גענעץ. דער גאַנצער עולם צעגענעצט זיך.)

חיים דוד: אין שטאַט קען מען נאָך כאַפן אַ מאָל אַ ניגון אויך.

כאַשע דאַבע (גענעצט): וואָרן, אַז מען זיצט אין דאָרף פאַרגעסט
מען אַפילו אין גאַט, אין זיין הייליק געבאַט.

מאיר פיוול (צו בעני לייב): האַלט זיך ווי אַ מענטש. וועט
דער ייד פאַר דיר עפעס אַ שידוך אויסזוכן...

בעני לייב: כּוועל מיר שוין אַליין אויסזוכן, כּפאַר מאָרגן אויף
אַ יריד.

חיים דוד: עסט נישט שווייגן??

בעני לייב: וואָס ווילסטו פון מיר? דער ייד הערט אַפילו נישט
וואָס כּרעד. זע נאָר אויף אים, ווי שבת ווערט ער אַ גאַנצער...

חיים דוד: עסט נישט שווייגן, קענסט ביי מיר כאַפן פעטש אַפילו
אום שבת.

כאַשע דאַבע: אַ חרפה און אַ שאַנד. וואָס ווילסטו פון קינד?
ער רעדט דאָך גאָר נישט.

מאיר פיוול: האַסטו דיר אַ דור. אַז מען לאַזט עס לאַנג אומ־
בריקעווען. מיך האַט מען געפענטעט אַז כּבין נאָך געווען אַ קיזשיק.
און טאַקע מיט דער בייטש געכוואַשטשעט.

ציפע חנה (פאַרשטאַפט דאָס מויל מיטן פויסט און לויפט אַרויס
אויף דער גאַט).

חיים דוד (שפּרינגט אויף פון אַרט): איר גליק וואָס זי איז אַרויס־
געלאַפן. אַ שיינע טאַכטער אויסגעהאַדעוועט.

כאַשע דאַבע: אַזאַ יאַר מיר וואָס פאַר אַ קינד עס איז. כּוועל
נישט בייטן צען שטאַטישע אויף איר איינער.

חיים דוד: שוין באַלד ביז דער סטעליע גרויס.

כאַשע דאַבע: האַסטו געזען אַ ביסל, נאָך די מילך אויף די
ליפן. באשר קיין עין־הרע עס וואַקסט... איז אַרויסגעלאָפן אויף דער
גאַס קען זיך נאָך פאַרקילן. (גייט צום פענצטער). דאַכט מיר שטערן
זענען שוין דאָ. מען קען שוין מעריב דאָוונען.

אורח (זינגט און פאַטשט מיט די הענט צום טאַקט. אַלע הערן
זיך צו.)

חיים דוד: רעכטע קינדער וואַלטן איבערגענומען אַזאַ שיינעם
ניגון.

(אויפן באַק־אויבן ווערט אַ גערודער. העני פייגל קוויטשעט, שרייט
„אַ פּסיק, אַ פּסיק“.)

כאַשע דאַבע: וואָס איז דאָרט?

העני פייגל: זי לאָזט זיך נישט. אוי, זי גראַבלט זיך!

חיים דוד: איך וועל דיר באַלד געבן אַ קאַץ; איך וועל דיר באַלד
געבן אַ זיצן אויפן אויבן.

כאַשע דאַבע: קריך אַראָפּ, מיין קינד, פון אויבן, וואָרן דער
טאַטע גייט נעמען די בייטש.

חיים דוד: איך וועל דיר שוין באַלד געבן אַ שפּילן מיט אַ קאַץ.
(ער געפינט די בייטש און הייבט אָן כּוואַטשען דאָרט אין דער
פינצטער.)

העני פייגל (גוואַלדעוועט אויפן אויבן): מאַמע, מאַמעלע, מאַ-
מעלע...

(אַ קאַץ שפּרינגט אַראָפּ פון אויבן און אַנטלויפט.)

כאַשע דאַבע: וואָס ביסטו צוגעשטאַנען צום קינד. זע נאָר, אַ
פרעמדער מענטש איז פאַראַנען, איז ער גאָר משוגע געוואָרן. וויל זיך
איבערנעמען פאַר אַ פרעמדן יידן מיט זיין פרומקייט.

חיים דוד (שלעפט אַראָפּ העני פייגלען פון אויבן): אַ מויד אַ
ביסל! פופצן יאַר איז עס אַלט און ס'איז שוין גרעסער פון דער מאַ-
מען.

(ער וויל איר נאָך אַ מאָל דערלאַנגען מיט דער בייטש.)

העני פייגל (כאפט זיך ארויף דער מוטער אויפן האנט): מאמע, מאמעלע, לאז אים נישט...

כאשע דאָבע: זאלסט זיך נישט דערוועגן זי אַנצורירן — הערסט?

מאיר פיוול: כּי, כּי, כּי, פּיין אונטערגעשמיסן. האָסט דאָך כאָטש געקענט וואָרטן ביז נאָך הבדלה...

חיים דוד: איך קען נאָך הבדלה פאַרבעסערן.

אורח (גייט אַרויס אויף דער גאַס).

כאשע דאָבע: עפעס אַ מאַדנער ייד. אַ שווייגנדיקער. וואָס ווילסטו זיך אַזוי אויספּינען פאַר אים?

חיים דוד: ווי דען? דאָס הייסט אַ ייד. שבת באַדאַרף מען קיין מיאָס וואָרט נישט רעדן, פּלאַפּלען נישט געשטויגן און נישט גע-פּלויגן. וואָלטן מיינע קינדער געווען עפעס רעכטס, וואָלט ער געפונען וואָס צו רעדן מיט דעם. כּהאַב אַ זון אַ בורילע.

בעני לייב: טאָ פאַר וואָס רעדסטו מיט אים נישט?

חיים דוד: וואָס זאָגסטו!?

כאשע דאָבע: וואָס ווילסטו, דער זון זאָל טאַקע זיין לייטישער פון טאַטן און פון זיידן. אַ מענטש זאָל זיך שטענדיק טשעפען צו קינדער. דער אַרעמאַן שווייגט, ווייל ער האָט נישט פון וואָס צו רעדן. קיין עין־הרע אַ פּינער קייער. אַז מען איז זאָט, שווייגט מען.

חיים דוד: אָט, ווער ס'פירט זיי פון וועג אַראָפּ. די מאַמע אַליין איז נישט בעסער.

בעני לייב: נו גוט, טאַטע, גיב מיר אַ פּלה כאָטש מאָרגן.

כאשע דאָבע: און ציפּע חנהן קענסטו אויך כאָטש מאָרגן אונטער דער חופּה פירן. קריג נאָר אַ שיינעם נדן פון אירעט וועגן, וועט זיך נאָך אַ שטאַטישער בחור אויף איר קוואַפּען.

מאיר פיוול: וועסטו, חיים דוד, נאָך הבדלה איבערשמועסן מיטן יידן. אפשר האָט ער טאַקע עפעס אַ בחור פאַרן מיידל.

חיים דוד (קוקט אין פענצטער): ער גייט אום היין און צוריק די הענט פאַרלייגט אויף הינטן. ס'איז אים גאָר נישט קאַלט. שוין לאַנג אַזאָ יידן נישט געזען.

בעני לייב: מזל־טוב!

חיים דוד: גראַבער יונג. האַסט כאַטש געהערט זיינע זמירות?
(עס הערט זיך דרויסן אַ קו מהוקען.) אַט האַסטו דיר!
כאַשע דאַבע: איך פאַרשטיי נישט, וואָס דו דרייסט זיך אַרום.
מען דאַונט אַפּ מעריב, וועט מען די קו אויסמעלקן. כוועדאַרע איז
היינט אין דער פרי נישט געקומען מעלקן.
מאיר פיינול: אַז מען מעלקט אַ מאַל איבער אַ מאַל ווערט
ס'מליך פאַרפאַלן.

חיים דוד (דאַונט מעריב ברומענדיק).
כאַשע דאַבע (הייבט אַן מיט אַ ניגון הויך): גאַט פון אברהם,
פון יצחק און פון יעקב, באַהיט און באַשירעם דיין פּשר פאַלק ישראל
אין זיינעם נויט. טוסט דאָך שפּייזן אויפן וואַנט די שוואַכע פּליג, אַזוי
זאַלסטו מיר נישט פאַרלאַזן. און אַזוי ווי דעם אַקער מאַכט מען דאָך
פון אייזן, אַזוי זאַלסטו מיר מיט מיין מאַן און מייע קינדערלעך
שפּייזן...
(אויף דער גאַס הערט זיך ווידער די קו שרייען. אַלע ווערן אויף
אַ ווילע שטיל.)

ציפּע חנה (קומט אַריין): דער אורח דאַונט מעריב אויף דער
גאַס. דער בהמה האַט ס'מליך אַנגעשפאַרט. אין דער פרי נישט גע-
מאַלקן. (צינדט אַן אַ ליכט און שרייט.) גוט וואָך!

כאַשע דאַבע: גוט וואָך, גוט יאָר! געזען אַ מאַל ווי ס'האַט זיך
איינגעקנורעט. גיי כ'האַב דיר נישט קיין כוח צו האַלטן אויפן האַנט.
העני פייגל: ס'איז מיר אַזוי קאַלט.

חיים דוד (שטייט אויס שמחנה עשרה): צום ערשטן מאַל זע
איך אַזאַ יידן. עפעס געפעלט ער מיר נישט. אַ מענטש זאַל קיין וואַרט
נישט רעדן. קוקט אויף דער לבנה...
העני פייגל: אַז איך האַב אים געזאַגט „גוט שבת“ האַט ער מיר
געזאַגט „גוט יאָר“.

כאַשע דאַבע: ער האַט קיין עין־הרע פיין געגעסן, נאָך אויס-
געווישט מיט חלה דעם טעלער.

חיים דוד: שווייג שוין בעסער.

אורח (קומט אַריין): גוט וואָך, גוט וואָך!...

(אלע ענטפערן אים „גוט יאר“ און באַטראַכטן אים ווי זיי וואָלטן אים צום ערשטן מאל געזען.)

העני פייגל (קריכט אַראָפּ פון דער מאַמעס האַנט.)

אורח: אַ מיידל טאָר זיך נישט שפּילן מיט אַ קאַץ.

(אלע הערן זיך צו ווי ער העדט.)

חיים דוד: אַט אַזוי ווי איר זעט, האָט עס נישט וואָס צו טאָן. ברענג אַריין מילך, וועט מען מאַכן הַבְּדֵלָה.

אורח: עס איז קיין ביין נישט אויף מילך צו מאַכן הַבְּדֵלָה, נאָר ביי מיר איז נאָך דאָ אין זעקל אַ ביסל וויין. וועט סטייען אויף הַבְּדֵלָה. וואו איז ער, מיין זעקל?

כאַשע דאָבע: גיי, ציפע חנה, ברענג אַריין דעם יידנס זעקל.

העני פייגל (שלעפט אַריין פון קעמעל דעם יידנס אַ זאַק.)

אורח (זוכט אין זאַק, ער באַקומט דאָרט אַ פלעשל מיט וויין):

אויף דעם קען מען „בורא פרי הגפן“ מאַכן...

מאיר פייבול: כּי, כּי, כּא... אין וועג איז גוט אַ גלעזעלע וויין. הַבְּדֵלָה איז רעכט איבער מילך אויך... (ער שמעקט פון פלעשל.) טוין אַ ביסעלע זויערלעך.

אורח: מאַכט הַבְּדֵלָה, מאַכט הַבְּדֵלָה. כּוּוּיֵל נאָך היינט פון דאַנען זיך אַרויסקלייבן.

(ער גייט אַרדן אין קעמערל.)

כאַשע דאָבע: זע נאָר, ווי רעדעוודיק ער איז געוואָרן מיט אַ מאל.

ציפע חנה: אלע פרומע יידן שווייגן שבת?

העני פייגל: כּוּוּעֵל אַ קוק טאָן וואָס ער האָט אין זאַק.

חיים דוד: דו קריגסט באַלד איבער די הענט!

בעני לייב: אַן עסק צו שלעפּן זיך מיט אַזאַ פאַק אויף די פליי-צעס.

מאיר פייבול: הייסט אים, זאַל ער דאָ איבערנעכטיקן אויב ער וויל.

ציפע חנה: אַז ער האָט אַנגעהויבן צו רעדן, איז ער גאָר אַן אַנדער מענטש געוואָרן. איך האָב שוין פאַר אים מורא געהאַט.

כאַשע דאַכע: אַ פרומער ייד. מיין זיידע זאל זיין אין גן־עדן
האַט אויך שבת געשוויגן.

אורח (קומט אַרויס): כאַכאַ כ'האַב מיין טאַבאַק־פּושקעלע נישט
געקענט געפינען. אַז איך שמעק פריער נישט קיין טאַבאַק, הער איך
נישט דעם ריח פון בשמים.

כאַשע דאַכע: ביי אונדז איז גאַר קיין בשמים נישטאַ פאַר
הבדלה.

אורח (באַקומט פון זאַק אַ הדס און אַ דיקע געפּלאַכטענע הבדלה.
ער דערלאַנגט הענדי פייגלען): צינד עס נאַר אַן, טאַכטער, וועט דער
טאַטע מאַכן הבדלה.

ציפּע חנה: האַלט די הבדלה איבערן קאַפּ, וועסטו האַבן אַזאַ
הויכן חתן!

כעני לייב (פאַרגנבעט זיך און פּרואווט מיטן פּוס אַ ריר טאַן
דעם זאַק).

אורח: נו, רב חיים דוד, מאַכט הבדלה.

חיים דוד: אפשר וועט דער אורח מאַכן הבדלה.

מאיר פיינול: אַנו טאַקע, איבער דעם אייגענעם וויין.

אורח: דער בעל הבית באַדאַרף הבדלה מאַכן.

מאיר פיינול: לאַמיר גאַר אין אַ נאַווינע הבדלה מאַכן.

(ער מאַכט הבדלה איבער דעם וויין. הענדי פייגל האַלט הויך איר
בערן קאַפּ די הבדלה.)

חיים דוד (שמעקט פון הדס פאַרגאַפּט. דער הדס גייט איבער פון
האַנט צו האַנט. דער אַלטער, גיט יעדן צו פאַרזוכן פון הבדלה־זויין.
דער עולם לעקט די ליפּן און פּרואווט דעם טעם פון וויין.)

אורח: און איצטער וועל איך מיר קלייבן אין וועג.

חיים דוד: איר וועט וואַרטן ביז מאַרגן, פאַר איך אין אַ דאַרף
אַריין, וועל איך איך אונטערפירן.

אורח: קיין ביז, קיין ביז. אַז מען גייט צופּוס, קומט מען גיין
כער.

כאַשע דאַכע: איך וועל אַנלייגן אַ פייער און אַפּקאַכן עפעס אַ
זופּ צו טאַן.

אורח: קיין עין-הרע זאט. אזא שבת שוין לאנג נישט געהאט. כ'בין מיטן מאגן ביז מארגן פארזארגט.

ציפע חנה: איך וועל אויסמעלקן די בהמה, וועט דער ייד אַ גלאַז מילך טרינקען.

אורח: ווער דארף עס נאך מילך איצטער? ס'וועט מיר שוין גענוג זיין.

בעני לייב: איך וועל גיין איינשפאָנען דעם פערד און דעם יידן אונטערפירן.

אורח: כאַ, כאַ, אויפן דארף זיינען נאך יידן פאַראַנען, פשרע ערלעכע קינדער פאַראַנען...

(ער זוכט אין פעקל).

כאַשע דאַבע: איר וועט מוחל זיין די הבדלה מיט דעם וויין אַריינלייגן.

(זי פאַרפראַפט ס'פלעשל און דערלאַנגט דעם אורח).

אורח: ס'פלעשל איז שוין לידיק, טאָ צו וואָס זאָל איך נאָך עס טראָגן. די הבדלה לאַזט פאַר זיך. אין שטאַט קריג איך עס ביים שמש אין שול. זעט איר, ס'הדסל וועל איך מיר נעמען... אַ שיינעם שבת געהאַט...

חיים דוד: האָט איר אפשר עפעס אַ שידוך פאַר מיין זון? בעני לייב: איך האָב נאָך צייט, כ'קען מיין אַרט פאַר ציפע חנהן לאַזן.

ציפע חנה: כ'האָב נאָך צייט. כ'בין נאָך אין גאַנצן זיבעצן יאָר אַלט.

כאַשע דאַבע: זאָל נאָר דער ייד עפעס רעכטס געפינען, וואָלט שוין צייט געווען.

מאיר פיוול: כּי, כּי, כאַ, גרייט נאָר אַ נדן אָן פאַר איר. אורח (גריבלט זיך אין פעקל): ס'וועט שוין נדן אויך זיין. ווען מזל איז פאַראַן, ווען דער וואָס אין הימל וואַרפט נאָר אָן אויג איז שוין מזל אויך פאַראַן.

חיים דוד: גיי, בעני לייב, שפּאַן איין ס'פּערד און לייג אין קעלנע אַריין גענוג היי, זאָל דעם יידן זיין ווייך צו זיצן.

בעני לייב (גייט אַרויס).

חיים דוד: אַ לייטישער בחור. אַ ביסל דאַרפיש. קיין דרך-
ארץ נישט געהאַט פאַרן מלמד.

כאַשע דאַבע: זאָל מיר גאָט נישט שטראַפן פאַר די רייד —
געווען אַ נאַר אַ גרויסער דער מלמד.

העני פייגל: ער האָט אַ מאָל געוואָלט איינשפּאַנען דעם פּערד,
האָט ער אים אריינגעפירט מיטן קאַפּ אין וואָגן.

(לאַכט.)

ציפּע חנה: אַז ער האָט מיט מיר געלערנט, האָט ער געהאַלטן
אַפן די טיר, טאַמער וועל איך אים עפּעס אָפּטאָן, האָט ער מורא גע-
האַט.

(לאַכט.)

אורח: מען טאָר נישט אַזוי.

חיים דוד: לאַך נישט אַזוי; האָסט געזען ווי ס'האַט זיך צע-
לאַכט!

אורח: פון אַ מענטשן חוזק מאַכן איז נישט רעכט ... (פאַרנעמט
דעם פּעקל.) נו, האָט אייך אַ גוטע וואָך. דער רבונז של עולם וועט אייך
ממלא זיין און איר וועט אייערע קינדער מגדל זיין לחופה ולמעשים
טובים. אַ ייד באַדאַרף נאַר צופרידן זיין מיט דעם וואָס ער האָט.

בעני לייב (קומט אַרײַן): עס קנאַקט דער פּראָסט. לאַמיר נאַר
אַ פעלצל אַנטאָן ... איר, רב ייד, וועט כאַפן אַ פּריר.

אורח: איך וועל מיר גיין צופוס. אַזאַ מנהג איז ביי מיר. שבת
צו-נאַכטס גיי איך צו פוס.

מאיר פיינול: וואָלט בעסער דער אורח געבליבן; אַ הייסן
קאַרטאָפּל מיט אַ ציבעלע ... כּי, כּי, כּאָ ...

אורח (געזעגנט זיך): אַזוי איז מיין שטייגער; זונטיק באַדאַרף
איך שוין אין אַן אַנדער שטאַט זיין. מיט דער נייער וואָך אַ נייע שטאַט
און נייע יידן ...

כאַשע דאַבע: טאָ נעמט כאַטש מיט עפּעס אויפן וועג.

(זי פּאַקט אים אַרײַן אַ גרויסע געפּלאַכטענע חלה אין זאַק.)

אורח: כאַ-כאַ-כאַ; וואָס וועלן אַנדערע יידן טאָן? אַזוי קנאַפּ

אורחים פאראן. קען דאך איין אורח אזוי פיל גוטס נישט פארנעמען.
בעני לייב (נעמט זיין פעקל): אויב איר ווילט נישט פארן, טא
וועל איך איידר ביזן אויפן רעכטן וועג ארויספירן. הינטערן דארף זענען
צוויי וועגן פאראן.

ציפע חנה: דארט קען מען זייער גרינג פארבלאנדזשען.
אורח: וואס הייסט פאר אן ארעמאן בלאנדזשען? ער בלאנדזשעט,
בלאנדזשעט און געפינט א יידן. אט האב איך דאך אהער אויך פאר-
בלאנדזשעט.

(ער לאכט גוטמוטיק, ער מונטערט אויף דעם גאנצן עולם מיט
זיין רעדן און פריילעכקייט.)

כאשע דאבע (צו חיים דוד): ווי מען קען עס א מענטשן נישט
דערקענען מיט איין מאל.

העני פייגל: נעם מיך אויך מיט, בעני לייב.

בעני לייב: ס'איז קאלט, בלייב אין שטוב.

אורח: ס'קאלט, קינד; ס'איז ווינטער אויף דער גאס. בלייב אין
שטוב און שפיל זיך נישט מער מיט קיין קאץ; ווארן א קאץ גראבלט
איין מאל, בלייבט א צייכן אויף צוויי מאל. א גוטע וואך.

(ער גייט ארויס, בעני טראגט אים נאך דעם פעקל, חיים דוד
און מאיר פייזל באגלייטן אים ארויס.)

כאשע דאבע: איך וועל גיין אויסמעלקן די קו. צינד מיר נאר,
העני פייגעלע, די לאמטערנע אן.

העני פייגל (נעמט אראפ פון וואנט א לאמטערנע מיט הילצערנע
רעמלעך און צינדט דארט אן א ליכט.)

כאשע דאבע: ווי מען קען עס גאר נישט א מענטשן. רעדט
אזעלכע קלוגע רייד.

ציפע חנה: און דעם גאנצן שבת האט ער געשוויגן און גע-
געסן.

כאשע דאבע: איך האב אים פערגונען מיטן גאנצן הארצן.
ווארן וואס האב איך דען צו זשאלעווען א מענטשן ברויט?

ציפע חנה: ווייסט פאר וואס כ'האב זיך פריער אזוי צעלאכט?

כאשע דאבע: ווייל ביסט א נאר. גוט וואס ער האט זיך נישט

געמאכט וויסנדיק. ווי לאַכט מען עס פון אַ פּרעמדן מענטשן?! קום
וועסטו מיר צולייכטן.

(גייען ביידע אַרויס.)

העני פייגל (בלייבט אַליין אין שטוב. זי קוקט אין פענצטער. עס
זעט זיך ווי מען גייט פאַרביי מיט דער לאַמטערנע. אַ פּערד הירזשעט.
זי גייט צום טיש און באַטראַכט די ליידיקע פּלעטל פון ווייג, קוקט
אַנטקעגן ליכט. פּראווט אויסנייגן די פּלאַש איבערן גלעזל אפּשר וועט
זיך נאָך פון דאָרטן וויין באַקומען. פּאַמעלעך גיסט זיך דער וויין פון
פּלעטל ביז די גלעזל ווערט פול. מיט ברייט־געפונטע אויגן פאַר
וואונדער קוקט זי אַ מאַל אויפן ליידיק פּלעטל און אַ מאַל אויף דעם
גלעזל. גאַנץ פאַרזיכטיק פאַרזוכט זי פון וויין און ס'פּנים אירס לייכט
אויף פאַר תּענוג. זי טרינקט אויס די גלעזל וויין און נעמט זיך ווידער
פאַרן פּלאַש. זי ניגט איבערן גלעזל די ליידיקע פּלאַש און באַלד איז
דאָס גלעזל ווידער פול. טרינקט ווידער אויס. זי לויפט צום פענצטער
און קוקט אויף דער גאַס. קיינעם ניט זעענדיק קומט זי ווידער צום
טיש און גיסט דעם וויין פון פּלאַש און טרינקט אַן אויפהער. דער וויין
צענעמט זי און זי הייבט אַן פּריילעך טאַנצן ווי אַ ציג איבערן שטוב.
ס'דערהערט זיך טריט. זי קריכט אַרויף מיט גרויס מי אויף דעם
באַק־אויגן. באַהאַלט זיך דאָרט.)

מאיר פייול (קומט אַריין. ס'איז אים קאָלט. ער קלאַפט די הענט
אַ ביסל זיך צו דערוואַרעמען. ער גייט צום טיש און באַטראַכט די פּלאַש
פון וויין. גיסט זיך אַן אַ גלעזל וויין און טרינקט אויס. לאַבט זיך.
פּראווט אַנגיסן נאָך אַ גלעזל.)

חיים דוד (קומט אַריין): **צו פּוס איז ער נאַכגעגאַנגען דעם שליטן,
האַט זיך נישט געוואַלט אויפּזעצן. וואָס איז דאָס? ס'פּלעשל איז דאָך
ליידיק געווען.**

מאיר פייול (דערלאַנגט דעם זון אַ גלעזל וויין): **מעגסט אים
פאַרזוכן. אין פּלעשל איז אליהו הנביא אַריינגעקראַכן.**

חיים דוד (טרינקט): **וואָס הייסט? פיינער וויין. ס'האַט דאָך
אויסגעווען, אַז די פּלעשל איז ליידיק.**

(ער גיסט אַן נאָך אַ גלעזל. באַטראַכט די פּלאַש און בלייבט פאַר־
וואונדערט. דאָך טרינקט ער אויס און נעמט גיסן ווידער פון פּלאַש
אין גלעזל אַריין.)

ציפע חנה (קומט אַרײַן. טראַגט אין ביידע הענט פאַרזיכטיק אַ פולן טעפל. אַזש מיט אַ שוים איז די מילך פון אויבן): נעם עס, טאַטע, צו פון מיר. די בהמה האָט שוין לאַנג אַזוי פיל מילך נישט געגעבן. די מאַמע האָט שוין באַלד נאָך אַ שעפל מילך אַנגעמאַלקן. אַט דער טאַפּ וועט שוין גענוג זײַן.

(זי נעמט אַרויס פון אַלמער אַ גרויסן טאַפּ און גײט מיט אים אַחוּס.)

חיים דוד (שיסט אויס מיט אַ געלעכטער): וואָס איז דאָס, טאַטע? כּאַ, כּאַ, ס'זוערט אין פּלעשל גאַר נישט ווינציקער. כּאַ, כּאַ, כּאַ, די פיס הייבן זיך מיר אַליין. פּשש, ס'אַראַ וויין!
(ער טרינקט און ווערט אַלץ פּריילעכער.)

כאַשע דאַבע (קומט אַרײַן. טראַגט אַ פולן טאַפּ מילך): מאַמע- לעך מײנע, איך קען דאָך אונדזער קו נישט אויסמעלקן היינט. שוין דער דריטער טאַפּ פול און ס'איז נאָך קיין אַנהייב נישט!

חיים דוד (טראַגט איר צו אַ גלעזל וויין): נאַ, פאַרזוך, מאַך אַ ברכה בורא פרי הגפן. ס'איז אמתער וויין.

(זי האַלט מיט ביידע הענט דעם טאַפּ מילך און טרונקט פון זיין האַנט דעם וויין.)

מאיר פייוול: מחיה נפשות... וואָס זאָל עס באַטייטן?
כאַשע דאַבע: וואָס זשע שטיי איך מיט די מילך אין האַנט?
(שטעלט דעם טאַפּ מילך אַוועק אויף דער ערד און זוכט אויס נאָך צוויי ליידיקע טעפלעך און גײט אַרויס.)

ציפע חנה (קומט אַרײַן. טראַגט אַ טאַפּ מילך): אוי, כּהאַב שוין קיין פּוּח נישט. די הענט טוען מיר שוין וויי. וואו זענען נאָך פּלים?
מאיר פייוול: קום, טאַכטער, פאַרזוך פון דעם וויין. נאַ, געפּין דיר אַ גלעזל אויס. מען טאַר די פּלעשל נישט איינלאַזן...
(ער גיסט איר אַן וויין.)

ציפע חנה (טרינקט אויס אַ גלעזל וויין): ווי עס שמעקט. דער אייגענער ריח ווי פון די בשמים...

מאיר פייוול: ס'איז דאָך אליהו הנביא געווען... כּי, כּי, כּאַ...
חיים דוד (פּלוצלונג): וואו איז ער? מען טאַר אים נישט אַפּ-לאַזן... אוי-וואַ, אוי-וואַ...

כאַשע דאַבע (קומט אַרײַן און שלעפט אַ גרויסן טאַפּ מילך): אוי, כ'האַב שוין קיין פּוח נישט... וואָס איז דאָ? מאַמעלעך! אליהו הנביא...

חיים דוד: אליהו הנביא דאָ געווען! אוי וואָ... נישט געטאַרט אים אַזוי אַרויסלאָזן... יאָ, וואָס טוט מען מיט אַזוי פיל מילך? מאיר פייזל: לאָז מען בעסער דעם וויין אויסצאַפּן... ברענג אַרײַן ס'פעסעלע פון הויז, ס'פעסעלע פון וואָסער, וועט מען דעם וויין אַרײַנצאַפּן.

(ברענגט אַרײַן אַ פעסל פון הינטערן טיר. מען שטעלט עס אַוועק לעבן טיש. דער אַלטער שפּאַרט אַן די פּלאַש אויפן טיש און דער וויין גיסט זיך אַן אויפהער... אַלע שטייען אַרום דעם און קוקן פּאַר-גאַפּט...)

בעני לייב (קומט אַרײַן. טראַגט דעם אַרעמאַנס פּאַק אויף די פלייצעס. אַלע לויפן אים אַנטקעגן.)

כאַשע דאַבע: וואו איז דער ייד, מיין קינד? ס'איז דאָך אליהו הנביא געווען!

(זי הייבט אַן וויינען אויפן הויכן קול.)

בעני לייב: וואָס, ער איז דען נישטאַ? כ'האַב געמיינט אַז ער האָט זיך אומגעקערט אַהיים.

כאַשע דאַבע (וויינענדיק): וואו איז ער?

בעני לייב (מיטן פעקל אויפן פלייצע): איך בין געפאַרן פּאַר-אויס און ער איז מיר הינטן נאַכגעגאַנגען. איך קוק מיר אַרום — ער איז נישטאַ. געמיינט ער איז דאָ געבליבן...

ציפּע חנה: ס'איז דאָך אליהו הנביא געווען... זע ווי דער וויין גיסט זיך פון פּלאַש!

כאַשע דאַבע: זע, מיר קענען דאָך די קו ניט אויסמעלקן; זע וויפל מילך מיר האָבן שוין אַנגעמאַלקן...

(חיים דוד און מאיר פייזל קוקן צום וויין.)

בעני לייב: אוי, אוי, אוי... דער פעקל ווערט מיר אַלץ שווע-רער! רייסט די פלייצע אַפּ.

(דער פעקל פּאַלט אים ווי אַ שווערע משא אַראָפּ פון פלייצע. אַלע

לאָזן זיך צו אים, זען וואָס אינווייניק איז, ציפע חנה שטעקט אַרײַן
די האַנט און כאַפט אַרויס צוריק מיט שרעק.

חיים דוד: לאַז מיר. וואָס איז דאָרט אַזעלכעס?

(ער שטעקט אַרײַן די האַנט אין זאַק און יעמט אַראַויס אַן הויפּן
רענדלעך. ס׳ווערט אַ געטומל. אַלע שטעקן די הענט אין זאַק און
באַקומען פון דאָרט ליכטיקע רענדלעך.)

כאַשע דאָבע (וויינט נאָריש): אוי, וויי איז מיר, רענדלעך!
חיים דוד: שטיק פּערד! פּלים דערלאַנגט. פּלױמן עס לאַזט
זיך, באַדאַרף מען נעמען.

כאַשע דאָבע (דערלאַנגט טעלער, שיסלען, גלעזער, טעפלעך. די
פּלים ווערן פּול מיט רענדלעך. זי זוכט אויס וואו נאָך עפעס אַ פּלי
און דערלאַנגט. און פון זעקל נעמט זיך אַלץ ניט אויס. אַלע פּלים
זענען שוין פּול.)

כאַשע דאָבע: אוי, וויי איז מיר, מער קיין פּלים שוין נישטאָ.
חיים דוד (שרײַט): גיס אויס די מילך! ווער באַדאַרף איצטער
מילך האָבן? אַזוי פּיל טעפּ מיט מילך פּאַרנומען — גיסט אויס!

ציפע חנה (טראַגט אַרויס איין טאַפּ מילך נאָך דעם אַנדערן און
ברענגט אים צוריק אַ לײדיקן. ער ווערט באַלד מיט רענדלעך אַנגע-
פּילט. ביז דאָס גאַנצע מילך ווערט אויסגעגאַסן. ווי פּאַרכישופּט אַר-
בעט דער עולם.)

בעני לייב: וואָס וועט איצטער זײַן? שוין ווידער קיין פּלים
נישטאָ.

חיים דוד: גיסט דעם וויין אַרויס! לײדיקט אויס די פּאַס.
איך באַדאַרף קיין וויין נישט. אַ פּאַס איצטער פּאַרנעמען מיט וויין —
גיסט אויס!

מאיר פּיוול: גיסט דעם וויין נישט אויס. גיסט נישט אויס
אינגאַנצן. אַזאַ וויין קריגט מען נישט אַזוי גיך; אַזאַ וויין קריגט
מען נישט פּאַר געלד. איך הייס ס'פּעסל נישט רירן. וויין איז וויין.
פון אים הבדלה געמאַכט.

חיים דוד: איך באַדאַרף קיין וויין נישט! קום, בעני, העלף
מיר אַרויסקאַטשען ס'פּעסל אויף דרויסן.

כאַשע דאַכע: פאַלג מיר, חיים דוד, טשעפע נישט דעם ווין.
ס'איז דאָך גאַטס מתנה.

חיים דוד (מאַטערט זיך אַרויסצוברענגען אויף דער גאַס די פּאַס.
בעני לייב העלפט אים. אין אַ וויילע אַרום קומען זיי אַריין מיט דער
ליידיקער פּאַס און נעמען זיך צום זעקל, אָבער דער זעקל ווערט מיט
אַמאָל ליידיק. די לעצטע רענדלעך פּאַלן פון אים אַרויס, ווי נאָר מען
קערט דעם זעקל אויס. דער עולם אַנטוישט. אַן אַלגעמיינער אויס-
געשריי: „נישטאָ מער“...)

כאַשע דאַכע: געזאָגט, מען זאָל דעם ווין נישט אויסגיסקן. אפשר
האַט מען אים גאָר באַדאַרפט היטן. אוי, ווי, פאַרוינדיקט.
מאיר פּיוול: ס'איז אויף קידוש און אויף הבדלה דער ווין
געווען. באַדאַרפט אים שאַנעווען.

חיים דוד (נעמט דאָס פּלעטל און באַטראַכט עס): עס וועט זיך
נאָך גיסקן. ס'איז דאָרט נאָך פאַראַן.
(עה בייגט אויס די פּלעטל. עס טריפט נאָך אַ פּאַר טראָפּנס פון
איר און הערט אויף.)

בעני לייב: קיין ווין אויך מער נישטאָ! איך וועל זיך זעצן
רייטנדיק און איך וועל אים נאָכיאָגן.

חיים דוד: אַז מען האָט קינדער העלצער! האָט איר נישט גע-
קענט נאָך פּלים אַריינברענגען?... עס שטייען דאָך נאָך אויף דער
גאַס אפשר צען טעפלעך ליימענע... (ער פאַרמעסט זיך צו ציפע
חנה.) ווער האָט דיר געבעטן דו זאָלסט גיין מעלקן דער קו און די
פּלים פאַרנעמען??

מאיר פּיוול: שריי נישט; בייזער זיך נישט. זיי צופרידן מיט
דעם, וואָס דו האָסט. וועסט די קינדער קענען אויסגעבן צו לייטן.
וועסט אין שטאַט אַריין קענען אַרויסציען. דעם ווין האָט מען נישט
באַדאַרפט אויסגיסקן... ס'איז געווען פאַר קידוש וועגן.

בעני לייב: קום, טאַטע, מיר וועלן זיך אויפזעצן רייטנדיק.
מיר וועלן אים דעריאָגן.

חיים דוד (דערלאַנגט אים אַ פּאַטע): ביסט קראַנק געווען דעם
עמער אַריינברענגען?! ער הענגט אויפן ברונעם. אַ גאַנצער עמער
רענדלעך האָט דאָך נאָך געקענט זיין.

בעני לייב: וואס ווילסטו פון מיר? וואס בין איך שולדיק?
ווען איך וואלט דעם זעקל נישט געבראכט, וואלט דאך גאר נישט
געווען.

חיים דוד (וויטנד): איך וועל אייך אלעמען די ביינער צעברעכן.
הארעווען אויף אייך — איך קען שוין מער נישט!

מאיר פייוול: וואס איז מיט דיר, מיין זון? איך דערקען דאך
דיר נישט. בעסער זע וואס דו טוסט. קענסט נאך חלילה דאס אויך
אנווערן.

כאשע דאבע (פלוצלונג): וואו איז דאס קינד? וואו איז העני
פייגל?! וויי איז מיר, וואו איז דאס קינד?

(אלע קוקן זיך ארום צעשראקן.)

בעני לייב: איך ווייס נישט פאר וואס און פאר ווען עס קומט
מיר צו שלאגן...

מאיר פייוול: זי איז דאך נאר וואס געווען.

ציפע חנה: זעט, זי איז דאך אויפן אויוון... שטיי אויף,
פייגעלע... קום אראפ פון אויוון. זע, וואס מיר האבן.

חיים דוד: איידער אזעלכע קינדער, איז שוין בעסער גאר-
נישט.

ציפע חנה: קריך אראפ פון אויוון; וועסטו זען וויפל רענד-
לעך מיר האבן...

כאשע דאבע: זע נאר, פונקט ווי א שטיין וואלט זי איינגע-
שלאפן. קום אראפ, קינד מיינס, קום אראפ...

מאיר פייוול (צו חיים דוד): דו, קינד מיינס, זינדיקסט; א
מענטש באדארף זיך צופרידן.

חיים דוד: און איך בין נישט צופרידן. איך האב קינדער
העלצער און בין נישט צופרידן. איך וועל זיי פון שטוב ארויסיאגן!

כאשע דאבע (וועקט העני פייגעלען): קינד מיינס, קום אראפ
פון אויוון...

חיים דוד: העלפט מיר עס אריינשיטן צוריק אין זעקל אריין.
אימעצער קען נאך אריינקומען... גיי ארויס, בעני לייב, און זע,
אויב אימעצער גייט נישט אהער, און איר העלפט מיר עס צוריק אין
זעקל אריינשיטן.

מיט ציטערנדע הענט הייבט ער אָן צו שיטן פון די פאַרשיידענע
כלים די רענדלעך צוריק אין זאַק אַרײַן).

כאַשע דאַכע (וועקט העני פייגלען אויפן אויוון): **וואָס איז מיט
דעם קינד היינט?**

בעני לייב (גייט אַרויס אויף דער גאַס).

חיים דוד: קומט בעסער אַהער! גאַלד וואַלגערט זיך אויף דער
ערד. אימעצער קען אַריינקומען, זענען מיר פאַרפאַלענע.

(כאַשע דאַבע און ציפע חנה נעמען אַראָפּ פון אויוון העני פייג-
לען).

מאיר פיוול (לייגט די קענדלעך אין זאַק אַרײַן און זינגט),
אליהו הנביא, אליהו התשבי... אליהו הגלעדי... **כי, כי, כא...**

בעני לייב (קומט אַרײַן): **דאַכט זיך, אימעצער גייט אַהער!**

חיים דוד: פאַרשפאַרט די טיר און לעשט אויס די ליכט!

(ער שפּרינגט אויף פון אַרט און לעשט אויס די ליכט).

מאיר פיוול: **ווער גייט, האָ?**

ציפע חנה: איך הער ווי עס סקריפעט דער שניי... אימעצער
גייט אַהער...

חיים דוד: שאַ שווייגט... פאַרשפאַרט די טיר...

כאַשע דאַכע (וועקט העני פייגלען): **שטיי אויף, קינד מיינס...**
שטיי אויף, קינד מיינס...

חיים דוד: איר וועט שווייגן צי ניין!... וואָרן איך...

מאיר פיוול: **ששש...**

(אַלע שווייגן מיט אַן איינגעהאַלטענעם אַטעם)

בעני לייב: איך הער קיינעם נישט.

ציפע חנה: איך הער אויך קיינעם נישט. קום, בעני, לאַמיר
אַרויסגיין אויף דער גאַס.

כאַשע דאַכע: זיצט אין שטוב. מען טאַר איצטער נישט
אַרויסגיין... שטיי אויף, העני פייגל... שטיי אויף, קינד מיינס...

חיים דוד: קיינער גייט נישט? איר הערט נישט?

בעני לייב: ס'האַט זיך מיר אפשר נאָר אויסגעדאַכט.

כאַשע דאָבע: גאַט מיין גאַט, וואָס איז מיט איר? שטיי אויף! ...

ציפע חנה: לאַז, איך וועל איר געבן אַ קניפּ.
העני פייגל (לאַכט זיך פּאַנאַנדער אויפן הויכן קול).
חיים דוד: פאַרשטאַפט איר ס'מױל, זאָל זי נישט לאַכן אַזוי הויך.

כאַשע דאָבע: שמע ישראל! וואָס איז מיט דיר, מיין קינד?
ציפע חנה: כװעל איר געבן נאָך אַ קניפּ, וועט זי שוין באַלד אָנהייבן צו וויינען ...

העני פייגל (לאַכט אויפן הויכן קול).
כאַשע דאָבע: צינדט אָן ליכט, וואָרעם כ׳האַב מורא צו זיצן אין דער פינצטער.

חיים דוד: שטילער זאָל זיין. איך וועל זי באַלד דערשטיקן דאָרט טאָמער הערט זי נישט אויף צו לאַכן.

כאַשע דאָבע: כ׳בעט אייך, קינדער, צינדט אָן אַ ליכט. מען הערט דאָך קיינעם נישט. מען זעט דאָך קיינעם נישט.
בעני לייב: כ׳האַב פאַר קיינעם קיין מורא נישט ... לאַמיר זען, וואָס זי לאַכט אַזוי ...

(מאַכט ליכטיק מיט אַ מאַל).

חיים דוד: פון זינען קען מען אַראָפּ. וואָס איז דאָס? ... וואו ס'געלד ... וואו ס'גאַלד? ס'אי דאָך ...

(ער נעמט אָן אַ הויפּן רענדלעך. עס לאַזט זיך גאָר אויס, אַז שוואַרצע שערבלעך ליגן אין די כלים ... ער נעמט אָן אַ הויפּן פון זאָק — דאָס אייגענטע).

מאיר פייוויל: כ׳, כ׳, כ׳, כ׳ שערבלעך ...

(אַלע קוקן צו דעם ערשטוינט).

העני פייגל (קומט אויף. קראַצט זיך אין קאַפּ): אוי, האָט זיך מיר געחלומט, אַז די קאַץ האָט קעצעלעך געהאַט, און די קליינע קע-צעלעך האָבן נאָך קעצעלעך געהאַט. אַ פולע שטוב איז געוואָרן מיט קליינע קעצעלעך.

(לאַכט).

חיים דוד (זוכט נערוועז צווישן די שנערבלעך, אפער וועט ער
כאַטש נאָך איין רענדל געפינען. ניטאָ.)
מאיר פיינול: **כי, כי, כאַ.** מען קען די שערבלעך אויף דרויסן
אַרויסשיטן.
כאַשע דאַכע: **אויסגעגאַסן דעם וויין, האַט מען גאַטס חסד
אַרויסגעגאַסן...**
חיים דוד (קוקט אין די ליידיקע פליס. קראַצט זיך אין קאַפּ און
רעדט קיין וואַרט.)
העני פייגל (האַלט זיך אַזש ביים בויך לאַכנדיק.)

.1914

אין דער פינצטער

פ ע ר ז א נ ע ן :

פיווע, א גאס-מענטש.

פעשקע, זיין טאכטער.

פייגע, פיוועס מוטער, בלינד.

אברמל, א יונגער קוימען-קערער.

בייניש, אן אלטער טרעגער.

ווינטער־אונט. ביי פייווען : צוויי שמאל־לאנגע חדריםלעך אין אַ טיפן קעלער. ווען עס ווערט ליכטיק זעט מען אין פאָדער־גרונד־צימער, רעכטס, אַ באַק־אויפן און אַ קיך. אויף דער ערד טעפלעך שוואַרצע. פענצטער, טיף אין דער וואַנט פאַר־גראַבן. שטיקלעך צעבראַכענע מעבל. אין הינטער־גרונט אַ צווייטער צימער. פון אַן אייזערנעם אייוועלע ציען זיך שוואַרצע רערן ביז צום קוימען אין דעם פאָדערשטן צימער. פון צווייטן צימער הייבט זיך אַן צו הערן דער אַלטער פייגעס טריט באַ־גלייט מיט קרעכצן און זיפצן.

פייגע (טאַפּט און זוכט) : אַרויס, ווייזט אויס, פון שטוב. נאָר אַנטדערעמלט געוואָרן און דאָס איז שוין אַרויס... קאַלט דער אויוון. נישט דערלעבט זיך אַנצואוואַרעמען... פינצטער. נישט צו מערקן, מ'זאַל וואָס ברענען. (פלאַנטערט זיך אַרום אין דער פינצטער.) פעשקע! האָ? ... אַרויס. האָט זי נישט געלאָזט אָפן די טיר? ס'אַ לעבן, ס'אַ לעבן! היר־היר... אַבי נישט אין גאַנצן אין דער ערד. (די טיר עפנט זיך, עמיצער קומט אַרײַן.) ווער גייט? האָ, ווער גייט? ביי־ניש?

בייניש: גוט נ'אָונט! דאָס בין איך.

פייגע: בייניש?

בייניש: איך בין עס. גאָר אין דער פינצטער?

פייגע: באַדאַרף איך דען ליכט? איך זוך, פעשקע איז נאָר וואָס געווען אין שטוב. אַנטדערעמלט געוואָרן. שטאַרק פינצטער, וואָס?

בייניש: שטאַרק פינצטער. ס'אי ביי איך קאַלט. געמיינט די ביינער אַביסל אַנוואַרעמען.

פייגע: אַ שטאַרקע קעלט. וואָס זאָגסטו?

בייניש: אַ מוראדיקע קעלט: גאַר נישט איינצושטיין.
פייגע: פאַרדינט וואָס?
בייניש: אַפילו דעם שטריק פון זיך נישט אָפגעבונדן... קאַלט.
מסתמא נישט געהיצט היינט?
פייגע: געהיצט, ווי דען?
בייניש: מיט שפענער מסתמא?
פייגע: מיט גראַבע שייטער האַלץ. אַליין זיי מיט מיינע הענט
געזען.

בייניש: גאַר אַ מוראדיקער פראַסט!
פייגע: איז נישט פינצטער?
בייניש: פינצטער, חושך!
פייגע: דאָרט אויפן טיש דאָרף שטיין אַ לאַמפּ.
(זיי גייען ביידע אין צווייטן צימער.)
בייניש: אויפן קויםען?
פייגע: דאָרטן ליגן זיי אַ מאָל... ס'וויל אין שטוב נישט איינ-
זיצן. אפשר שלאָפט זי ערגעץ — זיי מוחל, טו אַ קוק.
בייניש: ווער?

פייגע: פעשקע. זי זיצט אין שטוב. גייט אָן שיד.
בייניש: קיינעם נישט צו זען, פינצטער — אַ טורמע.
פייגע: בין איך, הייסט עס, לאַנג געשלאָפן. ס'שלאָפט זיך שוין.
די ברעמען לאָזן זיך אַראָפּ באַצייטן. נישט געפונען?
בייניש: כ'זויס נישט, וואו צו זוכן. אַ מוראדיקער פראַסט
געווען. אַז זי פאַרדינט נישט, כאַפט שוין גאַר פאַרן האַרצן.
פייגע: נישטאָ. קען אין שטוב נישט זיצן. ביי טאַג איז דאָ
געווען ווער אין שטוב. מען האָט זיך געשושקעט... זאל עס אברהמטיק
זיין? נישט צו דערגיין געווען.

בייניש: איי, וואָלט איך ביי איר דערגאַנגען! וואָס זאַגט פיי-
ווע? און די שטריק? וואָס זשאַלעוועט מען די שטריק?
פייגע: אויף אַ יונג לייב די שטריק איינדריייען, טוט וויי. צו
יונג איר לייב פאַר שטריק. ס'וויל דעם יאָך אויף זיך נישט שלעפן.

זאל איך איר דעם יאך אנהענגען? נישט צו זען, וואָס אויף דער וויסער וועלט טוט זיך. באַלד דרייסיק יאָר. אפשר זעט שוין אַפילו די גאַס גאָר אַנדערש אויס...

בייניש: אַבער ווי לאַזט עס אַ מויד די באַבען אין דער פינצטער? פייווען דאַרף מען אַביסל אונטערטרייבן. כיוועל אים באַרגן מיין שטריק.

פייגע: ער האָט זיין אייגענע שטריק. הור-הור... אַט אַזוי זיצט מען אין דער פינצטער. בלינד און עס גלוסט זיך, פייער זאל ברענען. הור-הור, עלטערע קינדער שלאָגן; ס'הייסט זיך אַליין מיט די פויסטן. געקענט אַ מאַמען, האָט אַנגעהויבן שלאָגן אירע קינדער נאָך אין די געדערעם. זיך איבערן בויך מיט די פויסטן. דאָס ביטער לעבן נישט פאַרטראָגן. דער מאַן האָט גענאָגט. נישט געווען, צו וועמען אויס-צולאָזן דעם פעס... אַ גאַל פלאַצט. וואָס איז אַ קינד שולדיק? אַ יונג קינד? ס'וויל שטיפן, ס'וויל זיך קערן קאַזאַלקעס.

בייניש: איי, וואָלט איך פאַר דעם מיטן שטריק פאַסן גע-ריסן!

פייגע: און ווער האָט פייווען דאָס לייב געריסן? אַ שטיפער געבוירן געוואָרן, נאָך ווי אַ שטיפער! אַ שווער טראָגן געהאַט מיט אים. געוואָלט פאַר דער צייט פון די געדערעם אַרויסשפרינגען. אויפן קאַפּ זיך געשטעלט און מיט די פיסלעך אין האַרצן געטראַסקעט. גאָר אַ שווער טראָגן! געבוירן געוואָרן — און מיט זיך דעם יאָך מיט-געשלעפט. אין מיינע געדערעם אַליין דעם יאָך געכאוועט.

(אין צווייטן צימער ווערט מיט אַמאַל ליכטיק.)

פעשקע (קומט מיט אַן אַנגעצונדענער שוועבעלע.)

בייניש: גאָר! דאָ איז זי, גאָר ניט געוואוסט.

פעשקע: באַווייזט מיר נאָר, בייניש, אייער שטריק, אין וויפל איז זי געדרייט? איר ווילט באַרגן דעם טאַטן אייער שטריק — איר קענט דאָך אים אַפילו פון זיך ניט אַפּבינדן.

פייגע: כ'האַב געמיינט, ביסט ערגעץ וואו געגאַנגען. מאַך פייער, מיין קינד.

פעשקע: וואוהין זאל איך גיין באַרוועס אין אַ פראַסט?

בייניש: אונטערן טיש האָט זי זיך באַהאַלטן מסתמא. אומעטום

געזוכט. הא—הא—הא, אלץ האט זי געהערט. אבי אן אמת גערעדט.
דער טאטע זשאלעוועט אביסל.

פעשקע: ער זשאלעוועט, ער זשאלעוועט.

בייניש: איז ער א נאר. קינדער מוז מען שלאגן. נאר גע-
פאסעוועט אויפן הוילן לייב.

פעשקע: ווי גוט איז איך, בייניש!

בייניש: נו, נו, איך האב חוזק געמאכט. גלייב מיר, איך האב
חוזק געמאכט.

פייגע: האסט גאר נישט חוזק געמאכט, בייניש, ס'רעדט זיך
א מאל ארויס און מען מיינט אליין, אז דאס איז א נארישקייט.

בייניש: אויף א טאטן דארף מען זיך נישט אנלייגן, א טאטע
דארף שלאגן, אז א קינד לייגט זיך אן אויף זיינע פלייצעס.

פעשקע: כ'וויס נישט, מיינט איר, אז איר האט גערעדט מיטן
טאטן? בייניש מיינט, אז מיט זיינע שטריק וועט ער קענען העלפן
דעם טאטן מיך צובינדן.

פייגע: צינד בעסער אן א ליכט.

פעשקע: כ'קען איז דער פינצטער אויך זיצן. (זי צינדט אן א
שוועבעלע.) איר וואלט האבן אייגענע קינדער, וואלט איר שוין גאר
אנדערש גערעדט. איז אין פעס און וויסט אפילו ניט, וואס א קינד
איז.

בייניש: איך וואלט זיי נישט געשאנעוועט. פאר צינדן שווע-
בעלעך אומזיסט, וואלט איך די פינגער געבראכן... איך לאך,
נאר!

פעשקע: ס'איז מיר אלץ איינס: יא געלאכט, נישט געלאכט.
מיינע קליידער זענען אויפן וואנט צעפוילט געווארן פון שימל. ווי לאנג
נאך וועל איך דא זיצן? ביז מיינע זייטן וועלן אנהייבן צו פוילן?
לעבעדיקערהייט פוילן וויל איך נישט, און — כ'וועל נישט!
(זי רייבט אן א שוועבעלע.)

פייגע: נישט צינד אומזיסט, נישט צינד... איז עס יונג, איז
עס אן שכל; ס'וויל קלוג זיין. נאריש קינד! וואו מען ווערט געבוירן
דארט ווערט מען פארלוירן. אין קעלער האט דיך דין מאמע גע-
בוירן. וואס, נישט? נאך נאסער ווי אין דעם געווען. די ווענט מיט

שימל באדעקט. פארן בעט מיט זעק פארהאנגען. די זעק צופוילט געווארן. דו האסט געלאכט, געקלאפט מיט די פיסלעך און געלאכט. אנדערע קינדער הייבן גאר פרי אָן צו לאַכן; אויף דער אנדערער וואָך; נאָך גאר אין קינד־בעט... הויבט עס נאָר אָן צו רעדן, לאַכט עס שוין נישט מער, וויינט עס...

פעשקע: איך וועל איצטער מער נישט וויינען... וויינען — מער נישט!

בייניש: וועסט נאָך וויינען אין די פויסטן; באַגראַבן דעם קאַפּ אין קישן און וויינען... ביי מיר איז וואַרעמער — אַ גוטע נאַכט!

(גייט אַרויס.)

פעשקע: ער האָט אַפילו קיין שכל נישט אַ געלעכטער צו מאַכן. בונטעוועט דעם טאַטן.

פייגע: דער טאַטע איז איצטער אויך נישט שלעכט. צרות, מיין קינד, מאַכן שלעכט. מען ווערט ביז אויף זיך אַליין — שילט מען זיך אַליין. אַ קינד איז דען נישט אַ שטיק פונם אייגן לייב?

פעשקע: ער קען דאָך נישט זען אַפילו, אַז איך הייב אויף דעם קאַפּ.

פייגע: אַז זיין קאַפּ, מיין קינד, ליגט אים צען אַיילן אין דער ערד. צי לאַכט ער אַמאָל, — כ׳הער נישט. קיין מאָל נישט. צרות נאָגן. מען לעבט אין קבר. דוכט זיך, כ׳זע נישט, אין די אויגן פינצטער; איז דען אַ חילוק וואו כ׳זיך, אויבן, צי אונטן? אַלץ איינס, דוכט זיך — ניין! אָבער ניין, שפיר איך מיט מיינע בלינדע אויגן, אַז כ׳ליג אין גרוב. קענסט זיך נישט אויפהייבן, וואָס קומט פון דעם אַרויס?... הוה-הוה — ביסט גערעכט, מיין קינד, ביסט גערעכט. מיט מיינע בלינדע אויגן שפיר איך, אַז דו ביסט גערעכט; כ׳וועל דיך מיט מיינע הענט באַשירמען. דער טאַטע וועט דיך נישט טשעפען. כ׳וועל אים נישט לאָזן שלאָגן. כ׳וועל אים זאָגן —

פעשקע: וואָס האַסטו דען אים צו זאָגן? כ׳ווייס נישט, צי ער שלאָגט מיך פאַר ליבשאַפט, צי פאַר יסורים.

פייגע: כ׳וועל אים זאָגן, מיין קינד, אַן עלטער קינד באַדאַרף מען שאַנעווען, מען דאַרף פאַר דעם דרך ארץ האָבן. ער קען נישט זען, מיין לעבן, אַז דו גייסט אום לידיק. אַ מענטש, אַז ער טרינקט

זיך, אפילו אַ שטרױעלע איז אים שווער אויף זיך צו האַלטן. וואו
ביסטו, מיין קינד?

פעשקע: אַט בין איד.

(זי צינדט אָן אַ שוועבעלע.)

פייגע: אַז דו מאַכסט פייער, דוכט זיך מיר, אַז איד זע דעם
גאַנצן קעלער.

פעשקע: זעסט נישט, באַבע; אַז קיינער פון אונדזערע זעט
אים נישט.

(ס'ווערט ווידער פינצטער.)

פייגע: אַט, זעסטו, האָב איד געמערקט, אַז עס איז ווידער
פינצטער געוואָרן.

פעשקע: כ'וועל דיר מאַכן באַלד ווידער ליכטיק.

(רייבט אַ שוועבעלע.)

פייגע: אַ שאַד, אַ שאַד. געוויס מערק איד. אַלץ מערק איד.
אפילו דיד מערק איד אויך. (אין אַ ווילע אַרום.) די שטוב לידיק.
כאַטש וואַרעמע וואַסער; ער וועט קומען פון גאַס אַ צעפּראַענער...

פעשקע: וואָס וועט פונם ביסל וואַסער אַרויסקומען? זאָל שוין
זיין, וואָס עס וויל. איד האָב נישט געקענט. באַבע, איד האָב מער
נישט געקענט! פון הונגער שטאַרבן, אַבי נישט לעבעדיק פאַרפּוילט
ווערן. אַך, באַבע, באַבע, באַבע!

(זי וואַרפט זיך צו דער אַלטער אויפן האַלד.)

פייגע: דו ביסט שוין אַזוי לאַנג פון פאַבריק און דער טוטון האַט
נאָך נישט אויסגעוועבט.

פעשקע: די ביטערניש וועט זיך שוין הערן פון מיר, צייט איד
וועל לעבן. זאָג מיר, באַבע, פאַרוואָס איז אַזאַ יונג-בלוט, ווי איד,
אַזוי אומעטיק?... באַבע, מיר איז אומעטיק, מיך דריקט! כ'וועל
אפשר אויסגיין פאַר אומעט? זאָל דער טאַטע קומען און מיר
דאָס לייב מיט אַ שטריק צעפּאַסעווען, וועט מיר אפשר גרינגער
ווערן.

פייגע: ביסטו, מיין קינד, זיבעצן יאָר אַלט — און איד זיבעציק.
שווער איז צו פאַרמאַכן די אויגן. פאַרמאַכט מען זיי שוין יאָ — פאַלט

פון האַרצן אַ שטיין אַראָפּ. דיר איז אומעטיק, און מיר איז פינצטער.

פעשקע: מיינסט, באַבע, כ'פּויל זיך צו אַרבעטן. כ'בין נישט פּויל, באַבע! אַלץ אין דער וועלט וואַלט איך געטאָן, אַבי מיר זאָל גרינגער ווערן.

פייגע: מאַך זיך, מיין קינד, אַ וועג, ווי אזוי פון דאַנען אַרויס-צוגיין. כ'האָב פּריער געזינדיקט. מיר האָט זיך געדוכט, מען רעדט, מען שושקעט זיך... מסתמא אברהמטיק געווען. אפשר וועט ער דיך פון דאַנען אַרויספירן. כ'האָב פאַר ביינישן גערעדט, כ'האָב עס נישט געטאַרט...

פעשקע: אַך, באַבע! ווען דו זאָלסט וויסן, ווי אַט דאָ קלעמט מיר; עס רייסט מיר מיט אייזערנע קאַמען. דאָס גאַנצע לייב ווערט מיר קאַלט און ווידער הייס. אין די אויגן ווערט מיטאַמאַל נאָך פינצ-טערער, ווי דיר איז... די מאַמע פלעגט מיך פאַר די האַר רייסן. איך בין קליין געווען. כ'האָב נישט פאַרשטאַנען, פאַרוואָס, און זי האָט מיך פאַר די האַר געריסן. זאָג, צי איז איר דען גרינגער געוואָרן, אָו מיר האָט וויי געטאַן?

פייגע: זי האָט זיך אַליין ס'האַרץ געריסן. כ'ווייס, מיין קינד, ווי זי האָט דיך ליב געהאַט, נאָר די יסורים. דיין מאַמע איז פון הונגער געשטאַרבן. דיך האָט זי מיט קאַרטאַפּל געקאַרמעט, און אַליין די שפייעכץ געשלונגען, די טרערן געשלונגען... (שווייגט אַ ווילע). באַלד וועט דער טאַטע קומען הונגעריק און דו האָסט פאַר אים גאַרנישט צוגעגרייט, מיט וואָס זיך צו קוויקן, וועט ער באַלד זיין אין פעס... אַ מאַמע קען אַלץ, אַ טאַטע — נישט. אַ מאַמע קען פאַר דער צייט אין דער ערד אַריין גיין — אַפילו לעבעדיקערהייט, און ווען דיין מאַמע האָט געוויינט איבער דיר, ווען דו האָסט, נישט היינט געדאַכט, געפאַקט און געמאַזלט און ווען די צרה האָט זיך אין האַלדז אַריינגעקליבן, האָסטו שוין נישט געהערט... דאָס, מיין קינד, האָב איך געהערט... מיט מיינע בלינדע אויגן, און מייך לייב האָט געברענגט; טרערן האָבן געשרפעט. אַ בלינדער קען נישט וויינען. ניין, ער קען נישט. איז דען דיין מאַמע מיין טאַכטער נישט געווען?... איין שטיק ליכט, און מיט מיינע בלינדע אויגן האָב איך געשפּירט, ווי עס גייט איין, גייט אויס ווי אַ ליכט... הוה-הוה-

הו — דיר איז אומעטיק, פארוואס דען נישט? איך זע נישט. וואָלט זיך מיר מיינע אויגן געעפנט — ווי אַ קליין קינד וואָלט איך גע-
 כליפעט. כ'וואָלט דיין טאַטן דערזען — און נישט דערקענט. דער
 פנים מוז זיין פאַרענדערט... אַז מען שלאָגט אַן עלטער קינד, באַ-
 דאַרף שוין דער פנים זיין שוואַרץ פאַר יסורים. אַז מען רייסט
 אַ בתיחידה פאַר די האַר. מיין קינד, פאַר יסורים טוט ער
 דאָס.

(שטיל.)

פעשקע: כ'בין איך פאַבריק געגאַנגען און געפּוילט אין דער
 ביטערניש, און פון אַלע זייטן זיצן: פאַרגעלטע, פאַרגרינטע פּנימער
 און שוויגן; שוויגן און פּוילן. און איך שוויג אויך. און אין מיר
 רייסט, עס ווערט אומעטיק. אוי, ווי אומעטיק! אַז אַ ליכט גייט אויס
 און שמעלצט זיך. און אַז מענטשן שמעלצן זיך, גייען אויס; בייגן זיך
 און פאַלן אין גאַנצן אום — פאַלט אַן אימה אָן. זאָג, זיך, פּלאַצט דאָס
 האַרץ. ס'איז אויף מיר אַ פּחד אַנגעפאַלן. באַבע! באַבע! צי בין
 איך אומגערעכט, אַז איך אַנטלויף פון פייער, איך זאָל זיך ווי אַ
 ליכט נישט צעשמעלצן? ... אַז איך זע, ווי אַ פנים ווערט געל, ווי
 אַ בלעטל אין אַסיען, האָב איך מורא. ווערט מיר ביז צום שטאַרבן.
 מיר דאַכט, אַז מיט איינמאַל איז מיין פנים צעקנייטשט געוואָרן. און
 די אויגן... אוי, באַבע, כ'האַב עס גאַר מורא אַרויסצורעדן פון מיין
 מויל. און דאָ איז נאָך ערגער... זאָג, באַבע, צי פּילסטו גאַרנישט,
 זיצנדיק אין קעלער, אַז דער גרויסער מויער ליגט אויף דיר, אויפן
 קאַפּ, ליגט און דריקט דעם שאַרבן מיטן מאַרץ אינאיינעם?

פּייגע (קוטשט פעשקען): אַך, די יוגנט! ווי עס פּילט, ווי עס
 שפּירט דעם ווייטיק! בין איך יונג געווען, מיין קינד, מיט אויגן, אין
 דייע יאָרן, האָט מיין לייב אַלץ געשפּירט. ווי האָט געטאַן — אומדער-
 באַרעמדיקע יסורים, מען האָט מיר מיינע גלידער געבאַרען. כ'האַב
 די ליפּן פאַרביסן — ביז בלוט, פאַר יסורים פאַרביסן און געשוויגן.
 כוח איז געווען מער, צום שוויגן — גבורה געווען. די גבורה איז ביי
 היינטיקע קינדער נישטאָ... הוהוהוה — יסורים, יסורים און קיין
 גבורה איז נישטאָ.

אברהמטיק (קומט אַרײַן): גאַר אין דער פינצטער זיצט איר.
 איז ווער דאָ?

פעשקע: קום אהער, אברהמטישק.

פייגע: מיר האָבן זיך פאַררעדט און קיין פייער נישט אָנגע-
צונדן.

אברהמטישק: אין דער פינצטער זעט מען נישט, ווי מיין פנים
איז אין סאָזשע פאַרשמירט.

פעשקע: ס'איז קאַלט אויף דער גאַס?

אברהמטישק: אַ פראַסט אַ שטאַרקער. שטייענדיק אין דער הינד
אויף די קווימענס, איז נאָך קעלטער. דער ווינט בלאָזט פון אַלע
זייטן.

פעשקע: מען קען נאָך אַמאַל פון אויבן אַראַפּפּאַלן אויך. דער
ווינט קען אַ טרייב טאַן.

פייגע: אויפן גלייכן וועג ווערט מען נאָך גיכער געשטראַפּט.

אברהמטישק: ס'איז גוט צו שטיין אויפן שפיץ דאָך און קוקן
אין גאַס אַראַפּ, זען, ווי די מענטשן קנורן זיך. זיי דרייען זיך אין
אין דרייען און לויפן פונקט, ווי עמיצער וואָלט זיי מיט אַ לאַנגער
בייטש טרייבן.

פעשקע: אַט צינד אַן דאָס לעמפל. אויפן טיש שטייט עס. מיר
איז קאַלט אין די פיס, כ'גיי באַרוועס.

אברהמטישק (ער צינדט אַן אַ קליין לעמפל און לאָזט עס שטיין אויפן
טיש). דעם קעלער הילן שאַטנס איין.

פייגע: שוין ליכטיק?

אברהמטישק: וואָס האָט איר זיך אַזוי איינגעקנורעט אינאיינעם?
פעשקע (באַפרייט זיך פון דער אַלטער; איר געזיכט איז בלאַס
אַן אַ שפור פון פריילעכקייט): מיר האָבן זיך געוואַרעמט. אוי, ביסטו
שוואַרץ! וואָס אַפּ דעם פנים ביי אונדז.

(זי דריקט זיין האַנט).

אברהמטישק (ער קוקט זי אַ צייט אַן אין די אויגן. וואָשט זיך).

פייגע: פונדעסטוועגן, מיין קינד, מאַך פייער. אפשר וועט ער
וואָס ברענגען פון גאַס, וועט מען פאַרקאַכן.

אברהמטישק: נו, איצטער בין איך שוין ווייס?

פעשקע: ביסט נאָך אַלץ אין סאָזשע פאַרשמירט.

(זי פאלט אים אויפן האלדז. אַ ווילע שטייל.)

פייגע : מאַכסטו פייער ?

פעשקע (סודעט אים וואָס אויפן אויער. זי קוקט אויף דער אַלטער, רעדט הויך): איז אַ שטאַרקער פּראָסט, זאַגסטו ?

אברהמטישק : אַ פּראָסט און אַ ווינט.

פייגע : שטעלסטו וואָס צום פייער. דער טאַטע וועט קומען. זאַל ער נישט זיין אין פעס.

פעשקע (זי זאָגט אברהמטישקן וואָס. ער ציטערט אויף, זי באַפרייט זיך פון אים און בלייבט שטיין צעשטרויט): אַ לידיקע שטוב, אַ לידיקע שטוב...

אברהמטישק (ער גייט צו צו פעשקע, נעמט איר האַנט).

פייגע : אברהמטישק איז שוין אַוועקגעאַנגען ?

אברהמטישק : איך בין דאָ.

(ער רעדט איר וואָס אויפן אויער.)

פעשקע (שאַקלט מיטן קאַפּ, ווי אַ צייכן אויף ניין. רעדט הויך אויף דער אַלטערס זייט): ווי ליכט האָבן זיי זיך געשמאַלצן אַנטקעגן פייער, און פון טאָג צו טאָג איינגעאַנגען... כ'האַב נישט געוואָלט פאַר דער צייט אין דער ערד אַריין גיין. מיין יונג בלוט וויל נאָך לעבן, מיין יונג האַרץ וויל נאָך אויפבליען. בין איך אויפגעשטאַנגען פון שלאָף און דערזען, אַז מיינע קליידער זענען צעפוילט געוואָרן, אויפן וואַנט הענגענדיק.

(זי באַגראַבט איר קאַפּ אויף זיין ברוסט, און איר קערפער ציטערט

פון געוויין.)

פייגע : קינדער, דער טאַטע וועט קומען.

פעשקע : איידער דאָס אויג זאַל נאָך דער צייט אָנהייבן צו זען אַלץ, וואָס אַרום טוט זיך, איז שוין גלייכער...

פייגע (שלאָגט זי איבער): שילט זיך נישט, מיין קינד! ביסט נאָך יונג. מיר וועט שוין קיינמאַל גוט נישט זיין. כ'האַב נאָר מורא, פייזע וועט קומען.

פעשקע : זאַל ער קומען, זאַל ער קומען, זאַל ער מיין לייב מיט זיינע פיס טרעטן.

אברהמטישק: קיין מענטש אין דער וועלט דארף זיך ניט לאָזן מיט די פיס טרעטן. אפילו קעגן אן אייגענעם טאטן וואָלט איך אויפֿ-געשטאַנען.

פעשקע (דריקט אים צו זיך און קושט אים שטייל): ניין, ניין, ניין. ביסט ניט גערעכט, מיין מאַמע האָט מיך געלאָזן. גאַנץ רואיק איבער-געלאָזן. זי האָט געדאַרפט שוין מיט די שאַרבנס אויף די אויגן פון קבר צוריק אַרויסשפּרינגען און מיך ניט פאַרלאָזן.

(וויינט. בלייבן ביידע געאַרעמט.)

אברהמטישק (וויינט די טרערן).

פּייגע: וויינט נישט, וויינט נישט. מענטשן, וואָס האָבן ליכטיקע אויגן טאָרן נישט וויינען. געזען מאַמעס, די באַקן געל געוואָרן פון צופיל וויינען אין דער יוגנט. געבליבן פלעקן. שוין אויפן גאַנצן לעבן געבליבן...

פעשקע: ביי מיר, באַבע, וועלן קיין געלע פלעקן נישט בלייבן אויף די באַקן...

פּייגע: אברהמטישק! ביסט מפרנס דיין מאַמען. דיין מאַמע האָט זיך ליב, אַז מען האָט אַ מאַמען, וואָס זאָל ליב האָבן, איז שוין גענוג. אַז מען שפּאַרט אַן דעם קאַפּ ביי אַ מאַמען אויפן האַרצן איז שוין גענוג. ביידן ווערט גרינגער. אפילו אין דער ערד ליגנדיק, לידן די מאַמעס, האָבן קיין רו נישט, ס'טוט זיי וויי...

פעשקע (קושט און האַלדזט אברהמטישקן). זי מאַכט אים אַ צייכן, ער זאָל אַוועקגיין. רעדט הויך): דער טאַטע וועט באַלד קומען!

פּייגע: ווער וויינט עס אין דער שטיל? ווער וויינט?

אברהמטישק (ווינקט וואָס צו פעשקען): אַ גוטע נאַכט! כּוועל נאָך היינט אפשר נאָך אַמאָל קומען.

(בלייבט נאָך אַ ווילע ביים טיר.)

פּייגע: גיי געזונט, מיין קינד!

פעשקע (שטייט לעבן אויוון צעטראַגן).

אברהמטישק (גייט אַרויס ניט אַראָפּנעמענדיק די אויגן פון

פעשקען).

(שטייל)

פייגע: הרה-הרה. — די יוגנט, די יוגנט, די שיינע, ליכטיקע יוגנט! (אין אַ ווילע אַרום.) מיין קינד, דו ביסט הונגעריק, מאַך פייער אין אויוון.

פעשקע: ניין, באַבע, איך בין נישט הונגעריק.

פייגע: אין דיין קול ליגט עס, מיין קינד: עס ציטערט.

פעשקע: ניין, באַבע, כ'בין נישט הונגעריק.

פייגע: שיינע, ליכטיקע יוגנט...

(אַ שווערע שטילקייט.)

פיווע (קומט אַרײַן. ער איז אויפגעדרײט פון קעלט. לײגט אויפן טיש אַ קליינעם טײל פון אַ לאַבן שוואַרץ ברויט. דרייט זיך אַרום אין שטוב.)

פייגע: פיווע?

פיווע (שווייגט. ער זעצט זיך ביים טיש אַנגעשפּאַרט דעם קאַפּ אויפן האַנט.)

פעשקע (קוקט אים אָ, שטייענדיק ביים אויוון.)

פייגע (הייבט זיך אויף פון איר אַרט): פיווע, דו ביסט דאָך גע-קומען, האָ? פעשע, דער טאַטע איז געקומען?
פעשקע: יאָ.

פייגע: לייג אָן אַ פייער, פעשע. האַסט וואָס געבראַכט, פיווע? ביסט אַוודאי הונגעריק, זי זיצט אויך אומגעגעסן.

פיווע: ברויט ליגט אויפן טיש.

פייגע: דער ברויט, דער ברויט. איז דען אַ פעולה, אָ דו ביסט... ברויט קען גענוג זיין, אַבער...

פיווע: לאָ, מאַמע, צורו.

פייגע: דער מאַמעס בלינדע אויגן טוען וויי. דער מאַמעס אַלט האַרץ טוט וויי. דאָס יונגע בלוט גיסט זיך; ס'גייט איין.

פעשקע: פאַר מיר דאגה נישט, באַבע.

פייגע: האַסט געבראַכט ברויט, האַסטו — אַ פריילעכן פנים צו אים וואַלסטו געבראַכט. אַ פאַר ווערטער גוט-האַרציקע וואַלסטו געבראַכט. — ברויט אָן דעם — סם איז עס.

פיווע: סם מיר נישט מיין בלוט, מאַמע!

פייגע: עס ליגט דער ברויט אויפן טיש — פארוואס עסט מען אים נישט? (זי גייט צו פייווען און פירט אירע הענט איבער זיינע אַקסל). שווייגסט, פאָר דעם האָב איך שוין גאָר מורא. וואָס שווייגט איר? אַ שטוב מיט מענטשן, און עס איז שטיל... וואו מענטשן זענען, דאָרט איז שווער די שטילקייט צו פאַרטראַגן. מאַך אַ פּריילעכן פנים, זיי נישט מביש דעם ברויט. אַ טיש איז אַ מזבח און דער ברויט — זיין הייליקער קרבן, זיי אים נישט מביש.

פייווע (קוקט אָן די אַלטע מיט אויפגעדרעגטע אויגן).

פייגע: שווייגסטו גאָר; ווייס איך שוין גאָר נישט וואָס צו רעדן צו דיר. ווייס איך שוין גאָר נישט וואָס ביי דיר אויפן האַרצן איז. שרייסטו, ווייס איך; שלאָגסטו, פיל איך; אָבער דיין שווייגן... נאָר אויף דיין קינדס קאָפּ זאָלסטו דיינע יסורים נישט אויסגיסן... ס'איז איר גענוג. פעשקע! וואו ביסטו? אויף מיר גיס דיין צאָרן אויס. דיין ביטער האַרץ, אויף מיר.

פייווע (באַהאַלט זיין קאָפּ אויפן אַרעם).

פייגע: איצטער איז מער ווי שטענדיק פאַרביטערט דיין האַרץ — שוין דיין קינד. זאָל זי גיין איר וועג... פייווע, רעד זיך אויס פאַר מיר. כ'בין דאָך דיינע אַ מאַמע, געדענקסט, דו ביסט אַ קינד געווען, כ'האָב דיך אויף מיין שוים געכאוועט, כ'האָב דיך אין מינע טרערן געבאָדן. האָסט געוויינט און געלאַכט, אַלץ ביי מיר אויפן שוים. רעד איצטער אויך פאַר מיר — כ'וועל נאָך הערן, און אויב איך וועל קענען, וועלן נאָך מינע בלינדע אויגן וויינען.

פייווע (שטעלט זיך פּלוצלונג, שרייט אויס, מיט גרויס שמערצן אויפן געזיכט): **מאָמע! מאָמע!**

פייגע: רעד נאָך, רעד נאָך...

פייווע: נ'ניין, כ'קען נישט...

(ער גייט אַרויס פון שטוב).

פייגע: וואוהין טראַגסטו דיין ביטער האַרץ, מיין קינד?!

(בלייבט שטיין אין מיטן שטוב).

פעשקע (גייט אַרויס אויף דער גאַס און קומט שנעל אַריין צוריק).

פייגע: ווער איז עס?

פעשקע: דאָס בין איך.

(שטיל.)

פעשקע (געפינט אַ שטריק, און ווערנד די אַלטע רעדט, ציט זי אים דורך איבערן רער פון אויוון, לעבן טיר פון צווייטן צימער. זי אַרדנט איין אַ שלייף. די הענט אירע ציטערן.)

פייגע: דער ברויט ליגט אויפן טיש פאַריתומט. אויף אים האָט זיך אויסגעגאַסן דער ים יסורים. ווער קען אים צום מויל נעמען? ווער זאָל אַ מויל עפענען? ... כ'שפיר, ווי דער באלקן בייגט זיך נידעריקער אַראָפּ איבער מיין קאַפּ... וואָס טוסטו, פעשקע?

פעשקע: מיר חלומט, באַבע.

פייגע: וואָס, מיין קינד?

פעשקע: אַז דאָס לעבן ווערט גרינגער און ליכטיקער.

(וואָרפט זיך דער אַלטער אויפן האַלדז.)

פייגע: דו ציטערסט, מיין קינד.

פעשקע (קושט די אַלטע): מיר חלומט זיך, באַבע.

פייגע (קושט פעשקען): וואָס, מיין קינד?

פעשקע: אַז נישט אייביק וועט זיך די יוגנט אַזוי פּלאַגן. (בלייבן

בידע שטיין אַרומגענומען.)

(שטיל.)

פייגע: פאַרוואָס קלאַפט אַזוי שטאַרק דיין האַרץ, מיין קינד? ...

שטאַרק אַבער אומרואיק.

פעשקע: פאַר שמחה, באַבע...

(שטיל.)

פעשקע באַפרייט זיך פון דער אַלטער. זי גייט צו שטיל צום טיש

און הייבט אַן לאַנגזאַם אַראָפּלאַזן דעם פייער פון לאַמפּ, באַמיענדיק זיך.

די אַלטע זאָל ניט מערקן.

פייגע (שטייענדיק אין מיטן שטוב רעדט ווי צו זיך אליין): דאָס

ליכט לעשט זיך... דאָס ליכט לעשט זיך...

1906.

פונקען

אַ פאַר שטריכן

פערזאנען:

פערל

מאמעלע, איר קינד.

גדליה, איר געשמאקטענעם מאנס פאטער.

סענדער, וואוינט די צווייטע טיר, אויף דעם אייגענעם
בוידעם.

מלכה, זיין ווייב.

אַ בוידעם־שטיבל. די סטעליע אין הינטערגרונט צו די פענצטער
אַראָפּגעבויגן. צווישן די פענצטער אַ גיי־מאַשין, איבערגעדעקט.
רעכטס און לינקס געלעגערס. זומער פאַרנאַכט. אויף איין
געלעגער ליגט דער אַלטער גדליה, שלאָפט. קעגנאיבער
אויף אַ געלעגער זיצט פּערל. לעבן איר ליגט איר דריי־
יאַריקער מאָטעלע; זיין קעפל אויף איר שויס. פון איר
אויסגעמאַטערט, אויסגעוויינט געזיכט קוקט אַרויס שיינקייט און
יוגנט. זי ענדיקט פלעכטן אירע לאַנגע גאַלדיק־בלאַנדע האָר.
פון צייט צו צייט בייגט זי זיך איבערן קינד און קושט אים
אויפן קעפעלע. זי רעדט מער פאַר זיך, ווי צום קינד.

קינד מיינס, ליכט מיינס... ווען דער טאַטע דיינער זאָל איצטער
לעבן! קינד מיינס, ליכט מיינס!

(קושט אים לאַנג און שטיל.)

מאַטעלע: דער טאַטע ט'היינט ניש' קומען?

פּערל: גיין, מיין קינד.

מאַטעלע: דו ס'ניש' גיין צו אים?

פּערל: דיין מאַמע דאַרף איר שוועלבעלע היטן. אויף דיין מאַמען
וועט גאָט רחמנות האָבן. צוליב דיר, מיין ליכט, וועט ער דיין מאַמען
אויף דער ערד לאָזן.

מאַטעלע (הייבט זיך אונטער און קושט די מוטער): האָב איך דיך
טאַקע ליב.

פּערל: ווי ט'מען גערופן דיין טאַטן?

מאַטעלע: מיין טאַטן רופט מען עזר.

פערל (וויינט אין דער שטיל): עוזר האָט מען גערופן דיין טאָטן.
איצטער... וואָס איז מיין לעבן ווערט אָן דיר?

מאָטעלע (פאַרדעקט זיין געזיכט): וויינטט אויף מיין פנים, מאָמע.
פערל: קינד מיינס, ליכט מיינס... נו שאַ — דיין מאָמע וועט שוין
מער נישט וויינען. נאַרעלע, דו וויין נישט. דיין מאָמע וועט דאָך פאַר
דיר איר גאַנץ לעבן אָפגעבן. זי וויינט, אַז דער וואָס אין הימל זאָל זי
לעבן איר שוועלבעלע לאָזן.

מאָטעלע: איך נאָר געלאַכט. איך טאַקע נישט געוואָלט וויינען. גיב,
איך דיר קעמען דיין קאַפּ.

פערל: קינד מיינס, ליכט מיינס, ס'איז שוין באַלד נישטאָ וואָס צו
קעמען. אַלץ איז אַוועק מיטן רויך.

מאָטעלע: איך וויל עסן.

פערל: ווילסט עסן?... ווילסט עסן — באַלד וועט די מאָמע
קאָכן פאַר איר קינד צום עסן.

מאָטעלע: וואָס דו קאָכן?

פערל: וואָס איך קאָכן?... קום, מיין קינד, לאַמיר זען, וואָס
איז קופערט איז פאַראַנען... וואָס איך וועל קאָכן, מיין קינד...

(זי עפנט אויף אַ קופערט, וואָס שטייט ניט ווייט פון איר געלעגער.)

מאָטעלע: איך באַלד אַרײַנקריכן אין קופערט, און דו פאַרמאָך.

פערל: זעסט, מיין קינד? ס'איז דיין טאָטנס נייער אַנצוג. קיינמאָל
וועט ער עס שוין נישט אַנטאָן.

מאָטעלע: איך ווערן גרויס, איך אַנטאָן.

פערל: גאָט ווייס, גאָט ווייס. (זי בינדט עס איין אין לײלעך.) פאַר
דעם וועט די מאָמע עסן קריגן פאַר איר קינד. (זי נעמט אַרויס פון
קופערט אַ לאַנגן דאַמען־מאַנטל פון שוואַרצן שטאַף, ניט פאַרענדיקט,
נאָך מיט די ווייסע פאַרסטריגעס.)

מאָטעלע: וואָס אי' דאָס, מאָמע?

פערל: דיין טאָמע פאַר דער מאָמען אַ מאַנטל גענייט אַליין מיט
זיינע הענט שפעט אין דער נאַכט, פון שלאָף געפאַלן, און פאַר דער
מאָמען אַ מאַנטל גענייט. (באַקוקט די ווייסע פאַרסטריגעס.) זיינע גילדערנע
הענט... איצטער פוילן זיי ערגעץ. (זי מעסט אַן דעם מאַנטל, ער גרייכט

ביז צו אירע טריט. זי באַקומט פאַרוויקלט סאַמעט, וואָס איז געווען אויף אַ קראַגן גרייט, און מעסט אָן אויף אירע אַקסלען. נעמט אַרויס פון קופערט שוואַרצע געשטיקטע באַפּוצונג און שפּילעט צו אויף די אַרבל מאַנדזשעטן. זי באַפּוצט מיט אַ טייל פון דעם די ברוסט. אַ וויילע בלייבט זי אַזוי שטיין אין מיטן שטוב. זעסט, מיין קינד? אַזוי האָט געוואַלט דיין טאַטע די מאַמען אויספּוצן און שבת מיט איר גיין שפּאַצירן, און איצטער...

סענדער (קומט אַרײַן).

פּערל (בלייבט אין פאַרלענגנהייט).

מאָטעלע (לויפט אים אַנטקעגן): טאַקע דער טאַטע גענייט.

סענדער: וואָס קוקט איר מיך אָן אַזוי פאַרוואַנדערט? ... ווי איר וואַלט מיך צום ערשטן מאל זען.

פּערל (גייט צום פענצטער, ווענדט אָפּ איר געזיכט. שווייגט).

סענדער (נעמט מאָטעלען אויפן האַנט): דו האָסט עס געמאַכט, דיין מאַמע זאָל וויינען, יונגאַטש איינער?

(ער קושט אים).

מאָטעלע: איך ניש' געמאַכט די מאַמע וויינען.

סענדער: ווער דען?

מאָטעלע: זי וויינט, דער טאַטע געשטאַרבן טאַקע.

סענדער: פּערל...

פּערל: איר האָט נישט געטאַרט קומען אַהער.

סענדער: מיר זענען שכנים. איר וויסט עס. איך וויל אַ לעבעדיקן מענטשן זען, וואָס קומט מיר דערפאַר?

פּערל: און אויף יענער זייט וואַנט... — האָט גאַט אין האַרצן!

סענדער: זעט, וואָס איר מאַכט פון זיך! ווי אַ שאַטן זעט איר דאָך אויס.

פּערל: איך ווייס אַליין נישט, וואָס מיט מיר איז. ערשט איצטער האָב איך דערפּילט, אַז איך בין נאָך עלבדער ווי מאָטעלע. איך בין דאָך נאָך אַפּילו קיין צוויי און צוואַנציק יאָר נישט אַלט.

סענדער: טוט אויס פון זיך דעם מאַנטל. איך וועל אַפּגעבן צו אַ שניידער, ער זאָל עס ענדיקן.

פּערל: גיין, גיין!

סענדער: וואָס האָט איר זיך אַזוי דערשראָקן?
פּערל: צו פּריי. ער שטייט נאָך פאַר מיינע אויגן. צי קאָן איך גאָר
פון אַזעלכעס טראַכטן? איך וועל עס היינט אַוועקטראַגן פאַרזעצן.
סענדער: איר פאַרשטייט...
פּערל: רעדט נישט, רעדט נישט. איך זע אַלץ, וואָס אויף יענער
זייט וואָנט טוט זיך. איר זענט פּריער קיינמאַל אַזוי נישט געקומען.
סענדער: יאָ, טאַקע אמת, אָבער...
פּערל: שווייגט אַ וויילע. מאַכט אויף אַ רגע צו די אויגן, וועט
איר נאָך דאָ הערן זיין קול... דאָ אין שטוב איז נאָך זיין קול געבליבן.
און איר האָט גאָט אין האַרצן! איר האָט אויף אַ רגע פון אייער שוועל
נישט געדאַרפט אַריבערטרעטן.
סענדער: איך בין געקומען אייך זאָגן, אַז איר באַדאַרפט פון דער
שטוב אַרויס. איר זאָלט וואוינען ערגעץ אַנדערש.
פּערל (זי נעמט מאַטעלען אויפן האַנט, ווי זי וואָלט זיך וועלן
באַשיצן).
סענדער: וואָס קוקט איר מיך אַזוי דערשראָקן אַן? איך בין פּריער
צו אייך נישט געגאַנגען, ווייל... אָבער צוליב וואָס זאָל איך עס זאָגן?
איר זענט דאָך קיין קינד נישט...
פּערל: האָט גאָט אין האַרצן! אייער ווייב ליגט אויפן טויטן בעט.
עס קערט זיך מיר דער מוח אין קאַפּ איבער. וואָס ט'איר געטאָן? ווי
ט'איר גאָר מיינן שוועל איבערגעטראַטן?
מאַטעלע (הייבט אָן וויינען ביי דער מוטער אויפן האַנט).
פּערל: איר זעט, ס'קינד פאַרשטייט אויך וואָס איר האָט געטאָן.
סענדער: איך פאַרלאַנג פון אייך גאַרנישט.
פּערל: איך בעט אייך, גייט איצט אַרויס פון דאַנען.
סענדער: איך וועל עס נישט טאָן.
פּערל (פאַרגלירט זיך): קינד קיינס, נעם שטאַרקער אַרום דיין
מאַמען... איך וועל אפשר פון זינען אַראָפּ!
סענדער (גייט צו איר. רעדט מיט אַ ציטערדיקער שטייט): הערט
מיך אויס, איך...
פּערל (אין שרעק): אייער ווייב לעבט נאָך...

סענדער: איר באדארפט עס נישט זאגן. איר ווילט אזוי לעבן,
גלייך ווי איך, פונקט ווי עוזר האט געוואלט לעבן.

פערל: ניין, ניין... ..

סענדער: איר וויסט אליין, אז איך בין אין איר קרענק נישט
שולדיק.

פערל: זי לעבט דאך אבער. און אפשר גייט זי איצטער אויס, און
קיינער שטייט ביי איר בעט נישט... לאַמיר בעסער ביידע צו איר גיין...
איך וועל בעסער צו איר גיין...

סענדער: איר וועט עס נישט טאן, פערל!... איך וויל נישט, איר
זאלט זי זען... ניין, איר וועט נישט גיין. שוין באלד אַ יאָר, אַז איך
שטיי לעבן איר טויטן־בעט. אויף מיר איז אַ שרעק אָנגעפאַלן. איך
ווייס שוין אליין נישט, ווער עס באַדאַרף שטאַרבן, אויף וועמען דער טויט
וואַרט.

פערל: איר האט דאך זי ליב געהאַט.

סענדער: איר וויסט דאך, פערל, אז איך האב זי ווי ס'לעבן ליב
געהאַט. אבער איך קען שוין נישט מער... איך קאן דאך איר געזונט
צוריק נישט אומקערן. אט ווי איר קאנט עוזרן פון דער ערד צוריק נישט
ברענגען אַ לעבעדיקן... וואָס קוקט איר מיך אָן אזוי מיט חשד?...
איך וויל האַרעווען פאַר אַ געזונטן מענטשן. איך פאַרלאַנג פון אייך
גאַרנישט. לאַזט מיר פאַר אייך מיט אייער קינד פראַצעווען... איר
הונגערט דאָ אַלע; איך בין דאָך אַ מענטש מיט אַ האַרץ. ווען איך קאן
מאַכן, איר זאלט נישט הונגערן...

פערל: דאָס וועט נישט זיין, (פאַרדעקט דאָס געזיכט.) איך טאַר
נישט, איך טאַר נישט. איז מיר באַשערט אויסצוגיין מיט מיין קינד פון
הונגער — וועל איך. גייט אַ היים... אייער ווייב איז אליין. (צום קינד,
וואָס איז איינגעשלאָפן אויף איר האַנט.) שלאַפסט און ווילסט גאַר נישט
וויסן, ווי דיין מאַמע פלאַגט זיך. נו, סענדער, איר זענט נאָך אַלץ דאָ?
אויב נישט אויף זיך — טאָ האַט אויף מיר מיט מיין קינד רחמנות.

(לייגט דאָס קינד אויפן בעט.)

סענדער (גייט צו איר, נעמט איר האַנט.)

פערל: טוט עס נישט.

סענדער: מיר זענען דאך דערוואַקסענע מענטשן.

פערל (שאַקלט מיטן קאַפּ אויף ניין).

סענדער: מיר זענען שכנים. אפשר האָט עס באַדאַרפט אַזוי זיין, אפשר איז אונדזער בידנס מול אַזוי געווען, אַז עוזר זאַל שטאַרבן. אַט, טוט אויס דעם מאַנטל מיט די פאַרסטריגעס. רעדט איין וואָרט! איך וויל, אַז איר זאַלט מיר כאַטש איין צייכן געבן, אַז איר וועט וואָרטן אויף מיר. איך וועל מער נישט רעדן פון דעם. איך וויל מער נישט, אַז ווען איך אַרבעט, זאַל איך וויסן, אַז פאַר אַ לעבעדיקן מענטשן טו איך עס. וועל איך פוה האַבן אַזאַ יאָך אויף מיינע פלייצעס צו טראַגן. פערל, איך בעט אייך.

פערל (גייט איבער צום קינד און באַהאַלט לעבן אים איר קאַפּ).

סענדער: איר פאַרשטייט דאָך מיך. איר וויסט אַלץ. און אויב איך באַגיין אַ זינד — וויסט גאָט אין הימל, אַז איך בין נישט שולדיק.

פערל (הייבט אויף איר קאַפּ און קוקט אים שטום אָן).

סענדער (זעצט זיך לעבן איר): איך בין געזונט און שטאַרק. איר זענט געזונט און שיין. אַט באַקוקט מיינע הענט. שטאַרקע הענט, און אַזוי עלנט בין איך. (דורך טרערן.) איך בין עלנט, ווי איר, ווי אייער קינד. האָט אויף אים רחמנות און...

(זיין קאַפּ פאַלט אויף איר ברוסט.)

פערל (הילפלאַז. ווערט זיך ניט. קוקט זיך אַרום פאַרוויינט, ווי פון די שטומע ווענט וואָלט זי הילף זוכן. זי הייבט אָן פלוצלונג וויינען אויפן הויכן קול.)

סענדער: ניין, טוט עס נישט. כ'בעט אייך, פערל, הערט אויף. ס'איז איבער מיינע פוחות.

(ער קושט איר אויפן קאַפּ. זי ווערט זיך ניט.)

פערל (כליפּעט): עלנט און פון גאָט פאַרשאַלטן...

סענדער: ניין, איר זענט ניט פאַרשאַלטן. איך בין עלנט, אַבער ניט איר.

(ער קושט לאַנג אירע הענט. זי ווערט זיך ניט.)

(אין דער צייט הייבן זיך אָן צו הערן שוואַכע טריט הינטער דער טיר. ביידע גלייכן זיך אויס, אויפן בעט זיצנדיק, און קוקן צום טיר, ווי עפעס אומהיימלעכס וואָלטן זיי דערוואָרטן. די טיר עפנט זיך, און

טיבאווירט זיך מלכה. איר יונג פנים איז האַלב טויט. די האַר אין אומאַרדענונג, אַ טוך אויף די אַקסלען, און אויף די פיס שטעקשיך. זי בלייבט אויפן שוועל מיד, אַנגעשפּאַרט אַן ביישטידל. זי קוקט שטום צו אַסענדערן און פּערלען, וועלכע בלייבן אַ ווילע אינגאַנצן ערשטוינט.)
פּערל (לויפט פּלוצלונג צום געלעגער, וואו דער אַלטער גדליה שלאָפט, און הייבט אים אַן וועקן): שטייט אויף, שווער, איך האָב מורא!

גדליה: האַ, וואָס?

מלכה (קוים וואָס זי רעדט): האָב קיין מורא נישט, פּערל...

גדליה (זעצט זיך): וואָס איז דאָ?

פּערל: גאַטעניו, איך האָב מורא! (וועקט מאַטלען.) מאַטעלע, שטיי אויף...

סענדער: מלכה, ווי קומסטו אַהער? ...

מלכה: ביסט נישט שולדיק, פּערל... כּווייס.

סענדער: איך בין שולדיק, איך.

מלכה: דו אויך נישט. איר מעגט, כּווייס, איר ווילט לעבן...

איר מעגט...

גדליה (קריכט אַראָפּ פון געלעגער, רייבט די אויגן): ווער איז עס?

מלכה? ביסט שוין געזונט געוואָרן?

פּערל: זייט מיר מוחל, מלכה. איין גאַט אין הימל ווייסט, אַז איך

בין נישט שולדיק. אַט, זעט, אויף מיר איז דער מאַנטל, וואָס עוזר האָט

נאָך גענייט. מיין האַרץ איז ריין.

מלכה: כּווייס... כּווייס... נישט וויין, כּווייס...

סענדער (גייט צו מלכה). ער נעמט זי אַרום און דריקט איר קאָפּ

צו זיין ברוסט. וויל זי פון שוועל צונעמען.)

מלכה (שטרעקט אויס אירע הענט, ווי זי וואָלט אים וועלן פעסט

אַרומנעמען. אירע פּוּחות פּאַרלאַזן זי אַבער. אירע פיס ברעכן זיך

אונטער, און זי הייבט זיך אַן אַראָפּלאַזן אויף דער ערד.)

סענדער: מלכה...

פּערל (פּאַלט צו אירע פיס): זייט מיר מוחל!... מאַטעלע, קום

צו מיר... האָט רחמנות אויף מיין קינד!

מענדער (לייגט מלכהן אויפן געלעגער).

גדליה (גייט צו, באַטראַכט זי): **איך וועל גיין מענטשן רופן.**

מענדער (נעמט מאַטעלען אויפן האַנט און הייבט אָן וויינען אויפן
הויכן קול).

פערל (גראַבט איין איר קאַפּ אויפן טויטנס געלעגער. איר גאַנצער
קערפער ציטערט פון געוויין).

.1913

קבריס־בלומען

פ ע ר ז א נ ע ן :

אלחנן.

נעמי.

בעלא, עלטערע טאכטער.

רבקה, יינגערע טאכטער.

נחמיה.

אַ גרויסער צימער שיין געמעבלירט. לינקס צוויי פענצטער,
קוקן אַריין אין אַ גאַרטן. לעבן זיי אַ סאַפע. אַנטקעגן אַ טיר
אין אַ צווייטן צימער. פאַרנאַכט.

בעלאַ (ליגט אויף דער סאַפע. קוקט זיך אום יעדער וויילע אומ-
רויאַק.)

נעמי (עפנט די טיר, קומט אַריין.)

בעלאַ (שפרינגט אויף דערשראָקן): ווער איז עס?! דאָס ביסטו
מאַמע?

נעמי: ווידער ביסטו אַליין; וואָס בלייבסטו רק אַליין אין
שטוב? ...

בעלאַ: כ'האַב זיך אַזוי דערשראָקן.

נעמי: אָבער וואָס בלייבסטו רק אַליין? וואו איז רבקה?

בעלאַ: איך בין ניט אַליין; איך בין ניט אַליין. (באַווייזט צו דער
טיר אַנטקעגן.) איך הער זיך צו צו יעדער טריט אין יענעם צימער...
ווען איך הער נאָר זיינע טריט, שפיר איך זיך שוין ניט אַליין.

נעמי (פאַרוואַרט): דער זידע איז דאָרט?

בעלאַ: דער זידע איז דאָרט. איך הער, ווי זיכער און שטאַלץ
איז זיין טריט, ער שפירט גאָר ניט, וואָס אַרום אים איז.

נעמי: טאַכטער מיינע, ניט מאַך מיר גרעסער דעם טרויער מיינעם.
גענוג האָט מיך שוין דער וואָס אין הימל באַשטראַפֿט. איך האָב שוין
ניט קיין טרערן צו באַוויינען דאָס אומגליק.

בעלאַ: וואו איז רבקה? וואָס זעט מען זי ניט דעם גאַנצן טאַג?
זי גייט אום אַליין הינטערן שטאַט. ס'איז שוין באַלד נאַכט — און זי
איז נאָך נישטאַ.

נעמי: פאר איר שרעקט מיר גאר דאס הארץ. ביינאכט האב איך געהערט, ווי זי האט געלאכט פון שלאף — אבער שטארק געלאכט. כ'האב זיך דערשראקן.

בעלא: (קוקט זיך ארום צענטרייט): ביינאכט האט זי געלאכט. זי לאכט שטענדיק. איר פנים לאכט אליין, אירע אויגן לאכן אויך. נעמי: קום, טאכטער מיינע, אין גארטן. וועסט זיך אביסל אפ-פרישן.

בעלא: נחמיה איז גאר היינט ניט געווען? האסט אים גאר ניט ... נחמיה איז ... זעץ זיך נענטער צו מיר, מאמע. כ'האב געמיינט, אז ער וועט קומען. עס שוועבט וואס ארום אין אלע ווינקעלעך. ווען איך גיי ארום, ווען איך ליג און האלט אפילו פעסט פארמאכט די אויגן, זע איך שטענדיק איינס. דער זידע גייט זיכער אום, און נאך אים שפאץ צירט נאך עפעס איינער מיט טויזנטער אויגן, און זיינע גלידער קנאקן א ביין אין א ביין.

נעמי: וואס איז מיט דיר, טאכטער מיינע?! וואס זעסטו?
בעלא: מיר דאכט זיך, אז יעדע נאכט לאזט זיך אראפ א גרויסער, שווארצער פליגל איבער אונדזער שטוב ... איך זע יעדע נאכט ... מאמע! וואו איז מיין שוועסטער? פארוואס האסטו מיין שוועסטער רואיקייט געשיינקט?

נעמי: אונטער איין הארצן האב איך אייך ביידן אויסגעטראגן;
פון איין מילך האט איר ביידע געזויגן ... קום, מיין קינד.

בעלא: איך קען דעם זיידן אליין ניט לאזן.
נעמי: קום מיט מיר.

(גייען ארויס.)

נחמיה (קומט אריין, קלאפט אין טיר אנטקעגן).
אלחנן (עפנט די טיר): ווער קלאפט עס? אף, נחמיה! איר זענט עס. כ'האב שוין היינט געטראכט וועגן אייך. איז גאר קיינער אין שטוב ניט געווען? איך האב געמיינט, אז רבקה איז אין שטוב. כ'האב געמיינט, אז זי שטייט הינטער דער טיר און הערט זיך צו ... אלץ גייט איבער בירושה: קינדווייז פלעג איך האלט האבן שטיין הינטער דער טיר און צוהערן זיך, וואס מען רעדט ... איז גאר קיינער ניטא?

נחמיה: פון ווייטן, דאכט מיר, האָב איך געזען בעלאָן מיט איר מוטער. זיי זענען אין גאָרטן געגאָנגען.

אלחנן: זייער גוט. איך היט זיך פון זיי. ווייבער מאַכן דעם טרויער נאָך גרעסער. זיי האָבן מיר מיין קאָפּ מיט טרערן נאָס גע- מאַכט. — וואו איז רבקה?

נחמיה: איך האָב זי ניט געזען.

אלחנן: דאָס איז נאָך דער איינציקער קוואַל פון אונדזער לעבן. (קלאַפט נחמיה'ן איבערן פלייצע.) נו, דערציילט מיר וואָס!

נחמיה: וואָס קען איך אַזוינס דערציילן, אַז ס'זאָל זיין פאַסנד פאַר אייך?

אלחנן: אַלץ איז פאַסנד פאַר מיר... כ'האָב אַלץ אין מיין לעבן איבערגעלעבט. — נאָר שווער איז צו טראָגן יוגנט אין קבר אַריין... (זעצט זיך אויפן דיוואַן, קלערט אַ וויילע.) יא, איר זענט נאָך יונג — זאָגט מיר, וואָס פילט אַ יונג האַרץ?

נחמיה: עס האַפט, עס לעבט — אויב האַפענונג און לעבן איז אין דעם פאַראַן.

אלחנן: אויב לעבן איז אין דעם פאַראַן, מהוּם... אין מיין שטוב איז געשען, אייגנטלעך, אַ גאַנץ געוויינלעכע זאַך: מיין זון איז ביי מיר געשטאַרבן. ס'האַט געמוזט אַזוי זיין: נאָר הינטער אַרום האַט זיך ווער אין מיין שטוב אַריינגעגנבעט. ניט גאַנץ רואיק איז דאָ אַרום. יא, נחמיה; שווער צו טראָגן מיט זיך סודות אין קבר אַריין.

נחמיה: רבקה איז שוין לאַנג אַוועקגעגאַנגען?

אלחנן: די פעלדער זענען שוין אַפגעשניטן, יא? די גאַרבן אויך אַראַפגעפירט? עס גיסט רעגנס, און די פעלדער מוזן שוין געוויס זיין שוואַרץ. שוואַרץ געוואַרן. געוויס האַט געמוזט בלייבן גאַרבן אונטערן רעגן. שטייען שוואַרץ. וועלן שוין צעפויילט ווערן.

נחמיה: עס גייט נאָר קיין רעגן ניט. היינט איז זייער שיין.

אלחנן: צווישן די שוואַרצע פעלדער קריכן אַרום שוואַרצע קראַען און שרייען.

נחמיה: איך האָב ליב צו זיין אין פעלד אין אַ הייסן זומערטאָג.

די שניטער און שניטערינס קלייבן זיך צונויף אין איין בינטל און זינגען און שטיפן.

אלחנן: ווער קלאפט עס אין מיין וואנט!?! מען קלאפט ... וואָס קוקט איר מיר אַזוי אָן, נחמיה?

נחמיה: איך קוק, ווי עס שפילט נאָך די יוגנט אין אייערע אויגן.

אלחנן (זיין קול ציטערט): שטיל און רואיק בין איך ביי מיין מאַמען אין שויס געזעסן: געלייגט מיין קאַפּ אויף איר ברוסט. פון אַפּענעם פענצטער האָט אַ ווינט געטראָגן און געגלעט מיין געזיכט. יאָ, דאָס האָט דער שטורעם-ווינט זיין יינגערן ברודער, צו מיר גע-שיקט. דאָס האַרץ מיינס האָט געציטערט. שטאַרק געציטערט. יאָ, נחמיה. איך האָב געהערט אַז איר רעכנט אין וועג אַריין זיך לאָזן? נחמיה: ס'זוילט זיך ניט שלאָפן דעם גאַנצן לעבן אויף דעם אָרט, וואו מיין קבר דאַרף זיין. אַ מענטש דאַרף יעדן טאָג אויף דאָס ניי געבוירן ווערן?

אלחנן: אַ שטורעם האָט זיך אין מיין שטוב אַריינגעריסן. ס'ברעכט זיך, ס'ברעכט זיך אַלץ וואָס ס'איז פאַרפלאַנצט געווען... ס'קלייבט זיך ניט אויף אַ רעגן?

נחמיה: די זון שיינט.

אלחנן: וואָס, דו זאָגסט עפעס?

נחמיה: איך זאָג, אַז איר זענט נאָך מונטער און פריש, ווי אין דער יוגנט.

אלחנן: מערקווירדיק! מיינע מיטעלע יאָרן זענען פון מיר אינ-גאַנצן פאַרשוואונדן געוואָרן און קינדערשע נאַרישקייטן שווימען פאַר מיר אַרויס. איך בין קינדווייז אַ בעל-פּחדן געווען. אונדזער שטוב איז אויף אַ הויכן אָרט געשטאַנען, ס'פלעגט זיך זען די גאַנצע געגנט אַרום. דער טייך, וואָס איז ניט ווייט דורכגעגאַנגען, האָט זיך יעדע וועסנע צעגאַסן, און די גאַנצע געגנט איז געשטאַנען אין וואַסער. און שוואַרצע, אַן בלעטער, פלעגן שטיין די ביימער ביז העלפט אין וואַסער, און פאַכען מיט די נאַקעטע צווייגן... האָב איך מורא גע-האַט ביינאַכט אַליין צו שלאָפן. מיר פלעגט זיך אויסדאַכטן, אַז די ביימער הייבן זיך אָן ביינאַכט צו באַוועגן און וואַנדערן אום איבער

די בלאַטעס... ס'ווערט פינצטער. כ'וועל מיינע קינדער גיין
זוכן. קינדער מיינע, קינדער מיינע! וואָס האָט איר מיך איבער-
געלאָזן?

נחמיה: איר זענט ניט אַליין.

אלחנן: כ'האָב זיך גאַר פאַרפּלוידערט. כ'האָב זיך גאַר פאַר-
פּלוידערט. איך וועל גיין צו מיינע קינדער.

(גייט אַרויס פון שטוב)

נחמיה (בלייבט אַליין זיצן אויפן סאַפּע).

רבקה (קומט אַרייַג, וואָרפט זיך נחמיהן אויפן האַלדז): ביסט
דאָ! זאָג, וואָס האָסטו זיך אַזוי געשפּעטיקט? כ'האָב שוין קיין כוח
ניט געהאַט צו וואָרטן אויף דיר. איך וויל לעבן — און דאָ — אמתע
טויט-שרעק. קיינער ניטאָ?

נחמיה: כ'האָב מיטן אַלטן פאַרבראַכט. זיינע אויגן בלאַנדזשען
אַרום דערשראַקן.

רבקה: בעלאַ איז אויך ניטאָ?

נחמיה: ניטאָ.

רבקה: זי ווייס גאַר ניט, אָו דו ביסט דאָ?

נחמיה: זיי מוזן אַלע אין גאַרטן זיין.

רבקה: דער זידע איז אויך ניטאָ?

נחמיה: ניטאָ.

רבקה: און די מוטער?

נחמיה: זי מוז היטן בעלאַן, זי זאָל זיך ניט שרעקן.

רבקה (שייט אויס פון שירץ אַ באַרג פאַרשידענע בלומען): זע,
וואָס בלומען איך האָב געבראַכט! איך בין הינטערן שטאַט געווען.
דאָס האַרץ האָט מיר געזאָגט, אָו דו ביסט שוין דאָ. כ'האָב זיי אַלע
פאַר דיר געריסן, די גאַנצע נאַכט האָב איך ניט געקענט אָן אויג
פאַרמאַכן. כ'האָב זיך קוים ביז פרימאַרגן דערוואָרט, איך זאָל קענען
פאַר דיר פרישע בלומען קלייבן. די מוטער האָט מיך ניט געלאָזט גיין,
איך האָב זיך אַרויסגעגנבעט — זע, ווי שייך דאָס איז!

נחמיה: ווייט, איך וועל דיר זיי אין דיינע לאַקן איינפּלעכטן.

רבקה: כ'האָב מורא פאַר דער שוועסטער. זי וועט זען ביי מיר

בלומען אויפן קאָפּ. זי וועט פאַרשטיי, אַז כ'האַב זיי אויפן בית-
עולם צווישן די קברים געריסן... הערסט, נחמיה, וואָס ביינאַכט
איז געווען? די מאַמע האָט זיך אויך אויפגעכאַפט פון שלאָף. איך
האַב געדערעמלט, נאָר די אויגן זענען ביי מיר געווען אָפּן. אין גאַנצן
אָפּן. און איך הער: עס עפנט זיך די טיר; און דערנאָך שטילע, גאָר
שטילע טריט, קינדערשע טריט. און איך זע, מיין פופע, וואָס כ'פלעג
זיך מיט איר שטענדיק שפילן, גייט אום איבערן שטוב. אַבער אַזוי
שיין! די בלאַנדע לאָקן אירע צעוואַרפן אויפן שטערן. כ'האַב זיך
שטאַרק צעלאַכט, — אַבער שטאַרק געלאַכט!

נחמיה: וואָס האָסטו געלאַכט?

רבקה: ס'האַט ווי אַ קליין מלאכל אויסגעזען. כ'האַב אויסגע-
צויגן די הענט און געוואַלט עס אַ כאַפּ טאָן און אויפן געלעגער אַרויפ-
נעמען. און כ'האַב זיך פאַר מיין אייגענער נאָז געכאַפט, כ'האַב אַזוי
פיל געלאַכט, אַז כ'האַב שוין ניט געקענט אויסהאַלטן, איצטער ביסטו
דאָ — אַט האָסטו דיר!

(שיט אים אַן מיט בלומען.)

נחמיה: וואו האָסטו זיי געריסן?

רבקה: כ'זאָג דאָך דיר, אַז כ'האַב זיי אויפן בית עולם געריסן.
כ'האַב מורא: זיי קענען זיך נאָך אין שטוב דערוויסן, אַז כ'האַב זיי
אויפן בית-עולם געריסן.

נחמיה: גייסט אויך אויפן בית-עולם?

רבקה: נאַרעלע! איך קלייב דאָרט נאָר די בלומען. די שענסטע
בלומען וואָקסן אויפן בית-עולם. זאָג מיר, נחמיה, ווער פאַרזייט עס
דאָרט אַזוי פיל בלומען?

נחמיה: דאָס זענען שיינע געדאַנקען, וואָס מען האָט דאָרט
לעבעדיקערהייט באַגראָבן — איז פון זיי שיינע בלומען אויסגע-
וואָקסן.

רבקה: אַך, ווי וואונדערלעך! כ'האַב עס גאָר קיין מאַל ניט
געוואוסט. (קושט אים.) אַלץ דערציילסטו מיר, אַלץ דערציילסטו
מיר... רויזן רויטע וואָקסן דאָרט אויך.

נחמיה: און גאַנצע בלומען-שטרויסן האָסטו געזען?

רבקה: ניין.

נחמיה: אויף אן אַנדער אַרט וואַקסט אויס אַ גרויסער שטרוים מיט אַלערליי בלומען.

רבקה: כּיהאָב עס יאָ געזען — און אפשר האָב איך עס ניט געזען — וואָס באַטייט עס?

נחמיה: דאָס איז אַ צייכן, און אויף יענעם אַרט האָט מען באַ-גראָבן אַ האַרץ, וואָס איז פול מיט ליבע געווען, מיט לעבן גע-שאָסן — איז אויף דעם אַרט אַ שטרוים בלומען אויסגעוואַקסן.

רבקה (פאַרוואַונדערט): קען מען אַ לעבעדיק האַרץ אויך באַ-גראָבן?

נחמיה: יאָ, עס טרעפט.

רבקה (פאַרטראַכט זיך): אַך, מיין שוועסטער מוז אויך קיין האַרץ ניט האָבן. געשטאַרבן איר האַרץ. שוואַרצע פליגל — זאָגט זי, הענגען איבערן שטוב.

נחמיה: דו פּלוידערסט אויך?

רבקה: ווען איך וואַלט וויסן, וואָס פאַר אַ געדאַנק עס ליגט אין יעדן בלימעלע. זאָג, נחמיה, וואָס קען איצטער טראַכטן אַט דאָס בלויע בלימל? (שייט נחמיהן אָפּ מיט בלומען.) אַט האָב איך דיך מיט שיינע געדאַנקען אָפּגעשאַטן.

נחמיה: גיב, איך וועל אין דיינע אויגן קוקן און דיר אַ מעשה דערציילן.

רבקה: וועסט עס פון מיינע אויגן לייענען?

נחמיה: איך וועל זי פון דיין האַרץ שעפן.

רבקה: קיינער איז ניטאָ?

נחמיה: קיינער איז ניטאָ!

רבקה: און טאַמער וועט ווער קומען?

נחמיה: ווער קען קומען?

רבקה: נו, איך וועל שוין מער ניט פרעגן.

(סיוועהט פינצטערער.)

נחמיה (לייגט זיין קאָפּ אויף איר שולטער.)

רבקה: זע, מיר זיצן אין בלומען.

נחמיה: דו האַסט עס זיי געבראַכט.

רבקה : אויפן בית־עולם געריסן.

נחמיה : געדאנקען געריסן. הייליק איז דאָס, וואָס ווערט אומ־
שולדיק געטאָן.

רבקה : וועסטו מיר דערציילן?

נחמיה : עפן ברייט דיינע אויגן.

רבקה : גיב מיר דיין קאָפּ.

נחמיה : איז דיר ווייניק מיין האַרץ?

רבקה : לאַכסט?

נחמיה : ווייט, גאָר ווייט — דאָרט, וואו דער הימל לאַזט זיך
אינגאַנצן אַראָפּ, דאָרט וואו די שטראַלן פון אונדזער זון קומען גאָר
ניט צו, איז פאַראַן דאָס לאַנד פון ליבע און גלויבן.

רבקה : איז דאָרט פינצטער?

נחמיה : און דאָ איז פינצטער?

רבקה : ביי אונדז אין שטוב?

נחמיה : יאָ.

רבקה : נו, כּוועל שוין מער ניט פרעגן!

נחמיה : און יענע מענטשן האָט גאָר אַן אַנדער גאָט באַשאַפן —
ליבע און גלויבן זענען דאָרט די מושלים. אַנשטאָט אַ האַרץ האָט דאָרט
יענער גאָט די מענטשן אַ זון געגעבן, וואָס שיט ליבע, גלויבן אויף
אַלע וועגן, אויף אַלע שטעגן, וואו נאָר דער מענטש זאָל אַ פּוס ניט
שטעלן. יענער גאָט האָט דאָרט ביי די מענטשן אין די אויגן איינגע־
פּאַסט פּלאַמען הייסע, ווי די ליבע אַליין. און די זונענהערצער בלאַנדזשען
אום אין דעם וואונדער שיינעם לאַנד. און ווען דורך ליבע און הייסן
גלויבן פרעסן, שליסן זיך ברוסט צו ברוסט און האַרץ צו האַרץ, ווערט
ערשט דאָרטן דאָפּלט ליכטיק. עס שימערט, עס פינקלט דער גאַנצער
געגנט אַרום. שטראַלן שיסן אויף טויזנטער מיילן. און די מענטשן
פאַרשטייען דעמאָלט דאָרט, אַז דאָס האָט אַ האַרץ אַ האַרץ געפונען. און
עס טרעפט, אַז די שטראַלן שלאָגן דורך דעם האַרטן הימל, זיי רייסן
דורך די שווערע וואַלקן און טראָגן זיך אין די לופטן, ווי הייסע
פּיילן...

רבקה : פּאַלן זיי אַמאָל צו אונדז אויף דער ערד אויך אַראָפּ?

נחמיה: עס טרעפט.

(שט"ל.)

רבקה: איך וויל אין דיינע אויגן קוקן.

נחמיה: ווילסט וואָס פון מיין האַרץ שעפן?

רבקה: איך וויל דיר וואָס דערציילן.

נחמיה: פון ליבע און גלויבן?

רבקה: אָט וועל איך באַלד באַטראַכטן... פון בלומען — גוט?
אַמאָל איז געווען אַ שטאַט. ניין — אַ דאָרף איז עס גאָר געווען! און
לעבן דאָרף אַ הויכער באַרג, און לעבן באַרג אַ טיפער טאָל — גאָר
אַ טיפער טאָל... ניט קיין מענטש און ניט קיין פויגל האָבן געוואוסט
פון יענעם טאָל... ניין, פויגל האָבן יאָ געוואוסט! און פון הויכן
באָרג האָט אַ קוואַל געשאַסן און פלעגט אין טאָל זיך אַראַפקלייבן. און
פון טאָל פלעגט זיך דאָס טייכל שטיל אַרויסשלענגלען און לויפן ווייט,
ווייט, אַזש ביז דעם וועג אין דאָרף אַריין. אַמאָל, ביינאַכט, איז דורכ־
געפלוין אַ מלאך אין לופטן, און ער איז געווען באַהאַנגען מיט קליינע
ריינע נשמהלעך פון קליינע ריינע קינדערלעך. דאָס האָט ער זיי אויפ־
געקליבן פון אַלע, אַלע וויגעלעך. געטראָגן האָט ער זיי אין בלויזען
הימל אַריין אויף איבער נאַכט. און ווען דער מלאך איז געווען איבער
יענעם שטילן טאָל, זענען צוויי קלייניקע פאַרשלאָפענע נשמהלעך
פון דעם מלאכס פליגעלעך אַראַפגעפאַלן גלייך, גלייך אין טאָל אַריין.
און דער מלאך האָט עס גאָר ניט געשפירט; ער איז גלייך צום הימל
אַוועקגעפלוין און אין טאָל ביים טייכל זענען געוואַקסן צוויי ווייסע,
שניי־ווייסע, שלאַנקע ליליען. זענען די צוויי נשמהלעך אין די בעכער
פון די צוויי ליליען אַריינגעפאַלן. די נאַכט האָט זיי פאַרשלעפערט.
באַגינען, ווען די זון איז אויפגעגאַנגען איז אויף זיי שטראַלן־ליכט
געפאַלן און זיי האָבן זיך אויפגעוואַכט. און איין נשמה האָט ניט ווייט
פון זיך אַ צווייטע דערשפירט. און ווען ס'איז געוואָרן אַ ווינטל, האָט
זיך געבויגן איין ליליע צו דער צווייטער און איין נשמה האָט די
צווייטע געקושט.

(שט"ל.)

נחמיה: גיב מיר דיינע אויגן.

רבקה: וועסט מיר וואָס דערציילן?

נחמיה: איך וויל אין זיי יענעם טאָל געפינען.
 רבקה: אין די צוויי נשמהלעך?
 נחמיה: יענעם פרישן קוואַל.
 רבקה: גיב מיר דיינע אויגן.
 נחמיה: דו ווילסט וואָס דערציילן?
 רבקה: איך וויל יענעם לאַנד געפינען.
 נחמיה: ווילסט דאָרט יענע מענטשן זען?
 רבקה: איך וויל דאָרט יענע הערצער געפינען... ש'ש'ש!
 מען גייט!
 נחמיה: זיי לאָזן זיך שוין מיטן טרויער זייערן.
 רבקה: בעלאָס קול הער איך, דאָס איז זי.
 נחמיה: לאַמיר אַוועקגיין פון דאַנען. לאַמיר דורכן פענצטער
 אַרויסקריכן.
 רבקה: לאַמיר אַרויסגיין דורכן פענצטער אין גאַרטן אַריין.
 מיר וועלן זיך צווישן די געדיכטע עפּל-ביימער באַהאַלטן. נעם די
 בלומען מיט.
 נחמיה: קום, מיר וועלן דאָרט פרישע בלומען רייסן.
 (קריכן אַרויס דורכן פענצטער.)
 אלחנן (קומט אַריין): נחמיה! נחמיה! ער איז ניטאָ?
 בעלאָ (קומט אַריין, וואָרפט זיך דעם אַלטן אין די אַרעמס):
 זיידע! זיידע! באַשיץ מיך. שוואַרצע פּליגל לאָזן זיך אַראָפּ איבער
 אונדזער שטוב. איך האָב אים געזען לעבן אונדזער שטוב... ער גייט
 אום און זיינע גלידער קנאַקן אַ ביין אין אַ ביין. זיידע, וואָס שווייגסטו?
 זאָג כאַטש איין וואָרט. איך שטאַרב פון שרעק.
 אלחנן (שעפּטשעט): מען קלאַפט.
 בעלאָ: רבקה! וואו איז רבקה? ווער האָט דאָ בלומען גע-
 בראַכט?
 אלחנן: ס'ברעכט זיך מיין האַרץ, אַלץ ברעכט זיך דאָרטן.
 דער שטורעם האָט זיך אַהין אַריינגעריסן. ווער קלאַפט עס אין מיינע
 ווענט?

בעלא (טוליעט זיך צום אַלטן אין שרעק): אַט גייט ער ... אַט
גייט ער ...

(ס'ווערט פינצטער, זיי בלייבן ביידע שטיין געאַרעמט. ציטערן
פון שרעק. דורכן אַפענעם פענצטער טראַגט זיך פון גאַרטן נחמיהס
און רבקהס געזאַנג, זיי זינגען אין צוויי שטימען:

עס שלאַגט פון באַרג אַ זילבער-קוואַל
פאַר—פלייצט דעם טאַל, פאַר—פלייצט דעם טאַל
פאַר—פלייצט דעם טאַל!

וועלטן שיינע באַ—גראַבט דער מענטש
מיט זיי—נע הענט, מיט זיי—נע הענט,
מיט זיי—נע הענט!

.1906

פּראָסט־בלומען

שלום עליכם ז"ל,
זיין ליכטיקן אַנדענק.

פ ע ר ו א נ ע ן :

מאיר חיים.

חנה.

עמל, זייער טאכטער.

באבע פערל, מאיר חיים'ס מאמע.

מוטער.

פערל, איר טאכטער.

פנחס.

שרה.

יוסל-בער.

מאכלע.

נחמן.

סאסיע.

שמחה.

א ייד.

ווינטער. א שטוב. אליין ביים וועג. שבת־צונאכטס. יידיש־לעך
דארפיש שיין אויפגערוימט.

עמל (האָלט הויך די אָנגעצונדענע הבדלה. שפּיגלט זיך אין דעם
הבדלה־פּלאַט.)

מאיר חיים (דערלאַנגט דעם אָפּגעטרונקענעם הבדלה־כּוּס צו חנה,
וואָס האָט מיט אַ פּרוּם פּנים זיך צוגעהערט צו דער הבדלה.)
חנה (טרינקט אָפּ אַביסעלע און דערלאַנגט דעם כּוּס דער אַלטער.
די אַלטע איז כּמעט בלינד. דערלאַנגט זי איר דעם כּוּס צום סאַמע
מויל, זאָנדיק דערביי): זייט־זשע מוחל, שוויגער, פּאַמעלעך, איר וועט
אויסגיסן.

פּערל: דער וויין איז געשטאַנען אין קעמערל. גאָר קאַלט.

עמל: אַ פּראָסט און שניי דרויסן.

מאיר חיים: מיר'ן זען, וואָס דער ווינטער וועט זאָגן.

חנה: גאָט האָט געהאַלפּן פּאַראַיאַרן און ער וועט אונדז דאָס
מאַל נישט פּאַרלאָזן.

מאיר חיים: דו ברענסט אומזיסט אויס די הבדלה, עטעלע.

עמל: ס'פּלאַקערט אַזוי שיין.

פּערל: אוי וויי איז מיר ...

עמל: וואָס זיפּצסטו, באַבע?

פּערל: חלילה, ווער זיפּצט?

מאיר חיים: זיי־זשע מוחל, מאַמע, דו האָסט אָנגעטראָטן אויף
שמות; הייב אויף די פּיס, זיי־זשע מוחל.

פּערל: אַט אַזוי, אַז מען זעט נישט, וויי צו די זינדיקע טעג און
יאָרן. מסתּמא פּון סידור אַ בלעטל אַרויסגעפּאַלן.

חנה: זיך גארנישט אַרומגעקוקט, ווי דער שבת איז אַוועק.

עמל: וואָס ט'מען איצטער טאָן?

חנה: זיך נעמען פאַר דער וואָך, מיין קינד. מען באַדאַרף אַנלייגן אַ פּייער און עפעס צושטעלן, מיין קינד.

פּערל: גייט אַ שניי דרויסן?

חנה: וואָס איז דער חילוק? ווינטער. וועסט, מאיר חיים, אַנ-צוינדן די לאַמטערנע און גיין מיט מיר אין שטאַל אַריין, אפשר וועט זיך נאָך אַנטשירקען אַביסל מילך.

פּערל: געדאַרפט שוין פאַרלאָזן די בהמה. מען וועט שוין איי-בערקומען ווי ס'איז ביזן קעלבן.

חנה: כּוועל זען, אפשר. מען באַדאַרף גלאַט אַזוי אַ קוק טאָן, וואָס עס הערט זיך אין שטאַל.

מאיר חיים (צינדט אָן אַ לאַמטערנע).

עמל: נעם מיט, מאַמע, אַביסל זאַלץ, וועסטו איר אַריינשיטן אין צעבער אַריין. כ'האַב פאַרנאַכט געזען, אַז זי האָט איבערגע-לאָזן.

(מאיר חיים און חנה גייען אַרויס).

עמל: אַט וועל איך טאַקע איינהייצן אין אויוון און וועל עס צו-שטעלן אַ טאַפּ וואָסער און דער פּראָסט וועט עס באַלד נעמען קריכן פון פענצטער.

פּערל: קריכט דער פּראָסט אויפן פענצטער?

עמל: זיצט ווי אַ געשמידטער.

פּערל: און איך, נאַר, האָב מיר די אויגן בלינד געמאַכט. אַז דער פּראָסט פּלעגט נעמען קלעטערן אויף די שוויבן, האָב איך זיך נישט געקאַנט אַפּקוקן פון זיינע קווייטן. פונקט אַזעלכע קווייטן האָב איך אויסגענייט אויף מיינע חתונה-ציכלעך און אויף די האַנטעכער.

עמל (צעבלאַזנדיק דאָס פּייער אין אויוון): נו, זענען זיי אַרויס-געקומען פונקט?

פּערל: זאַל עס פאַרפעלן אַ האָר. אפשר צוליב דעם בלינד געוואָרן. דער זיידע מיינער, זאַל זיין אין גן עדן, האָט זיך געבייזערט. געזאַגט, אַז מען טאַר עס נישט טאָן. געזאַגט, אַז כּוועל נאָך בלינד

ווערן — האָב איך מיך פון אים אויסבאַהאַלטן... ווער ווייסט, אפשר איז ער טאַקע געווען גערעכט.

עמל: אַז מען באַדאַרף ווערן בלינד, ווערט מען. אפשר אין דינע יאַרן וועל איך אויך ווערן בלינד.

פערל: זאָל שוין גאָט בעסער אויסהיטן.

עמל: באַלד וועט עס ווערן וואַרעם אין שטוב!

פערל: פאַראַיאַרן, דאַכט זיך, האָב איך יאָ עפעס געזען און איצטער ווי אַ וואַנט האָט זיך פאַר די אויגן אַראָפּגעלאָזן.

עמל: אַ שוואַרצע וואַנט?

פערל: אַ פינצטערע... פאַראַיאַרן איז נאָך גאָר אַזוי די קעלט נישט צוגעקומען צום לייב, און איצטער איז מיר נאָר די וואַרעם-קייט ניחא.

עמל: באַבע, אַז דו ביסט געווען אַ מיידל ביסטו אויך געגאַנגען ווינטער באַרוועס אויפן שניי?

פערל: גאַנצע טעג.

עמל: קום צו נענטער צום פייער, אַט אַזוי. אַ שאַד, באַבע, וואָס דו זעסט נישט. וואַלסט זען ווי גרויס איך בין אויסגעוואַקסן פאַרן יאַר. אַט שטעל זיך, וועסטו זען.

(די אַלטע שטעלט זיך אויף, מעסטן זיך צו. די אַלטע טאַפט עטלט קאָפּ.)

פערל: אַזוי איז דער ווילן פון דעם, וואָס לעבט אייביק... שוין אפשר מיט אַ קאַפּ העכער פון דער באַבען. געראַטן געווען אין דיר, ווי צוויי טראַפנס וואַסער.

עמל: נעכטן שטיי איך אַזוי ביים שטוב באַרוועסערהייט, איז דורכגעפאַרן אַ גוי אין אַ שליטן; קוקט ער זיך אַזוי איין אויף מיר און לאַכט זיך פאַנאַנדער. פרעג איך אים וואָס ער לאַכט? זאָגט ער מיר, אַז שוין צייט פאַר מיר חתונה צו האָבן. פרעג איך אים, פון וואַנען ווייסט ער עס? זאָגט ער: ער זעט, ווי דער שניי צעגייט אונטער מינע פיס... כיי־כאָ-כאָ...

פערל: בייג זיך אַראָפּ, וועל איך דיך אָפּבלאָזן.
(בלאָזט אָפּ עטלען און קושט זי אין ביידע באַקן.)

עמל : אַנוואַרעמען דיר עפעס צו עסן?
 פערל : שטעל צו וואַסער, אפשר וועט מען פאַרשיטן אַ גרויפּ.
 עמל : איך וועל גאַר אַריינשטעלן אַ גרויסן טאַפּ קאַרטאַפּל.
 (פאַרנעמט זיך מיט דער אַרבעט.)
 פערל : זיי זאַמען זיך אַזוי לאַנג אין שטאַל? אפשר וואַלסטו
 גיין אַ קוק טאַן?
 עמל : אַט באַלד גיי איך, באַבע.
 פערל : וועסט מיר העלפּן אַרויפקריכן אויפן אויוון, דאָרט איז
 וואַרעמער.
 עמל : בעסער זיין דאָ, אפשר וועט די מאַמע אַריינברענגען מילך;
 די קו וועט צולאַזן, וועל איך פאַר דיר אַפּבריען.
 פערל : ס'ציט מיך אַזוי דער שלאָף... כּוועל גיין אויפן
 אויוון.

(לאַזט זיך צום אַנדערן חדר.)

עמל : דרויסן מוז זיין גאַר קאַלט איצטער.
 פערל : זאַלסט זיך אַרומוויקלען מיט דער פאַטשיילע.
 עמל (פירט די אַלטע ביים האַנט אין אַנדערן חדר אַריין, פון
 דאָרטן הערט זיך איר שטימע): „אַט אַזוי, באַבע, שטעל אַ פּוס אויפן
 בענקל... האַלט זיך אָן אין מיר... אַט אַזוי, רוק זיך אַרויף ווייטער,
 דאָרט איז וואַרעמער...“ (זי קומט אַרויס אַנגעטאַן אין אַ מאַנסבילען
 פעלצל, וויקלט זיך נאָך אַרום מיט אַ פאַטשיילע, גייט אַרויס, אין אויוון
 קנאַקן די העלצער, אַ דויטער שיין קומט אַרויס און צעשפּרייט זיך אויף
 דרענד. עמיצער קלאַפט שטיל אין פענצטער.)
 פערל (מען הערט איר שטימע פון אויוון אַראָפּ): ווער קלאַפט
 עס דאָרט? עטעלע? מאיר חיים?

(שטיל, פון אַנדערן חדר קומט אַריין אַ יונג מיידל אויפן דאַרפישן
 אופן אויסגעפּוצט; טראַגט אַ ליכטיקן לאַמפּ אין האַנט, מיט איר
 אַריינקומען ווערט ליכטיקער אין שטוב, זי איז אַזוי געראַטן אין עטלען;
 נאָר עפעס ליכטיקער איז איר פנים און אויסזען, הענגט אויף דעם
 לעמפל אויפן וואַנט, נעמט אַרויס פון איר ראַדאון-בלוי געבלימטן
 שירן קאַנווע און רויטע גאַרן, זעצט זיך נאָענט צום פענצטער, הייבט

אַן אויסצונייען און פאַרגלייכט איר אַרבעט צו די בלומען, וואָס דער
פּראָסט האָט אויסגעהאַפּטן אויף די שוויבן. זינגט שטיל און זיס:

שנירעלע פּערל, גילדערנע פּאַן,
משיח בן דוד זיצט אויבן-אַן,
אין גאַלד און זילבער אַנגעטאַן.
האַט ער אַ בעכער אין דער רעכטער האַנט,
מאַכט ער אַ ברכה איבער גאַר דעם לאַנד.
אַמן וואָמן, דאָס איז וואָר,
משיח וועט קומען נאָך היינטיקן יאָר...

(פון אַנדערן חדר קומט אַרויס אַ פּרוי אין די מיטעלע יאָרן, זעט
אויס ווי איר מוטער. גייט צו און נעמט זי אַרום, און לאַנג און שטיל,
אַן ווערטער, באַדעקט זי איר קאַפּ און באַקן מיט האַרציקע קושן,
שעפטשטעט אין דער שטיל מיט אַ ציטעריקער שטימע): קינד מילכס,
נחת מיינער... פּערעלע, מיין גאַלד, וואָס באַדאַרפּסטו זיך איצטער
בלענדן די אויגן?

פּערל: כּיזויל זיי זאָלן זען, ווי שייך איך קען אויסהעפּטן.

מוטער: וועסט זיך נאָך, חלילה, פאַרקילן, מיין קינד.

פּערל: אפשר איז טאַקע בעסער אַזוי.

מוטער: זאָל שוין גאַט אויסהיטן.

פּערל: זאָל איך אפשר אַריינברענגען דעם וויין פון קעמערל?

מוטער: מיר גייט נישט אַרויס פון קאַפּ, וואָס דו האָסט נאָר
וואָס געזאָגט.

פּערל: וואָס האָב איך געזאָגט? גאַרנישט, איך טראַכט, אַז זיי

וועלן אפשר גאַרנישט טרעפּן דעם וועג.

מוטער: דער טאַטע איז געפאַרן אַנטקעגן, אונדזערע פּערד

וויסן שוין דעם וועג... מען באַדאַרף פאַרשפּרייטן אַ וויסן טישטעך
אויפן טיש.

פּערל: אַט וועל איך עס טאַן.

מוטער: דאַכט מיר, זיי פאַרן.

פּערל: אוי וויי, מאַמע, וואָס זאָל איך טאַן? מאַמע, גיכער, זאָג

מיר, אפשר איז נישט שיין אזוי; אפשר זאל איך גאר אריינגיין אין קאמער אריין? ס'קלאפט מיר אזוי ס'הארץ... ניין, מען הערט זיי נאך נישט. אוי, האב איך זיך עס דערשראקן?

מוטער: זאל נאר דער ווינט נישט פארטראגן דעם וועג. דאכט מיר, אז א שניי האט אנגעהייבן צו פאלן.

פערל: אוודאי וועט עס פארטראגן דעם וועג. איך זאג דיר, אז זיי וועלן נישט טרעפן אהער.

מוטער: אז איך בין געווען פלה-מדדל, באדארפט דיין טאטן צום ערשטן מאל באגעגענען, איז געווען דרויסן זומער. מען איז זיי ארויסגעגאנגען צו פוס באגעגענען, און אז זיי האבן אונדז דער-זען פון ווייטן, זענען זיי אראפגעקראכן פון וואגן און געגאנגען צו פוס.

פערל: פארוואס ווארטן מיר נישט ביזן זומער?

מוטער: אז איך בין געווען א מיידל האב איך אליין נישט גע-וואוסט, וואס איך וויל און וואס מיר פעלט. ווי נאר כ'האב חתונה געהאט, האב איך שוין אלצדינג געהאט: מזל און ברכה און נחת און קלאג מיט צרות א פולע שיסל.

פערל: וועל איך אויך האבן קלאג מיט צרות?

מוטער: זאל שוין בעסער דער וואס אין הימל אויסהיטן.

(מען הערט א גערודער).

פערל: שא, מען איז געקומען!

מוטער: איך הער אויך, מען איז געקומען...

(ס'קומען אריין צוויי מענער. איינער אין די מיטעלע יארן און דער אנדערער יונג)...)

פערל: אוי, מאמעלע, זיי זענען דאך געקומען גאר אליין.

מוטער: וואס איז דער מער, פנחס?

פנחס: אט זעסטו, מיין ווייב, אומזיסט געווען דאס פארן... דער וועג פארטראגן איבער די פלויטן, נישט רעכטס און נישט לינקס. (צום יינגערן) וועסט, חיים, אויסשפאנען דעם פערד און פיר אים אין שטאל אריין.

חיים: אפשר זאל מען נאך פרוואוון ווידער א פאר טאג?

פנחס: וואו ט'מען שוין איצטער פאָרן?

חיים (גייט אַרויס).

פנחס (צו דער מוטער): ווייסט, שרה, וואָס איך וואָלט דיר

זאָגן...

שרה: מיר רעדן זיך און גאָט ווייסט וואָס מיט זיי איז דאָרטן. פּערעלע, מיין קינד, גיי אַוועק פון פענצטער, וועסט זיך נאָך חלילה פאַרקילן.

פנחס: קאָן זיין מען איז גאַרנישט אַרויסגעפאַרן; ס'האָט אַנ- געהויבן צו שנייען, זענען זיי געבליבן אין דער היים. וואָרעם מיט זיינע פּערד האָט ער שוין דאָ געדאַרפט לאַנג אַנשפאַרן... שאַ מען איז געקומען!...

(די טיר עפנט זיך און ס'לאָזן זיך אַריין יידן, יידענעס, אַרומגע- וויקלט אין פאַטשיילעס און אין בגדים ממש אַ נאָז נישט אַרויסצוהען; טופּען מיט די פיס, אַראַפּקלאַפּנדיק דעם שניי פון די שיד. מען גיט אַפּ דעם גרויסן „גוט־וואָך — גוט־יאָר.“ פון די פאַטשיילעס וויקלען זיך אַרויס אַ מוטער מיט אַ טאַכטער. די מוטער פאַלט צו צו שרה, קושן זיך. דאָס מיידל וואָרפט זיך פּערלען אויפן האַלדז. די מענער נאָך אַלץ פאַרנומען מיטן אַפּקלאַפּן דעם שניי פון זיך, הוסטן, ניטן, שנייצן די נעז).

שרה: אַט ערשט איצטער קומט ער דאָך אַריין. פנחס מיטן בחור געפאַרן אַנטקעגן.

פנחס: וועסט גלייבן, יוסל בער, אַז כ'האַב געמוזט זיין ערגעץ הינטער דיין דאָרף.

יוסל בער: אַזוי גאָר! כאַ-כאַ-כאַ, הערסט, מיין ווייב? איך בין נישט געפאַרן מיטן וועג, געלאָזט די פּערד, זאָלן זיי ציען מיט די פּעלדער. געוואוסט, זיי וועלן שוין ברענגען וואוהין מען באַדאַרף. מיין יידענע איז שיר נישט געפּרוירן געוואָרן. גיי צום אויוון, מאַכלע, וואָרעם זיך אָן.

מאַכלע: אַבי, דאַנקען גאָט, אַנגעקומען. כ'האַב מיר שוין גע- האָט געשראַקן. מאַלע, כ'ווייס, לאָזן זיך שבת-צור-נאַכטס אין אַזאַ וועג אַריין. וואָרעם אין שטוב, אַ מחיה... וואָס טוסטו, פּערעלע? זעט נאָר, זי נייט גאָר אויס. גיב, איך וועל דיר דיינע באַקן אַנקושן... .

מום... ווארעמע שמעקעדיקע באקן. ווי שבתדיקע קיכלעך, אזוי שמעקן זיי.

שרה: און מיר האָט שוין מיין האַרץ געשראַקן.

פנחס: איך האָב געוואוסט, אז מען וועט קומען. אָפּגערעדט איז אָפּגערעדט. (נחמן אַרײַן.) און ר' נחמן איז אויך געקומען?

מאָכלע: האָט מורא געהאַט שדכנות אָנצואווערן.

נחמן: כאַ-כאַ-כאַ, טאַקע אזוי!

פנחס (צום יינגערן): נו, שמחה, וואָס מאַכסטו? מיינסט, אז מען ווערט אַ חתן באַדאַרף מען זיך האַלטן געפּגרט? וואָס מאַכסטו?

שמחה: וואָס זאָל איך מאַכן? אַ קנאַקעדיקער פּראָסט דרויסן.

מאָכלע: ער איז אין דער מאַמען זיינער געראַטן. אז מען האָט מיר אָנגעזאָגט, אז איך ווער אַ כלה, בין איך געווען אזוי צעטומלט, ווי כּוואַלט מיך אָנגעגעסן מיט משוגענעם פּאַסטערנאַק... וואָס זאָגט איר, שרהשי, צו מיין סאַסיעלען? ווי זיי שיינען ביידע, קיין עין הרע, קיין ביזוי אויג, וואַלט זיך נאָר מאַכן עפעס רעכטס, וואַלט, מיינט איר, שוין קיין צייט נישט געווען?

פּערל: הערסט, סאַסיעלע, וואָס די מאַמע רעדט?

סאַסיע: איך? כּיהאַב נישט געהערט.

שמחה: האָסט שוין יאָ געהערט.

נחמן: אַלע מיידלעך ווילן חתנים. וואַרט, לאַמיר נאָר אַקאַרשט פּריער איינס אָפּפּטרן.

אָ ייד: איז מקנא איר ברודער, כאַ-כאַ-כאַ.

(זער עולט לאַכט גוט האַרציק.)

יוסל בער: איצטער, נחמן, לאַכסטו, האָסט אויסגעפּירט. מיינסט אזודאי אַן דיר וואַלט מען זיך נישט געקאַנט באַגיין. מען וואַלט שוין געטראָפּן דעם וועג אַליין, — וואָס זאָגסטו, פנחס?

נחמן: און דו האָסט טאַקע געמיינט, אז כּוועל דיר פּאַרן קעלבל באַצאָלן? כאַ-כאַ-כאַ, אַ שיינע מעשה! כּוואַלט גאָר אַליין אויף דעם נישט געפּאַלן, דעם אמת זאָגנדיק, מאַכט צו מיר מיין יידענע: שאַ, וואָס באַדאַרפסטו זאָרגן? פיר אויס דעם שידוך מיט פנחסעס מיידל — האָסטו דיר שדכנות.

(אַלע לאַכן.)

יוסל בער: פריער שדכנות אָפגענומען און דערנאָך ערשט זיך
גענומען פאַרן שידוך. — וואָס זאָגסטו, פנחס?
מאַכלע: איר, ר' נחמן, האָט טאַקע אין אמתן שוין געמעגט
בלייבן אין דער היים.

נחמן: יידענע, וואָס איר זענט, און ביי מיר, מיינט איר, איז
עס גאַר קיין שמחה נישט, וואָס יוסל בער און פנחס וועלן ווערן
מחותנים?

א ייד: וואָס דען, אויף נחמען קאָן מען זיך פאַרלאָזן, שוין
לאַנג געזאָגט.

נחמן: וואָס איז די פעולה פון רעדן, זאָל מען עפעס נעמען אין
מויל אַריין.

א ייד (קלאַפט זיך פאַנאָדער מיט די הענט ווי מיט אַ פאַר פליגל
זיך צו דערוואַרעמען): אַזאַ, ס'וואַלט טאַקע נישט שאַדן עפעס צו
נעמען אין מויל אַריין.

מאַכלע: מיין שוואַגער איז שיר נישט דערפרוירן געוואָרן. כ'האַב
אים אומישנע פאַרהאַלטן איבער שבת. זאָל ער אויך נחת האָבן.

דער ייד: מיין יידענע וועט נישט וויסן וואָס איבערצוטראַכטן.
פנחס: טאָ גיי טאַקע, מיין ווייב, און דערלאַנג צום טיש.
פערל: העלף מיר, סאָסיעלע, גרייטן צום טיש. קום מיט מיר
אין קעמערל.

מאַכלע (נעמט זי איבער אין טיר, קושט זי): בלייב איצטער
אין שטוב, מיין קינד. די מאַמע וועט גיין, אָדער איך אַליין וועל גיין,
און אַז מען האָט נאָך נישט מקבל־קנין געווען, איז וואָס? ביי מיר איז
זי שוין פאַררעכנט פאַר מיינס אַ קינד.

סאָסיע: כּי־כּי־כּי, מיד, מאַמע, האָסטו גאַרנישט אַזוי ליב. אַט
וועלן מיר גאַר, פערעלע, דעם טיש אַרויסנעמען אויפן מיטן שטוב, וועלן
אַלע זיך קאַנען אַרומזעצן.

נחמן: נו, שמחה, יונגאַטש איינער, איצטער שוויגסטו. זאָג, איז
נחמן — אַ לאַכמען? אָדער... איצטער שוויגט ער! קאָן גאַר ס'מויל
נישט עפענען. וועסט שוין אַנלייגן היי אין וואָגן אַריין, ווען נחמן
וועט דורכפאַרן? יונגאַטש איינער, וועסט שוין זשאַלעווען היי, שייגעץ
איינער? כּ'בעט אים אַנומלט, ער זאָל מיר אַנלייגן אַ קעלביע היי.

מאכט ער צו מיר : שוין לאנג, רב נחמן, און אייער פערדל איז איידל געוואָרן? איי, דו שייגעץ איינער, גיב מיר נאָר אַן אויער, וועל איך דיר אים אַזוי אַנדרייען... ע, ער לאַזט זיך נישט דער יונגאַטש.

(דער עולם לאַכט גוטמוטיק.)

שרה (ברענגט אַריין פון צווייטן חדר משקה און פאַרבייסעכץ.)

פּערל: וואַרט, וואַרט, מאַמע, איך וועל אַראָפּנעמען פון טאַץ.

פּנחס: זאָל מען זיך זעצן צום טיש.

נחמן (פאַרקוקט אין אויוון): עפעס זע איך דאָרט אין אויוון. דאָכט מיר, קאַרטאָפּל זאָל עס זיין.

יוסל בער: ווי ער האָט דערשמעקט! כאַ-כאַ-כאַ.

נחמן: דערלאַנגט עס צום טיש, וועט צוניץ קומען.

פּנחס: דערלאַנג טאַקע צום טיש.

שרה: וואָס דו רעדסט? און אָן דעם איז חלילה נישטאַ וואָס אין מויל אַריין צו נעמען?

יוסל בער: יידענע, דערלאַנג עס אַהער. ס'וועט גאָר פּריילעכער ווערן, און די פאַרע וועט אַ זעץ טאָן צום פּולאַפּ.

שרה: איר מיינט, כ'האַב זיך נישט גערעכט? אַנגעבאַקן פון אַלדאָס-גוטס. אַ פּולע שאַפּע, קיין עין הרע, מיט קיכלעך און מיט פּלאַדן. פּערעלע איז מיט מיר אַ גאַנצע נאַכט געזעסן.

מאַכלע: הלואי אויף אַלע מיינע גוטע פּריינט געזאַגט גע- וואָרן.

(מען זעצט זיך צום טיש. מען גיסט אָן און מען טרינקט לחיים.)

מאַכלע (וויל אַרויסנעמען דעם טאַפּ פון אויוון.)

שרה: זאָל איך צער האַבן, מאַכלעשי, אויב איך וועל עס אייך לאָזן.

פּערל: לאַזט מיר, איך וועל עס.

סאַסיע: לאַזט גאָר מיר, דו ביסט דאָך אַ פּלה, באַדאַרף מען דאָך אַלץ טאָן פון דיינעטוועגן.

שמחה: עך, לאַזט מיר נאָר צו צום אויוון. אַוועק, מיידלעך! מיט אייערע הענט...

(דער עולם לאַכט צופרידן, ווי דער חתן שלעפט אַרויס פון אויוון)

א גרויסן טאָפּ קאַרטאָגראַף. עס שלאָגט פון טאָפּ אַ פּאַרט און צעגייט זיך
איבערן גאַנצן שטוב.

פּערל: לאַזט מיר אָפּזייען דאָס וואַסער.

שמוחה: כ'קאָן אַליין. לאַזט, מיידלעך, איר וועט זיך אָפּבריען
די הענט. כ'קאָן אַליין, אַט אַזוי. אַך, ווי די פּאַרע זעצט אין פנים
אַריין, נו, איצטער שוין, קאָנט עס דערלאַנגען צום טיש. כאַ-כאַ-כאַ.

נחמן: קום אַהער שמוחה צום טיש. זיך מיט די מאַנסבילן, לחיים,
לחיים, יידן. פּנחס און דו, יוסל-בער, לחיים! מיין יידענע וועט נישט
וויסן וואָס איבערצוטראַכטן, וואָס כ'בין אויף שבת נישט געקומען.
נאָר אַז כ'וועל איר דערציילן, אַז איך האָב דעם שידוך אויסגעפירט,
וועט עס איר הנאה טאָן. זאָל זיין מיט מזל. לחיים!

מאַכלע: הלוואי, רבוננו של עולם. וואָס באַדאַרף איך נאָך
מער?

שרה: איך, ר' נחמן, וועט איך גאָט געבן און איר וועט נחת
האַבן פון אייערע קינדער.

נחמן: וואָס דערלייג איך צום רבוננו של עולם? האָב איך אפשר
אַ שלעכטן שידוך געטאָן מיט מיין טאָכטער? האָט קיין עין הרע
פיינע קינדערלעך — לחיים!

פּנחס: לחיים! לחיים, יוסל-בער! אַט זעסטו, וויפל מאָל בין
איך דורכגעפאַרן מיטן וועג פּאַרביי דייע פּענצטער? און וויפל מאָל
האַב איך דעם פּערד אָנגעהאַנגען די טאַרבע הינטער דייע פּענצטער —
און ס'איז מיר גאָר אין קאָפּ נישט אַריין אַזא זאָך — כאַ-כאַ-כאַ...
נחמן: אַבער נחמן האָט עס נאָך פּריער געוואוסט.

מאַכלע: וואָס זאָלן מיר זיך נאָרן, ווי זאָגט מען עפעס? די
וועלט איז זיך גרויס און איך קען מיר זיך אַליין. כ'האַב געטראַכט:
זאָל זי מיר נאָר אויסוואַקסן... געדענקסט, פּערעלע, פּאַראַיאַרן, ווען
דו ביסט ביי אונדז געבליבן איבער שבת? זונטיק האָט מען גע-
שלאָגן פּוטער, איז עפעס האָט מיר עמיצער דער בהמה אַ גוט אויג
געגעבן און די פּוטער האָט זיך נישט געוואַלט אויסשלאָגן; געוואָרן
שרויטעלעך און נישט געקאָנט צונויפנעמען אין דער קאַלטושקע, כאַטש
טו זיך אָן אַ מעשה, מיינע שונאים. זאָגט זי צו מיר: לאַזט נאָר מיר,
מאַכלעשי, איר'ט זען ווי ביי מיר וועט זיך עס אויסשלאָגן איינס און

צוויי. און וואָס מיינט איר? די פּוטער אַרויסגעקומען, גאָר אַ מחיה געווען צו קוקן.

(זי ציט צו זיך פּערלען, קונשט זי און בלאַזט זי אָפּ.)

פּערל: געדענקסט, סאַסיעלע, ווען ס'איז געווען?

שרה: ווען נישט ר' נחמן טאַקע... כ'האַב געמיינט נאָך וואַרטן ביי די בהמה וועט זיך קעלבן, אפשר וועט גאָט געבן ט'זיין אַ יאַלעש-קעלע, וואָלט מען עס געהאַדעוועט.

פּערל: און איצטער אויב ס'וועט זיין אַ יאַלעשקעלע וועט מען עס טאַקע אויך האַדעווען.

יוסל בער: לחיים! ווייס איך דאָרט וואָס. איך זאָג מיר מיינס, אַז איך באַדאַרף נישט האַדעווען קיין קעלבער, וואַרטן דריי יאָר, אַז איך גיי מיר אַוועק אין דאַרף אַרײַן און כ'קלויב מיר דאָרט אויס אַ בהמה וואָס מיר געפּעלט. באַצאַלט און פיר צו זיך אין שטאַל אַרײַן.

שמחה: אַבי נאָר אַ שטריקל — כאַ-כאַ-כאַ.

סאַסיע: איך האָב געזאָגט דער מאַמען פאַראַיאָרן, ווען פּערל איז געווען ביי אונדז. מיר האָבן יעמאַלט שוין אָפּגעמאַכט, אַז זי וועט נעמען שמחה און טאַקע וואוינען ביי אונדז און איך וועל ניאַנטשען אירע קינדער.

מאַכלע: מאַמעלעך מיינע, איר הערט שרהשי?

(אַלע לאַכן.)

פּערל: גיי, וואָס האַסטו עס דערציילט?

יוסל בער: כ'האַב מיר אַביסל אַנגעוואַרעמט. לחיים! מילא, געלעכטער אָן אַ זייט. וואָס זאָגסטו, פּנחס? אַ קינד איז אַ קינד — וואָס, נישט? מען ט'חתונה מאַכן פריער דעם יינגל; דערנאָך ט'מען חתונה מאַכן די טאַכטער אויך. ווי זאָגט מען עפעס? אַז מען קאַשעט באַגינען מיט דער ראָסע, גייט גאָר גרינגער די קאַסע. האַ, וואָס, נישט? ביי יידן איז ווי ביי יידן.

פּנחס: מען וועט זיך נאָך באַדאַרפן אַביסל מיישב זיין.

יוסל בער: וואָס איז דער חילוק? אַז איך רעד נישט, טאַ וואָס האַסטו צו רעדן? מען ט'קאַנען רעדן נאָך דער חתונה, אַז

גאט וועט געבן, דו וועסט געבן צושטייער; איך וועל געבן צושטייער. ווילסטו זיי האָבן ביי זיך, טאָ האַלט זיך זיי געזונטערהייט; ווילן זיי זיין ביי מיר — איז די שטוב, קיין עין הרע, גענוג גרויס. אלא ס'וועט זיי נישט אָנשטיין צו וואוינען מיט טאָטע־מאָמע, וועלן האָבן חשק זיך אָפצוטיילן — וועט מען איינשפּאַנען זיינע פּערד, מיינע פּערד, מען ט'פּאַרן אין וואַלד אַרײַן, מען ט'אַראָפּלאָזן עטלעכע ביימער, אַנדרערשטעלן טראַטשעס — אָנשניידן ברעטער, קלעצער, און — כאָ — כאָ־כאָ, וואָס, נישט?

נחמן: וואָס האָב איך געזאָגט, פּנחס? ער האָט מיר נישט גע־וואַלט געטרויען, אָז איך זאָג עס צו אים. ניין, זאָגט ער, יוסל־בער וועט זיך ברעקלען, וועט וועלן גרן פּאַרן יינגל, זאָג איך צו אים: דו קענסט נישט יוסל בערן. יוסל בער, זאָג איך צו אים, האָט אַ ברייט האַרץ, יוסל בער, זאָג איך צו אים, זוכט דעם קרן, און דאָס איז אַלץ. לחיים!

יוסל בער: איך ווייס מיר מיינס. איר טאָטע האָט מיר אויך גאַרנישט געגעבן און דער וואָס אין הימל האָט נישט פּאַרלאָזן. כ'האָב געזאָגט צו נחמנען: כאָפּ זיך אַריבער, רעד איבער מיט פּסחן, זאָג אים... וואָס איז דאָ פּאַראַן צו רעדן — לחיים!...

שמחה: פון אייער גאַרטן אַזעלכע מעליקע קאַרטאַפּל?
פּערל: אַוודאי פון אונדזער גאַרטן.

פּנחס: גאַנצע זעקס גריבער הינטערן שטאַל באַגראָבן. קריגסט דיר צוויי גריבער קאַרטאַפּל אַ מתנה, אויב זיי געפּעלן דיר.

פּערל: שאָט נאָר, וואו איז חיים?

שרה: וואו איז טאָקע חיים? ער איז דאָך גאָר געגאַנגען אַרײַן־פּיךן דעם פּערד אין שטאַל אַרײַן.

שמחה: איך וועל גיין זען וואו ער איז.

שרה: וואו ס'טו שוין איצטער גיין, מייך קינד.

נחמן: זאָל מען מקבל קנין זיין. דערנאָך וועט מען גיין זען, וועט נישט פּאַרפּאַלן ווערן.

(דערלאָנגט זיין טיכל צו יוסל בערן און צו פּנחסן. מען איז מקבל קנין. די וויבער נעמען זיך אַרום און קושן זיך און ווישן די טרערן און דערנאָך, אָן ווערטער, קושט שרה שמחה און מאַכעלע האַלדזש

לאנג פערלען. טאָסיע נעמט אויך אַרום פערלען און זיי קושן זיך.
די מענער זענען אַביסל בגילתפינדיק, ערנסט, כאַטש דעם גלייכגעוויכט
פאַרלאָרן.)

יוסל בער: אַט אַזוי, פּנחס, גיב מיר נאַכאַמאַל אַ האַנט ... און
דו, מיין זון, וועסטו וויסן ווי אַזוי זי צו שאַנעווען?

שרה: איך פאַרהאַף צו גאַט.

חיים (קומט אַריין אַ פאַרשנייטער).

פּנחס: אַט איז ער!

פערל: וואו ביסטו געווען אַזוי לאַנג?

חיים: כּהאַב אויסגעשפּאַנט די פערד און פאַרפירט זיי אין
שטאַל אַריין. כּהאַב זיי געגעבן אַ טרונק; זענען זיי געווען פאַר-
שוויצט, האַב איך זיך מיט זיי אַביסל דורכגעלאָפּן.

פּנחס: קום צום טיש און מאַך אַ ברכה.

שרה: קאָנסט אונדז אַפּגעבן מזל-טוב.

חיים: מזל-טוב, לחיים! אייער קאַשטאַנעוואַטער, ר' יוסל בער,
האַט אַביסל אַ גראַבלעכן קאַרק, איר באַדאַרפט האַבן פאַר אים אַ
גרעסערן כאַמוט אַדער אפּשר גאַר שפּאַנען אין דער שלייע.

יוסל בער: ער איז גערעכט, ווי איך בין אַ ייד. כּהאַב עס
אַליין שוין געטראַכט.

אַ ייד: דאָס איז שוין איינמאַל אַן אויג. ביינאַכט אין דער
פּינצטער צו דערקענען — כאַ-כאַ-כאַ.

שרה: ער איז שוין איינמאַל אַ בעל הבית. געראַטן אין זיין
עלטערן ברודער, ווי צוויי טראַפּנס וואַסער.

חיים: וואָס לויבט איר מיך אַזוי, מומע? איר ווייסט, אָ ווען
איר זייט מיינע אַ מומע און נישט קיין עלטער-מומע, וואַלט איך נאָך
אפּשר געווען געראַטן אין פערלען אויך ... לחיים, לחיים!

יוסל בער: ער קערט אַריין גאַר נישקשהדיק.

נחמן: וועסט אים אַפּלאָזן, פּנחס, אָ כּוועל וועלן?

חיים: דער פעטער האַלט מיך נישט צו. איך גיי אַליין נישט.

שמחה: כאַ-כאַ-כאַ, ער איז טאַקע אַ חכם.

יוסל בער: זאל נחמן פאר אים עפעס אַ שידוך אויסזוכן. נאך פאראן יידן אויפן דארף.

חיים: איצטער איז מיר ווארעמער, לחיים, שמחה, דיר איז גוט... הא... לחיים, יידן! לחיים, סאָסיע. ביסט טאָקע נאָכגעלאָפן דיין ברודער, האַ?

(ווישט דעם פאַרשוויצטן שטערן. שטאַרק אויפגערגט, ווי ער וואַלט וועלן עפעס וויכטיקס זאָגן און קאָן נישט.)

יוסל בער (האַלט זיך שווערלעך אויף די פיס): קום נאָר אַהער, חיים. וואָס זאָגסטו, פנחס? האַ, פיו... דער קאַפּ דרייט זיך מיר אַביסל און כּווייס גאַרנישט וואו כּבין אין דער וועלט. פיו... אַביסל צו שטאַרק די משקה דיינע, פנחס... וואָס זאָגסטו, פנחס? שאַ, וואו איז זי?...

מאַכלע: וועמען זוכסטו?

יוסל בער: דייך זוך איך טאָקע. קום נאָר אַהער. ביסט דאָך די מאַמע, זאל עס גיין אַ גאַנג, אַז עס גייט שוין, האַ? וואָס זאָגט איר, ר' נחמן? איר ט'קריגן נאָך אַ קעלבל; און צוויי קעלבלעך אויך.

מאַכלע: וואָס מיינסטו, יוסל בער?

יוסל בער: פנחס, ביסט דאָך זיינער אַ פעטער! קיין טאָטע נישטאַ, טאָ קאָן מען דאָך מיט דיר רעדן. זאל עס גיין אַ גאַנג, אויב עס גייט שוין אַזוי. האָסט אין דער פינצטער דערזען אַז דער קאַשטאַ נעוואַטער האָט אַ גראָבן קאַרק און באַדאַרף גיין אויף דער שלייע — ביסטו אַ כּוואַט. האָב איך דיר דערפאַר האַלט... מיינסטו, כּווייס נישט, אַז דו האָסט אויף סאָסיען אַן אויג געוואָרפן? כּווייס, טאָ וויל איך דיר פרעגן: וועסטו נעמען מיין טאָכטער אַן נדן?

שרה: מאַמעלעך מיינע!

חיים: האַ?

פערל (קושט סאָסיען, סאָסיע באַהאַלט דעם פנים).

יוסל בער: הערסט דאָך, וואָס מען רעדט צו דיר, וואָס מאַכסטו זיך געפּגרט? ביסט דאָך געקומען יעמאַלט שבת, טאָ ענטפער אויף וואָס איך פרעג דיך? וועסט נעמען מיין טאָכטער אַן נדן — האַ?

פנחס: כאַ-כאַ-כאַ! — —

נחמן: און איך, שוטה, מיר איז עס גארנישט איינגעפאלן.
 יוסל בער: וואָס, דו קווענקלסט זיך? ווילסט טאָקע נדן?
 חיים: זאל די מאַמע אויך זאָגן אויב איך געפעל איר.
 נחמן: אָבער סאָסיע געפעלט דיר, יונגאַטש איינער?
 חיים: אַזודאי געפעלט זי מיר, און כ'בין אייך מוחל אייער נדן,
 קאָן נאָך מיין שטעטל באַשטיין.
 יוסל בער: אַ דו שייגעץ איינער, מיינסטו אָבער דאָ אין שטוב
 וועט מען שוין מקבל קנין זיין? ביידע שמחות ביי פנחסן אין שטוב!
 גיי, זיירזשע מוחל, און שפּאַן איין די פּערד און צו מיר וועט מען
 איצטער פּאַרן. איידאָ, צו מיר אַלע!
 נחמן: אַט וועל איך מיט דיר מיטגיין, דו יונגאַטש איינער.
 חיים: קום סאָסיע, אויך.
 (לויפט אַרויס.)
 מאַכלע: מאַמעלעך מיינע! וואָס זאָגט איר דערצו, שררהשי?
 מיין האַרץ ווערט מיר צעשמאַלצן.
 פנחס: אַט וועל איך אַרויסגיין העלפן איינשפּאַנען.
 (גייט אַרויס.)
 יוסל בער: פּאַקט זיך איין, ווייבער!
 שרה: כ'זועל טאָקע אַלצדינג איינפּאַקן, מיטנעמען.
 יוסל בער: משקה פּאַראַן ביי מיר אויך, נאָר פּאַרבייסעכץ פּאַר-
 כאַפט.
 פּערל: קום, סאָסיעלע, העלף מיר אַפּרוימען פון טיש... האָ
 דיר גלייבט זיך עס גארנישט? לאָז, וועל איך דיר געבן אַ קוש.
 אוי, דייע באַקן זענען ווי פייער, סאָסיעלע... לאַמיר די אַלע
 פּאַרבייסעכצן פּאַרבינדן אין טישטעך און אַריינלייגן אין וואָגן
 אַריין.
 יוסל בער: שפּעטער ט'איר אויך אַזוי לעבן בשלום? כ'זועל
 אייך נישט אַרויסלאָזן פון שטוב. איר הערט, מוחתנתטע, כ'זועל זי
 נישט אַפּלאָזן פון זיך.
 סאָסיע: לאַמיר שוין די פלים אויך אַראָפּנעמען פון טיש.
 מאַכלע: זע נאָר ס'אַראַ בריות.

יוסל בער: טוט זיך אָן, וויקלט זיך גוט אַרום.
שרה: פאַק איין די פלעשלעך מיט די גלעזלעך, זאל נישט צע-
בראַכן ווערן.

חיים (קומט אַרײַן): פאַרטיק? איינגעשפּאַנט.

(פּנחס און נחמן קומען אַרײַן).

פּנחס: דרויסן שטילער געוואָרן. דער ווינט שטעלט זיך.
יוסל בער: לאַמיר נעמען נאָך צו ביסלעך, שוין פאַרפאַקט.
אַט וועל איך נאָך נעמען אַביסל... לחיים! לחיים! אַ שמחה, —
ביי דיר אין שטוב. אַ שמחה ביי מיר אין שטוב. נישט מבזה זיין מיין
שטוב אויך.

שרה: וויקלט זיך אַרום, קינדערלעך.

(דער עולם קלויבט זיך אַרײַן צוריק אין די ווינטערדיקע קלייד-
דער.)

חיים: לאַז, סאַסיע, וועל איך דיר פאַרבונדן די פאַטשילע פון
הינטן.

סאַסיע: צי נישט אַזוי שטאַרק, וועסט מיך דערשטיקן!

שרה (דרייט אַראָפּ דעם לעמפל און טראַגט אים אין אַנדערן חדר
אַרײַן. קומט באַלד אַרויס צוריק. דער עולם גייט צוביסלעך אַרויס שטיל.
דער רויטער שיין שלאַגט פון אויוון און צעגייט זיך אין אַ ראַד אויף
דער פּאַדלאַגע.)

(מאיר חיים, חנה און עטל קומען אַרײַן).

חנה: וואָרעם אין שטוב, אַ מחיה. וואו איז די באַבע?

עטל: זי האָט געוואַלט אויפן אויוון, געווען שלעפּעריק. זעסט
ווי שיין דער פייער שלאַגט זיך אָפּ אויף דער פּאַדלאַגע?

מאיר חיים: אַ שאַד, וואָס זי איז איינגעשלאַפּן. געקאַנט איר
אַנוואַרעמען אַ זופּ מילך.

חנה: זינט זי האָט אויפגעהערט צו זען איז זי אויף נאָכאַמאַל
אַזוי פיל געעלטערט געוואָרן.

עטל: אַבער זע נאָר, ווי ס'האַט זיך אין אויוון צעפלאַקערט!

פערל: מזל-טוב!

חנה: שאַ נאָר, דאַכט זיך מיר, זי שרייט פון שלאַף.

עמל: מזל-טוב שרייט זי... הערסט? אט וועל איך זי אויפ-
וועקן. באבע, שטיי אויף! די בהמה האט צוגעלאזן, קום אראפ, וועסטו
טרינקען מילך!

(גייט אינס אנדערן חדר.)

חנה: אט לאז איר בעסער שלאפן.

מאיר חיים: זאל זי אראפ פון אויוון עפעס איבערכאפן.

עמל (איר שטימע פון אנדערן חדר): קום אראפ, באבע, פון
אוייוון. כ'האב אפשר צוויי גלעזער מילך אנגעמאלקן. כ'זועל פאר
דיר פארבריען חלה. אט אזוי, קום אראפ. שטעל א פוס, אט דא...

חנה: ס'ארא גילדערנע הארץ זי האט.

מאיר חיים: די באבע האט זי טאקע דערפאר אזוי האלט.

(די אלטע קומט אריין געפירט פון עטלען.)

חנה: וואס האט איר געשריען פון שלאף, שוויגער?

עמל: מזל-טוב האט זי געשריען. אמת, מזל-טוב האסטו גע-

שריען, באבע?

די אלטע: וואס עס קאן זיך עס אנפלעטשען אין קאפ. ט'זיך
מיר געחלומט, אז כ'בין נאך א מיידל... אוי וויי, וואס עס קאן זיך
אנדראליען. דער גאנצער תנאים האט זיך מיר געחלומט. חיים, זאל
זיין אין גן עדן, איז דאך מיר געקומען צו חלום. אוי וויי איז מיר,
סאטעלע איז דאך אויך מיר געקומען צו חלום...

חנה: מסתמא וועט עס זיין צום גוטן. קומט, שוויגער, צום

אוייוון, וועט איר זיך אנווארעמען.

די אלטע: וואו ביסטו, עטעלע... אז איך גיי אויס די פראסט-

קוויטן פון די פענצטער מיט רויטע גארן אויף קאנווע, האט זיך מיר
אויסגעדאכט, און אז איך זינג יענע לידעלע, וואס כ'האב דיר גע-
לערנט... ווייסט דאך.

(זינגט.)

שני-רע-לע פערל, גיל-דער-נע פאן,

משיח בן דוד זיצט אוי-בן אן...

געזעצט און געדרוקט אין דער
"אייבער" - דרוקעריי
225 וועריק-סטריט, ניו-יאָרק,
אונטער דער פּערזענלעכער
אויפזיכט פון א. שאָוֹרזאָן